

Perchta z Rožmberka

aneb

Bílá paní

Eda Kriseová

Perchta
z Rožmberka
aneb
Bílá paní

Eda Kriseová

Znění tohoto textu vychází z díla [Perchta z Rožmberka aneb Bílá paní](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Paseka v Praze a Lito-
myšli v roce 2001.

Podle [předlohy](#) z fondu [Moravské zemské knihovny v Brně](#).

§

Text díla (Eda Kriseová: Perchta z Rožmberka aneb Bílá paní), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je
Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uvedte původ-
Nevyužívejte komerčně-Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní](#).

Verze 1.0 z 2. 10. 2026.

*Tuto knihu připisuji svým dcerám
Tereze a Magdaléně*

*... Neboť dobro a zlo předpokládají nějaký smysl,
jenž svět je beze smyslu.
Předpokládají nějakou skutečnost,
ale svět není skutečný.*

V. FLUSSER

Jídelní síň byla v ten den tak temná, že museli přinést pár voskovic a v poledne je rozžehnout. Byla neděle před svatým Tomášem, psal se rok 1444. Šedé mraky visely z oblohy, plouhaly se v cárech po okolních kopcích, hora Klet nebyla ke spatření už několik dní. Rána byla poloviční nocí, k polednímu se trochu rozsvětlo a už se zase začalo šeřit. Mraky slibovaly sníh, ale krajina zůstávala hnědá a temně zelená s černými obrysy stromů a lesklou černí řeky a skal.

V jídelně krumlovského hradu vládlo takové napětí, že si sotvakdo vzpomněl, že je čas čekání na světlo z nebe. Svíce plály, dubové desky se leskly, silné sklo se potilo. Za dlouhým stolem v čele jídelny seděli vysocí páni českého a moravského království a uprostřed nich nekorunovaný český král Oldřich z Rožmberka. Celou dnešní noc nespál, trávil čas u krbu. Teď seděl skrčený za stolem, který se z jídelního proměnil v soudnou stolicí, a jeho hrb znetvořoval víc stín na zdi než jeho samého. Byl roztěkaný, skličoval ho nějaký vnitřní nepokoj. Rozhlížel se malýma žlutýma očima po všech přítomných, prohlížel si svou jídelnu, nezdálo se, že by ho zajímalo, co vidí. Chystal se hrát dnes prvního soudce po králi a pře, již vedl, nebyla bezvýznamná. Přál si už mít všechno za sebou, proto dal pokyn, aby strážé přivedly obžalovaného. Zkřížená kopí nad dveřmi se s třeskem zdvihla a dovnitř vešel Jan Smil z Křemže, měl nohy pokrčené v kolenou, ruce se bimbaly nepřiměřeně nízko, sotva šel. Klopil oči a přitom se nějak nepatřičně usmíval, snad věděl, jak je zbědovaný, a nechtěl přítomné svou bídou urážet. Později, když se osmělil, prohlížel si lidi pln zvědavosti, díval se krotce, překvapen, že se tu kvůli němu sešli

tak vzácní pánové. Jeho tvář byla oholená, vlasy ostríhané, ale pleť měl jako spadlý dubový list. Oči mu horečně svítily, jen v nich snad život sám na sobě trval. Kdysi panské šaty smutně visely na šlechtici a prozrazovaly, že dřív býval statný, snad dokonce obtloustlý. Pacholci ho nechali stát uprostřed síně, když od něho odstoupili, začal se kácet, a tak mu přistrčili židli s rovným opěradlem. Sesul se na sedadlo, jeho tělo se propadlo do sebe, vsedě vypadal mnohem menší, než byl. Neklidně poposedával, tělem mu proběhla každou chvíli jakási křeč. Hnula nohou, roztrásla ruku anebo trhala hlavou na stranu. Vedle obžalovaného stála jeho manželka paní Anna z Rožmitálu. Přicházela z Křemže a svého muže neviděla pět let. Bledý obličej plný předčasných vrásek, špičatý nos na konci červený, tmavé uslzené oči. Bála se pohlédnout na svého muže, snad aby ještě víc nezervózněla anebo přímo neomdlela lítostí. Drží v rukou před sebou vztažených listinu, na níž chřestí šest pečeti a v níž se vzdává všech svých práv na vezdejší statky. Chce položit své věno k nohám Oldřicha z Rožmberka, aby zaň vykoupila život svého muže.

Pan Oldřich vstal a rozhlédl se, ruce položil u boků státnicky na stůl, zůstal chvíli v předklonu. Když se vztyčil a promluvil, jeho hlas byl pevný, snad dokonce shovívavý:

„My, Oldřich z Rožmberka, dali jsme tě zavolat, pane Jene, abychom zde, ve velké síni na hradě Krumlově, z rukou tvých a tvé manželky paní Anny převzali všechny listy úmluvné i hlavní na tvé zboží tak, jak mezi námi svědčí úmluva. Paní Anno, ty také svou vůli k tomu dáváš?“

Paní Anna přistoupila beze slova k dubovému stolu a předložila pergamen. Její sešňěrovaná ňadra se nepravdělně zvedala, jako by nemohla popadnout dech, až pak konečně řezavým hlasem promluvila:

„Pane, tímto listem dávám Tvé Milosti svou dobrou vůli ke všem věcem tak, jak tento můj list svědčí.“

Pan Oldřich vzal list a položil na něj dlaň, pak si to ale rozmyslel, zavolal svého písaře a dokument mu předal. Chvilí ještě čekal, než se rozhoří plamen jeho odvahy a hlas se ustálí v rovině, v níž podléhá kontrole.

„My, Oldřich z Rožmberka, jsme se rozhodli, že zapomeneme všechno, čeho ses, pane Smile, proti nám dopustil. Chceme tě milostivě propustit na svobodu, neboť ses zavázal splnit všechny výminky naší smlouvy.“

Pan Oldřich se odmlčel, první jednání skončilo, ale zkušený diváci netleskali. Čekali, že to hlavní teprve přijde, a zdálo se, že je dlouhá předehra už nudí.

Paní Anna těkala pohledem z jednoho pána na druhého, pokoušela se ulovit nějakou nadějí. Její tvář, postříkaná hnědými pihami, byla bílá jako rouška, v níž měla zavinuté vlasy. Byla dosud mladá, kvetla, mohla plodit, a místo toho schnula opuštěná. Rožmberk sliboval, že jí vrátí muže, ale musí za něj zaplatit vším majetkem, a pan Smil s tím souhlasil. Nerozuměla ničemu, připomínala zestárlou holčičku, která trpí. Nemluvila, místo odpovědi jen sklonila hlavu. Smil zadrhával v řeči, těžce žmoulal v ústech slova, která i v mysli obtížně hledal. Pánové museli dávat pozor, aby mu rozuměli, a písař se vztekal, protože správná podoba zápisu patřila k jeho stavovské cti.

„Nejmilostivější pane, vzácní pánové,“ zapsal konečně písař Hanúšek, „jsem ti vděčen za všechna dobrodiní, která jsi mi prokázal. Mohl jsi mne hůř trestati, ale Tvoje Milost mne místo toho živila ve svém vězení. Děkuji ti, milostivý pane, a doufám, že tě tvoje laskavost neopustí. Chci býti, pane, napříště tvým oddaným přítelem a dávám ti slib, že mezi námi nebude nikdy nic než přátelství.“

Když písař zápis znovu přečetl, vstal pan Smil a měl se k odchodu. Snad se mu zdálo, že je všechno odbyté, dokonce to vzbuzovalo dojem, že odříkal všechno, co měl předem naučené. Tohle už jednou bylo, Rožmberkův hlas, i písař byl totožný s tím, který zapisoval před sedmnácti lety. Také tenkrát si pan Smil odseděl napřed pět let v kulaté věži Hrádku. Pod vězením byla hladomor-na, otvorem uprostřed podlahy spouštěli odsouzence. Nejdříve proklínali Rožmberka, potom prosili a nakonec umírali. Zdola vzlínal pořád nasládlý pach hniјících těl, hub a plísně. Tenkrát byli oba pánové ještě mladí. Oldřich se v patnácti letech oženil s Kateřinou z Vartenberka a zakrátko se ujal vládcovství domu. Tehdy měl chlapecky růžovou pleť, vousy a vlasy světle hnědé. Páteř měl už tehdy vybočenou do strany, za krkem mu seděl hrb a jednu nohu tahal za sebou. Uměl si však vybrat tak pěkný oděv, že nádherou zakrýval aspoň zčásti tělesnou vadu, a platil za muže příjemného zevnějšku. Nic však nemohlo zastříť nos podobný ptačímu zobáku a žluté dravčí oči. Říkalo se mu, kvůli očím, už tehdy Kulhavý vlk.

Pan Smil z Křemže měl příjemnou tvář a dobře rostlé tělo. Byl by se asi dožil požehnaného věku, kdyby se v časném mládí nestřetl s Rožmberkem, kdyby nebyl jeho soused. Jan Smil byl kališník a neodřekl se své víry jako pan Oldřich. Spjoval se s tábory, největšími nepřáteli Rožmberků. Pan Oldřich potřeboval peníze na války proti husitům, a tak se rozhodl, že se zmocní křemžetského zboží. Počkal na vhodnou chvíli, dal Smila zatknout a vsadit do kulaté věže Hrádku. Po pěti letech ho zarostlého, s kůží zrohovatělou špínou dal přivést do krumlovské jídelny. Čím víc rytíř páchl, tím měl být pokornější. Písař Hanúšek mu i tehdy přečetl listinu a pan Oldřich ho žádal, aby ji podepsal:

Já, Jan řečený Smil Křemže, vyznávám, že jsem se provinil proti urozenému pánu, panu Oldřichovi z Rosenberka, pánu svému milostivému, že jsa jeho čeledín a služebník u jeho dvora rozkazoval jsem a dopustil jsem svým služebníkům a svým pacholkům krásti po hospodách, což by se jim nahodilo, a v tom se shledám vinen i s mými pacholky a Jeho Milost moha mi učiniti, jakož na takového slušie, se mnú ještě milostivě učinil u své milosti k mé a přátel snažné prosbě a nade mnú nepomstil i nad mými pacholky, jakož na takový běh záleží... Protož já, svrchupsaný Jan Smil z Křemže, slibuju svú dobrou křesťanskú věrú, že se nechci dopustiti viec takových věcí, kteréž by byly proti mé cti a neboli proti záповědi a řádu zemskému a proti mému milostivému panu Oldřichovi z Rosenberka... Pakli bych se učinil neboli svým dopustil učiniti, může pan Oldřich učiniti i s mým zbožím, což bude ráčiti, a jakožto s takovým člověkem, ješto cti a viery nemá, se mnou naložiti...

Když písař četl, pozoroval pan Oldřich svou obět, viděl, jak se mu ruce samy zatínají v pěsti, jak mu tělem cloumá křeč. Když písař dočetl, promluvil pan Oldřich vlídným hlasem:

„Pojď blíž, můj milý, dobře si rozmysli, co odpovíš. Když podepíšeš, budeš volný. Máš přece doma panství, které bez hospodáře chátrá, máš hezkou mladou ženu, kdoví zda ji jiný nepotěší, máš dva roztomilé synky, které bys rád objal. Přemýšlej, pane, a sám nahlédneš, že tě nemohu pustit bez glejtu, v němž by se navždy zpečetilo naše přátelství.“

Pan Smil dlouze a bolestivě odkašlával, rukama se pokoušel vyprostit ústa ze spečených vousů. Je hospodář a vládce křemžetského panství, je, podle zákona rodu, povinen položit třeba svůj život, aby zachránil majetek, který shromáždili jeho předkové. Spatřil

i zlatě kučeravé vlasy svých synků, vzpomněl si, s jakou důvěrou na něho hleděli, když ještě býval s nimi. Roztrásl se odporem k lidské hyeně, která ho nechala tolik let hnít ve svém vězení a teď se ho chystá odsoudit jako lháře a podvodníka. Hněv mu vrátil hlas, byl dokonce překvapen jeho chraptivou zvučností.

„Takovou ničemnost nemohu sám proti sobě podepsat,“ řekl rozlíceně. „Vězníš mne neprávem, víš dobře, že jsem se zlodějství nedopustil, a teď mi nabízíš potupnou smlouvu. Raději tvou rukou zahynu, než bych sám sebe zradil.“

„Nezlob se, Smilku,“ řekl pomalu a shovívavě Rožmberk. „Vidím, že se ti ve vězení rozum popletl, ani se tomu nedivím. Nemůžeš klidně přemýšlet, možná také neznáš všechny náležitosti, a tak ti je tedy povím. Císař Zikmund si přál, abych tě uvěznil. Jsi, pane, nebezpečný podvratník. Já dělám jen to, co si přeje můj císař. Teď tě chce Jeho Milost propustit a já nic proti tomu nemám, chci jen maličkost, ten glejt. A jestli nepodepíšeš, musím, želbohu, zavolat kata.“

„Jestli mne dáš popravit, Tábor a svobodná královská města ti vyhlásí válku.“

Rožmberkovi zacukaly rty úsměvem, ale hned zase zvážněl. Byl ukázněný, uměl hrát svou hru, v níž city by jenom škodily.

„Války se nevedou pro čest anebo spravedlnost, ale pro zisk. Co by z toho kdo měl, kdyby se tě zastal? Páni a města budou posílat petice, možná vyslance a vyjednavče, ale válku nepovedou.“

Teď mluví pravdu, napadlo Smila. Z mlh hned vyplouval vlídný obraz rodné Křemže, paní Anna, měkká a buclatá, kterou by ještě dnes mohl obejmout. Mohl by se vykoupat ve vaně, oholit se, dosyta najíst.

„Můj milý,“ řekl pan Oldřich a zastavil se těsně před Smilem. Snad se mu dokonce líbilo, že Smil páchne teď ještě víc, než když

ho přivedli. Pán z Rožmberka byl zvyklý, že strach smrdí, působilo mu to možná rozkoš.

Smil vzpomínal, tehdejší události mu běžely před očima, dokonce nemohl rozlišit, co je teď a co bylo tenkrát. Rožmberk se za sedmnáct let nezměnil, změnil jsem se já? ptal se sám sebe.

„Katolická víra mi přímo přikazuje hubit kališníky, sekat jim hlavy mečem, dávat je v tmách. Má víra mi káže, že slovo dané kališníkově je neplatné, jak mě tedy můžeš obviňovat ze lži?“

„Sám jsi býval kališníkem,“ řekl Smil před sedmnácti lety a dostal nový záchvat kašle. „Jednou budeš za své přeběhlictví potrestán.“

Pan Oldřich založil tenkrát ruce na prsou, kýval hlavou ze strany na stranu. Žluté oči se mu zúžily do štěrbin, nohou podupával v jakémsi rytmu, který slyšel jen on sám.

„Já, příteli,“ řekl pln samolibosti, „rozlišuji vždycky mezi tím, co chci, a tím, co musím. Moje víra byla pro můj majetek a pro mé jméno nebezpečná. On,“ ukázal ukazovákem ke stropu, „mi vnutil, abych se odřekl kalicha, a nebylo to bez bolesti. Kdo jsem já? ptal jsem se tehdy, i dnes se často ptám. Radím ti, aby ses i ty ptal. Jsem jenom správce, zní odpověď, on je vykonavatel.“

„Budu proti tobě bojovat,“ vyhrožoval Smil zesláblým hlasem, „uženu tě jako škodnou.“

A tu Rožmberk rozpráhl paže do stran, jako by otvíral náruč. Zuby se leskly, dáseň růžově zasvítla, ale oči zůstaly vážné.

„A jsme u toho,“ řekl rozjařeně. „Konečně, jsi, pane, nahlédl, proč musíš podepsat ten glejt. Abys nemohl proti mně bojovat.“

Biřicové hned postrkovali pana Smila ke stolu, písař namočil brk ve volské krvi a Smil, blízek omdlení, glejt podepsal.

Jenže to ještě nebylo všechno, co po něm pan Oldřich chtěl. Ještě tentýž den dal zhotovit listinu, v níž Smil postupuje Oldřichovi

z Rožmberka v dědičné vlastnictví některé své statky a všechny listy, jimiž k nim nabyly práva. Byl to majestát císaře Karla IV. na manské zboží Hus, majestát císaře Zikmunda na Prachatice, Volary a vsi, které někdy náležely jeptiškám svatého Jiří na Hradě pražském, vsi kláštera zlatokorunského a kapituly vyšehradské. Tenkrát v roce 1422 opustil mladý pan Smil Krumlov pln zahanbeného rytířství, rozhodnut, že sem nikdy nevstoupí jinak než jako vítěz a dobyvatel. Jeho přání se splnilo. Devatenáctého října roku 1429 o polednách vjel pan Smil do bran krumlovského hradu se stovkou ozbrojených jezdců a byl pozván k tabuli, o jejíž nádheře a vybranosti se mu nikdy ani nesnilo. Jedl a pil s rozkoší, byl si jist, že ho ta šereda Pánu Bohu ohyzdná tentokrát neotráví ani neuvězní. Čtyři dny trvalo tehdy jednání, o němž pak dali vyhotovit listinu. Smil triumfoval, Rožmberk slíbil zaplatit mnohou škodu a čas tikal pro Oldřicha. Smil pořád ještě věřil, že pravda ve vodě neutone a v ohni neshoří.

Za deset let, když vody opět vychládaly a listnaté stromy lištistěly, cítil se pan Oldřich dost mocný, aby přistoupil ke konečnému řešení té věci se Smilem. Požádal pana Tomáše z Chotěmic a na Vlašimi, jenž byl Smilovým přítelem, aby mezi oběma pány zprostředkoval mír. Zval Smila k sobě na Krumlov a on i pán z Chotěmic se zaručili, že se mu nic zlého nestane. Hovořili o málo významných věcech, host se zrovna hotovil zeptat se, proč ho vlastně Oldřich pozval, když vstoupily stráže a zajaly ho. Rytíř tasil, ale byl ihned odzbrojen a vsazen podruhé do kulaté věže Hrádku. Tak se stal Smil proti všem zvyklostem a právu znovu vězněm na Krumlově. Král Albrecht napomínal Oldřicha listem psaným z Vratislavi, aby Smilka šetřil a pustil na svobodu, ale král brzy zemřel, země se stala rejdištěm pútek mezi stranami a pomalu se měnila v poustku. Ptáčkova strana chtěla silného krále, ale to právě pan Oldřich

nepotřeboval. V době bezvládní se lehce zmocňoval cizích majetků, nestyděl se okrádat ani svatou církev římskou. Vymámil od císaře Zikmunda, když ležel na smrtelném loži, panství Zvíkov, k doživotnímu a dědičnému vlastnictví si pomohl falzem, když císař zemřel. Stavové svolávali jeden sněm za druhým, ale pan Oldřich všechny mařil. Pracoval potají proti všem snahám o mír, klid a pořádek v zemi a všechny ujišťoval o opaku. Nechal znovu Smila ve vězení pět let a pak ho soudil. Bylo to v neděli před svatým Tomášem léta Páně 1444 a venku začal padat první sníh.

„Sed', pane Smile, jen sed',“ řekl první soudce po králi, když upozoroval, že odsouzený se chystá k odchodu. V jeho hlase zazněla laskavost, snad i spokojenost. „Neodcházej, dokud nebudou přečteny listy, aby všichni dobří lidé, kteří tu teď s námi jsou, slyšeli, kterak jsi se nám zapsal.“

Pan Oldřich listoval v kupě papírů, kterou před něj položil písař. Na těch papírech byl zapsán celý majetek Jana Smila z Křemže, majetek jeho ženy i jeho dvou synů. Krátkými hbitými prsty se pan Oldřich přehraboval v listinách, něco hledal, pečeti chřestily, když bral jeden list po druhém a kladl je vedle. Paní Anna hleděla teď upřeně na soudce a pozorovala, jak vstupuje do stínu ebenového kříže a jak z něj zas vystupuje. Stín se mu plazil po hlavě, po hrudi a po ramenou jako čilý černý had.

„Prohlížím zde tyto listiny,“ řekl pan Oldřich chraptivě, „ale nevidím jeden, který jest velmi důležitý. Kde je list od krále Václava na zboží korunské?“

„Přísahám ti, pane, při všem, co je mi drahé, že jsem takový list nikdy neměl,“ vykřikl Smil. V hrůze křičel a jeho slabé plíce to nevydržely a rozkašlal se. Kašel otrásal celým jeho tělem, tvář zbrunátněla, chropot táhl za sebou hleny, které ucpaly krk a naplnily ústa. Zhroutil se na podlahu a paní Anna si k němu klekla,

pleskala ho po tvářích a hlasitě plakala. V místnosti bylo ticho, pánové dávali pozor, co se bude dít, snad se i báli, aby oběť neumřela dřív, než soud skončí. Hluchý sluha posunoval velikými kleštěmi polena v krbu. Panu Smilovi se do obličeje pomalu vracela barva uschlého listu. Když se konečně kašel utišil a dech uvolnil, řekl slabým hlasem: „Přísahám.“

„Nepřísahej, pane Smile,“ řekl Rožmberk rozvážně a pomalu. „Milý pane Smile, pomníš-li ještě, že jsi zde před námi byl s takovým listem? Na vlastní oči jsme ho viděli, a to v malé světnici, kde nyní krejčí dělá. Náš písař Hanúšek ho četl, sami jsme ho v naší ruce měli. Máme i v listinách důkazy, sám jsi přiznal, žeš takový list měl.“ A pan Oldřich gestem vyzval písaře, aby přečetl list, jenž mu pan Smil napsal, ještě dříve než byl vsazen do vězení. Nešťastný pán se v tomto listě ohrazoval, že má dříve než Rožmberk listinu na korunské zboží od krále Václava.

Pan Smil poznal, že jeho osud teď visí na posledním vlásku. Paní Anna ho vzala za ruku a z té ruky proudila do něj síla, viděl se, jak nadnášen velikými perutěmi letí nad rybníky a poli, jak na obzoru přátelsky strmí hora Klet, hlídá a ochraňuje kraj, jenž byl jeho kolébkou. Když byl malý, myslíval si, že Bůh bydlí na té hoře. Na okamžik se zbavil zuboženého těla, pocítil velikou volnost a radost, ale hned, vyrušen ze snění, musel se zas vrátit. Pan Oldřich totiž vyskočil a začal divoce kulhat po místnosti. Ruce měl za zády a při chůzi vyslovoval jedno obvinění za druhým.

„Pane Smile, nejprve jsi tuto před dobrými lidmi odpřisáhl, že jsi nikdy list od krále Václava neměl, a hned nato pravíš, že jsi jej měl, ale už nemáš. Nestydíš se, že na nás jdeš s tak nepravými slovy? Ač jsi prve mnoho zlého proti nám učinil, my jsme ti milostivě odpustili, ale teď už se nedáme od tebe klamati. Pane písaři, přečti prosím všechny listy napořád.“

Písař Hanůšek vstal a četl dlouho všechny Smilovy listy, pánové už zase usínali, a tu pan Oldřich přiskočil a vyndal ze své hromádky list stejného formátu, jaký držel v rukou písař. Oba listy byly přečteny a shodovaly se na slovo. Pan Oldřich je dal ještě kolovat, aby páni viděli, že materiál i pečeti jsou stejné. Křičet už nemusel, pánové si zaujatě prohlíželi falzum i originál a střídavě pozorovali pana Smila, který teď vypadal jako ryba na suchu. Otvíral ústa, ale nevyšel z nich ani hlásek. Rožmberk si sedl zas na své místo v čele stolu, rukou posunul černý kříž, pohladil lesklé dřevo. Byl spokojen.

„Mnoho jsem, pánové, býval v královské kanceláři, avšak toho jsem nikdy neviděl, aby jeden den dva listy na jedno zboží odtud vyšly. Hehehe.“

„Spletl jsi mne, pane.“

„A také,“ pokračoval honem pan Oldřich, „všichni dobří lidé vidí, že ani písmo, ani pergamen na tvou listinu není z kanceláře. Každý z nich bíledně vidí, že tento list je falešný. Pověz nám už přece, kde jsi takový list vzal?“

„Dostal jsem ho v kanceláři.“

„Nezdá se nám, že by takový písař v kanceláři držen, který by napsal takový list. Přiznej se, pane Smile, uleví se ti před lidmi i před Bohem.“

Tvář paní Anny dostala teď výraz mučeného děvčátka. Očekávala asi od svého muže vzpouru, jenže neměla tušení, co udělá s člověkem vězení. Pan Oldřich o tom věděl víc, protože už takhle zpracoval několik odbojných pánů. Ostatně, tenkrát poprvé Smilka sice propustil, ale obral ho téměř o všechno a dočista ho pokořil.

„Pane,“ řekl Smil s pokorou, „na boží milosti jsem a na tvé.“

Paní Anna po těch slovech propukla ve štkání. Oldřich kulhal dál po místnosti, teď už pomalu a klidně. Dohrával svůj kus a vychutnával si to.

„Pane Smile,“ odříkával pomalu a důrazně, „tu jsi se o velké věci pokusil, chtěl jsi nás i naše děti tímto listem ohyzditi i k nenabytým škodám připraviti. Byl u tebe nalezen zřetelný faleš a my jinak učinit nemůžem, než že tě vezmeme zase ve svoji moc jakožto falešníka.“

Ortel byl vyřčen a pan Smil jedním rázem poznal, že všechna vynucená přiznání, předem naučené lži byly k ničemu. Sloužily jen k tomu, aby před přítomnými pány, před svou ženou, a hlavně sám před sebou ztratil svou čest. Promluvil plynule, nenávistně a věčně:

„Pane, protože mne zase jímáš, vrať mi listy na mé zboží.“

„A proč? Však jsme u tebe koupili, copak jsi zapomněl?“

Smil litoval teď všechny lidi, kteří pořád ještě věří, že to s nimi Bůh myslí dobře. Sotva propadl sebelítosti, nenávist ho znovu postavila na nohy. Pan Oldřich na to čekal, přimhouřeným okem oběť napjatě pozoroval. Hrál hru, kterou uměl a v níž nikdy neprohrával. Byl šťasten, když přihlížející žasli nad mistrovskými kličkami, v nichž zaměňoval pravdu za lež a naopak. Čekal, že ho teď obžalovaný Smil prokleje, už se těšil na tu rozkoš.

„Bůh ví,“ rozčiloval se Smil, „že jsem ničeho proti tvé cti neučinil. Tato listina byla vyrobena v tvé dílně. Sám jsi falešníkem. Nestačí ti, že jsem přiznal věci, které jsem neučinil, že jsem před tebou padal na kolena a děkoval ti, žeš mne, nevinného, ve vězení živil? Teď se mne potřebuješ zbavit jako svědka své špatnosti. Slibuji ti, že jako mrtvý ti budu nebezpečnější než živý, však budeš, pane, svého činu litovat. Císař se mne zastane, mám přátele, kteří mne pomstí. Mám syny, kteří proti tobě postaví vojsko.“

Nebe se konečně protrhlo, začaly padat veliké vločky sněhu. V jídelně bylo chvíli ticho, v němž se ozývalo jen kňučení týraného a vzlyky. Však si to také Smil uvědomil, uslyšel se a ztichl. Poznal, že pořád víc zahanbuje sám sebe.

„Milý pane Smile,“ řekl pan Oldřich shovívavě, „nesprávně mluvíš. A paní Anna, kde ta má své věno?“

Rty panu Smilovi chvilku cukaly, koutek se vytahoval k oku, oko se mhouřilo, ramena se zvedala a padala. Bojoval se svým tělem, nejdřív se mu podařilo zastavit nekontrolované pohyby a pak, když se tělo už jen chvělo, ustálila se i mysl a nakonec ovládl i hlas. Pocítil příliv nové síly, stal se opět rytířem.

„Má je na svých vsích,“ řekl.

„Pane Smile, křivdu na mně spáchanou musí napravit i tvá žena.“

„Zastavil jsem její věno, ale mohu je vyplatit, když mne pustíš na svobodu a odvoláš minulou žalobu.“

„To jsi nám, pane Smile, rovněž neřekl, že jsi zastavil věno paní Anny. Opět jsme tě tedy našli na nepravé řeči. My víme všechno, pane Smile, i to, že jsi ošidil našeho krále pana Albrechta. Jak to bylo, když jsi tenkrát přišel k němu před Tábořem? Zatímco jsi bral od krále dary, tvoji prošpehovali, kde se napájejí královští koně. Milý pane, víme i to, že hned nazítří tvůj bratr Otík pobral královské Milosti se svými pomocníky dvacet čtyři koně. Jednoho z nich máme ve své maštali, je to mimochodník a Janek ze Sedlce ho vzal v Prachaticích, když tam vpadl.“

Pan Oldřich se rozhlédl po přítomných a znervózněl, protože viděl, že nesledují obžalobu, kterou před nimi pracně staví. Doufal, že oběť snad konec zdramatizuje a dopřeje všem přítomným zážitek, na který budou dlouho vzpomínat. Nevybral si přece tak slabý a špatný charakter, aby se ani nebránil.

„Pánové,“ zakřičel tak silně, až sebou přítomní trhli a zvedli těžknoucí víčka, „vidíte sami, že mi nezbyvá než tohoto padělatele královského majestátu znovu vsadit do vězení. Je to moje svatá

povinnost. Škodná nesmí dál pobývat mezi spravedlivými lidmi. Je mi toho žel. Smil býval mým přítelem, myslel jsem to s ním vždycky dobře, ale sám nad sebou vynesl ortel.“

Zbrojnoši hned přistoupili k panu Smilovi, pevně ho mezi sebou sevřeli. Bránil se, ale byl slabý. Táhl ho ven jako zchromlého ptáka, s rukama rozpaženýma, špičky nohou se mu vznášely nad zemí. Jeho hlas zněl jako krákání havrana před smrtí, kde se vzal v zesláblém těle tak silný a hrozivý hlas?

„Jsem nevinný, pane, a ty to dobře víš. Sám jsi listinu zfalšoval, máš na to dílnu. Proklínám tě, ať nemáš dne spokojeného a noci klidné. Ať se po smrti smažíš v pekle.“

Stráže táhly rytíře pryč, jeho kletby se rozléhaly po klenutém schodišti, kudy kráčely vzhůru dvě dcery pana Oldřicha, Aněžka a Perchta. Vracely se ze dvora. Pobíhaly tam, chytaly do otevřených úst vločky sněhu a nechávaly je na jazyku sladce tát. První sních vzbuzuje v lidech bláznivou radost, snad proto, že po ponurém podzimu vzejde konečně světlo. Panenky se zastavily na schodech, když stráže kolem táhly tělo. Kletba se pod gotickým stropem mocně rozléhala a vracela se ze sklepa jako ozvěna.

„Ať tvoji synové zemřou v marných bojích, ať jsou tvé dcery neplodné. Ať vymřou Rožmberkové po meči i po přeslici.“

Aněžka se zastavila, sepjala ruce, pokřižovala se velikým křížem a sklonila hlavu. Perchta stála jako vrostlá do země, na jejím čepci lpěly dosud sněhové vločky, na řasách tály, a tak prudce mžikala, aby kapky setřásla. S dětskou krutostí hleděla na ubožáka, kterého vlekli ze schodů.

„Král tě dá popravit jako padělatele majestátu,“ volal Smil, „trávíš lidi, zabíjíš v tmách, a to jsi křesťan.“

Aněžka se pořád křižovala a její rty, vypouklé a lesklé jako zralé třešně, mumlaly modlitbu. Panna Perchta, která měla až dosud

tváře větrem ošlehané dorůžova a vlhké od sněhu, najednou, snad hněvem, zbělela.

„Dala bych ho okamžitě stít,“ řekla Anéžce tvrdým zvučným hlasem. „Nevíš, proč mu stráže na místě nesetnou hlavu, když uráží našeho pana otce a celý náš rod?“

„Náš pan otec ho odsoudil,“ řekla Anéžka, „ale kdo z nás může říct, že je neomylný.“

„Pan Oldřich je neomylný,“ vybuchla hněvem Perchta a zadupala zimními botami na schodech.

„Jenom Bůh je neomylný,“ odvětila Anéžka mírně.

„Náš pan otec je mocný jako král, možná mocnější,“ katila se Perchta. „Proto vždycky musí mít pravdu. Každý ho musí poslouchat.“

„Já ho neposlechnu,“ řekla Anéžka tiše. „Neprovdám se, jak si přeje, ale zůstanu sama. Svůj život zasvětím tomu, kdo stojí výš než pán z Rožmberka.“

„Já ho budu vždycky poslouchat,“ řekla Perchta a tmavé oči jí blýskaly. „Jsem jeho dcera, vyvolená mezi všemi.“

„Jsi pyšná,“ vytkne jí Anéžka. Hledí soustředěně před sebe pořád na jeden schod, přemýšlí.

„Ale co když náš pan otec nemá pravdu. Co potom?“ zeptá se po chvíli.

Oči patnáctileté dívky byly tenkrát opravdu okny do duše, objevil se v nich upřímný úlek. Prozrazoval, že Perchta o ničem takovém dosud nepřemýšlela. Chvíli mlčela. Snad spatřila veliké prázdnoty, pláně svobody se před ní rozestřely a děsily ji.

„Má pravdu,“ řekla a hněvivě cukala rameny. „A vždycky bude mít pravdu, protože je mocný.“

„Rytíř nás proklel,“ řekla Anéžka, „a já se bojím.“

Perchta zkrabatila čelo, stáhla k sobě obočí a našpulila pusy. Dolní ret, rovněž kulatý a lesklý, jí umíněně povystoupil.

„Kdyby měl pan Smil pravdu,“ řekla potom, „Pán Bůh by ho přece zachránil. Ale Bůh neudělal nic a to znamená, že pravdu nemá. Pravdu má náš pan otec. Proč by mu Bůh svěřil moc a bohatství, kdyby byl falešník a lhář?“

„Nevím, jak to je,“ řekla Aněžka, „nerozumím lidskému konání, a proto chci sloužit jenom Pánu Bohu.“

„Chceš vyměnit život na zemi za život věčný? Bojíš se? Já se na všechno, co přijde, těším.“

„Pámbu s tebou,“ řekla Aněžka, „ale říkám ti, že v nebi je to krásnější než tady na zemi.“

Dívky stoupaly mlčky po schodech, nahlédly otevřenými dveřmi do hodovní síně, odkud právě pacholci vynášeli omdlelou paní Annu. Venku se bez ustání hustě sypal sníh.

* * *

Ne, na pole a luka nesměla. Mohla se svou sestrou Aněžkou nejdál na plac před hradní branou. S chůvou nebo s učitelem se dívky procházely po latránu, tady to bylo zajímavější. V mázhausích se tu pulírovalo a řezalo drahé kamení, drakslovalo sladce vonící dřevo, v dílnách se slévalo zlato a v jiných se vydělávaly kožešiny. Všechno to vonělo a páchlo, některý den příjemně, jiný méně. Mohly se také, když chtěly, podívat do mincovny, kde jejich otec dával razit mince na stříbře tak šizené, že je většinou nikde v Čechách ani v Rakousích nechtěli brát. S řádným doprovodem chodila panna Perchta až dolů k řece Vltavě, přes most a čtvercový rynek úzkými uličkami nahoru. V uličkách se sem tam provaloval čuník v kupce hnoje, hrály si tam děti a v horkých dnech tam odporně páchly odpadky. Hnilo tam ovoce a kroužily kolem něho vosy, smrádlo tam maso a sedaly na něj zelenomodré tlusté mouchy. Náměstí bylo

plné hokynářů, obchodníků a trhovkyň a Perchta si tam mohla koupit leccos pěkného i zbytečného. Těšila se do kostela svatého Víta a zároveň se bála, protože si vždycky pod vysokou gotickou klenbou připadala nicotná a hříšná. Modlila se, ale cítila, že to není dost. Nebe jako obrovská ústa s bezedným jícnem polyká modlitby, živí se jimi, možná i tuční, ale nedává nikdy žádné znamení, že je nasyceno. Perchtě se nedařilo vymodlit si klid a mír, s tím větší závistí pozorovala, že sestře to jde. Aněžka byla odmalička pokorná, nebouřila se. Když už odporovala, tedy s takovým klidem, s tak naprostým vědomím převahy, že protivník bez boje ustoupil. Před Aněžkou se cesta urovnávala, před Perchtou se hrbolila. A přece brzo rozuměla každému slovu latinské mše, chodila pravidelně ke zpovědi, svěřovala se knězi se vším. Páter Václav snad tušil, že v dítěti se propast mezi dobrem a zlem prohlubuje, tam dole je dost místa pro ďábla, aby mohl konat své. Uměl pracovat se strachem, holčičku při rozhřešování vždycky postrašil peklem a čerty, i když neměla skoro žádné hříchy. Snad vypožoroval budoucí krásu těla, tak nebezpečnou pro duši, a v dobré víře chtěl pannu ochránit před ní samou.

Dětství byla nejšťastnější léta Perchtina života, ale ona to nevěděla. Loudala se, tančila, šila a vyšívala, učila se cizím řečem, odpovídat hostům na jejich poklony v jejich jazyce, ale nejraději ze všeho snila. Snila o rytíři a podezřívala své sny z hříšnosti. Sedaly spolu s Aněžkou v okenním výklenku, hlavy skloněné nad prací. Pilně vyšívaly, až to vyšijí, budou příst. Kdyby šel kolem Kulhavý vlk a slyšel, že se tichými hlasy pokoušejí rozhodovat o své budoucnosti, rozehnal by je jako slepice na dvorku.

Perchta vykládala o rytíři a o lásce, snila o turnajích, v nichž bude její miláček vítězit, toužila po hrdinovi z válek, a když ji panna Aněžka poslouchala, nevěřila, že takový muž by mohl chodit po

této zemi. Panna Aněžka měla za to, že panenský stav je mnohem krásnější a důstojnější než stav manželský, že v panenství může zůstat nadsmrti jen ten, kdo má k tomu sílu. Aněžka tu sílu v sobě cítila. Byla stejně bohatá, ze stejně vznešeného rodu, ale rytíři před ní přece jen neohýbali tak často koleno a nevyvraceli po ní lačné zraky. Aněžce to nevadilo, na krásnější sestru nežárila. Hleděla si tím víc svatého čtení, v němž se praví: Ne všichni mohou panenství pochytit, ale jen ti, kterým jest dáno od Boha. Svým nevzrušeným hlasem sestře vysvětlovala, že bylo plno urozených panen, jako svatá Kateřina, svatá Margareta a svatá Nětiše, které panenský stav tak milovaly, že proň pohrdly krasavci, králi a vladaři. Mnoho muk pro panenství přetrpěly a někdy i ukrutnou smrt.

„A ty bys chtěla ukrutnou smrt?“ ptala se Perchta a zděšeně hleděla na svou sestru.

„To ne,“ řekla Aněžka, „já také nikdy nebudu svatá. Vím ale určitě, že kdo se vdá, bude mít víc lopoty než ten, kdo zůstane sám.“

„A co když budeš někoho milovat?“ ptala se panna Perchta. „Potom ti přece nebude vadit, že pro něho budeš pracovat, že mu budeš ve všem pomáhat a stát při něm v těžkých dobách.“

Jehly s drobným pukáním vnikaly do napjatého hedvábí, dívky si vyšívaly do výbavy. V okně nad jejich hlavami bylo vidět kus jižních Čech. Kopce obrostlé temně zelenými hvozdy anebo šťavnatou travou, již nikdy nikdo všechnu neposeká ani nevypase. V údolí pod skalou šplouchá řeka plná ryb, pospíchá pryč a ryby zůstávají. Plavou proti proudu a jsou štíhlé a silné a jejich maso je chutné. To v rybnících se kapři líně válejí u dna a jejich svalovinou prorůstá rybí tuk a lenost, když je voda studená. Sotva vodu ohřeje jarní a letní slunce, hřbetují. Říční orlí je pak uchopí do pařátů,

chtějí se s nimi vznést. Když podle hřbetu špatně odhadnou tíhu kapřího těla, musí se svou obětí zahynout. Kapr se brání, stahuje orla hloub a hloub a orel, který jednou zatne pařáty, se nemůže pustit. A tak při výlovu rybníka nacházejí rybáři dvě kostry navzájem nerozlučně propletené: ptáka a rybu.

Rybníky se rozlévají v rovinách, na nichž plave země jako škraloup na mléce, a člověk nesmí šlápnout vedle cesty. Probořil by se do rašeliny, v níž maso bez přístupu vzduchu neshnije. Ve slatinách jsou místa, kde je prý potopený vozka s koňmi, panímáma s krávou, pasáček s ovci, a všichni vypadají jako živí.

„Měla jsem sen o Ježíši,“ vypráví Aněžka, „předstoupila jsem před jeho jasnou tvář jako jeho nevěsta a on mne neodmítl. Usmál se na mne přede všemi, podal mi ruku. Kolem se šířila rajská vůně, čichala jsem rezedu, mátu, tmavě rudé růže a zněla překrásná hudba. Tak jsem poznala svého chotě a není pro mne větší rozkoš než dlít v jeho blízkosti. Pravím ti, že na světě není muž, který by mohl být dokonalejším manželem.“

Aněžčin život se měl opravdu podobat stříbrolesklým hladinám, v nichž se smírně zrcadlí nebe. Slunce do nich ráno sestupuje, kreslí plynule svou zlatolesklou cestu až do večerního zapadání. Ryba zčeří hladinu, lyska zaboří tělo střemhlav, až se voda vyboulí a zase splaskne, potápník na ní vymaluje útlý stromek. Roháči tam důstojně plují jako miniaturní královská loďstva, kačeny připlachtí z povětří a radostně zapádají. Rákos se zlomí v kolínkách v němé prosbě, aby se nic horšího nedělo, a opravdu, neděje se. Takový měl být Aněžčin život, ona byla snad nejšťastnějším Oldřichovým dítětem.

Panna Perchta mívala jiný sen a ten se pořád v různých obměnách opakoval. Zdávalo se jí, že je uzavřená v hlubokém hradním nádvoří, je tam temno a vlhko, na všechny čtyři strany se tyčí

stěny, v nich je tu a tam okno, úzké, zavřené a tmavé. Zalomíš hlavu a uvidíš tam nahoře čtverec modrého nebe, po němž letí bílá oblaka s narůžovělými podstavami, letí tak rychle, že se ani nestačí přehloučit v jiné tvary, spíš hynou a vznikají, rozplývají se v jakýchsi předlouhých ocasech. Je ti tak úzko, až k pláči ti je, celá se chvěješ zimou a steskem, když náhle zašustí perutě a část modrého nebe nad tvou hlavou přikryje tělo velikého pestrobarevného ptáka. Zakrouží nad nádvořím a už klesá, už vidíš zblízka, jak je krásný. Má duhové peří, lesklé moudré oči a ty, šťastná, že ses dočkala vysvobození, vylezeš ptáku na záda. Sotva dosedneš a obejměš ho kolem krku, vznese se s tebou do vysokého modrého nebe.

Panna Perchta stávala před zrcadlem a zkoumala tvář, jež nepotřebovala žádného zkrášlování. Nebyla pannou helmbrechtnou, která na sebe navěsí každý šperk, zmaluje si obličej a cpe si na hlavu cizí vlasy. Se vši stydlivostí vypožorovala krásu, kterou dostala, a ničím ji nevylepšovala. Měla úzkou tvář s bradou, která svou špičatostí připomínala spodní hrot srdce. Lesklé vypouklé čelo rámovaly tmavě hnědé vlasy, které těžce splývaly k temeni a přitom se v něžných drobných kudrunkách vlnily kolem obličeje. Z očí jí zářila vroucnost, vášeň dosud nevinná, ale sladce zrající. Její nos, tenký, rovný a na konci trochu zvednutý, prozrazoval veselost a dlouhé tmavé řasy stínily tváře, které svou průsvitností připomínaly nejjemnější porcelán. Spodní vydutý ret mohl slibovat pýchu a zarputilost, ale ženský osud nebyl ještě v dívčí tváři nakreslen, ba ani načrtnut, a přesto se už formoval jako matrice, která se jednou žhavě přitiskne a vypálí nesmazatelná znamení.

Na Krumlov přijížděl v tom čase pan Aleš ze Šternberka a brávil s sebou svého syna Petra. Chtěl, aby synek viděl dvůr, který se

prý krásou a okázalostí vyrovná dvorům italským, ale nemohl to dosvědčit, protože v Itálii nikdy nebyl. Petr ze Šternberka si už od raného dětství hrával s malými Rožmberky a jeho otec to rád viděl. Dobře věděl, jak důležité je pro člověka přátelství z dětství. A tak se šestiletý Petr setkal s holčičkou o málo mladší. Byli ve věku, kdy se prý člověku vtiskne do paměti podoba jeho budoucího milence a milenky, po letech už pak nikoho jiného nehledá. Však ty děti zůstávaly už tehdy stranou, cosi si úpěnlivě šeptaly, něco si snad dokonce tajně slibovaly. A jak léta ubíhala, panna Perchta už milovala, ale ještě se bála zeptat sama sebe, koho. Až když Petrovi začaly růst vousy, když už vítězil na dvorských turnajích, přiznala si, že je to on. Chlapec byl zlatooký jako sokol a zrovna tak upřeně a soustředěně se díval. Narezlé kadeře mu padaly do čela a pravou rukou si vlasy neustále střídavě čečral a uhlazoval. Petr se zdál Perchtě odvážnější než její nejstarší, tolik obdivovaný bratr Jindřich a chytřejší než bratr Jošt. Nebyl tak vyhraněný jako její bratři, ale v disputacích o vědě a náboženství, které vedl s učeným Joštem, si vedl dobře. Jošt byl přesvědčený katolík. Petr přijímal podobojí jako jeho otec a zastával se všech náboženských reforem, oba mladí pánové však byli dobře vychovaní a uměli se přít i řečnit, hádali se, ale své názory vzájemně respektovali. Byli rádi, že našli bystrého, ve filozofii a literatuře vzdělaného druha, s nímž byla radost se hádat.

Petr skládal už tehdy písně a modlitby, rád je předzpěvoval, a k tomu si ještě našel chvílku a panenku někde v zákřutu chodby odvážně objal a políbil. Láska, která Perchtu tak dlouho oblažovala i mučila, dostala teď jméno, šla do zádeští a do záobzoří, svět jí byl plný. Vltavské vody vystoupily kalně z břehů a zase opadly, vojska trav vyrazila svá kopí z mokré země, rákos ožil, obilí se modralo a zakrátko se už klásky houpaly v tenkém větru. Kukačky se svo-

lávaly po lesích a sovy v hradních věžích vyseděly mladé. Žáby křehotaly, chrousti bžuněli a býci býčili, včelíčky brněly a kolihy v lesích bolestně naříkaly nad prokletou láskou, neboť prý jsou v nich zaklety nezachovalé dívky.

Perchta pozorovala celý ten čas cestu, jež přicházela z tajemných dálav, hop přes vršek, hup přes druhý, blížila se k městské bráně. Zjara byla cesta černě blátivá, teď k létu žlutě vysychala, slunce vycházelo a zapadalo však jen proto, aby mohlo pohladit Perchtino sladké tušení, a vypoledňovalo se, aby mohlo rychle zapadnout, ukrátit den a tím i čekání na ženicha. Kachny na rybníce zvedaly zadky k nebi, aby ji pobavily, a všechny stromy jí hučely svatební píseň. V plném létě byla na jaře zasazená láska dost silná, aby ji nikdo nemohl hrubým dotekem či sprostým dechem zabít. Petr se svěřil svému příteli Jindřichovi, že se chystá požádat o ruku jeho sestry, a Jindřich hned všeptal tajemství do tenkého ucha své sestřičky. Všechno se událo v tajnosti. Kulhavý vlk slídlil, ale nic nevypátral. Spoléhal se, že dobře hlídají chůvy v čepcích, učení učitelé a vychovatelé, které najímal a platil. Panna Perchta si zatím zavinovala v komoře hlavu do roušky, vlasy zastrkovala pod čepec. Zkoušela si klenoty po nebožce mamince, nejraději se mazlila s jejími perlami. Byly to veliké tvrdé a lesklé perly, lehce namodralé, dorůžova či světlounce šedé, podle toho, jak je položila a jak na ně dopadalo světlo. Zdávalo se jí, že z perel vychází teplo, které do nich uložila maminka, když je ještě nosila na krku. Brávala si je často, byl prý to její nejmilejší šperk. A také si panna Perchta pořád s někým šeptala, hlavně s Aněžkou, s pannou Machnou a paní Šermarýn, svými dvorními dámami. Paní Šermarýn, mladičká vdova, jejíž muž padl v poli krátce potom, co mu porodila syna, měla bdít nad zachovalostí dívek. Věděla, oč se jedná v dobrém manželství, a měla dohlédnout, aby se dobře provdaly. Panna Machna byla

jen o trochu starší než Aněžka a Perchta, sirotek, kterého poslali do Vídně, aby se naučila dvorským mravům, a pak ji zaměstnali v rožmberském domě. Byla temnooká, svěží jako letní ráno, pořád se smála, až se jí v buclatých tvářích tvořily dolíčky. Všechny tři, nejčastěji však bledá a vždycky klidná Aněžka s mírným modrým pohledem, mluvily rády s Perchtou o ženichovi. Žádnou z nich nenapadlo, že by pan Oldřich odmítl dát svou dceru synovi svého výborného přítele. V mládí pana Oldřicha s panem Alešem poutal kalich, od něhož Rožmberk odstoupil, ale ani ono zřeknutí se kalicha neohrozilo jejich přátelství. Každému z nich chvilku kvetla pšenice a uměli si pomáhat.

Přešel mírný podzim, napadl první sníh a Petr od jara nepřijel. Netrpělivá nevěsta myslela, že na ni zapomněl. Nevěděla, že její bratr Jindřich vyrazil tajemství otci a tomu se ta láska natolik nelíbila, že zařídil, aby Petr rukoval. Chtěl získat čas, než sám najde jiného, vhodnějšího ženicha, měl se svou nejkrásnější a také nejmilejší dcerou své plány.

* * *

Jednoho červencového rána přistoupil pan Oldřich k činu. Byl tehdy na vrcholu své moci a mohl si to dovolit. Dal vyvést Jana Smila, kterého už věznil skoro sedm let v kulaté věži Hrádku, bubeníci udeřili do bubnů a lid, který tam dole ve městě uslyšel známé děsivé svolávání, se hned sbíral k cestě nahoru. Než dojdou, bude už možná i krev umyta.

Pan Smil byl víc mrtvý než živý. Nohy a ruce se mu zkroutily dnou a revmatismem, byl na kost vyhublý, neměl žádné zuby, vlasy a vousy mu visely až po pás. Kdyby ho viděl někdo z jeho známých anebo příbuzných, nebyl by ho poznal. A přece skoro

sedm let vězeň doufal, že ho přátelé zachrání, že se nespravedlivost hrůzně a konečně naplní. Rady měst Táboru, Písku, Vodňan a jiných, které přivěsily své pečeti ke smlouvě mezi ním a Rožmberkem, žádaly pana Oldřicha, aby jim jejich pečeti vrátil, když se dopustil tak hanebného činu a dal Smila znovu zavřít. Nechtěly mít účastenství na tak neblahé věci, tušily, jaký asi vezme konec. Pan Oldřich se jim však vysmál. Přibík a Jiřík, synové pana Smila, kteří mezitím dospěli, hledali útočiště u velkopřevora řádu rytířů svatého Jana Křtitele ve Strakonících, u pana Václava z Michalovic. Panu velkopřevorovi psali, že jejich rodiče smlouvu s panem Oldřichem zachovali, otec že mu vlastní rukou předal majestáty císaře Karla a císaře Zikmunda a pan Smil měl být za to propuštěn na svobodu. Avšak pán z Rožmberka nedodržel slovo, všechny listiny si ponechal v moci, jejich otce nepustil, ale znovu ho vsadil do vězení. Jednal proti svému slovu a každý to ví. Synové prosili velkopřevora o přímluvu, aby Rožmberk zmíněné majestáty vrátil, jakož i pečeti, a jejich otce propustil z vězení. Pan Oldřich dostal pak od velkopřevora dopis, který ho rozčilil. Dal sice, pravda, padělat listinu, kterou pak podvrhl k listinám Smilovým, obvinil ho z toho, co udělal sám, ale napomenutí od velkopřevora neslyšel rád.

Jsem bohatý a mocný, uklidňoval se, doposud jsem ve všech bojích výborně obstál. V patnácti letech svého věku jsem se stal pánem dvaceti pěti statků, šesti měst, dvanácti městeček a pěti set celých i necelých vesnic. Husitskou bouří jsem šťastně proplul, sloužil jsem všem a nikomu. Dal jsem víru své milé máti, všechno své osobní štěstí ve prospěch svého rodu. Beru, co mi nenáleží, někteří to tak mohou nazývat, ale necítím žádné výčitky – protože vždycky sleduji cíl, který jest prospěšný. Můj život je bouřlivý a nebezpečný, avšak nestěžuji si, neboť sloužím velké věci.

Pan Oldřich, dojat obětí, kterou přinesl, odpověděl panu převorovi až lakonicky. Obvinění, která proti němu Jeho Milost ráčila vznésti, jsou vymyšlena, on se zachoval čestně a spravedlivě.

Smilovi synové chodili pak po vsích, po městech, všude vykládali o svém neštěstí a pokoušeli se vzbouřit lid. Lidé je poslouchali, kývali souhlasně hlavami, poplácali je po ramenou anebo je pozvali na truňk. Čím víc vypili, tím víc na Rožmberka nadávali. Předvídali mu, až přeteče míra spravedlnosti boží, hrozný konec, avšak báli se ho natolik, že proti němu nic neudělali. Ve chvíli, kdy reptání už umlkalo a lidé začali zapomínat, že pan Smil kdy byl, že pořád sedí v kulaté věži Hrádku, přistoupil pan Oldřich k činu. Potřeboval se navždycky zbavit odpůrce, zařídit, aby proti němu nikdy už ani necekl. Bubny zaduněly a odsouzenec hned nato odevzaně položil hlavu na špalek. Viděl, že kolem není nikdo, kdo by ho vyslechl, a že ani proklínat nemá smysl. Možná už na kletbu neměl sílu, nač ji opakovat? Kněz šerý, kališník, vylezl za ním na popraviště, šeptal mu, ať mlčí a odevzdá pokorně duši Bohu, protože jeho čas se naplnil. Kněz se modlil, katův pacholek odhrnul odsouzeneci dlouhé vlasy a odhalil krk. Hroty obratlů špičatě trčely, i pod košilí se rýsovala kostnatá páteř. Popravčí košile se utržením límce proměnila v rubáš. Kat zvedl meč, ostrí se zalesklo, krev vystříkla proudem a hlava odletěla. Katův pacholek ji zvedl, ukázal ji panu Oldřichovi a všem přítomným. Víčka ještě užasle pocukávala, pohled už strnul, zdálo se, že naposledy patřil na něco hrozného. Strach odcházel pomaleji než dech.

Poprava, ač nenápadná, neverejná a ve vhodném čase provedená, vyvolala přece rozhořčení. Táborští hned vyhlásili panu Oldřichovi nepřátelství, synové Přibík a Jiřík z Křemže mu vzkázali, ať se před nimi má na pozoru. Nikdo však nebyl hanebnou popravou tak zneuctěn jako rytíř Tomáš z Chotěmic, přítel, který

tenkrát před sedmi lety Jana Smila přemlouval, aby se bez záruk vypravil na Krumlov. Tomáš z Chotěmic, hnán výčitkami svědomí, nechal svůj majetek, jak byl, šel od města k městu a všude žaloval na pána, který se dopustil zločinu justiční vraždy. Psal dopisy, v nichž Rožmberka usvědčoval, psal a chodil a chodil a psal. Avšak i jeho hlas časem umlkal, až zanikl docela.

Tělo pana Smila už dávno trouchnivělo a spor se vedl dál mezi Rožmberkem a Přibíkem a Jiříkem. Jednalo se ne už o čest, ale o majetek. Při ukončil až pan Jiřík z Poděbrad léta Páně 1455, kdy jako rozsudí stanovil, aby pán z Rožmberka zaplatil synům pana Smila 1500 kop grošů. Přibík a Jiřík dostali peníze, avšak zboží, které jejich rodu za zásluhy darovali čeští králové, zůstalo Rožmberkům. A povídá se, že po čase obdrželi od nich Rožmberkové list, v němž bratři upustili od svého sporu a vyznali, že ani jim, ani jejich otci, Janu Smilu z Křemže a z Husi, pan Oldřich nikdy nic nepravého ani zlého neučinil.

* * *

„Hospodyní moudrou a šlechetnou bych přirovnal k měsíci,“ kázal student teologie Jošt z Rožmberka své sestřičce Perchtě o manželství. „Jako měsíc bere všechnu svou krásu od slunce, tak ona má čest od svého muže, když oba věrně a s opravdovou láskou na sebe hledí. Vídáme na obloze, že když mezi měsíc a slunce přijde země a slunce nemůže přímo na lunu hleděti, luna hned pohasne. Kdyby pak slunce ztratilo navždy svou sílu, nemohl by ani měsíc být krásný. A tak je to i mezi manželi.“

Perchta se už dva roky chystala na vdávání, jenže Petr ze Šternberka pořád válčil někde v Rakousích a nevracel se. Pan Oldřich ho měl rád, ale dohlížel na to, aby zůstával v poli, a nezlobil by se, ani

kdyby padl. Panna Perchta si měla vzít katolíka, Němce, někoho, kdo má pevné místo u císařského dvora, kdo má tolik peněz, že nebude hned vymáhat věno. Rožmberk pozoroval se zalíbením dceřinu krásu, byl na ni hrdý, jako se sedlák pyšní vydařenou jalůvkou. Měl Perchtičku rád a chtěl se o ni postarat co nejlépe. Vlastně ji měl rád hlavně proto, že se nejvíc z jeho dětí podobala nejdražšímu pokladu, nebožce paní Kateřině. Druhým sňatkem získal peníze, ale jestli něco zůstalo v jeho životě posvátné, pak to bylo jeho první manželství. Nikomu na světě neřekl pravdu, před nikým se neodhalil s takovou důvěrou jako před paní Kateřinou a té zůstal věrný. Pravda, potom co mu Bůh vzal, co na světě nejvíc miloval, nemíval už výčitky svědomí, nepotřeboval už ani žádnou světici, jíž by se musel zpovídat. Snad se dokonce Bohu mstil za to, že mu způsobil takovou bolest, anebo ho moc vzrušovala víc než kterákoli žena. Když se mu podařilo o kousek rozšířit rožmberský majetek anebo o něčem rozhodnout ve prospěch rodu, pociťoval tělesnou rozkoš, jeho tělo se napřímilo, jako by vyrostlo.

Perchta vysedávala už druhý rok u okna, pozorovala cestu, vyhlížela, kdy se objeví Petr a jeho průvod. Jednoho zimního dne se na kopci, tam, kde cesta vychází z hvozdu, objevili nečekaní návštěvníci, ale ty neviděla. Pod těžkým olověným nebem tloukl mráz kostmi, tlustý led dutě praskal a zkřehlé ptačí nožičky vykreslily všude kolem chalup husté lesíky. Králíci, zajíci a divoká zvěř ohryzali doběla borku ovocných stromů. Z nozder černého koně, na němž jel pán uprostřed ozbrojeného průvodu, se kouřilo a chřípí měl vraník ojínné. Pán musel být zmrzlý, i když byl teple ustrojen v šubě lemované kuní kožešinou. Na hlavě měl čepici z kuny, hluboko naraženou až k očím. Měl s sebou padesát ozbrojených mužů, kdyby snad v té kruté zimě husity napadlo, že katolíka oloupí. Krajina mezi Mikulovem a Krumlovem však

byla liduprázdná, loupežníci a jiná verbež seděli asi někde u ohně, hráli se, aby neumrzli. Cesta byla dlouhá, namáhavá, než konečně uviděli zdálky hrad. Trásl se v růžovém oparu nad okolní krajinou, vypadal jako vidina s dvěma čtvercovými věžemi a jednou kulatou, ve které je vězení. Pán měl od vládce rožmberského domu slíbeno, že bude vlídně přijat. Přijížděl na námluvy. Pan Oldřich se s ním setkával ve Vídni na sněmech, vypili už spolu pár lahví italského, rakouského i moravského vína a Rožmberk mu při posledním setkání slíbil svou dceru. Měl dvě dcery na vdávání, ale u Aněžky čekal větší odpor. Se světskou láskou si troufal poradit a přemoci ji, ale postavit se proti lásce k Bohu?

Slíbil ve Vídni panu Janovi z Lichtenštejna Perchtu a hned si na to připili. Shodovali se ve všem, co si byli ochotni navzájem svěřit a vyjevit, mnohokrát už táhli na sněmu za jeden provaz. Jan z Lichtenštejna ovládal pukrlata a dvorskou koketerii stejně dobře jako lsti a úskoky, to se Rožmberkovi líbilo.

Krumlovští trubači vyhnání do mrazu už zatroubili slavnostní fanfáru, trubení se neslo zmrzlým krajem, ale vyplašilo jen hejno vran, které tou dobou seděly na tummelplacu. Stráže spustily padací most a sám pan Oldřich vyšel vzácnému hostu vstříc. Hradní psi štěkali v psincích, když pán s dvojbarevným erbem sestoupil z černého koně. Žádný z domácích psů hosta nevítal ani se k němu nelísal. Sloužící, kteří odstrojovali koně, si všimli nevlídných očí, tak světlých, že se zdály průhledné. Nebyla v nich radost ani vstřícnost, spíš hluboký smutek a divný neklid. Pán těkal pohledem z jednoho člověka na druhého, z předmětu na předmět, nikde neutkvěl. Přijel z úrodných rovin, kde nerostou žádné jehličnaté stromy a pořádný les tam nikdo nenajde. Mělké řeky se tam vylévají z břehů, v zákrutech zpomaluje jejich tok bahno a rákosí. Nějaký kopeček sem tam ozdobí obzor, vyskočí

jako puchýř na kaši a ztuhne. Jeho štít, zakleslý u sedla, měl horní polovici červenou a dolní zlatou. Až z jižní Moravy si pán přijel pro nevěstu.

Každý si na první pohled všiml neupřímného a snad i nešťastného pohledu, ale také toho, že je pán z Lichtenštejna krásný. Když sundal šubu, odhalil urostlé tělo, a když sdělal i čepici, zlatě kučeravé vlasy se mu rozsypaly po zádech. Jeho krása se zdála napůl mužská a napůl ženská, rysy v obličeji měl neobyčejně jemné a tvář divně kontrastovala s mužností těla. A jak elegantně byl pán z Lichtenštejnu ustrojen. Měl kabát vycpávaný na ramenou i na hrudi, rukávce prostríhované tak, že prosvítala jemná košile, měl dvoubarevné kalhoty, jak se to nosí u burgundského dvora, a špiče od škorní aspoň dvojnásobně delší než chodidla. Jeho bílé masité ruce se leskly prsteny, když sdělal rukavice a namáčel si prsty v mēděnci s vodou. Zakopl, když vstupoval do hodovní síně, ale hned vyrovnal rovnováhu, takže neupadl. Klopýtnutí si všimla panna Perchta, která stála se svými dvorními dámami na druhém konci místnosti, a lekla se, až se jí zastavil dech a zabořilo ji na prsou. Přitiskla si obě ruce k hrudi, ale strach zůstal uvnitř, rostl, šířil se až do rukou a nohou, celé tělo strnulo. Trvalo to jen okamžik. Perchtě se zdálo, že to byla věčnost.

Sluhové nosili kaše, pečená masa a chlebové placky, pstruhy z těch sádek, kudy se vede temeničná voda, dolévali pilně víno dovezené ze Zaalpí, husté, těžké a kořeněné víno, host se v pokrmech přehraboval, zapíjel každé sousto, vypadalo to, že ani nemá v jídle zálibu. Zato tím pilněji si prohlížel obě Oldřichovy dcery Aněžku a Perchtu. Proč chce pan Oldřich provdat dřív mladší a krásnější? Panna Perchta, která seděla naproti hostu, byla útlá jako česnekový stroužek, na tmavých lesklých vlasech měla posazený pentlík zdobený perlami, klopila řasy a červenala se, když

na ni Lichtenštejn zvědavě hleděl. Když se osmělila podívat se na něho, vždycky znovu se lekla. Hostovy skoro bílé oči těkaly z místa na místo, a když zachytily její pohled, pokusila se ústa o vlídný úsměv. Odhalily se pravidelné bílé zuby, ale oči zůstaly vlezle smutné. Takový úsměv lidi nerozveselil, vlastně pánovi ani neslušel. Upřímně řečeno se pan Jan své budoucí nevěsty trochu děsil. Byl zvyklý na jiné ženy, veselé, buclaté, ke všemu ochotné, ženy vášnivé a požitkářské. Panna Perchta vypadala jako anděl, co v životě s andělem?

Perchta jedla a pila také málo, většinou se durdila, že se na ni host dívá víc než na ostatní. Co si to dovoluje prohlížet si ji jako maso na krámě? Cítila jeho pohled na kůži a bylo jí tak nepříjemně, že se co chvíli ošívala, prsty ten pohled ze sebe smetávala. Po jídle dal pan Oldřich pokyn muzikantům, aby hráli k tanci. Pán z Lichtenštejnu si hned omočil tlusté bílé prsty v mēděnci s vodou, vysekl Perchtě poklonu a požádal ji o tanec. Paní Šermarýn, Šermarýnka Rozmarýnka, jak na ni panna Perchta volávala, poznala hned, že ti dva si spolu nikdy nezatančí. Perchta se oddala hudbě a tanci, nehlídala si tělo a snad je ani necítila, jenom obličej měla pod přísnou kontrolou, aby se oči ani rty neusmály. Podle vyšpuleného spodního rtu a sklopených řas poznala paní Šermarýn, že hněvem zastírá velikou úzkost. Anéžka tančila s bratrem Jindřichem, tváře jí hořely radostí, ta dobrá duše netušila, jak veliké neštěstí vchází do domu. Šermarýnka Rozmarýnka pak už věnovala všechnu svou pozornost ženichovi. Najednou ji napadlo, že je to on, ačkoliv jí to nikdo neřekl. Tančí, jako by byl hluchý. Pohyby rukou a nohou jsou správné, učil se jistě tanci, ale učiteli se nepodařilo překonat odpor sveřepého těla. Bylo tuhé a nepoddajné, nepřizpůsobilo se hudbě, naopak, bojovalo s ní a vnucovalo jí svůj podivný rytmus, zvrácený řád. Pohyb těla je řízen hlavou, napadlo Šermarýnku,

nikoli srdcem, proto v něm není žádná radost. K čemu tančit bez potěšení, k čemu se smát; když chybí veselost, ptala se sama sebe dvorní dáma. Byla vdova, ale mladá a živá.

Panna Perchta se omluvila, odešla předčasně do své světnice. Slavnostně oblečená dlouho seděla na posteli, dívala se do protější stěny. Hleděla tak úpěnlivě, až jí vytryskly slzy. Neutírala je, nechala je kapat na klín. Psi hryzali tam dole kosti, které spadly ze stolu, stolovníci splachovali vínem zbytky masa v zubech. Dámy odešly a nastal čas siláckých a košilatých historek. Venku si jiskřivé zimní hvězdy zavily hlavy do bílých mlhovin. Znehybněly, jako by přimrzly k ledovému nebi, připomínaly ženy navždycky odsouzené k bílému vdovství.

Ráno po slavnosti dal pan Oldřich zavolat svou dceru, aby jí oznámil radostnou zprávu. Když se panna Perchta vrátila do svých pokojů a když ji spatřily její dvorní dámy, poznaly hned, co se stalo. Celý zbytek dne proklečela pak Perchta v hradní kapli, nejedla, nepila, nedala se přemluvit, aby šla nahoru a trochu se zahřála. Možná doufala, že prochladne, dostane zápal plic a umře. V kapli mrzlo, ale ona zimu ani necítila. Modlila se před obrazem svaté Panny, která na ni milostivě shlížela, na rukou držíc líbezného dítěte. V té době prosebné a plné hrůz oslovila svatou Pannu takto:

„Královno a Panno, přesvatá Maria a věčná dívek dívčí matko všeho dobrotivenství a milosrdenství, skrze ten ostrý meč, jenžto jest tvou duši prohnal tehdy, kdyžto tvůj jediný syn Jezus Kristus trpkou smrtí pro všechny křesťany na kříži trpěl, slituj se nad mnou hříšnou, milostivou mi radu dej, vyslyš mou prosbu a shlédni na mne, nevím, ke komu se mám obrátiti, jedině k tobě, má milá, zvláštní naděje, k tobě, má přemilostivá.“

Perchta drmolila modlitby jednu za druhou, ale když vzhledla, viděla místo svaté Panny svého Petra. Díval se na ni s takovou lás-

kou, že si nepřála nic než umřít a na věčnosti se s ním setkat. Avšak jak umřít, když duše sebevrahů směřují po smrti rovnou cestou do očištnice. Lépe jest přece trpět očištnice na zemi nežli na věčnosti, kde se nelze smrti dočekat. Peklo jí líčil od dětství kněz Václav z kostela svatého Víta s takovou barvitostí, jako by tam už jednou byl a všechno viděl. Kněz Václav zatracoval všechny milovníky rozkoší těla, kteří se na světě ve vášních nehezky kochají a potom nechtějí za to sklízet odplatu. Hrozná muzika bude v pekle, předpovídal, k tomu hrozný smrad, protože o soudném dni všechno, co je na světě nízkého a smradlavého, do pekelné mučírny jako do hnojiště celého světa steče. Těla zatracenců budou k tomu páchnout, jak předpověděl Izaiáš: „Budou pak hůř smrdět nežli jakákoli mrcha, která se, odpolu ohnilá, peče na řezavém uhlí.“

„Mnoho jest povolanych, ale málo vyvolených,“ opakoval kněz Václav po Kristu Pánu, „široká je cesta, která vede k zatracení, a mnoho jest těch, kteří chodí po ní.“

Slyšela, jak se dech kněze Václava zrychluje, viděla, jak mu při líčení pekla vystupují na čele kapičky potu, a což teprve když líčil ďábla. To se v jeho tváři střídaly strašlivé škleby, z oka co chvíli vylétl zelený blesk.

„Svatá Kateřina,“ vykládal, „spatřila jednoho ďábla, který se jí tak hrozný zdál býti, že se v tom Pánu Bohu uvolila, že do soudného dne raději bude chodit po cestě řezavým uhlím postlané, nežli by tu pekelnou příšeru toliko ještě jednou chtěla spatřiti. Když svatý Tomáš,“ pokračoval, mával rukama a křivil mastný, hrůzou opružený obličej, „když svatý Tomáš, apoštol v Judeji, pohanům křesťanskou víru rozhlašoval, ukázal jim ďábla takto: Hlava jeho jest svrchu špičatá, čelo rohaté, převeliká tlama, dlouhé vousy, vlasy zatočené na způsob hadů, nohy i ruce s hroznými pazoury, oči červené jako oheň a ocas co nejdelší.“

Kněz běhal někdy divě po místnosti, rozhazoval rukama a nomama předváděl, jak hrozně čert skáče a kopytem bije o zem.

„Z jeho rozšklebené tlamy vychází dejm s takovým plamenem, jaký bývá, když hoří síra,“ pokračoval, a teprve když viděl, že děti hrůzou skoro omdlávají, zatetelil se blahem jako motýl v prvním jarním slunci, zabžuněl jako čmelák a hned se jal děti utěšovat, řka:

„Aby z vidění tak hrozné příšery někdo přílišným zděšením neumřel, požehnal jim svatý Tomáš znamením kříže a ďábel se hned uklidil.“

Slíbila lásku Petrovi, už tím se dopustila hříchu, že sama o sobě rozhodovala. Ale copak je lidská láska Pánu Bohu protivná? Perchta cítila, že je to tatáž láska, stejná rozkoš, a potvrdila jí to paní Šermarýn, která se také lásky nebála. Srdcem stála paní Perchta pevně na straně Petra, ale hlava jí radila, aby poslechla otce. Jeho moc ji okouzlovala, poskytovala jí zvláštní ochranu, jeho příchyllost k ní ji dojímal. Bylo jí líto, že ztratil milovanou ženu, sama se na matku ani nepamatovala a tolik toužila po náruči, která by ji pochovala. Myslela si, že svůj osud vloží do rukou Petra a jeho matky, že konečně pozná lásku bez nároků, ale nebylo jí to souzeno. Strach z vlastního rozhodnutí a zodpovědnosti hnal lásku od prahu.

Jan z Lichtenštejnu jí poslal po svém panoši prsten s velikou perlou, prosil ji, zda by ho mohla přijmout a pohovořit s ním. Marně ji Šermarýnka přemlouvala, aby s ženichem promluvila, že třeba není tak zlý, že se ho pak možná přestane bát. Každý člověk je dílo boží, mínila ta dobrá paní, na každém se dá najít něco dobrého a lidského. Lichtenštejn hleděl na Perchtu se zalíbením, a kde je láska, tam se dá leccos nepřijemného změnit k lepšímu. Posel čekal ve vedlejší místnosti, než se panna rozmyslí, ale Perchta si

postavila hlavu. Poslechne otce, ale bez pokory. Udělá, co si všichni přejí, ale zakáže si milovat. Její srdce patří Petrovi, to ostatní si může koupit pán z Lichtenštejnu.

Nebe, peklo, ráj, měla se rozhodnout. Panna Maria na ni kývala, za svatou se rozprostírala zahrada plná zpěvu a vůní. Na kulatých stromech s úzkými lesklými lístky seděli pestrobarevní ptáčky, vedle nich se červenala a žloutla jablka. V zahradách svaté Panny byl divný pokoj, blažený stav, který Hospodin připravil těm, kteří se jeho vůli nepřičili. Tam blažení poznají přirozenost světa, jak se co rodí na zemi i v moři, kde se počínají řeky a studnice, kde větry, kde se rodí déšť a sníh, hrom anebo kroupy. Vyvolený ke své veliké rozkoši pozná, na čem Bůh postavil zemi, jak divně okolo ní rozprostřel vody, jak nad vším udělal povětrí a nad povětrím rozžehl oheň pravý.

Lépe jest být s nemilovaným mužem na zemi než s ďáblem navěky, říkala si Perchta, a že byla hezká jako rozjablůňka, Satan ji pořád lákal do svého nešťastného bydlá. Ženicha sice nepřijala, ale prsten s perlou si ponechala. Pan Oldřich dal ještě tentýž den sepsat svatební smlouvu, která zněla:

Wir Ulrich von Rosenbergk bekennen und thun kund öffentlich mit dem brif, das wir uns mit dem edlen herrn herren Hansen von Lichtenstein von Niklspurk gefreundt und im gelobet unser tochter junkfrawn Perchten zu einer erlichen gemahl zu geben versprochen haben nach des landes rechten ze Beheim und sullen und wellen im zu derselbigen unser tochter junkfrawn Perchten zu rechtem heiratgut geben tausent schoh guter behmischer grosser prager munz oder sovil guter ungrischer oder renischer gulden oder guter kleiner munz...

Ober aber beschech, das der vorgeante herr Hans von Lichtenstein oder dy egenant unser tochter junkfraw Perchta in eins in den seit, ee sy elichen beieinander gelegen weren, mit tode obgiengen, de got vorsei, so sulten dann alle obgeschriben taiding, berednus und verschreibung von der obgenanten heirat wegen aller ding tode und vernicht sein und kein kraft mer haben und ein tail dem anderen darumb nichcz mer pflichtig sein an alles gewerde. Des zu urkund geben wir obgenanter Ulrich von Rosenbergk dise berednusredl mit unserem furredruhten insigil versigilt und darzu der edl herr herr Hans von Lichtenstein sein insigil an dy berednussredl auch lassen druken. Das geschehen ist zu Crumbnaw am suntag nach unser lieben frawen tag Lichtmess nach Christ Geburd 1449.

Oldřich z Rožmberka zamlouvá dceru svou Perchtu panu Hanušovi z Lichtenštejna ke stavu manželskému podle českého zemského práva a pod nákladem 1000 kop, slibuje po ní dáti 1000 kop věna, které má pan Hanuš obvěniti a zapsati na hradě Štýrece tak, aby se odtud paní 250 kop vydávalo. Složení manželské má býti v neděli před svatým Havlem 12. října buď na hradě Krumlově, nebo v osmi mílích v okolí. V osmi nedělích potom dají se oboje jistoty napsati a na Krumlově vyměniti. Dáno na Krumlově v sobotu po Hromnicích léta Páně 1449.

Ženich byl mrzutý, nevěsta se vůbec neobjevila, vzkázala, že je nemocná. Budoucí tchán ženichovi domlouval, že je dcera stydlivá a lekavá, jako bývala její matka, ale Lichtenštejn se zamiloval a bál se, že jeho láska nebude nikdy opětovaná. Zpátky už nemohl, co by lidé řekli, kdyby přijel z námluv s nepořízenou. Kdyby aspoň mohl s pannou mluvit, zeptat se jí, co proti němu má, i kdyby se mu svěřila, že miluje někoho jiného, dalo by se s tím něco udělat, ale

ona jen mlčí a trpí. Jan z Lichtenštejnu měl sebevědomí dost velké, ale na Perchtinu nelásku nestačilo. A tak odjížděl nešťastnější, než přijel, i když si odvážel manželskou smlouvu a slib.

* * *

Sluneční paprsek se prosmykl šterbinou v rychlých mracích, byl studený a tělo měl zlatě šupinaté. Umírající listy se už propadaly do tůní a lesních močálů a pronikavě voněly čerstvým hnitím, z komínů stoupal modrý kouř a mísil se s mlhou, která se celý den nahá a otužilá válela dole u Vltavy a na okolních lukách. Mlha zdusila všechny řezavé a křiklavé zvuky z řemeslnických dílen a krámů, ticho bylo skoro sváteční. V ten čas už nikde nic nekvetlo, časný mráz spálil jednou k ránu všechny květiny, a oni jim přesto říkali: Buďte spolu šťastni jako sto květů.

Zvony na všech věžích v Krumlově zvonily, kněz Václav zpíval *Te Deum laudamus* a pak už svatební průvod vycházel z kostela svatého Víta. Všude bylo plno lidí, tlačili se a vyzvedávali děti do výšky, aby také viděly tu nádheru. Někdo vypadl z okna, ale nikdo si toho nevšímal. Ani když se pod výrostky nalomila větev a kluci viseli a vřeštěli, nikdo jim neběžel na pomoc. Všichni chtěli vidět nevěstu a ženicha, o němž se všude povídalo, že je divný. Nevěsta měla na hlavě věnec osázený perlami a drahými kameny, dlouhé tmavé vlasy se jí vinuly v loknách po zádech, pod plochým živůtkem vyšívaným zlatem a stříbrem se jí řasila sukně, ale přesto byla útlá jako děcko. Široké rukávy, rovněž zřasené, jí v dlouhých cípech visely až ke kolenům. Zblízka viděl každý, jak je uplakaná. Jak jí to vlastně kněz Václav při zpovědi domlouval?

„Miluj svého muže, i kdyby on tě nemiloval, a skutky mu prokazuj lásku, neboť ukážeš-li nelásku k nelásce, tím bude neláska

větší. Pakliže soustavně mu budeš prokazovat lásku a dobře mu budeš činiti, divný bude, jestliže ti nesplatí láskou. Pakliž nesplatí, budeš mít svou odplatu od Boha. Jednu, že máš lásku k manželu, jak Bůh kázal, a druhou, že pokorně strpíš protivenství.“

To se lehko řekne. Napsala Lichtenštejnovi na jaře dopis a poslala ho po tajném poslu na Mikulov. Prosila ho snažně, aby od smlouvy ustoupil, vyznala se mu, že miluje jiného, ale jméno z opatrnosti neprozradila. Psala, že by raději šla do kláštera, než by svou lásku zradila, slibovala, že jestli jí ponechá svobodu, bude se za něj do smrti modlit jako za nejšlechetnějšího člověka, kterého kdy potkala.

Odpověděl listem poslaném po tomtéž poslu, že slib nemůže zrušit, že jeho rodina na smlouvě trvá, protože se chce pokrevně spojit s Rožmberky. Že ani on nemůže jednat, jak by chtěl, jinak by jejímu přání vyhověl. Může jí nabídnout jenom svou lásku, kterou ona, zdá se, pohrdá. Proč si myslí, že by nemohl být dobrým manželem? Kdyby s ním byla tenkrát, když poprvé přijel na Krumlov, mluvila, dalo by se bývalo ještě leccos změnit, ale teď je pozdě.

Před třemi dny spolu seděli u svatební tabule, jedli jednou lžící staročeskou polévku veverku a Jan se zalíbením hleděl na svou nevěstu. Pozoroval, jak klopí dlouhé řasy, díval se na její štíhlé ruce s mandlovými nehty a s dlaněmi úzkými jako třešňový list. Dlouhé křehké prsty se chvěly, na jednom z nich se třpytila perla a na druhém zlatý snubní prsten. Napadlo ho, že by ji mohl vidličkou škrábnout do bílé kůže na hřbetě ruky, že by mohl vidličku zabodnout do předloktí a pak by z ní možná vynutil nějaký cit. Viděl by, jestli má vůbec krev.

Nevěstě se zdálo, že visí nějakým neviditelným vláknem přivázaná ke stropu a dívá se na loutku, věrnou napodobeninu sebe sama. Skrz desku stolu pozoruje, jak rytíř sahá loutce na kolínko,

a tam nahoře u stropu cítí chlad, jako by se ty dvě rozdílné kůže odpuzovaly. Dva, kteří se vůbec neznají, jsou teď z boží vůle jedno, není to vlastně směšné?

Po hostině byl maškarní bál. Musela tančit tuhý, klopýtavý tanec jako o zásnubách, jen si teď uvědomovala jeho udýchanou nemotornost. Proč nemá rukavice, když na ni sahá a potí se mu ruce? Jeho maso hřeje, jako by měl horečku, sálá a ty horké vlny jsou nepříjemné. Od té chvíle, kdy se provdala, se čas v přesýpacích hodinách sype rychleji, už brzo bude muset odjet a nikdy se nevrátí. Stála s Anéžkou a Jindřichem u okna a chtělo se jí plakat, anebo raději umřít, když se k ní přiblížil černo-bílý šašek se smrtelně bílou maskou na očích. Mlčky se před ní uklonil a beze slova ji pozval k tanci. Už po pár krocích se jím nechala vést, vstoupila do hudby, ztratila se v ní a rozjařila se. Jak jiný byl tenhle tanec, byla lehká jako pápěří a šťastná jako korálek. Ani nezapozorovala, že ji maska vede ke dveřím, teprve na chodbě, kde nikdo nebyl, se jí podlomila kolena, když uslyšela Petrův hlas. Jak to, že ho hned nepoznala? Táhl ji za ruku po schodech dolů, jak to, že nikoho nepotkali, než vběhli do kaple? Šla za ním sama, nemusel ji nutit. Musel přece přijít, její rytíř a zachránce, přijít zrovna dnes a vysvobodit ji. V kapli padne na kolena, odprosí ji za dlouhé čekání, nabídne jí své služby. Svěří svůj osud do jeho rukou a zbaví se odpovědnosti před lidmi i před Bohem.

Petr otevřel těžké dřevěné dveře pobité železnými ornamenty a opatřené zámky a zabouchl je za nimi. V kapli hořelo jen věčné světlo před oltářem bohorodičky. Teplo tu zůstalo ještě od léta, protože zdi dosud nepromrzly. Petr dívku objal, tiskl ji k sobě a pak ji položil na kamennou dlažbu, vyhrnul jí spodničky a věčné světlo kolotalo v divých kruzích, svatí v reji zázračili, Panna Maria vlídně kralovala a ďábel jak lev řvoucí dvojici v sebe propletenou v kruhu obcházel.

„Jsi moje nevěsta,“ říkal Petr, „jak jsi mne mohla zradit. Ale já tě nedám, vezmu si tě sám.“ Když uslyšela, jak se trhá spodnička, začala ho nejdřív jemně odstrkovat, držel ji pevně a páčil jí nohy od sebe. Plivla mu do obličeje a sebrala všechnu sílu, aby jeho tělo svalila ze svého. Udeřila ho pěstí do nosu, až mu vytryskla krev a přelila se mu přes rty. Cítila lepkavost jeho krve, její sladký pach, a on ji pořád líbal a hryzl a všude krev otiskoval. Vytrhla se mu a po kolenou se připlazila ke klekátku, objala kleátko oběma rukama, položila obličej na dřevo a štkala nahlas a pořád opakovala:

„Já nejsem žádná děvečka, abys věděl.“

„Ty mne nemáš ráda,“ říkal Petr a hlas se mu zajíkal, jak polykal slzy a olizoval krev, „kdybys mne milovala, nemohla bys být tak pyšná.“

Perchta zvedla hlavu, dívala se na něho lesklýma očima, v nichž se odrážel červený plamínek věčného světla, lomila rukama a celá se třásla žalem a zimou.

„Já jsem se ze své vůle nevdávala,“ opakovala pořád dokola.

„Prodal tě nehodnému člověku, víš přece, jakou má Lichtenštejn pověst. Jsi sice vdaná, ale k naplnění svátosti manželství nedošlo, já měl tvůj slib dřív. Pojd' se mnou, Perchto.“

V kapli bylo ticho, jen občas se jednomu z nich vydralo z hrdla zasténání, zašustily šaty anebo bota zašoupala podrážkou po kamenné dlažbě. Sotva pomyslela, že by otce neposlechla, roztrásla se, až jí zuby cvakaly, a strach ji úplně ochromil. Miluje Petra, tak proč s ním nemůže utéct? Možná by s ním šla, kdyby ji nepolekal. Kdyby před ní klečel, odprosil ji, že na něho marně tak dlouho čekala, kdyby se choval jako bratr, byla by ho snad poslechla. Anebo kdyby zabil svého soka v souboji a mohla by odejít s vítězem.

„Copak nevíš, že jeden bez druhého nemůžeme být? Chceš, abychom se do smrti trápili?“

„Čekala jsem na tebe skoro dva roky.“

„Přece jsem ti psal, že nemohu od vojska.“

„Já jsem žádný dopis nedostala.“

„I teď riskuji, že mne zabijou, když mne chytanou. Kdybych byl přijel, tvůj otec by tě stejně nedal. Měl políčeno na lepšího ženicha, proto mne nechal poslat k vojsku.“

„To není pravda.“

„Tvůj otec dělá všechno jen proto, aby rozšířil svůj majetek.“

Perchta se teď posadila na klekátko, opřela si tvář do dlaní a hleděla velkýma vyděšenýma očima před sebe. Petr klečel před ní, hlavu zabořenou v její sukni. Dovolila mu to, protože její hněv přemohla sebelítost.

„Jsou páni,“ pokračoval Petr, „kteří pro svou víru vraždí, a jsou přece miláčky božími. Myslí si, že Bůh je má v oblibě, jinak by jim přece nesvěřil tak velký majetek. Nařídil jim, aby spravovali své bohatství v božím jménu, ale to je všechno nesmysl. Ty tomu jistě věříš, ale já ti pravím, že Bůh se stará o duši, a ne o majetek.“

Takhle mluví Petr o jejím panu otci, o nejmocnějším pánu Čech a Moravy? Co si to dovoluje. Otec byl vždycky nakloněn nejen Petrovi, ale hlavně jeho otci, pomáhal mu, kde mohl. Snad už se o pánovi z Rožmberka vedou zlé řeči po celých Čechách, opouštějí ho i přátelé. A ona poslouchá pomluvy z úst svého miláčka. Petr ji láká, aby se s ním spikla proti otci.

„Můj otec jedná vždycky správně a já se jeho příkazu podřídím.“

Petře můj, sokolíčku milý, kňučelo to v ní. Dosud tu byl, mohla ho zavolat, mohla rozhodnout o svém osudu, avšak její pýcha nepřekonala vzdálenost dvou a půl dlaždice, které je zatím dělily.

„Podplatil jsem sluhy, kuň stojí připraven u hradeb, cesta je volná.“

Kněz Václav stál vedle ní jako černý přízrak, strašil ji peklem a ona se bála ráda. Má snad sílu vzdorovat, ale nemá sílu ke svobodě. Je ráda, že žena je podrobena muži, že jí muž vládne a že se nemusí sama rozhodovat.

„Ty se mnou nepůjdeš,“ řekl Petr a utíral si slzy jako chlapec, který se tolik snažil, ale všechno bylo marné. „Já už musím, jinak mne tu ještě chytanou a tvůj otec mne dá zavřít do kulaté věže Hrádku.“

V té chvíli si vzpomněla na kletbu pana Smila a zdálo se jí, že naplnění té kletby se dá zabránit jen tím, že bude poslušná. Ve svém utrpení, ve zřeknutí se svých nároků pocítila dokonce jakousi rozkoš.

„Ty mne nemiluješ,“ řekl Petr, „nemiluješ nikoho a budeš toho až do konce života litovat. Vrátím se k vojsku a snad se mi podaří zasvětit svůj život nějaké dobré věci.“

„Přísahám ti, že tě miluji. Nikoho jiného jsem nechtěla ani nechci.“

Celá se rozplývá v slzách, zatímco Petr si nasazuje masku harlekýna, divadelně se před ní uklání s jednou nohou napnutou vpředu, druhou ohnutou v koleni, nechává ji tam, kde je, a utíká.

Perchta omdlela. Její panny ji k ránu našly v kapli tak zmrzlou, že nemohla vstát. Svatební šaty měla potrhané a živůtek celý od krve. Odnesly ji do jejích pokojů, manželovi neotevřely, ačkoliv celý příští den klepal na dveře a dožadoval se vstupu. Když konečně panna Perchta otevřela oči a podívala se na paní Šermarýn, ptala se dvorní dáma, co se stalo.

Viděla, jak v očích milované Šermarýn narůstá úzkost, a nechtěla ji trápit, ale její paměť spala. Znovu zavřela oči. Tvářila se, jako by se svět za zavřenými víčky někam propadl, nebylo ho více. Šermarýnka Rozmarýnka ji však budila k životu. Když na její

naléhání Perchta znovu otevřela oči, připomněla jí, že je vdaná a že její manžel se dožaduje vstupu. Co mu mají říct?

„Měla jsem sen,“ řekla Perchta slabým hlasem. „Všechno se mi to zdálo.“

Je přece panna, a tak není vdaná. Dokud je to tak, je to dobře. Až vstane, spletou jí vlasy do tuhých vrkočů, hlavu jí přikryjí bílou rouškou. Pak pojedou s Lichtenštejnem na Mikulov, ať se děje vůle Páně. Základem manželství je svatost, věrnost a plod. Kněz Václav nabádal Lichtenštejna před svatbou, aby si vzal příklad z dobrého jinocha Tadeáše. Tadeáš se po svatbách zdržel, tři noci dlel s nevěstou na modlitbách. Teprve čtvrtou noc přijal svou pannu, víc od ní plodu žádaje, než aby svou žádost ukojil. Lichtenštejn však spíš poslechl rady bezbožných rádců, kteří chodí po svatbách a mluví oplzlé řeči, až se nevěsta musí rdít. A ti radí: První noci se ukaž! Jan, těmi řečmi poháněn, bušil na dveře nevěstinih pokojů, ale její panny ho dovnitř nepustily. Perchta mu vzkázala, že je nemocná. Ale co bude dál?

Nádherné sprežení drkotalo po krumlovské dlažbě, nevěsta měla skvělý průvod, bylo na čem okem spočinout. Vpředu jeli ozbrojení muži na koních, v rukou kopí a dřevce, na sedlech červenou růži v bílém poli. Za nimi jel panský kočár se stejnými erby na dveřích a pak vozy naložené vrchovatě nevěstinou výbavou. Po stranách panského kočáru jeli nevěstini bratři, pánové Jindřich, Jošt a Jan z Rožmberka, za vozy zase muži dobře ozbrojení. Však bylo v tom čase nejisto, husité táhli krajem, brali dobytek, peníze i šaty. Táboři obecně lovili zajíce a zvěř v rožmberských lesích a ryby v jejich potocích, rybnících a řekách. Dřevo v lesích rubali mocí a bez míry. Často ještě zajali rožmberské poddané, přinutili je, aby jim dříví a kámen dopravovali až na Tábor. Ondráškovi prý ukradli před týdnem barevné sukno, zastavili se v kostele a tam,

bezbožníci, sukno krájeli, na svatost místa nehledíce. Nejméně jednou týdně bylo slýcháno, že pocestné svláčili ze sukní, kabátů i kuklí a pobrali jim opásání, kordy, váčky a jiné věci.

Nevěstin průvod projíždí Krumlovem, všude po ulicích stojí zvědavci a lidé, kteří se přišli s pannou Perchtou rozloučit, naposledy jí zamávat. Matky a babky chovají v náruči děti a ukazují jim průvod, výrostci se šklebí a perou, řemeslníci dělají všelijaké vtipy a kunštíky. Baby, drchny staré, drží psy a čuníky, aby nevběhli pod kopyta anebo pod kola, ale jedno prase se na rynku vysmeklo a s divým rykem křížovalo uličku, kudy měl průvod jet. Zbrojnoši museli zastavit a počkat, až měšťané prase chytí. Perchta zpočátku pořád plakala, ale pak už byla tak vysílená, že když se bratři na hranici rožmberského panství rozloučili, byly její oči suché. Kočár drkotal dál po nerovných cestách, co chvíli se někde bořil do bahna, koním se napínaly lesklé zadky a kopyta se jim smekala po jílu.

* * *

Rovina jako stůl. Sucho až prašné se střídá s močálem, nad bažinami ševlí rokytí a z něho se tyčí olše, hrbí se vrby. Všude kolem se rozprostírají žírná pole a uprostřed nich stojí sem tam nějaký strom, aby si mohli lidé, kteří pracují na polích, ve stínu odpočinout. Pole jsou teď v říjnu čistě sklizená, tuhýci a strnadi se už probírají v šípí a drápelí podle cest. Najednou vyskočí z roviny kopec tvarem podobný kuželu, druhý připomíná zdálky rozpůlené jablko nebo řadro. Některé kopečky blízko Mikulova jsou porostlé révou, která krabatí a shazuje listy, a už jsou tu tři mikulovské vrchy: Kozí, Turoid a Zámecký, na němž stojí hrad. Krajina je zdálky růžová, zblízka se zdá perlově šedobílá. Z vápence vyrůstají všelijaké trávy, křivolaké borovice, opuštěná čapí

hnízda se vznášejí v mírném větru nad stydnoucími vodami. Pro Perchtu je to exotický kraj, marně se rozhlíží po tmavých lesích, jimiž obrůstají její rodné Čechy, marně vyhlíží bystré a divoké řeky, jako je Vltava pod Krumlovem, ani hrad, krom toho, že je na skále, nepřipomíná v ničem Krumlov. Nejvíc ze všeho ji zaujal kopec, který se, jak jí řekl Jan, jmenuje Tanzenberg, hned by věřila, že si ho vybraly čarodějnice k tancům. Stromy, které kopec zdola obrůstají, se směrem nahoru vytrácejí, ubývá jich jako vlasů na holé mužské lebce, temeno je úplně lysé. Když slunce zapadlo, vrchol Tanzenbergu zružověl.

Kočár vjel do města branou mezi Kozím a Zámeckým kopcem. Na ulicích bylo plno lidí, kteří se přišli podívat na průvod nové paní na Mikulově a ve Valticích. Kočár projížděl židovskou čtvrtí přimáčknutou ke skále pod hradem a Lichtenštejn vysvětloval, že městečko zpustošil nedávný požár a husitský nájezd. Průvod zahnul kolem ohořelých ruin kostela svatého Václava, který husité vypálili, projel trojúhelníkovým náměstím a už začali koně šplhat úzkou cestou vylámanou ve skále. Těsně před hlavní branou vyjela z postranní uličky na koních smečka chlapů, zastavili koně, až se zvířata vzepjala na zadních nohách a jejich kopyta byla tak blízko, že se paní lekla, aby kočár nerozdupali.

„Bůh s vámi!“ vřískal první jezdec a přátelsky vyhodil čapku do vzduchu. „A ďábel taky.“ Chlap byl ustrojený jako šlechtic, ale jeho šaty byly nepořádné, bradu měl neoholenou a vlasy rozčuchané.

„Bud' zdrav, Zbyňku,“ pozdravil pán z Lichtenštejnu a ten člověk hned pobídl koně. Jeli pak po obou stranách kočáru a vykřikovali všelijaké oplzlosti.

„Zdraví přejeme tobě!“ volali. „Nevěstu máš bledou, není snad churavá? Co si počneš s takovou bledulí, tos musel jezdit tak da-

leko? U nás jsou jinačí holky. Však ty rád utečeš za námi. Jsi přece chlap, a k tomu rytíř.“

Lichtenštejn se smál perlivým smíchem jako nějaká slečinka a bylo vidět, že mu na těch řečech nic nevadí. Zato paní Perchta ještě víc zbledla. Připadala si jako obětní beránek, který bude dnes večer sněden a zapit. Beránku boží, ty, jenž snímáš hříchy světa, smiluj se nad námi, modlila se v duchu latinsky, jak ji to naučil kněz Václav.

Manžel jí položil ruku na koleno, hladil ji po stehně, snad si myslel, že ji uklidní. Projeli silnými hradbami a branou ve skále, vrata se za ní zavřela. Vzpomněla si na sen o ptáku s barevným peřím a sotva se ubránila slzám. Nebudu plakat, říkala si, nesmím dát najevo slabost. Budu jako maso na krámmě. Koupili jste si mne, tady mne máte, ale počítejte s tím, že jsem bez citu. Tiskla k sobě kolena, seděla s rovnými zády, napjatá jako luk před výstřelem. Projeli prvním nádvořím, bylo pětiúhelníkové, na druhém nádvoří ve tvaru kosočtverce zůstal kočár stát. Palác, někde dvoupatrový a jinde třípatrový, podle toho, jak vysoká byla skála, na níž budova stála, byl nevlídný a cizí stejně jako paní, která kolíhavě vyšla ze vchodu, aby je uvítala.

Veliká a statná žena, větší a snad i mohutnější než její syn. Obličej má tučný, silně napudrovaný, tváře, už změkklé, visí podle nosu, ale jsou načervenalé líčidlem, aby vypadaly zdravě. Pytlíky pod očima si paní zabílila, rovněž tak prohlubně kolem očí a starou kůži nad očními víčky. Oči má blízko u sebe, také namalované, na hlavě vysoký čepec, jaký se nosí u burgundského dvora, závoj z něj splývá skoro až na zem. Hluboký výstřih prozrazoval liknavou anebo rozvernou katoličku, odhaloval mastnou, dobře živenou pleť. V pase byla paní Hedvika sešňěrovaná tak, že maso nahoře i dole přetékal do drahých temně rudých šatů s tmavě žlutým

podkladem. Oči se smály světu, který jí ležel u nohou, ba plazil se, aby směl být u ní co nejbliž. Perchta se před ní uklonila, pak hned padla na kolena a sklonila hlavu, aby dala najevo svou poslušnost. Paní ji zvedla téměř mužskou silou. Perchta si všimla, že má ruce stejné jako její syn. Pozorovala je v kočáře, když manžel usnul, a bála se těch hrabivých, tučných prstů. Ta paní zajisté nedopřává sluchu kněžím, kteří varují ženy před frejováním, a když, tak jen naoko. Z hříchů se nekaje, nevzdává se jídla ani tělesných požitků. Nešidí své tělo, aby ulevila duši, pomyslela si Perchta a hned viděla, že všechno je ještě horší, než očekávala.

Za zády jim skládali truhly s výbavou, paní Hedvika krátkozrace mhouřila oči, počítala asi. Neví, že v truhlách jsou štučky hedvábí, brokátu a zlatohlavu, že jsou tam koberce z krajů, odkud přišli tři králové, že nevěsta přivezla vzácné české sklo a porcelán. Byla zticha, poslouchala snad, jestli synkovi zvoní v kapse zlatáky, které s bohatou nevěstou utřil. Paní Hedvika svou snachu objala a ta ucítila vůni ještě těžší a sladší, než používal Jan z Lichtenštejna. Tchyně tiskla Perchtiny ruce ve svých masitých dlaních, až z nich téměř vytlačila krev. Perchta byla blízka omdlení, slyšela jako zdálky sladké řeči, jimiž ji paní častovala. Pod nimi mluvil jiný hlas:

Zdaleka jsi přišla, má nová dcero, jsi bohatá, jinak by si tě můj synek nevzal. Jsi také krásná, ale není to krása, jaká se nám líbí. Moje dvě dcery jsou mohutné a ruměné jako já, na milenkách mého syna je masa až přespříliš, jsou veselé a dovádivé. Nevím, jak to mezi vámi půjde jako mezi mužem a ženou, ale to není moje věc. Já ti dám klíče od komor, které jsou plny plodů z našich polí a zahrad, klíče od sklepů, kde zrají sudy s mikulovským a valtickým vínem, dostaneš klíče od spižíren a od kuchyně, kde se leskne nádobí a míhají se služby celé rozpálené ohněm. Dám ti klíče od

všeho a tím splním svou povinnost. Budu si dál žít, jako jsem žila. Sama vidíš, že moje šaty nejsou bílé a vdovské, můj pohled je bez pokory. Nevzdala jsem se života, má milá, a to brzy poznáš.

Paní Hedvika odepjala pás, na němž chřestil svazek klíčů, a opásala jím útlá bedra mladé paní.

* * *

Dnes přijel posel od otce a od bratrů, má za úkol přivést ode mne dopis. Co mám psát? Že mne mučí každou noc v posteli? Že tchyně mi dělá, co může nejhoršího? Že tak tak přetrpím den a už je tu zas noc, které se bojím?

Ptají se, jak se mám.

Chtěla jsem utrhnout tělo od duše. Své pozemské bytí předhodit šelmám, nebeské si ponechat.

Kéž bych už byla stará, ošklivá, nežádoucí.

Bože, co mám psát? Písař stojí u pultu, namáčí brk ve volské krvi. Dívá se na mne a je mu divné, že nic neříkám. Nadechnu se, vydechnu, ruce složím do klína dlaněmi vzhůru. Diktuji:

Urozenému pánu, panu Oldřichovi z Rožmberga, panu otci mému milému buď dán.

Modlitbu svú vzkazují, urozený pane milý, a s pravú věrú bych ráda slyšela, by se Tvá milost dobře měl. A jáť se také děkujíc pánu bohu dobře mám, jedne žeť po Vaší Milosti nemohu odtúžiti a velmi žádám srdečně Tvé Milosti viděti, nebo bych sama Tvé Milost najradši ohlédala, kterak se Tvá Milost má. A když to nemuož býti, ale tedť jsem k Vaší Milosti proto posla poslala, abych zvěděla, kterak se Vaše Milost má. A milý pane, prosím Tvé Milosti,

aby mne ráčil nezapomínati a ráčil na mě laskav býti, nebo bych toho nikudy nerada na Tvé Milosti ztratila, než vždy bych ráda tak činila ve všem, jakož by se Tvé Milosti líbilo. A s tím Tvú Milost milému Bohu porúčém.

*Nykšpurg, listopad, prosinec 1449
Perchta z Rožmberka*

* * *

Žena má strpět slabosti svého manžela a vyhovět mu, říkala si s pevně zavřenýma očima a zatnutými zuby. Hřeší sice, ale zabrání smrtelnému hříchu, jímž je cizoložství. To jí opakoval mikulovský kněz pokaždé, když si mu stěžovala. Chodila teď ke zpovědi skoro každý den. S paní Šermarýn se o těch věcech mluvit styděla a panna Machna o tom ještě nic neví. V přítmí zpovědnice neviděla, jak se knězovo ucho za dřevěnou mřížkou potí, slyšela jenom jakési funění a mlaskavé zvuky, slyšela, jak kněz vsrkává sliny, ale nepřemýšlela o tom. Poslouchal její nářky rád a ponoukal ji k větším podrobnostem. Lichtenštejn se opravdu nechoval jako dobrý jinoch Tadeáš. Přicházel každou noc lačný a krutý, čekala ho sevřená strachem jako poleno naštiplé sekerou. Byla netýkavka, cukavá, a to Lichtenštejna rozzuřovalo k nepřičetnosti. Tušil snad, že jí protéká řeka tak hluboká, že by se z ní mohlo napít sto koní, a přece by nevyschla, ale jemu jedinému napít nedá.

„Copak budeš pořád taková?“ ptal se jedné noci a jeho hlas byl zoufalý. Přehodila si přes noční košili šál, nohy si zabalila do přikrývky. Položil jí hlavu do klína. Držela jeho andělskou hlavu v rukou, cítila na konečcích prstů, jak se pod vlasy potí.

„Jsem snad nějaké zvíře?“ volal. „Obluda, která si nezaslouží ani trochu tvé zatracené lásky?“

„Chceš ukojit tělesnou žádost bez lásky? Nic na světě není křesťanské duši protivnějšího. Když tě nemohu milovat, nemohu s tebou ani spávat. Copak jsem nějaká kuběna nebo rufiánka?“

„Ale já tě miluji. A nenávidím tě za to, že jsi tak pyšná. Nikdy v životě jsem se ještě nesetkal se ženou, která je celá z ledu. Copak opravdu nic necítíš? Copak jsi jiná než ostatní ženy?“

Mluvil s hlavou zabořenou do jejího klína a skoro plakal. Petr před dvěma měsíci tam v kapli také plakal.

„Miluj mě,“ prosil.

„Nemohu, pane. Milovala jsem jiného, ne tělem, ale celou svou duší. Když jsi v dopise odpověděl, že na smlouvě trváš, vzdala jsem se pozemské lásky. Chci milovat jen Boha a k němu se vši láskou vzhlížet.“

„Mělas jít do kláštera, když jsi chtěla milovat Boha. Takhle jsi zkazila život nám oběma.“

„Všechno jsem ti přece v dopise vysvětlila. Rozhodl ses, že se se mnou proti mé vůli oženíš. Já jen poslechla otce a tebe. I teď budu věrná a poslušná, nebudu se Pánu Bohu v ničem protivit.“

Lichtenštejn vyskočil a ve světle svíčky uviděla jeho tvář. Jeho ústa vypadala jako roztržená nějakou velikou bolestí. Držel se rukama za hlavu, jako by si ji chtěl utrhnout. Vlasy měl přilepené k lebce, prsty zatíнал v pěsti, pěstmi si mnul uši.

„Bohu do toho nic není,“ křičel, až mu hlas přeskakoval. „Co to sem pořád pleteš? Tohle je náš život. Teď tu jsme a zítra tu možná nebudeme. Než jsem tě poznal, bylo mi dobře, ale od té doby, co jsi vstoupila do mého domu, nemám chvíli klidu. Nemyslím pořádně na nic jiného než na tebe.“

„Já přece po tobě nic nechci. Ty za mnou přicházíš, tys chtěl, abych tu s tebou bydlela.“

„Dáváš každým gestem najevo, že se ti tu nelíbí. Nikoho tu nemáš ráda, ani se nesnažíš, aby měl někdo rád tebe. Copak to jde takhle žít? Jestli se ti tu nelíbí, vrať se, odkud jsi přišla.“

„Nemám, kam bych šla,“ řekla paní Perchta překvapeně. Vzpomínala na Krumlov, ale na návrat ještě nikdy nepomyslela. Představila si, že odtud navždy odjíždí tam nahoru, jede v lehkém kočárku jen se svými komornými, a udělalo se jí slabo. Ještě ani nezačala žít a už by měla utíkat. Možná se bála zůstat sama, bez možnosti někoho ze svého neštěstí vinit. Anebo snad přece jen na dně kalichu hořkosti, který tu musí vypít, cítila něco sladkého? Jak by ji na Krumlově přivítali? Nebyla by ničím víc, než je teď tady. Chudou příbuznou, která si musí říct o každý groš, neplodnou, marnou ženou.

„Popros otce, aby tě vzal zpátky.“

„Však víš, že mne otec prodal i s mým věnem. Ty jsi od něho koupil. Vzal sis mě na starost, ale staráš se špatně, pane.“

„Napálil mě. Řekl mi, že se otrkáš, že budeš ve všem povolná a hodná žena. Ale ty jsi podvod a věno jsem také žádné nedostal.“

„Chceš víc, než sis zaplatil.“

A tu Lichtenštejn začal běhat po místnosti, chůzí připomínal Kulhavého vlka. Tělo měl nachýlené dopředu, hrudník propadlý a stín na zdi ukazoval snad i náznak hrbu anebo zárodek křídel. Proklínal Perchtu a všechny, kdo mu k tomu radili, aby se oženil. Klel německy a česky, vyhrožoval, že se jim a Bohu pomstí.

Paní Perchta zalezla rychle do postele. Přitiskla si obě ruce sevřené v pěsti k očím, jako to dělají malé děti. Bála se, ale strach byl slastný. Myslela na věčnost a na nebeskou odplatu, byla pokorná, ale nebyla prostá. Proč jen tehdy neopustila ohryzanou kost sebelítosti a nářku? Strach, hněv, vášeň a poslušnost, kdo by mezi nimi nezabloudil?

„Nemáš srdce, u kterého by se člověk ohřál,“ vyčítal Lichtenštejn, „a to je tvoje veliká vina. Jednou tě zabiju, ale napřed si ještě užiju jinde. Budeš se koukat na to, jak hřeším. Každý ti bude povídat, jak jsem špatný, a přísahám, že to nebudou pomluvy. Čím strašnější věci uslyšíš, tím budou pravdivější. Pomstím se tvému Bohu i tobě.“

Přehodil si přes noční košili černou vlněnou pláštěnku a popzátku pomalu couval. Ústa měl zkřivená hněvem, ale v očích byla něha a veliká lítost. Složil světlé ruce na prsou a zůstal stát u dveří. Všimla si, že má bílé, bosé nohy.

„Neodcházej ještě,“ prosila, když vzal za kliku. „Buď tu se mnou, nemám přece nikoho.“

„Abys mě mohla mučit,“ řekl. „Ale k tomu musí být dva. Jeden, který týrá, a druhý, který se týrat dá. Vybrala sis utrpení, trp si sama.“

„Jestli odejdeš, neodpustím ti, kdybys ležel na smrtelné posteli a volal mě a prosil, neodpustím ti.“

„Jak víš, že nebudeš na smrtelné posteli první? Třeba ty budeš volat a prosit mě za odpuštění. Jak víš, že jsi lepší? Jak jsi přišla na to, že jsi tak dobrá, že můžeš někoho soudit?“

„Bůh tě soudí skrze mne.“

„Pravá rožmberská pýcha. Tvůj otec je také takový. Může dělat cokoli a Bůh mu všechno schválí. Je totiž jeho miláček a ty také. Nebo se mýlím?“

Paní Perchtě zčervenaly tváře, rty se jí chvěly, oči hořely. Lichtenštejn stál u dveří s rukama založenýma na hrudi, světlé rozčuchané vlasy mu kolem hlavy svítily. Jeho hrubá mužská krása tam u dveří lítostí zženštěla. Postava, vykrojená z temnoty, připomínala vzrušujícího a vzrušeného archanděla, který přináší zvěstování. Zvěstování čeho? Paní Perchta zrudla a štíhlými prsty si shrnovala

přilepené pramínky vlasů z čela. Natřásla si vlasy, prohnula se v pase, zaklonila hlavu a něžná kulatá prsa se špičatými bradavkami se narýsovala pod tenkou košilí. Rozkošnický vydechla a její tělo, až dosud scvrklé jako křížalka, bobtnalo a žádoucnělo. Uleknutá velikostí svého těla a vlastním svůdnickým gestem schoulila se honem zas do nešťastného zavinutce.

„Pan Oldřich je možná pyšný,“ řekla tiše, „ale je mravný, vědomě nedělá nic hříšného. Zato tvoje máti a tvoje dvě sestry žijí jenom pro tělesné požitky. Přišla jsem do neřádného bydla, na něco takového jsem nebyla zvyklá.“

Rozesmál se vysokým jízlivým smíchem.

„Tak ty nás špehuješ? Anebo sbíráš klepy od služebných a posiluješ se ve své nenávisti. To není od tebe hezké, paní Perchto. My tě u nás živíme a ty nám ničím dobrým neodplácíš. Budu si muset zaplatit milostnice, abych si užil života, a přitom si doma opatruji krásnou ženu. Nezdá se ti to nespravedlivé?“

„Odejdi,“ vykřikla paní Perchta plná hněvu. „A zítra se tu neukazuj. Zamknu před tebou.“

„Jsi rozkošná,“ řekl a pohnul se k ní, jako by se chtěl vrátit, ale po třech krocích se zastavil. „Když se rozčilíš, řekl bych dokonce, že jsi vášnivá. Kdybys chtěla, mohli bychom spolu žít jako v ráji. Máš krásné živé oči, růžové líce, žádoucí tělo. Soudím, že bude i žádostivé, ale tys mu to zakázala, má paní. Postavila sis hlavu proti svému tělu.“

„Když si bude Bůh přát, abych tě milovala, budu tě milovat. Budu po tobě snad i toužit a dveře nechám odemčené.“

Jen pros, myslela si. Pros a plaz se přede mnou po zemi.

„Jak si přeješ, má paní,“ řekl Lichtenštejn a usmíval se tenkými ústy nad špičatou bradou. Oči mu ve slabém světle svíček ještě ztmavly a zlaté vlasy víc zářily. Bílé ruce svítily ze tmy, vztahovaly

se teď obě k paní Perchtě s dlaněmi obrácenými ke stropu. Loučily se s ní a zároveň ji zvaly.

„Tak tedy už nepřijdu. Budeš tu žít jako chudá příbuzná i se svými dvorními dámami. Když pohrdáš mým domem, nemůžeš se účastnit ani radovánek, které se tu konají. Odsoudila ses k utrpení, budeš trpět. Rád ti to dopřeju. Možná pak budu i já na věčnosti odměněn.“

„Budu na tebe myslet ve svých modlitbách.“

„Radši na mne nemysli. Ani v dobrém, ani ve zlém. Zdá se mi totiž, že to vyjde nastejno.“

„Urážíš mě, aby ses mě zbavil. Ale stejně se nezbavíš výčitek svědomí.“

„Přestaň už s těmi hrozbami. Řekl jsem ti přece, že se nebojím nebe ani pekla. Nech se dál strašit svými hloupými faráři. Modli se a drž půsty. Na umrtvování těla vymysleli spoustu nesmyslných praktik. Když prý přijde na světce žádost, skočí do vody nebo do plamenů. Ale ty se nemusíš bát, na tebe něco takového vůbec nemůže přijít. Ty ses nejspíš svatá už narodila.“

„Prosila jsem tě, pane, abys odešel.“

Lichtenštejn se zasmál hlubokým vynuceným smíchem.

„Však mě budeš sama volat,“ řekl posměvačně, „a já nepřijdu.“

Jaká úleva, když za ním zapadly dveře. Radovala se, jako by tím nepodařené manželství snad skončilo. Myslela na věčnost, ale na pozemský život, kterého jí ještě tolik zbývalo, nepomyslela. Když odešel, roztrásla ji zima. Vlezla zpátky do postele a zavolala jednu ze svých panen, aby jí přinesla nahřátý kámen.

* * *

Stojím u okna a hledím na cestu, která vede severním směrem na Krumlov. Jak si tam šťastně žijí a jak se mé dny a noci nesnesitelně vlečou.

Manžel odjel, ani se nerozloučil. Už je pryč přes týden. Nevím, co je horší: jeho přítomnost, či nepřítomnost. Když je tady, bojím se, že v noci přijde. Když je pryč, bojím se tchyně. Modlím se k Panně Marii, aby mi dala znamení, že jsem na správné cestě. Ona mlčí. Bude to tak už pořád?

Dívám se z okna a má ústa mluví. Písař má slova zapisuje. Nechci je po sobě číst, protože se bojím. Co když Lichtenštejnovi sluhové mého posla zajmou a seberou mu dopis? Co když jsem obklopena špehy? Co když je i posel podplacen? Co když dopis na Krumlov nikdy nedoručí? V prvním listě jsem lhala, teď už nemohu. Musím se odvážit napsat aspoň částečnou pravdu, jinak se pomoci nedovolám. Možná se mi to všechno zdá. Potřebuji, aby přijel někdo z Krumlova, aby tu se mnou chvíli byl, aby potvrdil, že jsem to pořád já, Perchta z Rožmberka.

Urozenému pánu, panu Oldřichovi z Rožmberga, panu otci mému milému bud' dán.

A milý pane, tak jakožt' jsem Tvé Milosti psala v prvním listu, žeť se dobře mám, tohoť pohřěchu nenie, bycht' se dobře měla, než mámť se velmi zle. A tohoť Tvé Milosti žaluji, žeť jsem v tak neřádném bydle, ještoť mu pro nic nemohu obvyknúti, neboť jsem pravá almužnice té panie, neboť všeho z jejích rukú čekám. A ještět' bych ráda čekala, byť mi bylo druhdy dáváno: nebo je to nepodobná věc, byť tiem žena vlásti měla, čímžť ona vládne a cožť v rukú má.

A ještět' bych to všecko snáze trpěla, než milý pane, toť mi je velmi těžko, ještoť jsú tak přeliš zle s sebu, neboť jest pohřěchu nynie pán proti svému strýci učinil, ještoť se toho bojím, žeť toho

bez své hanby nebude moci opravit, neboť se mají o to u Viedni súditi a mátať oboji proti sobě své přátely mieti. A tak tomu tuším, žeť bude také Tvé Milosti rady k tomu žádati. A rač věděti, že jel do Viedně u masopustní neděli, žeť ho ani Šek ani žádný zdržeti nemohl, žeť je tak bez svých dobrých lidí sám jel, ještoť žádný nevie, coť chce jednati.

Protož, milý pane, rač věděti, žeť jsem u veliké tesknosti a u veliké núzi. Protož, milý pane, prosím Tvé Milosti, muož-li to býti, rač se k tomu přičiniti, ať bych se mohla s tvú Milostí brzo shledati... Pakliť se Tvé Milosti nezdá, rač ke mně Rúsa poslati, ať mé bydlo ohlédá. Ale byla bych dávno k Tvé Milosti poslala, ale čekalať jsem vždy polepšení a nechtějíc toho tak na Tvú Milost vzněsti...

A milý pane, věřímť Tvé Milosti, že mě Tvá Milost toliko jim k vuoli poddá, ale ať bych já také v tak veliké tesknosti nebyla; a proto jsem tak psala... neboť mi to muoj Jindřich psal, ještoť to věděno nebude. A prosím, rač jej sám čísti a žádnému ho neukazovati.

Perchta z Rožmberga

Každé ráno jsem se probouzela s nadějí, že dnes přijede Rúš, otec anebo nejstarší bratr. Vyhlížela jsem je na cestě, která vede odtud na sever a zpátky na jih, ale neobjevili se. Konečně dorazil posel. Čtu sama dopis a nevěřím svým očím. Co jsou bouřky v polích proti bouřím v srdci?

Paní Perchto, dcero milá, jakož si mi do Viedni i sem psala, žádaje se mnú a s bratřími svými shledání, pakli by toho býti nemohlo, ale ať bych k tobě Rúsa vypravil: tomuť jsem všemu dobře srozuměl i dávámť na vědomie, že v tuto sobotu ocavád vyjedu na Zviekov a tu se mám se panem Alšem a s jinými ubrmany sjieti a odtud

*pojedu do Pilzně, také k uloženému roku, a tak že se nyní v této
mieře shledati nemuožem. A také nezdá mi se podobné, bychť ny-
nie Rúsa k tobě vypravil. Než když bohdá zase přijědu, chcít na to
tak mysliti i tě obeslati, aby sem ke mně přijěla, abych sám s tebú
o ty věci rozmluvil, a tu bohdá i s bratřimi svými rozmluviti budeš
moci. Protož milá dci, nemluv v té mieře dále s nižádným o ty
věci, a když se bohdá sjědem, poradímť i přičiním se k tomu, ješto
bohdá ty věci dobře pójdu. A prosímť tebe, prosiž za nás milého
pána boha, ať nám ráčí pomoci, aby búrky v zemiech staveny byly,
a nám dal, což by duší našich spasení bylo.*

*Crumlov f. V. post Invocavit a. 1450
Oldřich z Rožmberka*

* * *

Podzim se nachýlil a začínala zima. Slabé, sotva vzklíčené obilí se po ránu obalovalo vrstvičkou ledu, jako by každou rostlinku odlil do skla. Kaluže byly plné střemšíni, na jihu přicházela zima váhavě, přibližovala se pomalu. V napjaté zamlklosti listopadu, v zádumčivosti toho měsíce, který je jakýmsi nepatřičným pří-
važkem podzimu, jemuž kraluje ohnivý a vichrný říjen, těšila se vždycky Perchta nejvíc na první sníh. Se sněhem se vracelo světlo, bílé plochy odrážely ještě neduživé sluneční paprsky a ochotně je rozmnožovaly. Když začal padat sníh, běželi vždycky s bratry a sestrami na nádvoří krumlovského hradu a vítali ho. Slavnostní čisté ticho trvalo na Krumlově kolik neděl, dokud slunce znovu nezteplalo, a pak už přišlo jaro. Na Mikulově sníh sice napadl, ale hned zase roztál. Paní Perchta znala už dobře město, které leželo pod Zámeckým vrchem a bylo čilé jako Krumlov. Přes občasné nájezdy husitů nebo loupeživých rytířů žilo si vesele, vždycky

tu byl dostatek dobrého vína. V městě bylo všechno, jak má být, masné krámy, pekaři, ševci, kamnáři, krejčí, košaři, sladovníci, bednáři, kováři, zedníci, nožíři, rybáři, kotláři, tkalci i městská lázeň. Byl tu pivovar, panský dvůr se špitálem, dva větrné mlýny, osm rybníků, vápenka a cihelna. Stěhovali se sem noví Židé, vyhnaní po pogromu z Vídně, Lichtenštejn je ochotně na své panství přijímal. Půjčoval si od nich peníze na věčnou oplátku a za peníze jim poskytoval jakousi ochranu. Někdy je i násilně obral, ale oni hned zas peníze pilně sbírali a rozmnožovali. Mikulov ležel na obchodní cestě a židovskému obchodu se tu nadmíru dařilo.

Byla cizinka, divné stvoření. Nikoho v městě neznala, nikdo s ní nezačínal řeč, jak to bylo běžné na Krumlově. Jednou, když šly s buclatou a dobromyslnou pannou Machnou po rynku, vyrazila z postranní uličky družina pánů na koních. Klusali podle zdi se sluncem v zádech, Perchta z nich viděla vlastně jen siluety. Zabočili kolem rohu do pivovarské uličky, vtom paní Perchta upustila košík s jablky a hruškami, které prve koupila na trhu, chytla se panny Machny za předloktí, zapotácela se a tlumeně vykřikla: „Petr přijel.“

Nechala košík na zemi, plody se rozkutálely, nazdvihla si sukni a utíkala, skákala po oblých kamenech, jimiž byla vydlážděná pivovarská ulička, předběhla družinu a zastavila se. Panna Machna nemohla uvěřit, že její paní umí tak rychle utíkat. Ještě zahlédla, že jeden z pánů, ten prostřední, měl vlasy jako Petr ze Šternberka, ale když k nim otočil tvář, viděla, že je liščí. Paní přejeli a paní Perchta se opřela o kamennou římsu jednoho z domů, tloukla hlavou o portál, plakala a nebyla k utěšení. „Pojďte domů,“ domlouvala jí panna Machna, „celá se chvějete, ještě z toho dostanete horečku.“

Chvíli ještě plakala, ale pak se nechala odvést nahoru na hrad. Celou cestu nemluvila, zamkla se ve své ložnici. Když paní Šermáryn klepala a zvala ji ke stolu, odmítla přijít.

Jan z Lichtenštejnu se po celé svátky narození Páně neukázal. Když paní Perchta zhasla večer svíci, slýchala harašení, kroky na chodbě před ložnicí, slýchala divné škrábání na dveře, mohlo být také psí, ale kde by se vzal nahoře v chodbě pes anebo nějaké jiné veliké zvíře s drápy. Ve tmě slýchala šustot šatů, šelest látky, která se dotýká zdi, ale nikdo k ní nepřiléhal. Z horního paláce sem doléhala hudba, výkřiky pánů a šťastné chichotání dam. Když šla ráno do kuchyně, viděla v chodbách spící dvojice všelijak propletené, někdy polonahé. Jednou viděla i člověka s hlavou navlečenou v pytli, možná byl mrtvý, protože k tělu vedly krvavé stopy. U pasu chřestily paní Perchtě klíče od všeho hospodářství, ale brzo poznala, že jí jsou k ničemu. Dům byl řízený odjinud, její klíče se k žádnému zámku nehodily. Poznala to, když se vypravila do spižírny, aby svým lidem přinesla nějaké jídlo. Často se teď stávalo, že na ně sloužící zapomněli, nepřinesli dříví do krbu, nezatopili. Paní Hedvika jí nevyplatila ani peníze z věnného hradu Štejreka, Perchta nemohla nic pro sebe a své sloužící ve městě koupit. Její čeleď si stěžovala, že s nimi lichtenštejnští sloužící nemluví, že jim nechtějí s ničím pomoci. Paní Šermarýn ji nutila, aby promluvila s paní Hedvikou a vymohla sobě i své čeledi postavení, které se hodí k jejímu stavu. Ta dobrá paní se každý den ptala, jestli Perchta necítí, že se v jejím těle děje něco nového a zvláštního. Od těhotenství si slibovala různé výhody, až bude její paní nosit dědice a následníka, nikdo jistě nebude otálet s projevy úcty a lásky. Jako vdova a zkušená žena se také těšila, že bude moci udílet rady. Dítě všechno změnil, říkala si, když s lítostí pozorovala, jak neutěšený stav panuje mezi manželi.

Na naléhání paní Šermarýn se Perchta vypravila za paní Hedvikou. Hlas se jí třásl strachem, stěží zadržovala pláč, když si stěžovala na bídu a na služebnictvo, které jí v ničem nepomáhá.

Ptala se tchyně, jestli neví, kde je její syn. Vrásky staré ženy se shrnuly k bradě, vytvořily tam měkký pomačkaný lalok, namalované rty se zakřivily do úsměšku a tenké obočí se vytáhlo a zešpičatělo. Stará mlčela, dívala se na mladou paní z výše úskočné ženskosti, která ví o mužích všechno a umí s nimi zacházet.

„Myslela jsem, že když se ožení, bude se víc držet doma,“ řekla řezavě. „Že se usadí, můj chlapec, však se navyváděl dost. Těšila jsem se, že bude milovat svou ženu a ona jeho, že založí rodinu, bude šťasten, jenže ty jsi všechno zkazila. Vyhnala jsi ho svou neláskou z rodného domu. Urazil se, řádí víc než kdy předtím. A za to všechno tě máme ještě živit, oblékat a rozmazlovat, jako tě rozmazlovali doma?“

„Já jsem se ze své vůle nevdávala,“ hlesla paní Perchta a sklonila hlavu.

„Ale měla bys vědět, proč tu jsi. Nepotěšila jsi mého nešťastného syna ani nikoho jiného. Kdybys aspoň čekala dítě, ale možná jsi dokonce neplodná.“

Perchtě se zdálo, že paní Hedvika syčí, její ústa se roztahují, krk se nadouvá, tělo polyká něco velkého. Sama přešlapovala z nohy na nohu jako kyvadlo, které se možná ve velikém výkyvu vyhákně a upadne. Chytila se oběma rukama opěradla, prsty jí zbělely.

„Budeš dostávat méně jídla, tvou čeleď pošleme zpátky na Krumlov.“

Paní Perchta se pustila opěradla a zalomila rukama. Z očí jí vytryskly slzy, ale otřela je rukávem a hlasem, který se ani nezachvěl, řekla:

„Jestli mi vezmete mou čeleď, odjedu také. Budu psát panu otci, aby pro mě poslal. Dostali jste od něho peníze a chováte se ke mně jako k nějaké děvečce.“

„Věno jsme až doted' nedostali, kdoví kdy se Jeho Milost uráčí ho vyplatit. Zatím jsme škodní my. Měla bys nám platit aspoň svou výbavou.“

Srdce jí snad bolestí vyskočí z hrudi. Otec ji podvedl, bratři se jí nezastali. Chtějí na ni zapomenout. Když tady umře, nebudou muset věno vyplatit.

Stará se pohodlněji uvelebila na židli, položila tlusté ručky s prsteny do klína, zaklesla je do sebe a kývala tělem ze strany na stranu, líně, jako by sama sebe kolébala. Zřejmě o něčem poklidně a dlouho přemýšlela. Když se pak rozhodla, posadila se zpříma jako královna.

„Aha,“ povídá, „došly zlé noviny, ještě jsem ti je ani nestačila říct. Posel přinesl zprávu, že tvůj pan otec zemřel.“

„To není možné!“ vykřikla paní Perchta. City ji konečně přemohly, draly se ven všechny najednou: hněv, lítost, zklamání, zhrzená láska. Po chvíli se její vztek rozplynul v žal, nakonec ji zaplavila beznaděj.

„Ještě jsem ti ani nestačila vyjádřit svou upřímnou účast,“ kdá-kala stará jako spokojená slípka, které se podařilo snést vejce. „Mám spoustu starostí s hospodářstvím, s kuchyní a jsem už stará. Ty jsi mladá a nestaráš se o nic. Pojd' ke mně, ať tě obejmú. Budeš odedneška velmi sirá, a tak se snad líp domluvíme. Pomohu ti najít Jana. Bude jistě v nějakém hampejzu ve Vídni. Pošlu pro něj, a až přijede, doufám, že se k němu budeš chovat, jak se sluší.“

Kdyby se byla v té chvíli podívala paní Hedvice do tváře, nevěřila by asi té zprávě anebo by aspoň pochybovala o její věrohodnosti. Neviděla, jak stará hledí malým slepičím okem ze strany, jak to očko vyčkává. Viděla jen, že se před ní rozprostírá mocná náruč, plná sladké vůně. Couvla, protože jí instinkt velel nepřibližovat se. Prudce vstala, otočila se a vyběhla na chodbu. Utíkala do pokojů

svého manžela, otvírala jedny vysoké dveře za druhými, volala ho, prosila, aby se vrátil, plakala a tloukla hlavou o zdi. Všude byla jen zima a tma a tma a zima.

Uprostřed noci se probudila, vyburcovaná nějakým zvukem. Posadila se na posteli a rozhlížela se. Luna svítila do ložnice, prkená podlaha se leskla, stříbrné svícny se blyštěly, aniž byly svíce zapálené. Nábytek vrhal černé stíny na podlahu čerstvě napuštěnou včelím voskem. Věčné světlo před oltáříkem Panny Marie, který si přivezla z Krumlova, se jemně komíhalo, pohyboval jím nějaký záhadný průvan. Co to bylo? Slyšela zřetelné škrábání nehtů na dveře, šelestění měkkých dlaní, které dveře hladily, svištivý dotek srsti, pod nímž dveře slastně sténaly. Odhrnula příkrývku, spustila obě nohy z postele na zem. Podlaha byla studená jako led.

Měsíční světlo jí zalilo tvář, na okamžik ji oslepilo. Už nechtěla být svatá. Chtěla mít svůj podíl na lidské hříšnosti, protože poznala, že k mučednictví nemá vloh. Slyšela vemlouvavé škrábání na dveře. To je on. Netroufá si vejít, ale volá mě. Tu se ozvalo zřetelné zaklepání klouby, paní vstává, obouvá si boty, přehazuje si přes noční košili plášť, běží ke dveřím. Ještě včera by neotevřela, ale dnes jsou dveře dokořán. Do ložnice nárazem vnikne zima z chodby, plameny svíček se rozkolísají v průvanu, stíny se pohybují po zdech jako veliké tmavé lasice. Číhají. Rozhlédne se v dlouhé chodbě. Uprostřed svítí louč zatknutá do železného svícnu. Na obou stranách končí chodba ve tmě, protože sem svítí měsíc jen odrazem z protější zdi. V chodbě na první pohled nikdo není. Když si oči na slabé světlo zvyknou, zdá se jí, že zahlédla na jižním konci chodby, tam, kde zahýbá v pravém úhlu, lidskou postavu v černém plášti, s černou kápí na hlavě. Ani nezavře dveře ložnice a rozběhne se tím směrem. Slyší, jak se tam někde vpředu kožené podrážky dřou o hrubý povrch kamenných dlaždic.

Občas se mihne na některé zdi lidský stín v prudce nakloněném úhlu, pokřivený nebo zlomený mezi stěnou a klenutým stropem. V některé chvíli ho vůbec nezahlédla, ale přece pospíchala dál. Na kosočtvercovém nádvoří ho uviděla už zřetelně, vypadal jako velký netopýr anebo malý drak, který mává křídly. Pohybuje se v dlouhých skocích. Měsíc svítil nad nádvořím, osvětloval každou puklinu ve zdi, posmíval se. Luna má odulou mastnou tvář jako nějaká prohnaná drchna. Zvěři pomáhá, ale lidi nenechá spát a nejradši se jim vyšklebuje:

Čáry máry, čáry máry, já tu budu a vy tu nebudete.

Nebojím se smrti, myslí si paní Perchta, bojím se života, který mám.

Černý teď vběhl postranním vchodem do jižního křídla, to byla místa, kam nikdy nepřišla. Počkal okamžik u úpatí točitých kamenných schodů. Když se k němu přiblížila, začal rychle stoupat, ani k ní neobrátil tvář. Slyšela, jak tam nahoře černý hábit občas zašustí o zeď, jak zpod něčích podrážek padají drobné kamínky. Občas zakopl, ona také zakopávala, schody byly nestejně vysoké, kámen kluzký.

Však já tě dohoním, umiňuje si paní, klopýtá, rukou se přidržuje sloupu. Kámen jí odírá prsty a klouby, zalézá za nehty. Dlouhé vlasy ji šlehají přes obličej, lepí se k čelu a ke skráním. Drží si pravou rukou noční košili, aby ji na schodech nepřišlápla a nezřítla se dolů.

Láry fáry, posmívá se luna, která občas nahlédne střílnou dovnitř, prudce osvítí schod a zase zhasne. Zmařila sis život, a teď ho chceš, hloupá, uhonit.

Dveře hlásky ústí do půdy, tam paní ještě nikdy nebyla, ale měsíc pilně svítí vikýři a světlo tvoří na zemi a na trámech stříbrné pruhy. Světlo, tma, tma, světlo. Černý tam vpředu zas chvíli

počká, snad jí chce dovolit, aby se rozhlédla, má pravdu, neumí přelézat trámy. Vymetá spodkem noční košile zašlé dlaždice, sukní smetá holubí a netopýří trus, bere s sebou letité pavučiny. Pořád jí ještě neukázal svou tvář, ale teď jí podal vlhkou ruku. Bílé měsíční světlo, dva tmavé stíny. Jeho ruka je tak bílá, že by spíš slušela mrtvému, a přitom její ruku ohřívá až nepříjemně.

Počkej, prosí paní, ale ani hlásek z ní nevyjde.

Luna teď ozařuje hlavně děl, namířených do všech čtyř světových stran. Černý vylezl na nízkou hradbu, pustil její ruku, protože výškový rozdíl mezi nimi je teď příliš velký. Skočil na druhou stranu a zmizel. Paní Perchta klade nohy do prohlubní ve zdi a také skočí. Dopadne do pichlavých keřů, zvedá se, nějaká mocná síla ji táhne dozadu, škrtí. Cloumá sebou, noční košile se trhá, čím víc se v ostružinách hýbe, tím hlouběji se propadá, trny jí bolestivě rozdírají nahé ruce, nohy, krk i tvář. Ví, že musí dopředu, protože zpátky na zeď odtud nevyleze. Přece ho nenechá utéci, teď, když ho skoro má. Sotva vytrhne na jedné straně košili anebo černý plášť, na druhé straně se zachytí, krev se jí mydlí po rukou, a teď se ke všemu ještě chytly i vlasy. Vzhledne k luně, která jí visí nad hlavou, prosí o pomoc, ale ta se jen posmívá:

Blíží se tvůj konec, paní, a tvoje svatá Panna, kdepak teď je? Proč není s tebou, když je tvou přítelkyní a matkou?

Buďto umřu, odpovídá paní Perchta, anebo budu šťastná.

Ty a šťastná, směje se luna a hubu má jak měsíc, vždyť to neumíš.

Paní se konečně vymotá z roští, rozhlíží se a vidí, že černý šplhá po skále, směřuje k místu, kde je skála nejvyšší. Tam stojí poslední strážní vížka, za ní už je dolů kolmý sráz.

Co když je to ďábel, šeptá jí do ucha luna, která se mezitím usídlila nad věží s břitem. Viděla jsem ho, jak slouží při úplňku

na kopcích černé mše, jak obětuje novorozené. Jeho milování je tak strašné, že mu dívky a paní umírají v náručí.

Ale paní Perchta se nebojí. Rozdírá si ruce o kameny, botky jí klouzají po jemné drti zvětralé skály, otevřenými ústy mělce dýchá, v prsou ji pálí. Zdá se jí, že zezadu poznává svého muže podle pohybů, které na sebe plynule nenavazují, není v nich žádná souhra. Vlasy se jí co chvíli chytí do nějakého šípí nebo chamrazí, nemůže je vyprostit, ač jimi škube, že je skoro vytrhne z kůže. Zastaví se na malém plácku, jakési plošině mezi dvěma vrchy, porostlé nízkými keři. Uprostřed je holý uschlý strom, snad jeřáb s oloupanou kůrou. Kosti se třpytí, jsou na omak sametové. Objímá kostru oběma rukama, drží se jí jako jediné jistoty, protože černého teď nevidí. Vylákal ji až sem na nejvyšší vrchol Zámeckého vrchu a zmizel anebo se někam před ní schoval. Bože, co jsem to udělala? Co si počnu, teď, když nevím, kudy kam.

Posměvačná luna přiveslovala teď rychle nad strom, zavěsila se do větví, pokyvuje těžkou sádelnou hlavou, jako by už všechno předem věděla. Ona se ze všeho nejraději dívá na ukřižování člověka. A tu paní slyší štěrchání kroků na písku, někdo ji zezadu obejmě, stiskne jí ňadra, podle rukou pozná, že to je člověk. Otočí ji k sobě, přisaje se k ní celým tělem, nechá ho dělat, co chce, a sama se účastní. A bylo v tom milování cosi ledově arktického a tropicky horkého. Tiskla se k němu, prosila o něžná slova, ale on je neřekl a to byla jeho pomsta. Potom ji vzal do náruče a nesl ji ze stráně dolů. Znal krátkou cestu do ložnice, anebo jí se zdála příliš krátká. Položil ji opatrně do postele, a když k němu prosebně vztáhla ruce, napřímil se a už se nesklonil. Stál nad ní a byl tak krásný, že celá jihla, tolik toužila, aby k ní přilehl a zůstal. Jeho tvář s velikýma zářícíma očima byla nevýslovně smutná. Právě ji uložil do hrobu a ona se na něho zdola dívá, dřív než přijdou hrobaři, zavřou rakev a hrob zasypou.

Chvíli na ni hleděl, jako by váhal, zda má splnit nějaké předsevzetí nebo ustoupit. K něčemu se rozhodoval. Pak se najednou prudce otočil, vyběhl z místnosti a zabouchl za sebou dveře. Paní Perchta se propadla do mátožné vyčerpanosti, z ní vplula rovnou do spánku, který jí protékal tiše a klidně jako veliká bahnitá řeka. Když ji ráno našly její panny, strnuly úlekem. Ležela ve své posteli v roztrhané noční košili, ve vlasech měla zapletené trnové větvičky a listí, zbylé prádlo bylo zakrvácené, roztrhané na cáry, na krku a na prsou měla na nápadně bílé kůži veliké červenomodré podlitiny. Když ji probudily, pokoušela se pořád někam utíkat. Musely ji násilím držet v posteli. Usínala a blouznila o černém andělu, o posměvačné luně, o hradbách a o dělech namířených do čtyř světových stran, o stromě, na němž je ukřižovaná. Viděla malé děti s hořícími srdéčky, jak běhají kolem její postele a vítr jejich srdce rozdmýchává. Když se konečně po všech obkladech a baňkách probrala, poznaly její panny, že není šílená, že jen prožila jakýsi šok, o jehož povaze se před nimi zdráhá mluvit. Vyprávěla jim, že byla tu noc se svým manželem, ale ony jí nevěřily. Sama si myslela, že to možná byl sen, až do té doby, než zjistila, že je těhotná. Její panny hledaly hned Lichtenštejna, chtěly mu oznámit radostnou novinu, ale dozvěděly se, že odjel do Vídně a nenechal své paní žádnou zprávu, kdy se vrátí.

* * *

V noci na dnešek zemřel ve velkých bolestech můj nejmilejší pes. Jsem si jista, že ho tchyně otráвила. Kdy přijdu na řadu já? Až porodím syna.

Slyšela jsem, že zvířata se rodí do pekla, lidé do nebe. Hodná zvířata se prý mohou narodit jako lidé.

Co by z toho měla?

Jsou zvířata v nebi pohromadě s lidmi, anebo jsou zvlášť?

Mám suché, rozpraskané rty, uši mi hoří. Pomalu a s dlouhými přestávkami mi z úst vycházejí slova a každé bolí. Nejsem to já, kdo žaluje. Je to duše, která se znovu narodí do nebe?

Proč o tom přemýšlet, když každý den má co dělat, aby unesl svůj žal.

1450, 22. Novembra v Mikulově

Panu Oldřichu z Rožmberka, otci mému milému, modlitbu svou vzkazuju pane a otče milý, zlé noviny mi pověděli, že jste Tvé Milost umřel. Avšak obdržela jsem od Tvojí Milosti psaní a z něho se dozvěděla, že Tvoje Milost živ a zdrav. Vědětiť Tvojí Milosti dávám, že já se mám tak jako jedna sirá a od vás ode všech přieliš opuštěná žena a věřímť toho Pánu Bohu, že jsem toho Vaší Milosti nikdy nezavinila. A by tomu byl milý Buoh ráčil by mě byl ten den mrtvů viděl, kterýžs mě den jemu dal, byl by toho Tvá Milost větčí radost měl nežli jie nade mnú dočkáte, jestliže mně neopatříte. Protož milý pane, milý otče, slituj se nade mnú, jako otec nad svým dietětem a rozpomeň se na to, milý pane, žeť jsem se z své vuole nevdávala. I volámť i žádámť již pomoci i z práva, jakožto dietě od uotce i rozpomeniž se, milý pane, nad svou vlastní krví, pro Božie milosrdenstvie...

Byla jsem mnohokrát od dobrých a poctivých lidí vystřiehána, abych se varovala před mateří i před ním, že na to jdú, aby mě otrávil, že už by mi to dávno udělali, kdyby nebylo mé čeledi, bojíc se, aby to na Tvoji Milost nevznesli. A rád by všecky pryč poslal. Psala jsem bratru, abyste mu dali najevo, že mu mého hrdla nevěříte a že o tom víte a tak by mi to nesměl učiniti.

Tak velikou nelásku mi ukazuje, že kdež mně kolivěk uzří, tu přede mnú uteče. A žeť to mohu chutně za pravú pravdu psáti, žeť je se mnú od vánoc jedínú mluvil a toť mi se je pro Špána stalo. A spat ke mně také nikdá nechodí. A již jsem všeho pokusila, žeť jsem za ním do pivnice i do kuchyně i do marštale chodila, kdežť jsem ho jedné mohla uhoniti, a ontě přede mnú utíkal, ano to mnoho zlých i dobrých vidělo. A jestiť mi toho tak žel i tak hanba za to, že div, že se srdce ve mně nepřepučí.

Perchta z Rozemberka

Píše urozené paní z Lichtenštejnu a na Nyklsburgu. Kdo to je? Kdo jsem já?

Jsem ta, která čte holou pravdu. Všechno si vymýšlím, jak říkají. Můj manžel, má tchyně a můj otec mluví stejnou řečí. Spikli se proti mně, jsem sama. Jsem paní na Nyklsburgu. Jaký výsměch. Rožmberkové se mne vzdali, Lichtenštejní mne nepřijali. Tisíckrát jsem je všechny proklela, tisíckrát je odprosila. Kdo tedy jsem? Falešná manželka nepravého manžela. Zprzněná panna. Možná šílená.

Datum Crumlow sabatto post Martinii anno 1450

Urozené paní, paní Perchtě z Lichtenštejnu a na Nyklsburgu, dceře mé milé.

Dci milá, věděti dávám, že se děkujíce bohu dobře máme z bratry a sestrami tvými. Téhož bych tobě také rád přál. Protož milá dci, měj se dobře a odlož všeckny tesknosti od sebe a budiž veselá a dobré myslí. Věřímť, že to učiníš. A naději se, že se bohdá skůro uzříme. A takéť posielám deset zlatých uherských k tvé potřebě. A sě i lépe bohdá oznámíš. A prosímť tebe, daj mi věděti, kterak se

máš, nebt bych velmi rád viděl, by se dobře měla. A také mi pravil Jindřich, bratr tvůj, že si ty peníze, kteréž sú tobě dali zde, téměř všechny vydala, a tohoť sem byl nevěděl.

Oldřich z Rožmberka

* * *

Marně ji paní Šermarýn utěšovala, že žít v odříkání je mnohem krásnější a duši i tělu to lépe prospívá. Co na tom, že se muž vytratil z domu, aspoň má paní klid. Splnil svůj úkol a utekl jako jelen od laně. Až přijde čas, zase se vrátí.

Šermarýnka Rozmarýnka, i v té největší bídě vlídná a veselá, byla přesvědčena, že muži jsou dobří jen k tomu, aby započali tajuplné dění v ženině životě. Pokládala mateřství v jakémkoliv čase i nečase za boží požehnání a svou pomoc za svou nejsvětější povinnost. Sama nechala svého synka na Krumlově v péči svého bratra a jeho ženy, stýskalo se jí po něm, ale na Mikulov si ho vzít nemohla. Jako chudá vdova musela pracovat, aby se obživila. Pečovala o paní Perchtu víc, než by pečovala o své vlastní dítě, a byla zklamaná, když viděla, že Perchta chřadne a hubne, místo aby se kulatila.

„Nesmíte plakat,“ prosila ta dobrá duše, „dětátko by bylo uplakané. A pro manžela neplačte, však on se vrátí. Až uslyší, že je otcem, hned přispěchá políbit vám ruku, padnout v úctě k vašim nohám.“

Co se paní Šermarýn namluvila, Perchta jí stejně nevěřila. Necítila pod srdcem nic než nepřátelskou prázdnotu, která jí obračela žaludek, používala její vnitřnosti, roztahovala se a bobtnala. Bála se bytosti, která zákeřně vklouzla do jejího lůna, zabydlila se

tam a nárokovala si pořád víc, co teprve bude chtít a vyžadovat, až se narodí. Cítila, že ten rostoucí plod ji ukovává v přítomnosti a v bídě, bála se zdejšího protivenství víc než věčného. Nenarozené dítě ji nutilo žít, považovala to za nespravedlivost. Proč má trpět ještě víc a déle?

Jednou šla pozdě večer z kuchyně, kam si pravidelně chodívala pro zbytky z panské večeře. Jedli je potom s čeledí celý další den. Paní Hedvika ji ke stolu nezvala a peníze na nákupy jí také nedávala. Když přecházela přes nádvoří, zastavila se, postavila na zem košík s jídlem a dívala se užasle na proměňující se nebe nad svou hlavou. Měsíc pracoval těžce k úplňku, tentokrát se už neposmíval, po čele mu pluly chmury. Paní měla dokulata vzduté břicho, jak tam stála, přejížděla si dlaněmi po napjaté kůži pod šaty, jako by hladila měsíc. Všechno na světě se jí zdálo být kulaté, všechny ty koule se na ni valily a hrozily ji rozmačkat. Nosí s sebou kohosi neznámého, plující prožívá všechno s ní a ona k němu necítí nic, jako by ani nebyl z její krve. A přece je její povinnost milovat své dítě. Neví, jak dostojí své povinnosti, když se toho malého tvora tolik bojí. Vítr jí vzdul černou pláštěnku, chytila ji oběma rukama a přitáhla si ji k tělu. Ve světle měsíce se její tvář zdála ještě bledší než jindy. Lícni kosti vystupovaly a kolem vypouklých, kdysi tak červených rtů se vlasovými linkami usadily dvě trpké vrásky. Slyšela hudbu, výkřiky pánů a dam, chichotání a tleskání. Zábava v horním paláci byla v plném proudu, podívala se na košík u svých nohou a zavalila ji vlna sebelítosti. Po tvářích se jí začaly koulet slzy, utírala je dlaněmi, protože nemohla v zástěře najít šátek. Chtělo se jí tlouct hlavou o zeď, hlasitě naříkat, ale neměla na to sílu a také se bála, že ji tu někdo uvidí. Je pořád dcerou nejbohatšího českého šlechtice, hrdost jí zabraňuje dávat v cizím domě najevo svou bídu.

Kráčela rychle přízemní chodbou, když vtom uslyšela nářek, který přecházel ve vytí, jako když člověk bije psa přivázaného ke kůlu. Kvílení vycházelo z nízkých dveří klenuté komory, která sloužila jako zásobárna, ale teď tam přespávaly kuchyňské pomocnice. Za dveřmi mohlo také dodělávat nějaké zvíře. Jednou slyšela smrtelný nářek havrana v křoví, překvapilo ji, že havranův předsmrtný hlas je tak podobný lidskému. Zůstala stát a chvíli poslouchala. Teď se pláč změnil v bolestné steny, které mohly být i milostné, ale za okamžik zas slyšela jen srdceryvný pláč a štkání. Strach ji hnál od dveří, ale zvědavost ji tam držela. A tu uslyšela uvnitř Lichtenštejnův hlas, lísal se a hned zas propukl v hněvivý křik, slovům nerozuměla. Ženský hlas mu naříkavě odpovídal a vždy znovu se utopil v pláči. Pořád ještě váhala, ale pak ji nějaká síla vrhla ke dveřím, pověsila se celou vahou na kliku a ta povolila. Zatlačila do těžkých dveří, a když se otevřely, uviděla, jak sám ďábel snad vedl ruku zoufalci, který držel důtky na konci roztřepené a bičoval jimi nahé ženské tělo. Viděla jen lesklou červenou kůži, ohnutý hřbet a zadnici. Neznámá žena se svíjela v kozelci. Když se otevřely dveře, muž zůstal stát s důtkami v pravé ruce. Těžce dýchal, vlasy měl potem přilepené k čelu. Pak se v jeho obličeji rychle vystřídal leknutí, strach a nakonec se rty roztáhly k vítěznému úsměvu.

Konečně, říkala ta tvář, aniž by ústa promluvila. Konečně jsi přišla a vidíš. Říkal jsem ti, že budeš žasnout nad mou špatností, že brzo poznáš, že sis vzala prokletce.

Měl půl tváře ve stínu, půl osvětlovala louč a modelovala hluboké tvrdé stíny. Obličej vypadal jako vyřezaný ze dřeva, jenom oči byly živé, jedno oko, odvrácené od světla, bylo černé a druhé, přivrácené, světlé.

Paní Perchta stála ve dveřích jako zkamenělá. Ten obraz ji děsil, ale zároveň působil očistně. Je provdaná za člověka, který mučí

lidi. To, co vidí, je pravda. Už žádné lhaní, žádné tajemství, ale jistota. Lichtenštejn se nepokouší nic skrýt ani nic vysvětlovat. Stojí tam nehybný a u jeho nohou se svíjí jedna z kuchyňských pomocnic. Děs ji držel ve dveřích, ale jakýsi veliký, bezmezný soucit ji hnál k němu. Toužila odtrhnout od sebe mučitele a jeho oběť, ale neudělala to. Snad se bála, že by mohl zbít i ji, bála se bití a mučení víc než smrti. V břiše se jí vzepnulo dítě a začalo se třást.

„Počkej, má paní,“ řekl Lichtenštejn, „dobře se podívej, kdo jsem. Pořádně si mne prohlédni. Potom už budeš sama přede mnou utíkat.“

Perchta pomalu vycouvala. Vztáhla ruku a podivila se, že jednou paží dokáže přitáhnout těžké okované dveře. Oběma rukama je přibouchla, ale tím se výjevu nezabavila. Viděla ho i nahoře ve svém pokoji, kamkoli se obrátila. Prosila své panny, aby ji nechaly o samotě, řekla jim, že nebude nic jíst. Poklekla před obrazem své přítelkyně svaté Panny, ona byla jediná, které to mohla říct. Modlila se drkotajíc zuby a celá se chvějíc:

„Milostivý pane Jezu Kriste, napomínám tě sedmým slovem, jenž jsi řekl na svatém kříži, řka: Dokonáno jest. A rač milostivě přijít ke mně v tu hodinu, když má duše od mého těla bude se loučiti, aby mi ďábel, ten zlý nepřítel, nemohl v ničem uškodit, a při loučení z tohoto světa v jednom mi pomoz, ať nejsem odloučena od tvé jasné, krásné tváře.“

* * *

Čekala jsem dnes v noci, že se ozvou šátravé zvuky, škrábání a jemné klepání. Že uslyším měkký pád těla, jak se sesouvá po dveřích. Řekli mi, že můj pán přijel. Noc mýjela pomalu, modlila jsem se, ale spánek se nedostavil. Klid jsem si nevymodlila. Třásla jsem se zimou a dala

jsem si přinést horký kámen. Pak mě kámen bolel, musela jsem ho odstranit.

Ráno jsem se rozhodla, že napíšu dopis bratru Jindřichovi. Otec dělá, že mé stížnosti neslyší, bratr snad nebude tak tvrdý. Milovaný Jindřich, statečný rytíř, moje možná jediná záchrana a spása. Pozorovala jsem pak s hrůzou i s tajnou radostí, jak písař nevěří svým uším. Několikrát přestal psát a díval se na mě. Divně. Bojí se, ale mlčí a píše...

1450 Dezeember. Dán na Nyklšpurce.

Urozenému pánu, panu Jindřichovi, bratru mému milému dán.

Modlitbu svú vzkazují urozený pane a bratře muoj milý... a modlímt se již ve jmě boha i ve jmě matky božé, aby se již nade mnú smiloval, aby se vždy k tomu tak přičinil, abych se s tebú shledala, což muož býti najspieš, a učin to pro mú i pro jeho duše spasenie a pro mú živost, nebt mi se už to přihodilo, ježto mi se nezdá, bych mohla na světě lepšího a poctivějšího pomocníka k tomu mieti nežli tě, nebo jsem něco viděla, ježto se psáti nehodí, a zvlášť proto, jestliže bych tebe již viac neviděla; a takéť jsem nemocna od leknutie a od žalosti. Protož prosím tebe, milý bratře, neopúšťej mne a vždy ať se s tebú shledám, nebotě již na velmi zlé přišlo a strach toho viece, milý bratře, jestližeť by se mi v tom smrt přihodila. I věřímt a porúčémt svú duši jako milému bratru, že jie nezapomeneš, neboť bude velmi sirá. A takéť jestliže bych co za svú duši rozkázala, anebo svým pannám a své čeledi, kteráž se mnú věrně pracují u mých nemocech a takť je i se samu v tom porúčém. A takť nejsem nynie trudná, než od toho ješto jsem se velmi lekla: než protoť to porúčém, jestliže by mi se to přihodilo a já tebe již viac neviděla. A o tomť neví žádný z mé čeledi, co mi

jest krom jedné Šiermarýn. Zdálit se pánu pověděti, pověz, pakliť se nezdá, ale učiň, jakž se nejlép zdáti bude.

Perchta z Rozemberka

D. Ale nemienímť toho ani otci, ani žádnému prvé pověděti než tobě. A prosím tebe, nedaj mi o to viece sláti, ač dá-li mi buoh zdravie, nebť cožť šeli, toť mi ještě vše dobrý pojčevá. Také posel nemá nikomu pověděti, byť ode mne byl, než má říci, žej k tobě od pana Puchoměře posláni. A prosím tebe, ať by se mi na ten list žádný neodpisoval než ty svú rukú, a jestliže by měl přijeti, daj mi věděti, který den.

Jsou to moje ruce, které hladí drsný papír, a moje oči, které znovu čtou a slane pálí. Pečetím dopis a pečeť poroučím do boží ochrany. Ať nikdo nepovolaný pečeť nerozломí. Poslední peníze vložím poslovi do hrubé dlaně.

* * *

„Pravověrní po všem kraji zaplesejte,
požehnaný Páně k vám se ubírá,
Jana Kapistrána mile uvítejte,
anděla, jenž cestu k nebi otvírá.“

Potulný mnich vytahoval hubený husí krk, napínal volátka, nadouval chatrný hrudník. Táhl od města k městu, ve dne zpíval a kázal, večer žebрал, a ač už byl starý, šlo mu to pěkně zčerstva. Lidé byli tenkrát zvědaví, sbíhali se kolem usmoleného františkána v rezavé kapuci. Děti se mu často posmívaly, výrostci ho tahali za šosy, až ho roztočili jako čamrdu.

„Jděte mi k čertu,“ volal mnich, „nechte dobrého člověka na pokoji.“

„Špindíro,“ posmívali se kluci, „špinavče,“ a měli pravdu, protože mnich měl špínu zarostlou do kůže i do houně tak, že připomínal víc živočicha než člověka. Kůži měl jako želva a houni jako tvrdý krunýř.

„Pomoc,“ křičel mnich, „a všichni dobří lidé, slyšte poselství, které jsem vám přinesl!“

A tu dospělí, někdy i městské strážé, odehnali děti a mnichovi bylo dáno slovo. Nejprve se představil:

„Jsem, moji milí, chudý mnich, jenž se živí žebrotou. Víra mne vyhnala z útulného kláštera v Perugii ve slunné a laskavé Itálii. Jsem z kraje, kde se duch svatého Františka vznáší nad kopci a vodními hladinami a žehná všemu pozemskému.“

Františkán oddrmolil latinsky modlitbu ke svatému Františkovi z Assisi a hned zas pokračoval:

„Jeho Svatost, papež, mne k vám poslal a já se vaší řeči naučil. Jdu vpředu, neboť jsem mnich hlasatel a nesu radostnou zprávu. Největší ze všech proroků po Kristu Ježíši, nejslavnější kazatel všech dob, nejvyšší inkvizitor a vyšetřovatel všech nepravostí světa, od Jeho Svatosti poslaný, jde k vám. Jan Kapistrán jest jeho jméno!“

Mnich se rozhlédl bystrýma tmavýma očkama po posluchačích, zjistil, že jim jméno nic neříká. A hned věděl, kde má začít.

„Přešli jsme, moji milí, děsivé Alpy, kde vře a klokotá modrozeleňá voda, šplhali jsme skrz vlhké a studené mraky po průsmykových cestách. Z pustoty tuhne tam člověku v těle krev, srdce mu přestává bít. Přes tuto nepřízeň se váš bratr Jan bral neohroženě k vám. Jde bosky, moji milí, tvrdá kůže na nohou mu nahrazuje opánky. Na nahém těle nosí hrubou srstnatou houni, opásanou

dřevěným kruhem. Není-li jemu zima, necítím ji ani já.“ A mnich hlasatel se zahleděl na své špinavé a zkornatělé nohy. „Je mi teplo,“ řekl rozhodně a zadupal.

„Pravověrní po všem kraji, zaplesejte!...“ vykřikl.

Na nedostatek posluchačů si františkán nemohl stěžovat. Ženy, jak o něm uslyšely, nechaly hned doma vší práce, s rukávy vykasanými, pusy otevřené jako husy za parného dne, naslouchaly. Řemeslníci vylézali z dílen, když zaslechli jeho pronikavý hlas, kupci nechali prodávání. Kolem rezavého františkána bylo brzo plno, jako by přijeli komedianti. Všichni chtěli slyšet o divotvorci.

„Vidím, moji milí věřící,“ volal mnich radostně naladěm úspěchem, „když na vás hledím, pozoruji, že ještě nevíte, kterak se stalo, že můj bratr byl poslán do Čech. Hned uvidíte, jak velká a vpravdě nevýslovná je slitovnost boží, neboť v době, kdy se v této zemi připravoval jed, který měl otrávit tisíce duše, rostla v Capistře na jihu Itálie léčivá bylina, Bohem vštípená. Moudrý otec a laskavá matka ji pěstovali a zbožní učitelé odstraňovali vše, co by jí mohlo škodit. Ujal se ho, mladého a nezkušeného, svatý Bernardin ze Sieny, muž plný moudrosti, zrcadlo všech ctností. A tento učitel říkával: Co jiný s velkým namáháním dnem i nocí učit se musí, tomu Kapistrán jako ve snách se naučí.“

Mnich se na chvíli odmlčel, počkal, až se dvě opozdilé hospodyně, provázené strkáním a reptáním, proderou kupředu.

„Však sami uvidíte a za svatou pravdu mi dáte, že vonná růže, kdekoli jest, všude rozšiřuje libou vůni. Lampa výborným olejem naplněná, na kterýkoliv stůl postavená, v každé temnici utěšeně svítí. Tak i dobrý člověk, kdekoli postaven, všude bohabojně, spravedlivě a svědomitě jedná. Můj mistr si nejprve vyvolil světský úřad, byl městským úředníkem a soudcem, avšak při povstání ho Peružané uvrhli do vězení. Tam počal Jan přemýšlet a bádati,

proč jen naň božská prozřetelnost seslala tak hořké strasti. Vzáýval Ducha svatého, aby mu v temnici poskytl světlo. A hle, rozednilo se mu, vyplnilo se přísloví: Co mučí, to učí. V jasném světle poznával teď marnost světa. Světské rozkoše se mu počaly hnusiti, a tak když se mu podařilo opustiti žalář, netoužil už po ničem jiném než po klášteřu v Perugii. Než ovšem byl přijat, musel celé město zprojezditi v obleku blázna, dát si líbiti všechny úsměšky, úšklebky, urážky a posuňky od rozpustilých učedníků a jiných nerozvážlivých lidí. Pak do řeholy přijat byl, a to se stalo léta Páně 1414, když mu bylo třicet let.“

Mnich sklonil hlavu a vylovil odněkud dřevěnou tyčku s vyřezanou ručičkou na konci a drbal se kdesi pod houní. Poškrábal se i ve vousech a na prsou, lidé, kteří stáli blízko něho, začali se rovněž škrábat. Svou řeč nezapomněl, sotva si ulevil, pokračoval. Zvěst o slavném misionáři slyšeli lidé rádi a shromažďovali se kolem sešlého františkána po stovkách. Měl sice vši a muňky, protože broučku by neublížil, ale všichni chtěli slyšet o zázracích, a o těch právě mnich hlasatel tak krásně vyprávěl:

„Když náš Jan svatým slovem potlačil vzpouru fraticellů, odebral se do Assisi. Mnoho dní setrval v cele, nejedl, nepil, jenom se modlil. Po dlouhém půstu se otázel Hospodina, Pána našeho, kam by měl jít a co by měl dělat. A tu zaslechl shůry hlas, jenž pravil: Do Čech, do Čech jdi!

I vstal Jan a věděl už, co má činiti. Byl ihned od Jeho Svatosti papeže jmenován apoštolským misionářem a vyšetřovatelem kacířství pro všechny země za hranicemi. I odebral se na sever, doprovázen jako Ježíš Kristus dvanácti apoštoly.“

„A proč jde do Čech?“ zeptal se jakýsi tovaryš.

„Co tady bude dělat?“ volala babka, která držela na provaze prašivého psa.

„Tebe, zvířátko, by mistr uzdravil,“ řekl františkán a štítivě nasál psí smrad.

„Můj mistr miluje zvířátka, ale nenávidí kacíře. Ty posílá na hranice, jejich duše se spolu s tělem proměňují v popel a nemohou více škoditi. Duše se prý v Čechách provalují v bahně pekelném, a ještě si libují, jak jim hřích dobře páchne. Pozor, věrní křesťané, abyste se tím strašným jedem také nenakazili. Cvičte se neustále v pokoře, konejte nízké služby, jež jsou Bohu zvláště milé. Buď nad málem věrný a nad mnohým tě ustanovím, řekl Pán.“

„Povídej o zázracích,“ vykřikl jeden měšťan a lidé se k němu hned přidali.

„A co lidi, lidi také uzdravuje?“ chtěla vědět bába se psem.

„Zázraky,“ volali, „my chceme zázraky!“

Františkán zamával rukama a požádal o ticho.

„Hned vám povím,“ slíbil. „Když jednou Jan kázal pod širým nebem a vlaštovky svým šveholením a zas cvrčci svým cvrlikáním posluchače vytrhovali, pokynul a aj, hned se tvorové boží utišili. Jindy zase přšelo, kolem zástupu pobožných posluchačů jen lilo, z nich pak na žádného ani kapka nekápala. Tu zase v Aquile, městě hluboko mravně pokleslém, mluvil proti nepravostem tak vášnivě, že zcela proměnil srdce posluchačů. Hned po kázání přinesli k veřejnému spálení vše, co je ke hříchu lákalo, jako rozličné šperky, líčidla, nástroje, svůdné hračky a jiné věci. V Benátkách mezi kázáním z jedné nešťastné osoby veřejně ďábla k hroznému strnutí všech hříšníků vymýtil. Ve vlašské Pralbuině svou divotvornou mocí způsobil, že dvacet nemocných bylo rázem uzdraveno. Lid se pak rozželel nad svými hříchy, bědoval a plakal tak hlasitě, že Jan jen stěží mohl dokončiti kázání.“

Rozezněl se zvon, bylo poledne. Skřivým ukazovákem vztyčeným k nebi zůstal mnich stát, jako by jeho slova hlas zvonu potvrzoval.

Mnoho věřících zatím padlo na kolena a skrylo obličej v rukou na zemi sepjatých. O takových zázracích nikdy předtím neslyšeli. Těšili se už, že mistr chromcům pomůže od berlí, hluchým vrátí sluch a slepým zrak. Hlasatel povídal, že umí i mrtvým vrátit život.

Františkán byl dobrý řečník. Sotva lidi upoutal, hned je chtěl získat.

„Jan z Capistry,“ volal silným hlasem, když shůry dunělo poledne, „není jen velkým těšitelem a uzdravovatelem těla, je i lékařem duší. Vešel už nejednou tam, kde mrákota nevědomosti černá svá křídla rozprostírá, kde zvířecost drží své hrůzostrašné žezlo. Jde do Čech. A poslyšte, lidé, jaké má můj mistr v obracování duší a vyhlazování kacířství zkušenosti:

V Itálii se svého času valně rozšířila sekta fraticellů. Hlásali, stejně jako husité, že církev římská pobloudila a již se k pádu chýlí. Pročež jali sobě budovati církvíčku novou, podle svých bludných náhledů, a odvažovali se ze svého středu ustanovovati biskupy, kardinály a papeže, ačkoliv nikdo z nich neměl k tomu apoštolské pravomoci. Stejně jako husité hlásali ve své nesmírné pýše a nadutosti, že veškeré duchovenstvo katolické církve i s papežem jest poskvrněné, pokálené smrtelnými hříchy, a proto prý nemůže od žádného hříchu rozhřešovati.

Léta Páně 1447 uložil papež Mikuláš V. Janovi Kapistránovi, aby tuto sektu svou opatrností a horlivostí vyplenil a katolickou víru zase zaštitil. Jan hned vyrazil, bral se neúnavně od města k městu, všude kázal a přesvědčoval o neomylnosti církve římské. Mnozí byli jeho důraznými slovy tak rozdrceni, že se odřekli bludů a navrátili se do lůna církve. Zlostní buřiči usilovali o Janovo bezživotí, avšak on beze strachu kráčel na své cestě dál.“

Mnich hlasatel mluvil a mluvil, mával kolem sebe ozdobenýma ručičkama, napínal žilnatý krk, namáhal zauzlované hlasivky.

Lidé se teď nahlas bavili, někteří i odcházeli. Však také potulný mnich hovořil už dvě hodiny o kacírství.

Musím s tím přestat, povídal si pro sebe, nebo mi všichni utečou. Rozkročil se, vyňal z kutny kříž, který zazářil ve slunci, a zařval:

„Moji zbožní lidé, drazí moji bratři, můj mistr se netajil s tím, že Čechy a Morava budou svědky největších zázraků, o jakých kdy bylo slyšáno! Poslouchejte teď všichni!“

To bylo něco, zázraky. Lidé, kteří už už odcházeli, se hned jako mohutná vlna vrátili a úžeji obklopili všivého františkána. I děti se seběhly a poslouchaly pohádky.

„Když jsme přecházeli Apeniny, valily se na nás hrozná bystřiny, mráz a led nás hrozily zahubit. Zemdlívali jsme hladem, když tu, aj, krásný mládeneček běloučkými chlebíčky nás naděluje, a učiniv to, zmizne. Bůh poslal svého anděla, aby nás nakrmil. A, mí drazí bratři, ještě něco vám povím, poslyšte všichni. Když jsme přišli k řece Sile blízko Alp, měl mistr lodníkovi zaplatit převozné. Jsa živ almužnou, žádných peněz neměl a lodník nechtěl nás zadarmo přepraviti. Tu Jan náš maličko poodešel, aby se pomodlil. Pak vyňal plášť svatého Bernardina, rozestřel jej po vodě a hle: voda začala sama opadávat, až sahala sotva ke stehnům. Když jsme řeku i s mezkem přebrodivili, vystoupila zas jako prve.“

A františkán křaplavě zazpíval, obcházeje s miskou zástup:

„... Požehnaný Páně k vám se ubírá.

Jana Kapistrána mile uvítejte,
anděla, jenž cestu k nebi otevírá.“

* * *

K Čechám se blížila spása v podobě starého, ale čiperného mnicha. S paní Perchtou bylo v ten čas tak zle, že už se pán z Eberštofaru, rytíř každým coulem a přítel rodiny, nemohl na tu psotu dívat. Byl to pán, který ji s bratry vyprovázel tenkrát o svatbách až na hranici rožmberského panství. Teď ho poslal Oldřich z Rožmberka jako svého posla a prostředníka na Mikulov. Měl vyšetřit, co se tam děje, pokusit se paní Perchtě pomoci, jestli ovšem jakou pomoc potřebuje. Pan Oldřich nebyl rád, že si dcera v novém domově na tchyni a na manžela tolik stěžuje, chtěl, aby ty věci dobře mezi nimi šly. Potřeboval Lichtenštejnovu pomoc na sněmu ve Vídni a podezíral dceru, že je přemrštěná.

Když kočár pána z Eberštofaru vyjel z nádvoří mikulovského hradu, byl temný adventní den. Sníh ještě nenapadl, všude bylo plno bláta, koně nemohli co chvíli dál. Les hučel v prudkém západním větru, stromy se ohýbaly a praštěly, občas se ulomila uschlá větev a spadla na zem. Cesta vedla kolem pahorku s šibenicí. V prudkém větru se oběšencovo tělo komíhalo, draví ptáci rvali mrtvolu na kusy. Slunce se ten den vůbec neukázalo.

Vzadu v kočáře, vedle uhlazeného urozeného pána z Eberštofaru seděla paní Perchta všechna zamyšlená, ruce položené na vzdutém životě a zabalené do teplého šálu. Obličej měla opuchlý, hluboké tmavé oči červeně orámované, jako by se jí víčka podbírala, vysoké vypouklé čelo hyzdila temně hnědá skvrna klikatě ohraničená. Byla neklidná, pořád něco muchlala v prstech, poposedávala na sedadle, hledala nejméně obtížnou polohu. Rukou si občas třela bederní krajinu. Dlouhé černé vlasy měla spletené do rulíků, přikryté bílou rouškou, na níž měla ještě vlněný čepec. Oblečená byla až příliš prostě a téměř vůbec nemluvila. K tak dlouhé a nepohodlné cestě se odhodlala jedině proto, že doufala, že před pánem z Eberštofaru si Jan netroufne utéci. Chtěla manžela poprosit, aby ji pustil

slehnout na její věnný hrad Štejrek, aby ji nenechával na Mikulově s tou zlou mateří a oběma švagrovými, z nichž jedna je bláznivá. Potřebovala peníze, za něž by si mohla zjednat k šestinedělí služebnictvo. Všechno zapomene, na nic zlého nebude vzpomínat, jen když se o ni postará jako otec jejího dítěte.

Pán z Eberštofaru byl už šedesátník, ale liboval si v pěkném oblečení a v úpravnosti, zůstával čilý a zdravý. Byl oblečený v hedvábí a v teplém spodním prádle. Černý vous, jistě nabarvený, měl rozčísnutý pečlivě vejpuř, vlasy si rovněž česal s pěšinkou uprostřed. Jeho rozpůlený obličej s dlouhým úzkým nosem vypadal z profilu jako srpek ubývajícího měsíce. Nohy měl pán tenké, hůlkovité, oblečené v trojbarevných nohavicích podle poslední módy, střevíce se zobákovitě zahnutými špičkami.

Nemohl uvěřit, že by Bůh dal čistou, nevinnou ženu, a tak krásnou k tomu, do rukou netvora a dovolil, aby spolu počali dítě. Chtěl mezi manželi aspoň navenek všechno urovnat, doufal, že mu na stará kolena přibude dobrý skutek. Znal Jana od dětství, a pokud se pamatoval, byl ten chlapec vždycky podivný. Sedával hodiny v koutě, cosi tam přebíral v tlustých bílých ručkách. Později hleděl zpodelbí, jako by pořád tam uvnitř v temnu lebky kul nějaké strašlivé pomsty. Měl chvíle náklonnosti, tehdy byl roztočilý a taktní společník. Nikdy se však s radostí nevpravil do žádné hry, vždycky čekal, až jak to dopadne. Byl by si rád hrál, když už to ostatní děti přestalo bavit. Pán z Eberštofaru měl v přítomnosti malého Lichtenštejna vždycky nepříjemný pocit nejistoty, nevěděl, jestli vyleze na věž, nastaví nohu kamarádovi anebo se v koutku bezmocně rozpláče. Někdy dostal Jan záchvat vzteku, a protože byl dobře vychován a nesměl nic rozbít, kousal se do ruky, až mu tekla krev. Pána z Eberštofaru ani příliš nepřekvapilo, když Jan zabil svého oblíbeného psa, dal nad ním sloužit zádušní

mši a velice se nad tou smrtí trápil. Mohl by ho lehko odsoudit, říct, že se nepovedl a nikdy z něho nebude nic kloudného, ale pán z Eberštofaru mladého muže litoval. Byl jeden z mála, komu se podařilo získat Janovu důvěru, jedním z těch, kdo věděli, jak je nešťastný a jak se cítí ve své samotě opuštěný.

Komoří se obřadně uklonil, vzal od nich svrchní oděvy a uvedl je s mnoha obřadnostmi do salonu. Jan tam seděl na tvrdé židli, předloktí opřené o opěradlo a hlavu položenou na rukou. Vypadal zamyšleně, zpomaleně vyskočil, uklonil se pánu z Eberštofaru, políbil ruku své paní. Byl oblečený jen v domácím oděvu, jako by zrovna vstal, měl suchou, nažloutlou pleť, pytlíky pod očima a červená bělma. Bylo na něm vidět, že nespál, možná se ani neumyl. Jistě ho bolí hlava, myslel si pán z Eberštofaru.

Paní Perchta se posadila na nejvzdálenější židli, kterou mohla v saloně najít. Seděla zpříma, za zády rovné opěradlo. Položila si ruce do klína, dlaň do dlaně a předloktími objímala své břicho, jako by chovala už dítě. Pán z Eberštofaru pozoroval svou společnici s úzkostí. Báł se její bledosti, červených skvrn, které jí teď vyrazily na lících a na krku, jejích třesoucích se rukou. Báł se, aby se dítě nenarodilo předčasně a nezemřelo, protože celá jeho naděje tkvěla teď v tom malém tvorečku, který přijde na svět a bude milován, i kdyby nebyl plodem lásky. Kolik lidí na světě se narodí z lásky, jen málokomu se to podaří.

„Lidé po celé Moravě a Čechách o tom mluví,“ začal klidně pán z Eberštofaru, „že bys měl se svou ženou zacházet laskavěji. Je, pane, velmi sirá, pláče a nikdo ji nemůže utěšit. Chystá se ke sležení, měl by ses s ní vypravit domů na Mikulov a zaopatřit ji. Anebo ji, jak si sama přeje, odvez na její hrad Štejrek a tam se o ni postarej. Je to tvoje povinnost, a když to neuděláš, tvoje pověst se tím zbytečně pošpiní.“

Jan seděl obkročmo na židli, jeho bezbarvý pohled hleděl někam do dálek, kde možná něco rozmazaného zahlédl, ale nebyla to spása. Hlavu měl vraženou mezi rameny, která se mu vyboulila vedle uší, hrudník propadlý, opřený o opěradlo. Než promluvil, dlouho suše pokašlával. Zlobilo ho, že mu pán z Eberštofaru, kterého si odmalička vážil, připomíná věci, na které nechtěl myslet. Paní Perchta sedí v koutku jako živá výčitka a tváří se svatě.

„Všichni jste chtěli, abych se oženil,“ řekl konečně unaveným a smutným hlasem. „Chtěli jste ze mne mít potomky. Oženil jsem se s krásnou a bohatou ženou, vyženil jsem peníze, které jsem ještě nedostal, udělal jsem vám potomka. Co po mně ještě chcete?“

Pán z Eberštofaru přeložil pomalu jednu nohu přes druhou. Vypadalo to švihácky, ale celé tělo měl napjaté jako luk. Nesmí se nechat zahnat do kouta, nemůže si dovolit hněv, protože tím by všechno zkazil. Měl pro strach uděláno a trpělivost byla jeho nejsilnější vlastností.

„Vzal jsi si, milý Jene, krásnou a milou ženu, Bůh ti dal najevo, že tě má rád a že to s tebou myslí dobře. Nemohl by ses pokusit žít s ní ve štěstí a spokojenosti?“

„Neumím to,“ řekl Jan, „a o Bohu mi, pane, raději vůbec nemluv. Pohádal jsem se s ním už jako malý chlapec. Když mi umřel otec, matka frejovala se všemi muži, kteří byli na dosah. Nerozuměl jsem tenkrát ničemu, ona mě v tom nechala. Když jsem všechno pochopil, proklel jsem nejdřív ji a potom Boha.“

Paní Perchta v té chvíli vstala, přešla pomalu pokoj, kolébala se přitom ze strany na stranu jako kachnička. Přiblížila se k svému muži, chtěla ho pohladit po hlavě, ale on hned vyskočil, jako by ho někdo švihl.

„Pane z Eberštofaru,“ zvolal, „řekni jí, ať se mě radši bojí. Mám chvíle, kdy mi krev zahučí v hlavě a mysl se zatáhne. Pak dělám věci, o kterých se stydím mluvit.“

Paní Perchta ustoupila o tři kroky zpět a dala pánu z Eberštofaru rukou znamení, aby ji nechal mluvit.

„Pane, neštítím se tě ani si tě neošklívím, jsi přece otcem našeho dítěte. Chci být s vámi oběma. Prosím tě, abys mne už neposílal na Mikulov za zlou mateří a za sestrami. Nech mne u sebe ve Vídni anebo pojed' se mnou na Štejrek. Udělej to, prosím, pro toho maličkého chlapce, kterého nosím.“

„Neumím být s tebou ani s žádnou jinou ženou. Chvilku vydržím u mandalen a rufiánek, za to je nenávídím. A nejvíc nenávídím sebe. Když jsem tě uviděl, zamiloval jsem se, myslel jsem si dokonce, že Pán se rozhodl se mnou zacházet vlídněji. Celý jsem hořel touhou začít nový život, ale narazil jsem na skálu nebo na led. Bůh znovu nade mnou zvítězil, dal mi najevo, že mne stvořil jiným pro výstrahu. Narodil jsem se, abych lidi děsil, trápil je a týral. Nestydím se za to, naopak, byl jsem rád, když jsi vstoupila do komory a viděla, co tam provádím.“

Přemýšlela, co ji k němu přitahuje. Nebyla to pokora ani poslušnost, dokonce ani touha po dobrém bydle a po pohodlí. Byla to snad divoká, děsivá opuštěnost jich obou. Byli si v něčem podobni, možná si přála raději sdílet jeho prokletost než být sama.

„Ty si své prokletí pěstuješ,“ řekla s výčitkou. „Zapomeň na ně, anebo budme prokletí spolu. Poděleme se o dobré i o zlé, jak to má býti mezi manželi.“

„Ale já nechci,“ řekl Lichtenštejn a oči mu ztmavly a obličej zbrunátněl. „Čím jsi povolnější, tím větší k tobě cítím nenávist. Nenávídím tvůj soucit, protože mne ponižuje. A vlastně, mám to tak se všemi lidmi. Kdokoliv se mnou hezky mluví, toho nemohu vystát. Když se na mne usmívá, musím pořád přemáhat chuť plivnout mu mezi oči anebo ho kopnout za to, že je takový dobrák. Nakonec nemohu myslet ani na to, co mi povídá. Ale to ještě nic

není, mám mnohem krvelačnější představy. Ďábel mi sedí za krkem a vnuká mi zlé myšlenky, které musím pořád zahánět. Copak jsi, pane,“ obrátil se k pánovi z Eberštofaru, „neviděl, jak je ďábel pořád se mnou, když mne znáš odmalička? Řekni jí, ať utíká, že ji možná zabiju, dřív než mi porodí dítě.“

V té chvíli pán z Eberštofaru vyskočil na své tenké křivé nohy, podupával a hněv mu šlehal z očí. Snad ještě nikdy ho nikdo neviděl tak rozzlobeného. Dokonce pravou rukou sahal na dýku, která mu visela u pasu, ale nevytáhl ji. Trvalo dlouho, než se usebral natolik, že začal mluvit. K jeho stavu se nehodilo, aby křičel.

„Jsi zbabělec,“ řekl a v jeho hlase byla otrávenost a únava, „vyháníš nás a zastrašuješ, protože nechceš nic změnit. Máš své povinnosti a nechceš je plnit, utíkáš jako malé dítě. Vzpamatuj se, Jene. Jsi vládce nejmocnějšího a nejbohatšího rodu na jižní Moravě, rytíř a šlechtic. Jsi také manžel zde této paní a vzal sis za ni před Bohem i před lidmi zodpovědnost.“

Lichtenštejn otevřel několikrát ústa, jako by chtěl promluvit, ale z hrdla mu vyšlo jen jakési podivné zachrčení.

„Možná se ti nezdám statečný,“ řekl konečně skřípavým hlasem plným sebeovládání. „Ale smrti se nebojím. Vyhledávám naopak nebezpečné souboje a spory, žiju v nepřátelství s mnoha lidmi, pořád doufám, že mě někdo probodne, otráví anebo zastřelí. Čekám marně. Váš milý Bůh nade mnou drží ruku, aby se mi nic zlého nestalo. Moje utrpení mu působí rozkoš.“

„Zeptej se kněze, jak by ses s ním mohl spřátelit. Boží soucit je nevýslovný a nekonečný.“

Pán z Eberštofaru se pomalu a obřadně pokřižoval. Po chvílce zbožného rozjímání zvedl hlavu a vyčkával.

„Ne,“ řekl Lichtenštejn, „Bůh se nade mnou nesmiluje. Nepodařil jsem se mu a nechá mne tady všem ostatním pro výstrahu.“

Přece, aby lidé mohli být dobří, musí někteří z nich být špatní. Tak je to na světě zařízeno, aby to bylo přehledné a jednoduché. Jak by mohl vás všechny opatrovat a hýčkat, kdyby neměl své zlosyny.“

Paní Perchta propukla v pláč. Myslela, že život na zemi je krátký, teď najednou se jí zdál dlouhý k nepřecházení.

„A ty, můj pane, se nebojíš posledního soudu?“ zeptala se s opravdovou zvědavostí.

Lichtenštejn chvíli mlčel, jako by sbíral odvalu k odpovědi. Možná si tu otázku také položil poprvé. Pán z Eberštofaru leknutím vyskočil, vztáhl ruku před sebe, jako by vyháněl Satanáše, a vykřikl:

„Nerouhej se, pane, prosím tě o to. Nevíš, jaké je to v pekle.“

„A kdo to ví?“ obořil se na něj Lichtenštejn. „Jak to vědí kněží, když tam nikdy nebyli? Třeba nás jenom straší. Moje peklo je stejně horší než jejich. Nemusím ani čekat, až umřu, jsem v pekle od narození.“

Jak je ubohý, myslela si paní Perchta, jak je bezmocný. Byla by Jana ráda pohladila, ale netroufala si. Cítila, že ji k sobě nepustí a že sama nemá sílu přemoci jeho sebelítost.

„Peklo je hrozné v tom, že je nekonečné,“ řekla tiše, „že hoře nikdy nepomine. Všechno se dá vydržet, když je to dočasné, ale z pekla prý není cesty ven, a to je to, čeho se nejvíc bojím. Dokud jsme tu, můžeme očekávat nějakou změnu, zasáhnout do svého osudu, ale v pekle zůstává všechno pořád stejné.“

Pán z Eberštofaru hluboce dýchal, aby se uklidnil. Nevěděl, co si počít s trucovitým chlapcem, který snad nikdy nedospěje. Spor se netýká jen jich dvou, ale především toho malého tvora. Jak k tomu přijde, aby už teď poslouchal tak bezbožné řeči. Za něho musí rytíř bojovat, jemu musí připravit cestu do života. Pán z Eberštofaru

cítil tenhle úkol jako svou povinnost vůči Bohu a dvěma rodům, které se tak nešťastně propojily.

„Jene z Lichtenštejna,“ řekl vážným zvučným hlasem, jako by pronášel rozsudek. „Napomínám tě ve jménu božím, abys splnil svou otcovskou povinnost. Nejsi na světě sám, netrápíš jenom sebe. Vždyť čím si tvůj syn zaslouží otce, který sám sebe proklíná?“

„Na to jsem se tě ptal, nedokázal jsi mi odpovědět. Nevím, jak k tomu ti druzí přijdou. Syna nechci raději ani vidět, abych ho svým pohledem nepoškodil. Moje rodina dostane následníka, ať na mne zapomenou. Ať mne dál neobtěžují svými žádostmi a očekáváními. Ať mne považují za mrtvého. A ty se modli, Perchto, ať náš syn po mně nic nezdědí.“

Perchta klesla na kolena, sklonila hlavu a znovu se rozplakala. Jak jsou všichni ostatní lidé šťastni, říkala si, jak jsme my nešťastni a děláme si to sami. Štkala nahlas a pán z Eberštofaru ji nesměle hladil po rameni, domlouval jí, aby se uklidnila. Jan začal zoufale běhat po místnosti. Kulhal a vykřikoval jednu kletbu za druhou. Klel česky i německy a nazýval se zrůdou. Pán z Eberštofaru už toho měl dost. Nevysekl ani svou všude oblíbenou poklonu, popadl paní Perchtu a vlekl ji pryč. Ještěže byla s nimi paní Šermarýn, ta se jí hned ujala. Dobrá duše ničemu nerozuměla, byla do hloubi duše otřesená tím, co tu viděla.

Jeli na Valtice, kam paní Hedvika přestěhovala na zimu svůj dvůr. Pán z Eberštofaru vsedl na koně. Nechtěl jet v kočáře se ženami, protože by už nesnesl žádný pláč. Musel si také cestou leccos rozmyslet.

* * *

Na dvoře ve Valticích bylo pusto, když tam kočár pána z Eberštofaru dorazil. Nikdo tu nečekal s lucernou, nikdo je nevítal. Když kočár zastavil, paní Perchta vystoupila, rozhlížela se, ale nikoho neviděla. Vítr jí zvedl černou pláštěnku, chytla ji a nebylo jasné, zda rukama zalomila, dřív než je bezmocně svésila podle těla. Pak už stála nehnutě jako socha, k smrti unavená. Pán z Eberštofaru slezl z koně a pobíhal čile kolem paní Perchty a stejně jako paní Šermarýn sotva vládl nohama. Z maštalí a z čeledníků vykukovali místní sloužící, ale nikdo se nenamáhal přijít a pomoci. Vypadalo to, že dostali zvláštní příkaz k nečinnosti, a ještě se posmívali. Najednou vyběhla z domu panna Machna. Nesla lucernu, vlídnou tváří a s otevřenou náručí vítala svou paní. Za ní vyšel z domu mladý muž, který se hned chopil truhly, a tak mu paní Perchta neviděla do tváře. Dost na tom, že ho spatřila zezadu. Kučeravá hlava, rovná ramena a způsob chůze, krátký krok, při němž pohupoval tělem nahoru a dolů, to všechno znala. Petr. Kde se tu vzal? A tu ji panna Machna popadla ve tmě za ruku, nutila ji, aby šla do domu, a přitom k ní polohlasem mluvila:

„Modlili jsme se, abyste sem nejezdila, vlastně ani jsme vás už nečekali. Kéž byste byla zůstala u svého pána ve Vídni anebo s ním odjela na Štejrek. Nepotkalo vás, paní, od té doby, co jsme odjely z Krumlova, nic dobrého, ale tady je to zlé nad všechno pomyšlení. Paní Hedvika, vaše tchyně, najala nádvorníka, s ním spí a je. Ten chlap vypije drajlink vína a už kolem sebe mlátí. Vládne kuchyní, maštalí a pivnicí, ten mastikulka, nedá nikomu ničeho dobrého požití. Paní a její dcera tropí neplech, karbaní, zvou si návštěvy a utrácí ty, co se jim znelíbí.“

Paní Perchta se pokoušela zahlédnout tvář toho chlapce v chodbě, ale vždycky se vyhnul světelnému kruhu, který šířila kolem sebe louč. Obcházel světlo, zůstával ve stínu. Dělá to úmyslně?

Zadýchala se tak, že musela zase zůstat stát, zatímco on stoupal před ní po schodech a na rameni nesl její truhlu. To není možné, říkala si pořád dokola a bála se, že omdlí.

„Co s námi bude?“ ptala se panna Machna a obrátila k ní obličej stažený úzkostí. Slabounké čárky na dosud hladkém čele se skládaly ve vrásky, ale vráska sem, vráska tam, nebyl v nich žádný pořádek. Veliké oči se upínaly k paní s nadějí, že jejich společnou situaci nějak vyřeší.

„Můj pán za mnou přijede,“ řekla paní Perchta. „Až ve Vídni skončí jednání, objeví se tady, slíbil mi to.“

Ale panna Machna bědovala dál:

„Snad bude potom lépe, ale teď máme tmavé komory a tenké duchničky, nemáme dříví do krbu, nemůžeme do spižírny ani do komor. Nevím, jak přestojíme svátky božího narození.“

„Kdo je ten mladík?“ zeptala se paní Perchta a srdce se jí rozbušilo, ale panna Machna si otázky nevšimla a pokračovala. Machna přece zná Petra, něco takového by mi nikdy neudělala. A kde by se tu vzal? Perchta si zmáčkla ukazováky a prostředníky spánky, rozbolela jí hlava, jak třeštila oči do tmy, kde možná viděla přízraky.

„Paní Hedvika je veliká ohyzda proti Pánu Bohu, kochá se ve smyslné žádosti, je jí tak oslněna, že nedbá na dům ani na dvůr a hospodářství.“

„Jebena vyjebená,“ přidala se paní Šermarýn, když stanuly v druhém patře paláce v jedné ze svých komor. Šermarýnka Rozmarýnka ani nehlesla o tom, co zažila ve Vídni.

V tom okamžiku spatřila konečně tvář mladého muže. Stál v rohu, někým nebo něčím zastavený, upřeně se na ni díval. Byl stejně vysoký jako její Petr, trochu se mu podobal, ale víc postavou než obličejem. Vlasy má tvrdé a lesklé trochu doruda, tupý nos

a plné červené rty. Koutky úst má obrácené vzhůru, jako by se pořád něčemu usmíval. Jeho oči nejsou zlaté jako Petrovy, ale světle hnědé jako čerstvě vyloupnuté kaštiny a hustě obrvené. Paní Perchta pocítila náhle zvláštní pohyb v životě, ale dítě to nebylo. Jihla pod pohledem toho muže, byla bezbranná jako ovečka. Jak dlouho už tu stojí, sama v pustině, jak přítomnost mladíka hřeje, jak je jí blízký. Necítí únavu ani chlad domu, všechno jako by se najednou projasnilo. Rázem si uvědomila, že se děje něco neobvyklého, lekla se, snažila se honem najít ztracenou rovnováhu. Kdo to je? Kde se tu vzal a co tu dělá?

Mladík se prudce odvrátil, také on se asi vylekal, prosmýkl se kolem ní jako had a běžel dolů po schodech pro další zavazadlo. Paní Perchta za ním vyjeveně hleděla, až si toho konečně všimla panna Machna:

„A přece je tu někdo, kdo vám, paní, chce sloužit. Byl by ochoten obětovat pro vás třeba život. Je to sluha, jmenuje se Štěpán.“ Panna Machna se kratičce zasmála. Její holčičí smích prozrazoval, že jí sluha také není lhostejný. Pak ale hned zvažněla.

„Je mu vás líto, protože o vašem utrpení se hodně mezi služebnictvem mluví. Rád by vám sloužil a ve všem pomáhal, mohu ho přivést?“

„Krásný chlapec,“ dodala živě paní Šermarýn, tak živě, až na ni Perchta zvědavě pohlédla.

Ať ho panna Machna přivede. Když chce sloužit nejubožejší z ubohých, nesmí ho nechat dlouho čekat, aby si to snad nerozmyslel.

Za chvíli už před ní Štěpán poklekl a sklonil hlavu. Také jemu vstoupilo srdce do krku, byl rád, že ho paní nechá klečet, protože tak mohl skrýt chlapecký ruměnek.

Jak je spanile stoudná, myslel si, jak je bezmocná a krásná.

Paní nebyla v ten čas hezká jako dřív, ale byla s to vzbudit lásku. A hlavně, Štěpánova romantická duše zrovna toužila potkat dámu, pro niž mladí mužové dávají v sázku život. Čím jiným se měl chlapec vyznamenat, ne-li odvážným činem? Na turnaje ho pro jeho nízký původ nepustili, a měl srdce šlechtické a šlechtné. Snil o nějakém hrdinském činu, protože odvážným činem teprve dostane chlapecký život smysl. Na prahu smrti se mladíci přechlapují v muže.

Paní Perchta ho nechala klečet co nejdéle. Není to Petr. Možná mu není ani tolik podobný, ale vzbuzuje v ní stejný cit. Cítila, že se jejich duše dotkly, že se pohladily a prolnuly. Žasla, jak málo jí stačí ke štěstí, je-li štěstí ten hřejivý stav ducha tady a teď. Najednou jí nevádí, že její komora je studená a vlhká, že nebude mít co jíst. Zapomněla na to, co prožila ve Vídni.

Štěpán toužil po dobrých a statečných skutcích víc než po dobrém bydle, naopak bude šťastný, když bude s krásnou paní hladovět. Paní Perchta budila hned dvojí soucit, k sobě a k dítěti. A Štěpán potřeboval galantní dobrodružství. Něco tak troufalého jako láska mu ani nepřišlo na mysl, stačilo, že našel dámu, pro niž stojí za to dát v sázku život.

Což nejsem jako prázdná nádoba, říkala si Perchta, nádoba, jíž všechno proteče a vyteče ven proměněno v něco děsivého? Hle, červenám se jako zamlada a dlaně se mi potí, musím je pořád otírat o sukni.

Paní Šermarýn, která celý výjev přimhouřenýma očima a s přejícím úsměvem sledovala, hned poznala, kolik uhodilo. Ona i paní Machna pokládaly chlapce za roztomilou hračku a chtěly ji své paní dopřát. Snad se trochu rozveselí. I ony budou rády denně vídat sličného mladíka, určitě jim bude milejší než vlídný, trpělivý, ale už starý pán z Eberštofaru. Ten se ušlechtilé rozhodl, že tu

s nimi počká přes šestinedělí, bude jim pomáhat, ale obě dvorní dámy se důvodně domnívaly, že proti nádvorníkovi a paní Hedvici stejně nic nesvede.

„Vstaň, Štěpáne,“ řekla konečně paní Perchta a hlas se jí zajíkl. Chvilku mlčela, pokoušela se vyladit hlas, tak aby se hodil k rozmluvě se sluhou. Nechtěla, aby kdokoliv poznal, že se s ní děje něco kromobyčejného.

„A vyznej, jestli se chceš vzdát všech výhod, které požívají sloužící paní Hedviky a slečen? Jejich služebnictvo se má dobře, zatímco moje se mnou strádá.“

„Budu šťastný, když mne přijmeš do svých služeb,“ řekl Štěpán a vstal. Mluvil tichým hlasem, před každým slovem dělal pauzu, v níž se krátce nadechoval. Jeho řeč byla váhavá jako jeho krok.

„Dostala jsi, paní, ke svému slehnutí snad nejnevzhlednější komoru v celém hradě a tvá tchyně nařídila svému sluhovi, aby ti kradl věno, které sis přivezla z Krumlova. Panna Machna mi řekla, kolik jsi měla porcelánu, vzácného skla, brokátu, hedvábí, zlatohlavu. Nezbyvá ti skoro nic, protože to sluha po částech v noci tajně odnášel. Schoval jsem tvoji šperkovnici, už ji hledali. Rytířství se ti možná zdá směšné, když je člověk sluha, ale mám dobré přátele a chci ti vyrazovat úklady, které se tu proti tobě strojí. Budu hlídat, aby se tobě ani dítěti nic zlého nestalo. Ty ale piš svému panu otci, aby tě odtud vzal na Krumlov co nejdříve. Chtějí tě po sležení prohlásit za bláznivou, ukradnou ti následníka a prodají tvůj věnný hrad Štejrek. Potřebují peníze, protože jsou hodně zadlužení.“

Podala Štěpánovi ruku k políbení, ten si však netroufal položit rty na její kůži. Ucítla jen teplé dechnutí, které jí rozechvělo ruku až k zápěstí. Od té chvíle se její život změnil. Satan, ten marnotratník, jí nenabízel jídlo ani peníze, i když obojího se jí nedostávalo. V bezesných nocích jí šeptal:

„Podívej se, jakými hříšníky byli svatý Pavel, svatý Petr, Maří Magdaléna, král David. Proč by sis nevzala, co ti náleží? Cožpak tvé manželství už dávno neskončilo? Cožpak je ti Lichtenštejn věrný? Bůh se na tobě provinil, když tě jemu dal, nemá tě rád, tak proč bys ho měla poslouchat?“

Ve snech si ji už láska brala, jako si řeka bere spadlý list anebo květ. Vyděšená svými sny a představami ohraničovala zarputile svou rozplynutost do břehů těla, připomínala si mnoha dotyky jeho hmotnost a stálou přítomnost dítěte. Modlila se tiše a vroucněji než kdy jindy:

„Prosím tebe, skrze tvého syna, svatá Panno, nauč mne zbavit se svodů tohoto světa, rač se přimluvit i u milého Pána Boha, ať bych pro něho všechny marnosti tohoto světa opustila, abych čistá zase byla, všech svých žádostí, hříšností a pokoušení na tomto světě byla zbavena. Ať ani ďábel, ani běsové ke mně nemohou a s tebou ať se po své smrti shledám... Fiat, fiat, fiat.“

* * *

L. P. 1451. Téhož léta přišel z Říma od papeže do Rakús jeden mnich k králi římskému, takřečený Jan Kapistrán, zákona sv. Bernardina: a ten pravil a prorokoval divné věci o časiech budúcích, co se v Čechách má dieti kněžím věrným českým. Ten se talácel a schodil po rozličných městech a krajinách, v Rakúsích, v Polště, v Moravě i v Čechách, káže a kaceřuje: a tak falešnými divy mnohé pány na Moravě svedl od Kalicha Kristova. Proti němu jel na Moravu mistr Rokycan, chtě se s ním hádati: ale mnich Kapistrán ustúpil před ním do Uher.

Staří letopisové čeští

Chatrné suché tělo, kost a kůže, řekl bys na první pohled. Z lebky potažené svraštělou kůží vyrazí tu a tam chumáček bílých nevyživených vlasů, které se podobají chmýří na pampelišce. Ale jak bojovně a vesele vyhlíží šestašedesátiletý stařík, tomu se každý podíví. Jeho oči čile pomrkávají, srší z nich světlo na všechno, nač pohlédne. Jan Kapistrán se obléká jen do srstěné houně, chodí vždy bos. Žíly mu na hubených nohou vystupují jako klubka tenkých hadů. Avšak co je na kazateli nejpozoruhodnější, jsou jeho ruce, jejichž konce se bimbají v nepřiměřené vzdálenosti od ramenou, až kdesi u kolen. Připomíná starou, leč stále čilou opičku, pro kterou je lezení po stromech a skákání z větve na větev kratochvílí.

Však také brouzдал po blátivých cestách, šplhal po horách a rozdíral si zrohovatělou kůži na nohou o kameny. Za ním ťukal kopýtky mezek, který nesl náčiní k bohoslužbě a knihy, a ještě dále, v malém odstupu, se talácel hlouček utýraných mnichů. Svatý muž se přibližuje k Brnu. Cestou, belhaje se před mezkem, uvažuje takto:

„Vida, vida, Bůh nám poslal špatné počasí. U nás v Itálii míváme také špatné počasí, avšak nedá se srovnat s tím, co je tady. Čechy mají v tomto ohledu hroznou pověst. Budou-li každodenní lijáky pokračovat, musím odložit svá kázání, ne kvůli sobě, ale kvůli lidem. Nereptám, avšak počasí mne zneklidňuje.“

Ostrý východní vítr nadouval mnichovu kutnu, lezl mu do kostí, drobný pichlavý déšť se vsakoval do houně, takže ji sotva unesl. Aby na to nemusel myslet, mumlal si pro útěchu a posílení:

„Veliká síla mne nutí k pospěchu do krajů, kde je i v létě zima. Přináším světlo, jež se rozplamení nad celým temným, kacířským krajem. Plahočím staré tělo po těchto nebezpečných cestách, trmácím se a obětuji, aby se duše stala po mé smrti svatou. Počasí pod psa. A to ještě v té slotě neuvažuji o tom, že v této zemi jsou

lesy plné husitů, lapků a loupežníků. Nelpím na životě, avšak můj život náleží svaté církvi římské a mou povinností je žádat o ozbrojený průvod.

Jak klidně bych si žil, nebýt té starosti o spásu křesťanstva, jež mne žene z místa na místo, nebýt rozkazovačného hlasu božího, který mne pohání. Mohl jsem v Capistře sklízet plody své práce, houpat na kolenou vnoučata. Avšak místo toho mi Hospodin rozkázal: Do Čech, do Čech jdi, a já poslechl. Jsem služebníkem a vyvolencem božím: chodím v tmách, rozžírám světlo křesťanské obrody. Když z místa odcházím, zanechám tu několik svých věrných bratrů, aby v mém díle pokračovali. Moji bratři se umějí ohánět slovem božím stejně dobře jako lopatou a zakrátko vyrostou vždy v bludných vodách maják: klášter minoritů. Moji bratři vědí, jak z největších hříšníků vytáhnout almužnu, máme velké úspěchy. Není divu, že se přede mnou klaní pozemští panovníci a volají mne do svých zemí, abych jim tam pomohl zaštitit pravou víru.“

Čas od času konám zázraky, připustil si mnich se vši skromností. Prostí lidé je potřebují jako důkaz všemohoucnosti boží a mého vyvolení, nedělám to pro svou slávu. Jiná je víra učených, jiná je víra lidí prostých.

Jan z Capistry, zaskočen velikou láskou a vroucí vděčností, zastavil bratry i mezka, aby vzdal Hospodinu dík. Déšť se lil z otevřených nebes, když starý pohřížil kolena do studeného bláta. Bratři, jejichž houně se napily vodou, až byly těžké k neunesení, přijímali tyto záchvaty zbožnosti jako nutné zlo.

„Jak to má lehké misionář,“ posteskl si hlasitě Jan, když se zvedl ze země a zpozoroval, že je celý od bláta. „Odejde kamsi do země africké mezi mouřeníny, tam kácí jejich božstva a zapaluje je. Je sice pravda, že pohané, zasažení zvířecím padouštvím, často

zabijí bratra v Kristu, slyšel jsem, že ho i snědí, avšak jeho úkol je proti mému přece jen lehčí. On rozžihá světlo tam, kde nikdy nebylo, já přicházím do zemí, které už byly křesťanské, ale pak znovu skrze křivé kazatele upadly do temnot. Není-li pak jed, s nímž já mám bojovat, strašnější než pohanství těch ubohých mouřeníků? Jak výmluvný musím být, abych obstál v disputacích s učenými Antikristy. Oč horší je moje zkouška, oč těžší je při mých úspěších odolávat pýše, kterou mi našeptává ďábel.“

Tak uvažoval svatý stařec, když k němu přistoupil bratr Gabriel a upozornil ho:

„Můj mistře, pospěšme, abychom přes nepřízeň počasí někam dorazili. Lid už vás jistě netrpělivě očekává.“

Jan Kapistrán se rozhlédl po pustých rovných pláních, které rozežíral déšť, a odpověděl:

„Slova božího se dostane v hojné míře všem.“

* * *

Do příštího úplňku bude matkou, sdělila to v dopise svému otci a prosila, aby ji hned po šestinedělí dal odtud odvézt. Vezme s sebou jen novorozeně, služebnictvo a sluhu Štěpána, aby se mu odměnila za jeho věrné služby. V ten čas přijel nečekaně domů Lichtenštejn. Perchta vyhověla jeho přání a osmělila se přijít do velké hodovní síně na večeři. Necítila se tu dobře, ale usmívala se a co chvíli se mazlivě dotkla manželovy ruky anebo mu nalila pohár vína. Nádvorník seděl vedle paní Hedviky, jedl a pil až příliš, už u předkrmů neomaleně žertoval. Paní Hedvika s pečlivě nalíčenou tváří a zpola odhalenými ňadry se smála nádvorníkovým vtipům. Nádvorník ji co chvíli pod stolem polechtal, její smích

jen klokotal. Pozvaní byli sousedé, šlechtici a zemané. Sluhové přinášeli divočinu a k ní červené víno, husté a kořeněné. Však bylo uloženo ve valtických sklepích několik let a z nejlepší úrody. Jan byl dobře naladěný, vyprávěl svým bratrům, co je nového ve Vídni, kdo táhne s kým, kdo koho nenávidí anebo naopak miluje. Paní Perchta se zasněně usmívala, její rozostřený pohled vycházel zdálky a směřoval do dálky, jako to bývá u těhotných žen. Její duch, zatěžkaný nesmírnou únavou, spočíval na dně hlubokých vod jako přikovaný. Pokoušela se několikrát zacloumat závažím, ale nepodařilo se jí odtrhnout se ode dna. Na muže, který seděl při tabuli vedle ní, hleděla také jako zdálky a zdál se jí být krásný. Oválná, dozadu protažená hlava se světlými vlnitými vlasy a s průhlednýmma očima seděla na mužné šíji, krk kořenil ve svalnaté postavě. To právě vytvářelo zvláštní kontrast. Jeho andělská tvář byla dnes tak svěží a živá. Napadlo jí, komu asi dítě bude podobné, a zachvěla se podivnou slastí. Zrudla a sklopila oči. V té chvíli Lichtenštejn zatukal nožem na sklenici z českého křišťálu a žádal ticho. Hosté zmlkli, jen nádvorníka se nepodařilo utišit. Pán z Lichtenštejna vstal a dodal tím svému proslovu slavnostní ráz. Paní Perchta k němu vzhledla s nadějí, že se jí zastane, že přede všemi prohlásí, že za ní stojí a že ji bude ochraňovat. Usmál se na ni, vlastně rty se roztáhly k úsměvu, oči zůstaly vážné. V jeho očích zahlédla křemennou tvrdost a mráz jí přešel po zádech. Celá se zhroutila do sebe v očekávání něčeho hrozného.

„Poslouchej, má paní, a všichni přítomní rovněž poslouchejte. Slyšel jsem od nádvorníka, že máš, Perchto, přítele, jmenuje se Štěpán a je prý tvůj sluha. Abych zjistil, jak se věci mají, abych se přesvědčil, zda mne klameš nebo ne, dal jsem sluhu zavolat, aby tady před všemi svědčil. Napřed se zeptám jeho a potom teprve tebe.“

Paní Perchta vyskočila a vztáhla ke svému muži obě ruce. Chytila ho za ramena, lomcovala jím bez hlesu, jako nějaké zvíře lapené do tenat bojuje o svůj život.

Lichtenštejn ji odstrčil, div neupadla, otevřely se dveře a pacholci přivedli Štěpána. Zůstal stát hned za dveřmi se skloněnou hlavou a rozkročenýma nohama. Díval se do země, jako by se styděl, že se nestydí za sebe, to věděla jen paní Perchta. Cítila, jak všichni přítomní hledí střídavě na ni a na Štěpána.

„Pověz, Štěpáne, všem,“ řekl Lichtenštejn po chvíli ticha, kdy asi vychutnával, jak se všichni chvějí nedočkavostí. „Pověz všem přítomným, jak jsi své paní ke cti posloužil, jak jsi pro ni kradl a lhal, jak jsi s ní jedl a spal v době, kdy jsem měl jednání ve Vídni.“

Viděla koutkem oka, jak milý Štěpán zvedl hlavu. Díval se na Lichtenštejna s takovou nenávistí, až se začala bát. Kdyby ho byli pacholci pustili a nebyli v převaze, byl by se asi na pána vrhl. Neměla strach o sebe ani o svůj život, jediné, co ji k výjevu poučovalo, byl strach o Štěpána. Ten chlapec jí sloužil, udělal by pro ni všechno na světě, a teď se mu děje taková nespravedlnost. Sama je nešťastná, ale co horšího, přináší neštěstí i lidem, kteří jsou ochotni s ní dobrovolně být a pomáhat jí.

„Co na to odpovíš?“ křičel Lichtenštejn. „Jsi obyčejný sluha. Dotkl ses šlechtičny, měl bys být stát. Ale ona tě jistě ráda přijala, možná tě dokonce ke smilstvu přemlouvala, a to je pro tebe polehčující okolnost. Já, jak tu všichni vědí, nejsem žádný světec. Chci jen slyšet pravdu, abych se mohl podle toho zařídit. Pověz tedy všechny podrobnosti, jak to mezi vámi bylo a je.“

„Kdybych mohl, vyzval bych tě na souboj,“ řekl Štěpán klidným hlasem. Ten tón šel divně dohromady s tím, jak sebou Štěpán před chvílí cukal a pokoušel se pacholkům vytrhnout. Snad si mezitím uvědomil svou bezmoc.

„Mohl bych tě vyzvat na souboj, protože jsi urazil dámu. Ale jsem jen sluha, a proto tě mohu jen úkladně zabít. Ale ještě předtím povím, co všechno jsem tady ve Valticích viděl a slyšel.“

„Jen nám to pověz,“ souhlasil ochotně Lichtenštejn, jako by se jednalo o nějakou kratochvíli. Pohodlně se uvelebil na židli, tlusté bílé prsty si propletl v klíně a málem si točil mlýnek.

„Bral jsem pro ni v kuchyni,“ řekl Štěpán, „aby netrpěla hladem. Nosil jsem jí tajně dřevo, aby nemrzla, chránil jsem ji, když ji chtěla paní Hedvika otrávit. Vaše paní matka posílá své sloužící, aby v noci houkali a tloukli před její ložnicí, aby harašili, zhášeli svíčky a louče, klepali na dveře. Chtějí, aby se pomátla, až se dítě narodí, vezmou jí ho a prohlásí ji za šílenou. Celé Čechy a Morava vědí, že je v tvém domě sotva živa. Sluhové paní Hedviky jí rozkradli už skoro celou výbavu, jen se přijďte podívat, kolik jí zůstalo skla, domácího náčiní, kolik šatů a šperků. Nechtěl jsem vašim sluhům pomáhat ve zlodějství, ve lžích a úkladech, v tom je moje vina. Potrestej mne, pane, jestli si to zasloužím, ale zavolej napřed ostatní sluhy a zeptej se jich, jak to je. Však oni ti dosvědčí, že je pravda, co ti povídám.“

Tu povstal veliký lomoz a šum, hosté chtěli divadlo co nejvíc prodloužit a žádali, aby byli předvedeni další svědci. Paní Hedvika si upravovala výstřih a smetala drobký ze sukně, ale na čele jí vystoupily kapky potu. Úzké rty, přemalované ohnivou rtěnkou, se jí kysele stáhly, brada, nevýrazná v tak tlustém obličejí, zešpičatěla a povylezla z měkkých záhybů na krku. Tlusté prstíky se chvěly, kameny v prstenech blýskaly, jako se v létě napjatě blýská na časy. Nádvořík se připitoměle usmíval, při své opilosti asi nevěděl, oč jde. Pán z Eberštofaru požádal obřadně o slovo, ale Lichtenštejn dělal, že ho neslyší. Pozoroval vzniklou vřavu se zalíbením, nechtěl její průběh zpomalit ani rušit. Pán z Eberštofaru klepal

nejdřív prsty do stolu, házel hlavou ke straně jako nepokojný kůň, pak vstal, cinkal nožem do sklenice a zvedl ruce nad hlavu, aby na sebe upozornil. Začal křičet, až mu nabíhaly žíly na krku a ohryzek se mu trásl.

„Jene z Lichtenštejnu, Rožmberkové by ti měli brát a pálit za to, jak zacházíš se svou paní, je div, že tak ještě neučinili.“

„Nejspíš vědí, že je duševně nemocná. Že si pořád stěžuje a nemá na co. Mohli by být rádi, že se má tak dobře, jak se má. Konečně se před všemi dobrými lidmi prokázalo, že je nehodná žena a má pletky se sluhou, když její pán odjede.“

Paní Perchtě vyplynula v té chvíli z paměti veliká krumlovská jídelna. V krbu hoří oheň z bukového dříví, na dubovém stole se tyčí kříž z černého ebenu. Stůl se leskne a ve stínu kříže stojí muž s hrbem. Dva biřici pevně drží zbědovaného, ještě mladého muže. Pan Oldřich vynáší rozsudek, odsouzený sbírá sílu k poslednímu beznadějnému odporu. Venku hustě padá sníh.

„Já tě zabiju,“ vykřikl Štěpán, ale biřicové se ho hned chopili a vrazili mu roubík do úst. Toho využil Lichtenštejn:

„Kněz ti kladl na srdce, má paní, abys měla v lásce mne, moje rodiče a příbuzné. Místo toho ses proti nám spolčila se sluhou. Kdybys byla prostá žena, mohl by tě manžel dát vyhnat za město, nechat tě tam napospas divé zvěři. Postavit tě na pranýř, nechat ti vypíchat obě oči. Mohl by tě dát před lidem svléknout, pomazat tvoje tělo dehtem a obalit v peří. Já ti takovou hanbu neučiním. Sama však budeš rozumět, že s tebou dál nemohu sdílet lože ani stůl a že musím odjet, abych se nemusel trápit. Kdybych zůstal, pln hořkých myšlenek, trpěl bych víc, než si zasloužím. Musel bych pochybovat o krvi dítěte, které se má narodit.“

Štěpánovi se podařilo vyplivnout roubík a vykřiknout:

„Jsi netvor a já tě proklínám.“ Strážce mu nacpaly znovu roubík do úst a vlekly ho ven. Paní Perchtě vyplul před očima obraz, tak zřetelný a čistý, jako bývají obrazy z dětství. Jana Smila vlekou strážce po schodech, přes dvůr do kulaté věže Hrádku a on chrčivě vykřikuje svá prokletí:

„A ten, kdo včas nezemře, ať je nešťastný...“

Vrátila se do hodovní síně ve Valticích a zkontrolovala svoje tělo. Ano, sedí nehybně na židli. Pocítila k němu povinnost. Musí nařídít nohám, aby chodily a odnesly tělo do bezpečí. V tom těle je jako v teplém pelíšku schované dítě, musí jeho obydlí ochraňovat. Poprvé pocítila ke svému dítěti něhu, snad i lásku. Napadlo ji, že možná bude také prokleté, že budou držet spolu. Všimla si, že všichni teď hledí na ni, čekají, co bude. Někteří mají dokonce v očích soucit. Když se smíří se svým neštěstím, může přece dál žít. Musí si zakázat slibovat si nějaké štěstí. Proč by vlastně musela být šťastná?

V tu chvíli se zvedl nádvorník, pomalu a zeširoka, kolébaje se ze strany na stranu jako námořník na palubě, když moře bouří, obešel stůl a sklonil se nad pánem z Lichtenštejnu. Polohlasem, ale tak, aby to všichni slyšeli, mu začal radit, co by měl všechno s mladou paní udělat. Mluvil oplzle, chraplavě se smál, holedbal se dokonce tím, že zařídil, aby sluhové paní Hedviky kradli paní Perchtě její výbavu. Paní Hedvika vyskočila, oběhla křepce stůl a kopla svého milence dobře mířenou ranou do holenní kosti. Vrhla se na ni, chytil ji oběma rukama za tlustý krk, začal ji škrtit. Její tvář zfialověla, prsa se vyboulila, jako by někdo z jelita vymáčkával prejt. Paní Hedvika se však uměla prát. Vyvlékla se ze sevření nádvorníkových mohutných rukou a kopla ho mezi nohy, až se bolestí svalil. „Odnést,“ nařídila sluhům.

„A co uděláš se sluhou?“ ptal se podlézavě bratr Jindřich. „Vsadíš ho do vězení, anebo ho dáš rovnou zkrátit o hlavu?“

Lichtenštejn se unaveně rozvalil na židli, chvilku snad přemýšlel a pak řekl:

„Ať je dál sluhou. Ať plní místo mě moje manželské povinnosti. Naši sloužící mé paní stejně nevyhovují, jemu nemusíme aspoň nic platit.“

„Ale on tě zabije!“ vykřikl bratr.

„Nezabije,“ řekl Lichtenštejn se smutkem. „Nikdo mne nezabije, to je moje neštěstí.“

„Přestaň,“ prosil pán z Eberštofaru. „Zacházíš příliš daleko.“

„Máš pravdu,“ řekl Lichtenštejn a unaveně se usmál. „Už mne to také nebaví. Rozejděte se, pánové, představení je u konce.“

V té chvíli paní Perchta vstala. Zadýchala se, zrudla a položila si obě ruce na vzdutý život. Štěpán zůstane naživu, na svobodě. Taková radost.

* * *

Dítě v břiše mě pořád budí. Vzpíná se, kope, až to bolí. Nemohu spát. Vstanu a chodím po hradě. Bloudím v dlouhých chodbách, houpám dítě, až se uklidní a usne. Sotva usnu já, je zase vzhůru. Chce se pořád jen houpat a houpat. Kdo to ve mně bydlí? Je ta bytost dobrá, nebo zlá? Možná do mě vstoupil ďábel a otevřel mnoha malým ďáblíkům.

Noc je dlouhá a neklidná. Před rozedněním slýchám hlas. Namlouvá mi, že jsem nesmrtelná. Proč se posmívá? Když pomyslím na nesmrtelnost, umírám hrůzou. Smrt je milosrdná, všechno bere a nic nedává. Dítě bolí.

Poprosila jsem Šermarýnku, aby nadiktovala dopis bratru Jindřichovi. Snad jí uvěří. Možná mají pravdu tady i tam. Jsem šílená. Vidím něco, co není, a trpím tím víc, než kdyby to doopravdy bylo.

Urozenému pánu, panu Jindřichovi z Rožmberka bud' tento list dán.

Modlitbu svú vzkazují Tvé Milosti, urozený pane milý. A ráda bych slyšela, že by se Tvá Milost dobře měl, ale myt' se pohřechu dobře nemáme. A teď Tvé Milosti posélám košili: prosím rač pro mě v ní choditi.

Ale protoť se s Tvú Milostí hněvám a tak mi se zdá, když se užríme, že bych se s Tvú Milostí svadila až do pláče, nebo bych se tomu byla nikdá nenadála, že by se měl tak nad svú sestru zapomnieti i nad námi také a slíbiv nám přijeti, by se nám najhuoř dalo. A již se paní tak zle děje, ještoť nám se-j tomu těžko dívati i každému, kdožť ji v tom vidí, a Tvá Milost vždy k ní nepřijede... a nejednú srdečně zpláče, zpomenúc na to. A jáť ji z toho ráda vymluvím, kdyžť mohu: ale samet' mi se to zdá, nebt' již vše tak mile trpí mnoho divných příhod, ještoť bych já se tomu, dokud sem živa, do nie nenadála. I jiníť říekají, že byť sedlku pojal, žeť jím tolik netrpěla. A čím jim ona povolnější, tiem jí i on i bába horší. A pravilať mi, žeť chce Tvé Milosti prositi za peřinu a za duchnu. Milý pane, račiž jí dáti, neb budeš z ní mieti záduše, nebt' jí bába jednoho pérka pójčiti nechce.

Také, milý pane, račiž mi raditi, kterak mám učiniti o tom, jakož pán náš chce nás pryč poslati. Pak já tuším, jestli to muoj bratr zvie, nebt' to již tajno nenie, nebt' tak všude rozprávějí, že-j s ní tak zle... a že proto nás chce pryč poslati, aby tepruv svú vuoli nad ní měl, a to již lidé u Viedni vsudy mluvie – i bojím se, zvie-li bratr muoj, že mě bude chtieti sám vzéti... Milý pane, vie to Tvá Milost dobře, že bych já se bohdá měla poctivě kam domuov dieti, než jedneť mi se od nie nechce pro tu vieru, kterúžť k ní mám: nebt' což já bych mohla kolivěk svú ctí, chtěla bych s ní ráda všecku

núzi trpěti až do smrti. A jest mi se tomu tak těžko dívati, cožť se jí děje, že mi tomu nemuož žádný věřiti... neboť snad ten člověk a ta bába nikdy lidé nejsou.

Milý pane, prosímeť Tvé Milosti všickni, když se z Prahy vrátíš, aby bez meškání přijel... Nebť jejie věc pro nic dobře nebude, leč ty přijedeš.

Dán na Nyklšpurce v úterý, den svaté Markéty 1451
Siermaryn

* * *

Zástup dusal po rozblácené zemi, kaluž nekaluž, svaté statky třímali v rukou, mokré korouhve a obrazy Panny Marie, Ježíše a svatého Petra se zmítaly lidem nad hlavami. Každý se tlačil, aby viděl zblízka svatého muže, chtěl si na něj sáhnout, doufal, že dostane požehnání. Víтали ho, jako by tudy cestoval sám svatý Petr nebo Pavel. Když ho uviděli konečně zblízka, trochu je zarazila jeho opičí postavička, ale hned se upokojili, když slyšeli jeho mužný hlas. Tak silný, jasný a zvonivý hlas se nemohl tvořit v tak ubohém těle. Byl to zajisté boží hlas, který k nim skrze skřeta promlouval. Hovořil k nim nesrozumitelným jazykem, latinsky, ale proč by měl Bůh umět česky? Katolický kněz přece oslovuje Boha rovněž latinsky, na tom není nic divného. Byli by snad mnicha rozcupovali na kousky, kdyby se nebáli jeho velké svatosti a božího trestu. A tak zdvořile ustupovali, když se ubíral zástupem, zdravil každého pokynutím suché žilnaté ruky, která vypadala jako ptačí dráp, políbil ostatky, žehnal biretem svatého Bernardina.

Na náměstí už stála kazatelna, taková, jak ji chtěl mít mnich hlasatel, pěkně vysoká, vyzdobená. Svatý muž na ni vystoupil až druhý den před polednem. Jeho hlas odtud zaduněl, odrazil se od

nebes a dopadl jako palice na hlavy posluchačů. Nad městem se sice ještě plouhala temná mračna, vzduch byl vlhký, ale aspoň nepršelo. Lidé přišli zblízka, přijeli zdaleky. Řemeslníci zavřeli dílny, kupci přestali prodávat. Z komínů se nekouřilo, protože hospodyně ten den nevařily. Snad ani kdyby mělo pole býti, nepanovalo by takové rozčilení. Přišli a slyšeli, že smrt je blízko. A oni promeškali tolik dní. Škoda každého okamžiku, kdy si nevysluhovali věčnou spásu, a co horšího: kradli, lhali, smilnili a mluvili všelijaké zatrhavé řeči.

„Jednou v Perugii,“ vyprávěl jim Kapistrán, „přišel ke mně anděl a řekl mi, že mi peklo ukáže. I brali jsme se spolu po příkré, kluzké a nebezpečné cestě až dolů, do země bídy a mrákoty. Tam ukázal mi člověka, který seděl na ohnivě sesli a ďábli v podobě chlípných nevěstek mu mocně strkali hořící pochodně do úst. Co učinil ten muž, ptal jsem se anděla a on odpovědět řka:

Pohleď, Jene, na toho přenešťastného bídníka a vezmi sobě z něho příklad. Byl někdy člověk velikomocný, milovník těla, nepřítel své duše, všecek odevzdaný chlípnosti, obžerství a lakotnosti.

A proč sedí na té sesli? Ptal jsem se a můj průvodce mi odpověděl:

Sedí na sesli, že v svých nepravostech seděl až do smrti, a dokud měl čas, nechtěl z nich skrze pravé pokání povstati.

Byl milovník žen, a proto ho čerti v tvářnosti ženské trápí.

Hořel mrzkým ohněm nezřízené lásky, a proto se pálí věčným ohněm.

Ale to ještě není všechno,“ volal mnich a mluvil tak rychle, že hlasatel sotva stačil překládat. Chvíli se odmlčel, vyňal z rukávu své kutny lebku a zdvihl ji nad hlavu. Zařinčel řetězem, který zvedl ze země, a strašným hlasem volal:

„Na jiném místě jsem spatřil osoby obojího pohlaví, které za života říkaly chlípná slova a básně, hodovaly, opíjely se a hrály karty. Tady se do nich dalo veliké množství přešeredných dáblů po způsobu hrozných mouřeníků. Ďábli bili ty lidi sukovitými a železnými sochory přes hlavu, až jim mozek a oči vyskakovaly na zem.“

Přítomní muži, poděšení hrozným vyličením utrpení všech pijanů, děvkařů a karbaníků, vyndali z kapes vrhcáby a karty. Na místě zapálili oheň a na znamení svého polepšení do něj ty věci házeli.

„Plač, člověče,“ volal Kapistrán k šedivému nebi, „plač nad svými hříchy, čiň pokání a Pána Boha žádným hříchem už neurážej.“

Mnich mluvil latinsky, ale i prostí lidé jako by mu rozuměli. Ovládal dav jemným pohybem, gestem, šklebem či úsměvem. Mnich hlasatel sice překládal do češtiny, ale mnozí prý byli tak očarováni, že to ani nepotřebovali.

„Jedna Kateřina,“ překládal františkán, který znal kázání na z paměť, a navíc myslel stejně jako mistr, „tuze hřešila na světě. Po smrti se pak zjevila své přítelkyni, která byla dosud naživu, a pravila jí:

Drak, na němž sedím, je mi dán proto, že jsem se dopouštěla nečistých hříchů. Čerti, kteří mne trápí z jedné i z druhé strany, jsou mi dáni proto, že jsem statek svého otce zmrhala za marné šperky a přílišnou ženskou okrasu a že jsem svým zlým příkladem sváděla jiné ženy.

Ohnivými řetězy jsem svázána proto,“ skučel Kapistrán vysokým ženským hlasem, který zněl jako bolestné houkání meluzíny, „že pro marnost opásávala jsem se stříbrnými pásy. Had otočil se kolem hrdla mého, že jsem své prsy obnažovala, a proto mne také týž had velikou bolestí štípá.

Kamením tlukou se ústa má,“ naříkal mnich, „a zubové vyrážejí za pokutu neslušných líbání, nečistých řečí a oplzlých písní.

V uších mi sedí myši pekelné, že jsem ráda poslouchala nestydatých a nenáležitých tlampání.

Ještěrky a hadi na mé hlavě trestají za mé někdejší šperkování a ozdobování hlavy.

Nohy mé sevřeny jsou ohnivými pouty pod břichem drakovým pro nepoctivé tance a nenáležitě toulky.“

Nešťastná Kateřina teď vyla Kapistránovými ústy jako raněné zvíře, její hlas byl tak mocný a žalostný, že srdce každého, kdo to slyšel, usedalo soucitem.

Kapistrán se na chvíli odmlčel, chtěl, aby lamentace sama dozněla v uších posluchačů. Věděl, že každý hříšník je schopen vykreslit si ve své představivosti ještě strašnější hrůzy, než mu předkládal. Drak, který nesl Kateřinu na zádech, se mezitím s přehrozným hřmotem a funěním zdvihl a odnesl ji zase do horoucího pekla.

„Vzpomeňte si na nešťastnici,“ volal Kapistrán a teď už ani nemusel moc křičet. Bylo ticho, že bylo slyšet pípnutí ptáka anebo šelest jeho křídel.

A tu si hned ženy, které dobře věděly, že bývají podpalem mužských žádostí, strhly paruky, hodily je na zem, šlapaly po nich, trhaly si ze šíjí náhrdelníky a jiné cetky, přitom plakaly a zbožně se kály. Mnich hlasatel a jeho pomocníci čile sbírali šperky do plátěných pytlíků. Ženy padaly na kolena, tloukly hlavou o zem, mazaly si obličej a šíjí blátem. Mistr to s potěšením sledoval.

Když hříšné lidi dost vystrašil, přešel Kapistrán k nejhoršímu pleveli, který sužuje vinici Páně. Jal se ho horlivě plíti, vytrhávati i nejjemnější kořínky.

„Podle slov svatého Cypriána,“ překládal tlumočník, „jedno jest tělo a jeden jest duch, jedna je naděje našeho poslání, je je-

den Bůh a jedna církev. Mnoho jest na stromě ratolestí, ale jen jeden peň spočívá na pevném kořání. Odluč sluneční paprsek od slunce, avšak jednota světla nepřipustí žádného odlučování, ulom ze stromu ratolest, nebude moci žíti. Odluč od pramene potok, musí vyschnouti, neboť toliko jedno jest světlo církve. Nemůžeť služebník větším býti pána svého. Nedomnívejž se, že tobě dána věječka do rukou, abys jí vyčistil humno anebo všecken koukol od pšenice odloučil. Totě pyšná vzpurnost a svatokrádežné přiosobování. Svatý otec mne za vámi poslal, moji milovaní, dal mi svolení k rozhřešování prostých lidí i králů. Zřekněte se víry v kalich, přijďte, ó nejmilejší, abych vás mohl vzíti zpátky...”

A Jan Kapistrán otevřel náruč, jako by chtěl do ní pobrat houf zbloudilých. Náruč zůstala prázdná, nikdo se ani nepohnul. V zástupu se dokonce ozvalo reptání:

„Upálili jste nám Husa!”

„Každý má právo na svou víru!”

„Jdi domů, mnichu, nikdo tě sem nezval.”

„Ticho,” ozval se nějaký katolík, „ticho buďte, nebo dostanete přes hubu.”

„Tak proč nás uráží?” volal rozčilený ženský hlas. „Když v naší zemi každý může mít své náboženství.”

Františkán překládal reptání mistrovi nerad. Svého učitele a pána vždycky co nejvíc šetřil.

Inu ovšem, říkal si zbožný stařík. Čekají na zázraky. Zázrakem rozbiju jejich srdce jako nějakým kladivem, ještě se budou přede mnou plazit v blátě, prosit o rozhřešení a přijetí do svaté církve římské.

Spustil dlouhé ruce ke kolenům, kýval tělem ze strany na stranu jako nějakým kyvadlem a ohnivým pohledem držel dav v napětí. Nebyl pyšný, ale byl si za všech okolností jist svým úspě-

chem. Bůh ho vyvolil a pověřil, aby v jeho jménu vymýtil blud. Dal mu moc ovládnout ty duše prkenné, hrbaté, chlupaté a plynatostí trpící.

Pokynul a pacholci hned přinášeli nemocné. Mrzáci byli přineseni na židlích a lehátkách, belhavci přikulhali o berlích. Hluší a slepí se ke kazatelně jen hrnuli.

Přinesen byl i jeden od dnešního rána mrtvý, jakýsi Gabriel ze starého Brna byl ten nebožtík a ležel už v rakvi.

Svatý sestupuje pomalu ze schůdků kazatelny, jednou rukou se drží zábradlí, v druhé má lahvičku s krví svatého Bernardina. Vytekla svatému z nosu krátce před smrtí, Jan ji vlastnoručně zachytil. V ruce drží také biret světce a přes předloktí má přehozený plášť, ten, na němž svatý přeplul řeku Pád. Lidé v zadních řadách lezou na stromy, větve pod nimi praskají. Jan pohybuje rty, mumlá modlitby, hledí ve zbožném vytržení rozpitým zrakem k nebesům. Volá toho, koho potřebuje.

„Ježíš, Ježíš.“

„Ježíš, Ježíš,“ opakuji apoštolové a pacholci, vyzývají lid, aby po nich nejsvětější jméno opakoval.

„Ježíš, Ježíš,“ kvílí k nebi hlas zástupů.

Byl vlhkavý, mdlivý den, vzduch páchl mokrotou, teprve kolem čtvrté hodiny odpolední se náhle mračna protrhla. Snop bledých paprsků dopadl na tvář Jana konajícího zázraky. Nikdo nepochyboval, že Bůh takto svým milostivým okem spočinul na svém miláčkovi. Jan padl na kolena, zdvihl kostnaté ruce k nebesům a volal mocným hlasem:

„Ty, který nechodíš, vstaň a chod', ty, který se nehýbeš, tanči, hluchý, slyš a slepý, prohlédni.“

Ztěžka se zvedl ze země, chvilku trvalo, než se mu kolena narovнала a rozešel se. Dotýkal se vystavených mrzáků lahvičkou

s krví svatého Bernardina, žehnal jim biretem. Sotva se ubožáků dotkl, přiskočili hned pacholci, zvedali nemocného z nosítek a odhazovali daleko od něho berle.

„Ježíš, Ježíš,“ znělo všude kolem. A tu pohled, první chromec se postavil na viklavé nohy a popošel několik kroků, kde se zhroutil do náruče jednoho z apoštolů. Omdlelé ženy se rychle probíraly k vědomí a jiné zas padaly na zem jako bez života. Děti plakaly. I ten němý zvolal prý do obecného křiku, nářku a radostného křučení:

„Ježíš!“

A tu se Jan řečený Kapistrán, vyslanec papežův, prorok a misionář, přibližuje k mrtvému.

Mrtvý Gabriel vstává z rakve. Pacholci ho podpírají, je slabý, co chvíli se hroutí, ale už otvírá oči, které byly navždy zatlačeny, ústy, která neměla už nikdy promluvit, počíná naříkavě vzývat Boha.

„Ježíš, Ježíš,“ vykřikl nějaký hlas, ale byl umlčen. Ve smrtelném tichu ubíral se Jan Kapistrán na kazatelnu, chráněný biřici, které najal rychtář. Ví, že až se lidé vzpamatují, začnou se k němu hrnout, budou se ho chtít dotýkat. Už nejednu kutničku mu takhle rozcupovali, každý si chtěl vzít hadřík jako svatou relikvii anebo amulet. Hadřík pak přikládali na rány a léčili jím rozličné nemoci.

„Přezpozdilí lidé,“ oslovil je svatý muž z bezpečí své kazatelny. „Což nevíte, co pravil svatý Ambrož? Loď, která veze Petra, nepřichází v nebezpečení, ale ta, která veze Jidáše. Zradili jste svého Boha, dali jste se pomýlit od falešných proroků. Teď jste každý na své oči viděli, kdo vám přináší pravdu, koho máte následovat. Pojdte ke mně, nejmilejší, přijďte, abych vás mohl navrátit svaté církvi římské.“

Pod kazatelnu se začali hrnout muži, ženy, sedláci, řemeslníci, pánové i chudina, jeden se dral přes druhého, co to však bylo proti tomu, že i jeden z nej přednějších moravských pánů pan Beneš z Boskovic se chtěl kát. Ten se dole strkat nemusel, byl hned pozván na kazatelnu a požádán, aby odvolal své hříchy nahlas a přede všemi.

Beneš potom vkleče vyznal, že bloudil, že doposud bludu četných kališníků s horlivostí oddán byl, že se s nimi paktoval a nechal navádět k činům proti svaté římské církvi. Nyní prohlédl, poznal, že sešel na nepravou cestu, přišel, aby druhé vyvedl svým příkladem z temného lesa. Srdečně se před vším lidem ze všeho kaje, kališnictví se odříká, jakož i vlastních bludů. Napříště bude sloužit celou svou duší církvi římské. Zapřísahá se, tady před slavným inkvizitorem haereticae pravitatis, že odedneška chce už navždy zachovávat svatou, přesnou a nezměněnou katolickou víru.

Zarmoucen nad svými hříchy se růžolíci pan Beneš z Boskovic dotkl rukou svatých evangelií, načež ho svatý muž od skvrny rozkolnictví rozhřešil a do lůna svaté církve znovu přijal. Brzy potom byla i manželka a celá početná rodina pana Beneše přivtělena k církvi boží.

Obrácení pana Beneše Kapistrána dobře naladilo. Hned druhý den napsal o tom papeži dopis a žádal od něho pro pana Beneše některou ze světských výhod. Vždyť co může být šlechetnějšího, než když člověk ku poznání pravdy donucen bludu se odříká, nepravosti výhost dá a vrátí se jako kající se syn do náruče milované matky. Navrať se i ty, který bloudíš, dostaneš odměnu duchovní i světskou...

Tenkrát v srpnu léta Páně čtyřstého padesátého prvního nemnul v Brně den, aby se nestal zázrak. Zlí jazykové sice tvrdili, že

chromci by se, jakmile kázání skončí, chtěli zase chopit berlí, ale pacholci jim je nechtějí dát. Z toho pocházely hádky a kramoly, ale přesto přijížděli lidé zblízka i zdáli, jen aby svatého muže viděli, aby byli přítomni jeho zázrakům a dostali od něho požehnání.

Lid tu na Moravě byl zbožný a štědrý. Svatý muž obcházel vždy po kázání v doprovodu jednoho z apoštolů měšťanské domy a sbírali do žebravých nádob, co kdo dal. Jídla bylo vždycky dost, ale Jan jedl jen jako šestileté dítě. Masa se nikdy nedotkl, jen v největší nemoci, když byl k tomu od bratří donucen anebo když to poručil papež. Syté břicho, říkával, je nepovolné k učení a k modlení.

Dobře bylo Janovi a jeho doprovodu na Moravě, avšak rozkazovačný hlas mu pravil:

„Do Čech, do Čech jdi,“ a on spěchal, aby boží vůli vyplnil. Znalý arkán, byl udatný jako jednorožec egyptský. Do každého panského domu strčil opánky, protože lid, vida ho s pány obcovati, hned si ho víc vážil. Do Čech ho zval nejbohatší a nejmocnější český šlechtic Oldřich z Rožmberka a on jeho pozvání rád vyhověl.

* * *

Dne 14. října léta Páně čtrnáctistého padesátého prvního od narození Spasitele poslal pan Oldřich dva vozy pro Kapistrána, jeho knihy a jeho soudruhy. Vyslal mu vstříc svoje syny: Jindřicha, Jana i Jošta, aby ho slavnostně uvítali a přivedli na Krumlov. Městské brány se doširoka otevřely, když měl projet slavnostní průvod. Jan Kapistrán slezl už před branou z vozu, požehnal procesí, jež mu šlo vstříc, políbil svaté ostatky. Vešel do města bos, malý suchý mužík s bílou bradou, navlečený do rezavé houně. Povídalo se, že od svého příchodu na Moravu učinil už na sedm set zázraků a že počet obrácených bludařů jde do tisíců. Lid trnul v očekávání,

stařík radostně uvažoval: Obrácení Čechů je už prakticky hotovo, však víra těch kacířů ani není tak silná, jak se zdálky zdálo. Co ji posiluje, je to, že utrakvističtí páni užívají katolický církevní majetek. Kdyby uznali svůj omyl, museli by zboží vrátit. Proti jejich vůli, vzdor všem protivenstvím jsem v Čechách a vítají mne tu jako vladaře. Zanedlouho se dostanu až do Prahy. Tam dopadnu obludu v jejím pelechu a zachráním tisíce duší, které se každý den stávají labužkou Satanovou. Co nezmohlo vojsko v počtu třiceti tisíc mužů, vykonám já. Spěchám, velicespěchám, jsem stár, moje dny mohou být sečteny. Musím ještě mnohé vykonat, abych ukončil své dílo, zajistil si kanonizaci včas.

Neposlouchal, že všude v Čechách visí potupné obrázky, kde je vymalován ve spolku s ďábly či nevěstkami. Neslyšel paškvilné písničky, jež ho u lidu ostouzely. Nechtěl vědět, že kněží kážou v kostelích, že Jan Kapistrán je Antikrist, svůdce a vtělený ďábel. Seděl s panem Oldřichem z Rožmberka v malé místnosti vedle hodovní síně a bylo jim spolu dobře. Pan Oldřich měl rád kulaté burgundské víno, mnich si svou porci vydatně kazil vodou. Dělal to z vrozené střídmosti, vypěstované opatrnosti, aby se mu jazyk nerozvázal, a naposledy proto, že se chtěl co nejvíc podobat Ježíši Kristu. Ten se vína odřekl, řka: Pravímť vám, že nebudu od této chvíle pít z plodu vinného kořene. Mnich víno pil, ale ředil je vodou tak, že ho na jazyku ani hrubě necítil. Pan Oldřich tenkrát častěji zapíjel starosti.

„Příteli,“ pravil svému hostu, „dostali jsme dopis od Jiříka, samozvance, který zadními vrátky vstoupil do ovčince a ovce zmátl. Píše tam, že tě nemáme u sebe držeti, neboť jsi nebezpečný buřič a podvrtník. Přicházíš, jak praví, s maskou apoštola míru, ale ve skutečnosti ještě víc rozněcuješ rozpory. Země prý potřebuje klid.“

„Výsosti,“ řekl starý poníženě. „Přišel jsem k tobě jako k nejvěrnějšímu příteli Jeho Svatosti papeže i Jeho Výsosti císaře. Doufám, že nevyhovíš pobudovi, který neprávem vztahuje ruku po řízení věcí v této zemi. Nechce mne pustit do Prahy a vadím mu i na Krumlově, hle, bojí se mne víc než třiceti tisíc křižáků. Takový strach naznačuje, že jeho postavení není pevné. Češi a katolíci mají ještě jednu naději, tou je Ladislav.“

Pan Oldřich se rozpačitě potahoval palcem a ukazovákem za šediny na skráních, měl opravdu starosti.

„Jiřík si je jist,“ řekl zamyšleně, „a my cítíme, že bude vládnout v této zemi, ať sám, nebo prostřednictvím Ladislava. Nemáme už sílu tomu zabránit. Dobyl Prahu, zabil našeho přítele Menharta a těžce se tak provinil proti božímu řízení. On ale na to nedbá, chce ještě víc. Je jako had jedovatý, jako pes vzteklý.“

„Ještě ani žák není a už chce být učitel,“ dodal Jan. „Sám ještě nebyl v poslušnosti a už chce vládnout, ale jen po stupních lze stoupat vzhůru. Ten, kdo chce vylézt až na vrchol žebříku, nemůže vynechat střední příčky. To dělá ve své veliké pýše pan Jiřík. Počkáme, až šlápne vedle, a dolů mu pomůžeme. Já slovem božím, ty vojenskou mocí své strakonické jednoty. Moudří páni jako ty, Výsosti, v té válce zvítězí, protože je to válka boží!“

„Vedli jsme válku jen proto, abychom lid uchránili od větší války.“

„Tak je to správné!“ přikyvoval mužík holou hlavou, na níž se zachvívalo jemné bílé chmýří, jako když větřík fouká do pampelišky. „My, kdož máme ve znaku rudý kříž, jsme vojáci boží. Nevedeme válku pro kořist či z touhy po vládě, ale vždycky jen z čisté touhy po míru. A dokud nevymýtíme všechny kacíře, dokud celý národ nebude jedné víry, nebude mír.“

V krbu se sesouvala silná buková polena a rudě pableskovala. Hluchý sluha se občas připlížil, dolil do pohárů víno, přistrčil

něco k snědku. Jak slastně zněl vlastní zpěv každému z těch dvou mužů. Konečně našli někoho, před kým mohli bezostyšně vyložit své plány.

„Strakonická jednota musí bojovat,“ řekl Jan. „Jeho Svatost papež i císař Bedřich na ni spoléhají stejně jako němečtí panovníci. Ať všichni čeští páni odloží své tajné nechuti a zášti a spojí se s námi proti ničemníkům. Bůh potom sám svrhne Jiříka do největších hlubin jezera pekelného.“

„Bůh nám dovolil zmocnit se jejich jmění bez náhrady,“ řekl pan Oldřich a možná si přitom vzpomněl na Jana Smila, dávno zapomenutého. „Kacíře můžeme zahubiti, ať zjevně, nebo úkladně, bez jakékoliv poskvrny hříchu,“ a možná si vzpomněl na svou travičskou a padělatelskou dílnu.

Naklonil horní část těla dopředu a přimhouřil oči, aby lépe viděl, co na to říká svatý. Ten měl oči přivřené, teplo ho asi uspávalo. Pan Oldřich zazvonil nožem o sklenici, starý se s leknutím probudil.

„Tvoje slova, každá tvoje věta působí, jako bys odposlouchával nejtajnější a nejzbožnější přání svého služebníka,“ zamručel omluvně. „Vytáhneme na Prahu společně!“

„Nebudu bojovat,“ odpověděl pan Oldřich. „Nemám k tomu sílu.“

„Cože?“ vykřikl stařík hromovým hlasem a vyskočil. Stál tu suchý jako louč, partéka ubohá. Dlouhé ruce se mu klimbaly až u kolen, ale oči mu blýskaly. „Výsosti,“ zvolal stejným hlasem, jakým přivolával Ježíše, když konal zázraky.

„Co to slyším?“ volal. „Jeden z prvních křesťanských rytířů chce opustit vojska Kristova ve chvíli, kdy ho potřebují? Tvoje Výsost je o tolik mladší než já, tvoje tělo je ještě čilé, mozek pracuje pohotově. Ne, Výsosti, naše věc je svatá, z boje nelze odejít.“

„Posaď se, mnichu. V klidu seď a poslouchej, co ti teď řeknu. Když budeš dávat pozor, pochopíš. Vsadil jsem na císaře Zikmunda, umřel mi. Korunoval jsem Albrechta, nedožil se ani jednoho roku. Nestěžuji si, od každého jsem něco dostal. S Jiřím nesvedu nic po dobrém ani po zlém. Ten mne zná. On ví, že jsem dal rozhlásit, že otrávil Menharta, ví, že jsem zradil svého přítele pana Aleše ze Šternberka, ví o mém spolku s Němci. Burián z Gutštejna zajal mého hloupého a neopatrného sluhu a Jiří tak dostal do rukou můj dopis Hynkovi Krušinovi ze Švamberka. Nabízím v něm saskému králi Fridrichovi České království a pomoc své strakonické jednoty. Obvinil mne veřejně, že mu činím zle, a co je horší, že mám s touto zemí špatné úmysly. Usvědčil mne z věrolomnosti. Dřív bych se byl bránil, ale teď jsem unaven. Je mladý, já jsem starý. Možná se ještě nějakých možností dočkám, až dosedne na trůn Ladislav. A kdybych se nedočkal, mám chytrého syna Jindřicha, který mne ve všem poslouchá. Posílám už beztak na sněmy jeho!“

„Ty mluvíš o věrolomnosti?“ rozkřikl se mnich. „Jakápak věrolomnost? Katolík může kacíři zrušit slovo, dokonce tak musí učinit. Husité nemají žádného mravního základu, zničili slávu Čech. Je to lůza, šlechta se k ní přidala jen proto, aby mohla vládnout statky, které ve válkách uloupila katolíkům. Husitu neovládá svaté přesvědčení, ale ctižádost, vládychtivost a touha po majetku. Avšak, pravím tobě, že už zakrátko uslyší celý svět radostnou zprávu, že zlá obluda je mrtva.“

„To spíš řeka obrátí svůj tok k pramenům, než by se Češi vzdali kalicha. Chci ti, mnichu, pomoci, však vidíš, že jsem tě k sobě pozval, ale nevěřím, že dokážeš, co sis předsevzal.“

Mnich zastrčil kostlivou ruku pod kutnu. Chvíli cosi lovil na prsou, ve tváři se mu objevil pomstychtivý škleb. Dvěma prsty vytáhl nějakého broučka a s rozkoší ho mezi nehty rozmáčkl. Pak se pohodlněji uvelebil na židli.

„Obluda je mrtvá,“ pravil.

„Pořád nerozumíš,“ vyčetl mu pan Oldřich, zcela zaujat svou zpo-
vědí. „Byl jsem třicet let největším nepřítelem husitstva v Čechách
a vidím zmar svých věcí. Jiřík stoupá pořád výš, už má správcovství
země v rukou. Jak to, že jsem je nedostal já, když za mnou stojí Jeho
Svatost papež, Jeho Výsost císař a jsem bohatší než král? Časy se
změnily, můj milý. Nezbyvá mi než pokořit se aspoň naoko a přežít.
Uchránit, co mám.“

„Ty nesmíš, pane, nikdy ustoupit,“ řekl Kapistrán přísně, „i kdy-
bys přišel o své světské statky, víra tvá tě zase pozvedne, Bůh ti dá
dost síly, když se k němu budeš vytrvale modlit.“

„Jsem politik,“ řekl pan Oldřich, „každý známe svou práci, mni-
chu.“

„Vítězství je na dosah a ty se chceš vzdát? Však víš, co napsal
Eneáš Sylvius, když s tvým synem Jindřichem navštívil Tábor.“

Oldřich o tom dobře věděl. Papežský legát Sylvius jel v létě
téhož roku z Vídně přes Jindřichův Hradec a Tábor do Benešova
na sněm. Na nocleh se stavili v Táboře. Eneáš Sylvius, budoucí
papež, stojí před branami Tábora nikoli jako nepřítel, ale jako host,
doprovázený synem největšího nepřítele Tábora Oldřicha z Rožm-
berka. Ještě žádný z papežských kardinálů a nikdo z Rožmberků
nevstoupil do sídla Satanova. Průvod stojí na padacím mostě, legát
vzhlíží nahoru a vidí dva pověstné znaky Tábora: Anděla, který
nese kalich, a jednookého bratra Žižku. Ať už je mrtvý a slepý
Žižka v nebi, nebo v pekle, jistě drží nad svým městem ochrannou
ruku. Brána se otvírá. Eneáš, který chce být historikem a ví, že
musí vidět, aby mohl svědčit, sám sebe přemlouvá. Žižkova his-
torie nahání hrůzu každému, kdo ji uslyší. Vojevůdce, v nemoci
otázán, kde by chtěl být po smrti pohřben, poručil, aby z jeho
mrtvého těla stáhli kůži, tělo ptákům a zvěři uvrhli, z kůže pak

buben udělali, že ihned nepřátelé před nimi utekou, jakž nejprve hlas toho bubnu uslyší.

Průvod vjíždí dovnitř a brána se zavírá. Katolíci třesou oči a co vidí? Sbíhá se k nim otrhaný lid, muži mají obnažené, srostlé sečné rány, tomu chybí oko, jinému zas ruka. Jsou zarostlí, špinaví a mají divé oči. Jejich ženy vynášejí ze špinavých chudých domů děti s tenkýma ručičkami a horečnatýma očima. Průvod projíždí čtvrtí chudých, po dřívějším komunismu není ani památky. Každý se stará o sebe, z dívek staly se nevěstky, ze sedláků a řemeslníků darmošlapové. Malé zloděje věšeli, o velké se nestarali. Nejsou nepřátelští, avšak jde z nich hrůza, chovají se nevázaně, křičí, živě gestikulují, jako by jim kolem uší střílela děla. Zapomněli řemesla, nechtějí pracovat, přejí si válčit, ale není za co. Hle, jak skončil pokus o nápravu světa. Idea je mrtva, to bylo patrné i na náměstí, kde je plno zbroje, kanonů, koulí a obrněných vozů. Uprostřed stojí budova prostorná jako stodola. Je v ní pološero, v čele stojí hrubý neotesaný oltář. Kolem oltáře se v tichu pohybují kněží velkých jmen: Koranda, Galet, Biskupec. Slíbili, že večer přijdou do jednoho z tábořských domů k disputaci. Přestože bylo plné léto, všude bylo chladno a šedivo, Eneáš se prý třásl hrůzou a chladem.

Disputace k ničemu nevedla, ačkoli se hádali dlouho do noci. Rozešli se, jak se sešli, s chladem a zdvořilostí. Časně ráno katolíci odjížděli, viděli znovu bídu, slyšeli hluk jako na válečném poli, prchali. Když na zpáteční cestě zajeli na Krumlov, Eneáš Sylvius si všechno, co prožil a viděl, napsal. Největší nepřítel a hanobitel Tábora měl radost. Čekal prý, že najde odchylku v přijímání svátosti, avšak uviděl lid, jenž nemá ve vážnosti nic. Proto, když vyšel z tábořské republiky, zdálo se mu, že vyšel z pekla, že byl mezi barbary a lidojedy, mezi potvornými národy indickými nebo libyckými, neboť zajisté v celé zemi není národa nestvůrnějšího nad Táboř.

„Zlá obluda je mrtva,“ opakoval mnich, „já se však bez tvé zášti-ty do Prahy nedostanu.“

„Přišel jsi z Itálie, bratře,“ řekl pan Oldřich a v jeho hlase bylo znát, že už ovládl svůj hněv a netrpělivost. „Neznáš tuhle zem. Rokycana je silný, nepustí tě do Prahy. Já vidím budoucnost jasně. Poděbrad dobude Prahu, dostane i Tábor, bude mým sousedem. Je čas politiky, ne otevřeného boje. Jestli chceš bojovat, vzkaz císaři, ať ti pošle vojska, strakonická jednota je slabá. Nemám peníze na válku, kterou bych nevyhrál. Ztratil bych v ní to, co mám.“

„Chceš zradit Boha pro majetek?“ zahřměl Kapistrán. „Lpíš na svém zboží a na světských věcech, pane, ale smrt je blízko. Před tváří Nejvyššího budeš stát holý jako tulák nebo mnich. U posledního soudu budeš souzen za to, žeš nebojoval proti odpadlíkům do posledního groše.“

„Nemohu ti pomoci,“ rozkřikl se Rožmberk, „copak jsi hluchý a slepý?“ Křičel, ale jeho hlas byl proti Kapistránovu slabý. Má přece povinnost vůči svému rodu, své vlastní plány. Copak to mnich nechápe? Zbláznil se snad? A ví vůbec, s kým mluví?

„Ježíš, Ježíš,“ volal Kapistrán, ale Ježíš mu nedal žádné znamení, ba neudál se ani zázrak. Kapistrán tu stál bosý, chatrné tělo navlečené v rezavé houni, a nakonec sám sebe litoval:

„Vylákal jsi mne až sem, pane, a teď mne necháš napospas husitům. Obrátil jsem už osm set padesát duší na pravou víru, teď se mám v půli cesty vrátit? Důvěřuj mé síle, Rožmberku, víš přece, kdo ze mne mluví. Udělej, co ti říkám, a vyděláš na tom.“

Pan Oldřich mlčel.

„Nemám čas čekat,“ rozčilil se mnich. „V téhle odporné zemi mne může každý den někdo zabít. Musím se dostat do Prahy, slíbil jsem to papeži. Jen s tou podmínkou budu po smrti prohlášen za svatého.“

Chvíli bylo v jídelně ticho, jen polena v krbu se hlasitě sesula, dříví zajiskřilo. Kapistrán se škrábal pod houní, třel si zimomřivě jednu bosou nohu o druhou, až kůže šustila. Sluha se tiše připlížil, chtěl dolít víno, ale pan Oldřich ho gestem odehnal. Ticho rostlo a houstlo. První promluvil mnich:

„Zůstanu, když dovolíš, se svým průvodem ještě pár dní na Krumlově. Potom se teprve vydám hlouběji do Čech. Půjdu bez ozbrojeného doprovodu, zaštitěn jen svou vírou a anděli s plamennými meči.“

„Bud' vítán v mém domě, Svatosti,“ řekl Rožmberk, položil ruku na srdce a uklonil se.

* * *

Paní Perchta přijela na Krumlov na svatbu své sestry Lidmily a přivezla s sebou děvčátko. Jmenovalo se Eliška a divže přežilo. Když se narodila, ani nekřičela, bába ji přivedla k životu plácáním po zádlíčkách, třela jí studené nožičky a ručičky v teplých rukou, máčela strupaté tělíčko v teplé vodě a vlastním tělem miminko na prsou zahřívala. Rodička byla týden v horečkách, blouznila a dítě bylo tak malé a neduživé, že je kněz připravený k poslednímu pomazání matky raději honem pokřtil, aby nezemřelo jako nekřtěnátko. Když už chtěli udělat nad Eliškou kříž, pozdravila se. Teprve pak poslali rychlého posla do Vídně, aby oznámil Lichtenštejnovi, že se mu narodila dcera. Nepřijel, dal tím najevo, že ani Eliška nenajde v jeho očích milost.

Nedělka hleděla na děvčátko, hodiny si ho prohlížela a odvracela pohled, když se setkala s nemluvněcíma očima. Zdály se velké v malém hubeném obličejíku, tmavě modré, bez řas a bez obočí, hleděly vyčítavě z jiného světa. Byly sem přivolány snad násilím,

vyhnány z nějakého ráje, na který se ještě pamatují. Paní Perchta se při pohledu do těch očí styděla, snad proto, že při vzpomínce na početí cítila hrůzu a rozkoš. A znovu a znovu viděla Lichtenštejna, jak ji ukládá do postele jako do hrobu, jak se s ní loučí zrovna v okamžiku, kdy v ní snad probudil cosi jako lásku. Styděla se za svůj cit, považovala ho za zvrhlý, tak vzdálený jejím dívčím představám o lásce. Tam na hradbách se událo cosi, nad čím neměla kontrolu, když na to pomyslela, myšlenky se jí rychle rozbíhaly do všech stran, jen aby nemusely u toho okamžiku setrvat. Paní Perchta si vyčítala svou žádost, styděla se za nenávist a své lásky se bála.

Krmila Elišku svým mlékem, pomalu si na ni zvykala. A jen se trochu po těžkém porodu pozdravila, už k sobě dítě tiskla a milovala ho celou silou své zmučené duše. Někdy ji napadlo, jak k tomu malý tvor přijde, aby nesl takovou tíhu, a jestli to vydrží. Bála se o dítě a utěšovala se tím, že není tak slaboučké, jak vypadá. Chtělo sem vši mocí, a tak snad i unese břemeno nepovedeného života své matky a zvrhlosti a nelásky otce.

Na Krumlově na to nemyslela, děvčátko svěřila chůvám v čepcích, toulala se po hradě a po městě, potkávala samu sebe ve své dívčí podobě. Žasla, jak se proměnila. Vstoupil do ní divný klid, zdálo se jí, že všechno už prožila, že nechce už nic než tu navždy zůstat. Připadala si prastará a cizí, jako by sem vklouzla z předcházejících století. Tichá a zamyšlená brala do košíků jídlo z kuchyně a nosila je lidem do chudinského špitálu ve městě. Oblékala se do bílých šatů jako vdova a krumlovští jí začali říkat bílá paní. Lidé dole ve městě ji milovali, čekali na její příchod jako na spásu. Perchta, zimomřivá i v létě, se ohřívala v paprscích té lásky, ale uvnitř nosila pořád kus ledu, který neutával ani po kouskách. Chystala se k přijetí u svatého muže, chtěla se mu vyzpovídat

z celé duše, poprosit o rozhřešení. Slyšela o tolika zázracích, proč by nemohl pomoci i jí? Možná stačí jedno jediné slovo a její duše bude uzdravena.

Kapistrán by se byl rád setkáni s dcerou pana Oldřicha vyhnul, ale nemohl to svému hostiteli odříci. Neměl ženy rád, považoval je za méněcenná stvoření. Jsou jako vysušená poušť, věčně žízní po lásce a otravují tím ovzduší na zemi. Zamilují se, pověsí se muži na krk, všeho ostatního se vzdají, dokonce i naděje na věčnou spásu.

„Co tvůj mistr?“ ptávaly se děvečky mnicha hlasatele v krumlovské kuchyni. „Pověz, jestli měl kdy nějakou ženu?“

Mnich hlasatel si honem sedl na nějakou štokličku, misku s jídlem si položil na klín, zabořil do ní všech deset prstů a začal se cpát. Zuby už neměl, a tak jídlo jen žmoulal, polykal velké kusy. Když se nasytil, začal hned z vděčnosti vyprávět:

„Když vstoupil do řehole, bylo mu třicet let a tehdy byl náš mistr, moje milá děvčátka, dokonce zasnouben.“ Františkán se odmlčel, vytřel čistě jazykem jídelní misku. Pak si natáhl zrohovatělé nohy před sebe, ruce položil na najedené břicho a žádal si korbílek piva. Tvářil se blaženě, děvečky se bály, že usne, ale nezklamal je a vyprávěl:

„Když byl můj vážený mistr přijat do kláštera ve věku třiceti let, musel podniknout nejtrpčí zkoušku. Panna jemu zasnoubená, jediná dcera a dědička bohatých rodičů, připomínala mu slib, který jí učinil, hojné slzy vylévala a láskyplnými slovy k němu promlouvala, aby ji neopouštěl. Byla velmi krásná, ta panna, o to byla zkouška těžší. Můj mistr však nad pokušením přece zvítězil a já vám hned povím jak. Pozíral sobě pilně na obraz panenské Matky, vzdychal k ní o sílu a pomoc, jal se své panně ukazovati příklad boží rodičky, která neposkvrněná, přece počala. Vysvětlil

jí, jak nedocenitelný jest poklad panenské čistoty a jak nevýslovné jsou zásluhy těch, kteří se Bohu oddají tělem i duší. Slova jeho tak dojala srdce panny, že se i ona odhodlala v ustavičné panenské čistotě sloužit Bohu. A poslouchajte ještě, jak mu Panna Maria hned úctu a synovskou lásku oplatila. Když kázal na volném prostranství o jejích ctnostech, ukázala se nad jeho hlavou čarokrásná hvězda. Lid přítomný, vida ten podivný jev, trnul a druh druhu se radostně ptal, vidí-li to také.“

„A viděli to?“ zeptala se děvečka, která šplouchala nahýma buclatýma pažema v mastné vodě a převalovala tam veliký hrnec. Krk se jí leskl potem, světle plavé kučery se jí lepily ke kůži, zadnicí houpala ze strany na stranu tak pravidelně, až se mnichovi zatočila hlava jako na kolotoči.

„Povím ti to,“ sliboval a jeho hlas připomínal kocouří mrňoukání, „když mi dáš hubičku.“

„Fuj,“ vykřikla děvečka, „to bych radši políbila prašivýho psa než tebe, františkáne.“

„Krev není voda,“ řekl mnich roztouženě a přihnul si z korbítku piva. „I můj svatý mistr byl za dávných časů jat tak silně žádostí, že skočil do horkého bahna a tak všechny vášně v sobě utlumil. Ještě dnes můžete vidět na jeho těle popáleniny. Trpěl, aby lilium své čistoty bez poskvrny zachoval a vpravdě panicem až do své smrti zůstal.“

Děvečky se sběhly, chtěly vědět, jestli mnich může svatosvatě odpřisáhnout, že jeho mistr nikdy žádnou ženskou nepřevrátil. Přísahal a přidal ještě lechtivý příběh o tom, jak mistr zachránil v Benátkách cizoložnici před rozvodem. U soudu ukázalo prý právě narozené dítě na jejího pravého manžela a řeklo: Toto je můj otec.

Ale byla řeč o paní Perchtě. Toužila se utvrdit v pokoře, posílit svou naději na nebeskou odplatu, slyšet z úst nejpopovanějších roz-

hřešení a podřídít se mu. Kapistrán přicházel od papeže, mohl jí tam vymoci zastání, dokonce možná i rozvod. Čekal na ni v hradní kapli, seděl na klekátku, schoulený do sebe, a na lebku mu dopadal paprsek modrého světla. Bylo to totéž klekátko, do něhož Perchta tloukla hlavou tenkrát o svatební noci. Měla jsem utéct, napadlo ji a zrudla. Dřív než svatý uslyšel její kroky a podíval se na ni, sesula se před ním na kolena a čelo položila na dlaždici. Prosila o svátost zpovědi, mnich jí vyhověl. Vyprávěla mu svůj příběh, nic nesmlčela. Když skončila, řekl jí:

„Pravé utrpení je to, když kdo trpí nevinně, tehdy je utrpení větší chvály důstojno. A co je utrpení na zemi proti trápení věčnému? Povím ti o něm, paní, abys věděla, čeho se vystříháš, když budeš poslušná. Jednomu řeholníkovi z našeho řádu se chtělo hřešit a utéci z řádu, stejně jako ty chceš opustit svého manžela. V noci se mu zjevil anděl a řekl mu: Vstaň rychle a pojď se mnou, neboť máš ujít dalekou cestu. Pak ho vedl na vrchol vysoké hory, a když se dívali dolů, strčil anděl do řeholníka a on spadl. Měl všechny údy zpřerážené, ale anděl ho poháněl dopředu. Když pro bolest nemohl jít, anděl ho dotekem uzdravil a šli dál. A ukázal mu anděl velikou rovinu plnou špičatého kamení, trní a hloží, po němž měl přejít bosýma nohama. Pak přišli k ohnivě peci, ve které bylo plno čertů s ohnivými vidlemi a háky. Anděl strčil našeho bratra do té pece, a když byl všecek opálen, zas ho vyndal a dotekem uzdravil. Přivedl ho k jedné velmi tenké lávce, pod kterou tekla potok plný žab, hadů, štírů a přehrozného smradu. A řekl mu anděl: Chtěj nebo nechtěj, přes tu lávku musíš přejít. A již ty hrozné potvory, které byly v potoku, na něho otvíraly tlamy, nevěděl zoufalý, co si počítí, a tak se posadil na lávku, objal ji oběma rukama a počal se modlit k Pánubohu. A narostla mu křídla, kterými vylétl k nebi.“

Paní Perchta s pláčem vyznala, že v noci nemůže spát, a když přece usne, zdá se jí, že k ní někdo přiléhá, že se k ní ze všech sil tlačí.

„Dábel k tobě přiléhá,“ vykřikl mnich mocným hlasem, „necítíš, paní, síru, když se ráno probudíš?“

Paní Perchta vrtěla hlavou, že necítí, dál plakala a hlasem, který jektal hrůzou, mnichovi vyznala, že hřeší ve snu.

„Dábel,“ řekl mnich skoro šepem, „ten umí milovat. Má úd zmíry veliký jako kyj sukovitý. A víš-li pak, že ti Bůh velikou milost prokazuje, že ďábla nemusíš spatřit? Cizoložné ženy sedí v pekle přikovány na ohnivých dracích, okolo jejich hrdel se otáčejí přehrozní hadi, kteří jim sají prsy. Na jejich očích sedí ošklivé žáby a z jejich úst vychází plamen podobný hořící síře. Dva chrti vztekle trhají ruce každé chlípnice, dvě ohnivé střely jsou vraženy do jejích uší a po její hlavě lezou ještěrky. Byla jsi někdy svému manželu nevěrná?“

Kapistrán se rozvášnil, jeho hlas se odrážel od klenby kaple, zanikal kdesi v ambitech, kde se rozpadal v několik hlasů, které si vzájemně odpovídaly. Paní Perchta se schoulila, byla v obklíčení. Hledala pohledem svou svatou Pannu, prosila v duchu, aby jí pomohla. Potom se bezmocně rozplakala.

Mnich svou otázku tolikrát opakoval, až konečně odpověděla, že nebyla. Chvilí mlčel, jako by nevěděl, jak dál. Snad z rozpaků zvolil modlitbu. Musela po něm slovo od slova opakovat:

„Ó nejdobrotivější Bože, náš stvořiteli, rač mne zbaviti všech nečistých a hříšných žádostí, které mou mysl zatěžují a spáti mi nedají. Jsi má jediná naděje, můj Bože, k tobě se budu celé noci modliti, své přehříšné tělo bičovati a jinak trápiti, aby neusnulo a ve snech nehřešilo. Ó přezlořečené tělo, jak daleko bys mne rádo zavedlo! Ó proklaté rozkoše těla, po kterých nám tak hrozná a věčná bolest nastane!“

Paní Perchta se domodlila a vstala. Pohládila si kolena, natřásla sukni. Posadila se naproti staříkovi, seděla tam s rovnou páteří a s hlavou vzhůru. Vypadala jako socha, ale tvář měla zardělou vzrušením. Koutky úst spustila vzdorovitě dolů a našpulila dolní ret. Chřípí se jí chvělo a rychle polykala. Mních změnu jejího chování nepostřehl a dál drmolil, jak byl zvyklý:

„Pamatuj, že když žena trpí od přátel či od příbuzných, hůř snáší utrpení, avšak stane-li se to, pak jest přítelkyně boží jako lilium mezi trnům. Trní ji bodá, ale ona nic nepotratí ze své bělosti. Čím více trpí, tím sladší má vůni, čím více je bodána, tím je krásnější a ušlechtlejší.“

Pokynula mu rukou, aby ji nechal mluvit. Bylo to gesto královny. Její hlas byl tichý a přísný, mnich zpozorněl.

„Chceš říci, že čistota se nemísí s hříchem, otče? Nemusím se tedy bát, že se viny manžela stanou i mými vinami, že budu po smrti za jeho hříchy souzena?“

„Duše může zůstat čistá, i když vchází do styku s největší špínou. Musíš však ještě více trpět a nacházeti v tom rozkoš. Ty, paní, pořád na svůj život naříkáš, avšak ten má pravé utrpení, kdo netoliko srdcem trpí protivnou věc, ale kdo si jí i víc žádá míti. Svatý Job nikdy nenaříkal pro všechno, co na něj Bůh přepustil, ale ochotně trpěl a za všechno děkoval.“

„Ale já nechci už trpět. Chci ještě milovat a být milována. Láska je to, z čeho jsme vzešli. Láska je Bůh a Bůh je láska. Mám jeden hřích, že jsem svého muže nemilovala, když mi projevoval lásku. Byla jsem mu po vůli, ale nenáviděla jsem ho, a on se ode mne odvrátil.“

„Láska je hřích,“ řekl Kapistrán. „Také jsem se, paní, kdysi trásl žádostí, přivedl jsem si milenku na jaře do sadu, toužil jsem s ní obcovati. Když se ke mně díva přivinula a začali jsme oba rychle

dýchat, tu jsem před vnitřním zrakem uviděl, jak se páří krávy s býky, osli s oslicemi, psi s fenami. Její tělo chlípné a zvířecí se mi náhle zošklivilo, můj čin mi byl odporný. Odstrčil jsem ji, utíkal pryč od místa hříchu a skočil do horkého bahna. Až se i tobě tělesná žádost zprotiví, dosáhneš klidu.“

„Proč odsuzuješ něco, co jsi sám nepoznal?“

„Bůh si mne přál zachovati čistého.“

„Bůh lidi miluje, ty je nemáš rád.“

„Lidé jsou hříšní, nezaslouží si žádnou milost. I Kristus řekl: Jděte ode mne, vy prokletí, jděte do věčného ohně, který je připraven ďáblu a jeho andělům.“

„Ale on také řekl: Milujte své nepřátele a modlete se za své pronásledovatele, tak se stanete syny svého Otce na nebesích, neboť on svému slunci dává vycházeti na zlé i na dobré, déšť sesílá na spravedlivé i nespravedlivé.“

„Mýlíš se!“ řekl Kapistrán. Chvíli se drápal rukou pod houní, ošíval se. Pravá polovina obličeje mu nervózně cukala, oko se neovladatelně mhouřilo a zase otvíralo. Ještě nikdy s žádnou ženou nediskutoval, vlastně na okamžik zapomněl, že mluví se ženou.

„Bůh nezná milost. Kacířům nikdy neodpouští. Posílá je na hranice, kde se spálí tělo i duše.“

„Duše přece nemůže shořet. Lidé mají nesmrtelnou duši, nejsou to zvířata.“

„Zvířata mám rád,“ řekl mnich, „je mi jich líto, protože nemají naděje na spásu. Člověk má naděje, a sám ji zatracuje. Ty, paní, hřešíš v myšlenkách, chceš si na světě jen užívat a to je hřích. Zapomínáš, že život je jen příprava na smrt.“

„Smrt přece nemůže být smyslem života, otče.“

„Mluví z tebe husitka,“ rozkatil se mnich, „a ještě to nejspíš nemáš ze své hlavy!“

„Jsem katolička a sama přemýšlím.“

„Každý si tu prý přemýšlí, ale ve skutečnosti myslí jen na majetek, tělesnou lásku a smilstvo,“ rozzlobil se mnich. Jeho chatrné tělo se třásl, strupatýma rukama mával ve vzduchu, z bezzubých úst mu stříkaly bílé kapičky slin a blýskaly se ve vzduchu. Pleš se leskla potem. Paní Perchta zrudověla, červeň na jejích bílých tvářích připomínala večerní červánky v zasněženém dni. Dýchala rychle, hrud' se jí dmula vzrušením, tmavé oči zářily. Byly to jižní oči, jaké mají dívky v rodné Capistře. Hořely v nich ale české kacířské ohně, ohně neznabohů a zatracenců. Přišla se s ním hádat, ale copak se ženou lze vůbec vést učený spor?

„Proč jsi sem přišel, otče?“ zeptala se s náhlou laskavostí hostitelky, která už nechce mluvit o sobě.

„Pozval mne tvůj otec,“ řekl Kapistrán vyčítavě, „abych v Čechách zaštitil pravou víru. Jsou-li však všechny Česky tak žádostivé jako ty, pak se nedivím, že si musely najít jiné náboženství...“

Paní Perchta mlčela, překvapená radostí, která se v ní rozlévala, pěníla, vzdouvala se. V kapli bylo ticho, jen světlo kreslilo na dlaždicovou podlahu barevné mozaiky. Svět byl veselý a krásný. Odkud to přišlo? Očekávala, že ji spasí slovo, ba modlila se, aby Pán řekl jediné slovo, které ji uzdraví. Slovo to nebylo. Radostný proud, který jí protékal, neměl s oteklými a plynatými slovy nic společného. Chtěla si hýčkat radost a tu si připomněla, že je tu s ní ještě to ošklivé a nešťastné stvoření. Pocítila k mnichovi veliký soucit.

„Nezlob se, Svatosti, jestli jsem se ti zdála moc smělá. Pomohl jsi mi nejvíc ze všech lidí. Budu se za tebe modlit, protože jsi nešťastnější než já.“

Mnich se musel odvrátit. Nebyl zvyklý přicházet do tak blízkého styku se ženami, neměl rád zvlášť ty mladé s ruměnou pletí, svěží a nedočkavě zadýchané. Když myslel na ženy, představoval

si vždycky obrazy byzantských světic s vyschlými utrápenými tvářemi, s očima vyvrácenýma k nebesům a bledými úzkými rty. Ty ctil a jejich přítomnost by snesl.

Červené světlo před obrazem bohorodičky teple žhnulo, lehký průvan jím pohyboval, tvář svaté ožila. Perchta uviděla před tou milou a vlídnou tvář svého Petra, jak polyká krev.

„Sokolíčku můj,“ mumlala, „odpusť mi. Miluji tě, a kdybys přišel znovu, šla bych s tebou kamkoliv.“

* * *

Loňské rákosí všude ševelilo a od kořenů už vyráželo mladé, ostře zelené a kořenně čpělo, až to v nosu pálo. Zpod těžknoucích zbytků sněhu vystoupala do korun stromů barva pokání, fialově rozkvetl na lesních pasekách lýkovec. Rozblácené cesty se leskly jako stříbrné a po stranách vyrážely ze země tvrdé palice devětsilu. Nad poli se vznášeli skřivani, slunce lechtalo zemi a ta se chichotala jako zamilovaná stará žena. Paní Perchta žila na Krumlově a byla šťastná. Nestarala se o to, že Tábor umírá a že s ním chřadne i největší nepřítel toho města, její otec, pan Oldřich. Předal vládcovství domu nejstaršímu synu Jindřichovi a upadl do hluboké deprese. Byl dlužen Zikmundovi, Fridrichovi Habsburskému, svým rakouským příbuzným i jiným rakouským pánům. Na krku měl úroky a v rukou žádný kapitál. Nešťastná válečná tažení překročila hospodářské možnosti jeho panství. Se svým podřadným postavením se nedokázal smířit. Krumlov byl přece donedávna útočištěm katolické inteligence, vedla se tu důležitá jednání s kuriálními diplomaty, navštěvovali ho císařové a budoucí papežové. Pražský královský dvůr, v nuzných poměrech na Starém Městě, se nemohl měřit se skvělým Oldřichovým sídlem ani ve výstav-

nosti, ani v pompézním vystupování. Od roku 1448 pozoroval pan Oldřich vzestup Jiříka. Tábor se nevzdal jemu, ale Jiříkovi, a on sám jen pověsil svou pečeť k zápisu svatojirskému. On, který měl být správcem, uznal Jiříka. Skleslost zachvátila ostatně po pádu Tábora celou zemi. Paní Perchta žila na Krumlově a nic z toho snad nevnímala. Vrátila se do bezstarostného dětství a všechny nepřijemnosti odstrkovala. Jednoho dne, krátce před setměním, se na Krumlově objevili tři muži. Z očí jim koukala kořalka, zuby měli rvačkami povyrážené a uhnílé, v řeči si nevybírali. Vypadali jako pacholci od koní anebo lapkové, co přepadají kupce na cestách. Měli koně, dva nedomřivé vyzáblíky, skoro kostrouny, kteří nic nevydrží, a klisna byla stará křivonohá hamra. Každý z nich měl však k sedlu přidělaný černo-zlatý znak pánů z Lichtenštejnu. Pán jim nedal ani na hostinec, přenocovali asi někde pod širým nebem, jejich vousy potřebovaly břitvu a jejich nohy koupel. S těmi by měla jet?

Když je pan Oldřich uviděl, poznal hned, že ti chlapci jeho dceru a vnučku před ničím neochrání, naopak, mohli by je okrást a utéci. Viděl potupu i v tom, že paní z Lichtenštejnu má mít doprovod, s nímž by nejela ani selka. Nakonec dal Jindřich, bratr paní Perchty a vládce domu Rožmberků, chlapům dopis pro jejich pána a poslal je pryč. Paní Perchta se radovala a Lichtenštejn se urazil. Psal obratem, že mu Jindřich způsobil velikou hanbu, když neposlal jeho manželku se služebníky, a že bratr si osobuje větší právo, než má manžel. Vyhrožoval, že se s Rožmberky rozkmotří. Tehdy zavolal pan Oldřich svou dceru do krumlovské jídelny, tam, kde se u velikého černého dubového stolu konaly soudy. Kulhal jí vstříc a tvářil se laskavě. Byl čím dál menší a hubenější, jen hrb mu rostl, jako by se živil zbytkem těla. Jeho tělo se zdálo poraněné, duše stísněná a naříkavá.

„Paní Perchto,“ zvolal, „má nejmilejší dcero, posad' se a poslouchej, co ti chceme říct. Nikdy jsme nevyhledávali nic jiného než tvoje dobro, udělali jsme pro tebe vždycky všechno, co bylo v našich silách. Jestli se to nepodařilo, Bůh to nechtěl.“

Paní Perchta hleděla na otce s takovou úzkostí, že i jemu bylo žel. Líbila se mu, ještě nebyl tak stár, aby nedovedl ocenit její krásu, a nebyl tak tělesně sešlý, aby nevycítil zvláštní ponornou vášnivost té ženy. Muži ji cítili, ale ona o ní nevěděla. Venuše potopená v hlubokých vodách, myslel si a nechápal, že Lichtenštejn tohle nevypozoroval.

„Byli jsme velmi potěšeni tvou návštěvou, rádi jsme poznali naši vnučku, ale teď je čas, aby ses vrátila k manželovi. Nemohu tě tady držet neprávem.“ Perchta padla na kolena, sklonila bíle zavitou hlavu, se sepjatýma rukama žalovala a prosila: „On se mnou celý rok nepromluví a nikdy u mne nespí. Necháává mne napospas mateři a sestram, pohrdá mnou, nenávidí mne. Bojím se, že mne chtějí zabít.“

„Vzkázal pro tebe a já tě nemohu proti jeho vůli u sebe nechat. Kdybych měl takový čin proti právu nějak ospravedlnit, musel bych pro tebe žádat o rozvod u papeže. Sama, dcero, jistě nahlédneš, že takovou ostudu nemohu na náš rod přepustit.“

„Proboha tě prosím, pane, neposílej nás k němu. Elišku mi dal Bůh v mé veliké sirobě, ale on k ní žádné lásky nemá, vidět ji nechce. Ujmi se jí, vychovej ji, budu ti do smrti vděčná.“

„Vstaň a už nepros. Jeď domů a buď ke svému muži laskavá. Jestliže ti dřív nebo později láskou nesplatí, pak dostaneš svou odplatu od Boha.“

„Nesvaluj na Boha, co můžeš udělat sám.“

„Jdi, dcero, a neprotiv se božímu přikázání. Vrať se na Mikulov a nikomu nepovídej, jak se ti tam žije. Jestliže budeš ke mně sláti,

pošli tajného a spolehlivého posla. Budeš-li potřebovat peníze, pošlu ti, když budu mít.“

Paní Perchta plakala, lezla po kolenou, tloukla hněvivě pěstmi do podlahy. Opakovala, že se na Mikulov nevrátí, že raději zemře. Chytila svého otce za kotníky a hlavu mu položila na kolena. Proud slz mu promočily kalhoty. Hladil ji po hlavě a Perchta najednou cítila, že jí na krk kapou jeho teplé slzy. Slzy Kulhavého vlka ji vyděsily víc než bičování v kobce. Nikdy ji nenapadlo, že by jejího mocného a tvrdého otce někdy mohl přemoci cit. Přestala plakat, ale nechala hlavu položenou na jeho kolenou, bála se vzhlednout a uvidět jeho pláč. Možná by jí to nikdy neodpustil. Anebo se bála ztratit svého až dodnes všemocného otce?

Hladil ji po bílé roušce, jeho ruce hřály a mluvil tichým žalujícím hlasem, jaký u něho ještě nikdy neslyšela:

„Rožmberkové nemohou dělat, co chtějí, ale co musí. Budeš s Lichtenštejnem tak dlouho, dokud tě sám bez nároků nepustí. Nemohu tě dát rozvést, protože nemám na zaplacení tvého věna. Dlužím přece Lichtenštejnovi tvoje věno. Nemohu se s ním rozejít ve zlém. Potřebuju ho jako přímluvce u císaře.“

„Ty můžeš všechno,“ šeptala Perchta, „jsi nejmocnější muž v zemi.“

Několikrát zachroptěl, jako to dělají muži v nejhlubším pohnutí. Pak si odkašlal a na jeho hlase bylo znát, že přemohl slabou chvíli. Mluvil tiše, laskavě, ale už bez pohnutí.

„Nikdy jsem nemohl dělat, co jsem chtěl, protože jsem vždycky musel sloužit naší věci. Nesměl jsem se nechat řídit ani soucitem, ani lítostí. Všelicos jsem si přál, ale nemohl jsem svá přání splnit, aniž bych tím ohrozil svou a naši věc. Jsem starý a vidím zmar svých plánů. Ani tobě, své nejmilejší dceři, nemohu pomoci.“

„Prodej nějaký statek nebo ves,“ osmělila se Perchta.

Kulhavý vlk se zasmál a v tom suchém smíchu poznala, že už je zase sám sebou.

„Pořád tomu nerozumíš anebo spíš děláš, že nerozumíš. Rožmberské zboží je přece nedotknutelné. Co jsem za svůj život shromáždil, je má pýcha a chlouba, výsledek mého snažení. Povinnost k rodu, předkům, dětem a vnukům, ta stojí nade vším.“

„Bůh tě má rád. Kdyby tě nemiloval, byl bys chudý. Bůh je láska, otče, smiluj se nade mnou.“

„Pořád ještě nerozumíš. Když je člověk mocný, může svou moc ztratit a v tom tkví jeho utrpení. Duše službou těžkne, klesá pod tíhou činů, jichž se musí mocný dopouštět, aby si svou moc udržel. Čím víc mám, tím víc mohu ztratit.“

„Ty jsi nikdy nežil v cizím domě jako chudý a bez lásky trpěný příbuzný. Nikdy jsi nebyl bezmocný vůči cizím úkladům. Umřu v té chvíli, kdy uvidím zdálky Mikulov.“

Cítla, že se vzdálenost mezi nimi prudce zvětšuje, rozhovor brzo skončí. Jemně ji zvedl za lokty.

„Vrať se,“ řekl řezavým hlasem. „On brzo umře, nemírně pije. Potom ti spadne všechno jeho zboží do klína. Budeš bohatá vdova a začneš žít.“

Uhladila si dlaněmi bílé zmačkané šaty, dotkla se bílé roušky na hlavě, přejela si prsty obličej. Zmáčkla ukazováky oční důlky a spánky, aby zahнала únavu. Už tak bílá, oblečená celá v bílém, ještě víc zbělela.

„Sbohem, pane,“ řekla. „Budu na tebe jako na svého otce u Pána Boha žalovat.“

„Pamatuj, dcero, že slávou ženy je její pověst, půvab a věrnost.“

* * *

Svatý stařík pobyl na Krumlově, odpočinul si po dlouhé cestě a pak začal jako hladový vlk obcházet kolem Čech. Potuloval se na po-
mezí, avšak dovnitř, do srdce české země, tam si bez ozbrojeného
doprovodu, bez pozvání a záruk netroufal. Posílal tam pilně posly
a dopisy, psal panu Jiříkovi i Rokycanovi, vyhrožoval českým pá-
nům, přijít se však bál. Chtěl být mučedníkem, avšak nechtěl ještě
zemřít. Věděl, že má v Čechách tisíce nepřátel, že přichází nezvaný.
Však také mnich hlasatel, který se sešlý a špinavý potloukal něko-
lik dní před Kapistránovým průvodem, nacházel všude pitvorné
obrázky, kde byl mistr vypodobněn s ďábly nebo s vilnými ženšti-
nami, jimiž prý je posedlý. Františkán obrázky sesbíral, zahodil je
a lidem domlouval. Co vydržel mistr, musel vydržet i apoštol, ale
zima byla ten rok krutá. Brka mu opršela, zhubl na kost. Tělo mu
bičovala ledová krupice, nohy mu omrzly. Sníval o slunné Itálii,
kde je nebe svatým prostorem, nevypadá většinu roku jako mokrá
a studená houně, v níž se měnil i jeho šat.

Co dělat, čím se uživit, když sám neuměl dělat zázraky. A tak
chodil trpělivě před průvodem slavného mnicha a vyprávěl.

„Když jednoho dne náš Jan tu v západních Čechách pěšky cesto-
val přes hustý les, kázal nám, svým apoštolům, abychom maličko
poodešli. Chtěl se volněji ponořit v rozjímání, vroucím vzdychá-
ním k nebi vyprositi si na dobrotivosti boží spásy duše. Odstoupili
jsme hned, jak jsme zvyklí, a nechali svého mistra o samotě. Tu
však na něho ze zálohy vypadli zákeřníci s obnaženými meči
a chtěli nevinného usmrтит.

Kde je mnich, jenž slove Kapistrán? ptali se loupežníci. A Jan,
kleče na kolenou, s očima obrácenýma k nebesům odpověděl: Já
jsem ten, jehož hledáte.

Slova srdnatě pronesená, vážná tvář, z níž zářila svatost, ohro-
mila vrahy tak, že mlčky odstoupili.“

Kapistrán ztrácel dny, ztrácel měsíce. Byl unaven, stále častěji ho napadalo, že Češi si nezaslouží nic jiného než stát se labužkou Satanovou. Už chtěl z Čech odejít, když mu Jan Rokycana, svůdce a Antikrist, konečně na jeho početné listy odpověděl:

„Mnichu!“ psal Rokycana. „Nábožný řeholník jsi? Ale takový, který náboženství nemá. Kéž bys zmoudřel, nebo náboženství Kristovo praví: Beze lži vyplníš slovo zákona. Vším právem tě výmyslníkem nazývám, ježto vymýšlíš a mluvíš věci nepravdivé. Vyvoluješ slavná města a do jednoho z nich mne zveš k disputaci. Za soudce pak vyvoluješ papeže. Ó Jene a Kapistráne Jene, nedbáš zákona hlásajícího: Nečiň jinému, čeho sám nechceš, aby se ti stalo.

Papež Mikuláš dí: Podezřelí a nepřátelé nesmějí býti soudci. Nebo co může nepříteli vítanějšího býti, jako když se mu k souzení a ku potrestání odevzdá ten, jemuž škoditi chce.

A papež Štěpán řekl: Přes hranice krajův dovolení k obžalování nevykračuj, nýbrž veškerá žaloba v samém kraji vyslýchána buď. Považ tedy, že zločin na Moravě a v Čechách tebou spáchaný, když totiž k odpřisahání se svatého kalicha navádíš, toho požaduje, aby tamtéž tvá pře se vedla a já nikoliv z Čech anebo z Moravy ven vyvolán nebyl. Neboť by to tolik bylo, jako kdybys v Čechách vraždy páchat chtěl, a se v Padově nebo v Boloni zpovídati měl. Kéž bys tedy rozuměl, mnichu!

Vyvoluješ sobě papeže za soudce a od papeže, jak sám píšeš, uloženo tobě, abys pány úplně s církví sjednotil, zakazujíc jim přijímati podobojí způsobou. Cožpak papež jinak souditi bude, nežli jak tobě podle vysvědčení tvého činiti přikázal?

Tvrdíš, že jsi navštívil zemi českou, abys tolik tisíc duší z jícnu Satanova vyprostil. Avšak psáno jest: Běda vám, zákoníci a farizejové a pokrytci, nebo obcházíte moře i zemi, abyste učinili jednoho

novověrce, a když byl učiněn, činíte jej syna zatracení dvakrát víc, nežli jste sami (Mat. 23, 15).

Aby pak mysli lidské tím více omámeny byly, odvoláváš se také na zázraky domnělé, o nichž Spasitel praví: Povstanou falešní Kristové a falešní proroci a činiti budou divy veliké a zázraky tak, aby v blud uvedeni byli i vyvolení. Mnozí dle svědectví Spasitele řeknou: Ve jménu tvém jsme prorokovali, ďábelství vymítali a veliké věci činili, on pak odpoví: Neznámť vás.“

Tak psal Rokycana. Kdo by, jsa Rokycanovým přítelem, pouze ten list přečetl a odpovědi Janovy si nevšímal, výskal by, že Jan je poražen a Rokycana vítězně že vyhrál. Příteli nevýskej, ještěs nepřeskočil. Kdo chce v nějaké rozepři pronést spravedlivý rozsudek, musí obě slyšeti strany. Poslyšte, moji milí, co Jan Kapistrán odpověděl:

„Rokycano, nelíbí-li se tobě, že ke spáse v Pánu tě poháním, ježto tys tak mnoho z vašich za příkladem Husa a Jeronýma potáhl ve zkázu? Co se vztekáš, Jene? Co zpycháš, prachu a popeli? Bažíš po nejvyšší důstojnosti v církvi pražské, avšak kacírskou nepravostí arcibiskupství pražského nikdy nedosáhneš. Vetřels se, ale nevěšels dveřmi. Slyš pak, co dí Pán Ježíš (Jan 10, 1): Kdo nevchází dveřmi do ovčince ovcí, ale vchází jinudy, tento zloděj jest a lotr.

Tys zajisté trojího se zločinu dopustil: Písmo svaté jsi převrácel, od církve ses oddělil a horší skutky tělesné sobě vyvolil. Ejhle, kterak tvůj trojnásobný ztýřelý provázek snadně přetrhnut...

Boj se soudu božího, aby snad tobě nebyl blíže, nežli se domníváš. Měj se na pozoru, aby na nejbližším soudu božím tvá krev nebyla prolita. To však pravím nikoliv, že bych tobě toho přál, nýbrž abych tobě výstrahu dal a ty abys Boha prosil, aby se ti nic podobného nepřihodilo. Já sám také k Bohu všemohoucímu a ku Pánu našemu Ježíši Kristu se modlím, aby podle své dobrotivosti

a nekonečného milosrdenství, dle něhož vezdy méně tresce a víc odměňuje, nežli člověk zaslouží, také se mnou naložiti ráčil, a přejí si, aby se totéž také dnes na tobě vyplnilo.

Neboť obrátil-li by ses na pravou víru katolickou a byl-li bys skutečně poslušen papeže Mikuláše V. a svatosvaté římské a všeobecné církve, mámť také od Jeho Svatosti plnomocenství tebe rozhřešiti a zase přijmouti v lůno církve, jestliže bludů svých se odpřisáhneš.

Přijdiž tedy, nejmilejší, navrať se, navrať, sunamitko, navrať se, abychom zírali na tebe. Obrát se k Hospodinu, Bohu svému, a nechtěj zatvrditi srdce své jako farao, jehož konec, jakož i zahynutí veškerého vojska, tuším, znáš.“

Kapistrán dodiktoval dopis a zamyslel se. Je to pod psa, pod psa, opakoval si. Copak vymřeli mezi českými pány ti, kteří byli věrni svaté církvi římské? Což nemají sílu přivéstí toho přebídného člověka Rokycanu na pravou cestu? Což nepoznají, že je usiluje připravit o spásu, a zatím by mohl i on s jejich pomocí dosáhnout věčného života? Kdyby to udělali, řekl by pak všechen obor světa: Urození pánové slovutného Království českého vyprostili tak ušlechtilé a výtečné království ze chřtánu Satanova.

Svatý muž si věru měl nač stěžovat. Čeští páni nejenže neudělali to, co jim radil, ale ještě žalovali na sněmu v Hofu, že jakýsi Kapistrán, ďáblem posedlý, odmítá platnost kompaktát, potvrzenou na basilejském sněmu, a Čechy proti všemu právu kaceřuje a zatracuje.

Kapistrán byl k smrti unaven. Jeho poslání se vleklo, vítězství se vzdalovalo. Věděl, že nač nestačí křesťanská láska, lze uskutečnit rozdmýcháním nenávisti. Podobal se proutkaři, který měsíce marně bloudí po krajinách a hledá, uměl by rozpoutat a využít zlověstné síly, avšak neumí je najít.

Mnich hlasatel už toho začínal mít dost. K tomu ještě měl co dělat, aby se vyznal v kázáních, protože mistr teď často ve své

řeči kličkoval, měnil význam. Nakonec chudák mnich ani nevěděl, co by měl rozhlásit, aby svému mistru nejlépe posloužil. V hlavě mu fučelo a jazyk mu chodil sněhem v trepkách. Nestěžoval si, ale přece byl nejraději, když si vyžebal něco do nádoby a zalezl do chléva. V teploučku se vyspal, ráno si z cecíku vydojil kravské nebo kozí mléko rovnou do úst. Musel znovu ven, ohřátý jako smrad z čerstvého hnoje, kouřilo se z něj, byl olepený slámou, senem, kozími a králíčími bobky. Bloudil dál šedou krajinou, sněhem, blátem, krušinou i jalovou uschlou trávou a přemítal: Proč kráva zdychá, ale včeličky, ryby a vlašťovičky umírají jako člověk? Včeličky prý proto, že dávají vosk na kostelní svíce, vlašťovky proto, že jsou zasvěceny Panně Marii, a ryby, že Kristus Pán je pojídal, že ryba je jeho symbolem už od dob prvokřesťanských. Některý člověk zdychá jako zvíře, jiný umírá, uvažoval mnich a bál se, že zemře v příkopu u cesty nebo v křoví, nezaopatřený poslední svátostí. Bude tam možná ležet do jara jako zmrzlý králík nebo stará lasice.

Češi se hlasateli nelíbili, po jejich spáse ani hrubě netoužil. Kéž by mistr nechal Čechy napospas ďáblu, ať je vezme čert, hučel, když ráno opouštěl teplý chlív. Ať si mne Pán brzo zavolá do své blízkosti, ať nemusím už trmácet staré tělo po cestách, rozdírat si zrohovatělé nohy.

Mnich hlasatel chtěl pryč, ale mistr se stále ještě nechtěl vzdát. Jako nejlaskavější a nejodbornější lékař ví, kam má nemocnému přiložit hojivou mast, tak i Jan věděl, co má dělat. Napsal dopis kardinálu legátu v Němcích, aby Čechům nepovolili kompaktáta. Ukazoval, že by tím dávali špatný příklad všem křesťanům. Ostatní katolíci by si pak řekli: Hle, my nejsme o nic horší než Češi, a když jim byly povoleny takové úmluvy s církví, dosáhneme i my podobných anebo ještě větších.

Čechům byla přes Janovu ušlechtilou péči kompaktáta znovu povolena. Tehdy i můj mistr konečně nahlédl, že se do Prahy nedostane, a rozhodl se odejít do Vratislavi.

„Teď se ještě Češi brání,“ říkal jasnozřivě svým apoštolům, „avšak vkročíš-li po letech do české země, uvidíš všady utěšené sady katolického života. Ze všech kostelních věží bude ti kynout znak naší spásy, svatý kříž. Všude, kamkoliv budeš kráčet, bude se z úst pracujícího lidu ozývat katolické pozdravení: Pochválen buď Pán Ježíš Kristus. Vždycky ovšem budou bezbožníci, kteří budou hulákat, dělajíce se vysvoboditeli země. Budou obnovovat církev, která obnovy nepotřebuje, poučovat lid o věcech, jimž zhola nerozumí.

Národe dobrosrdečný,“ volal Jan Kapistrán při svých posledních kázáních v Čechách na cestě do Vratislavi. „Nedej se jimi splést. Uhledají své chvíle a svrchovaně drzostným způsobem vystaví tobě opět na místo katolických svatých Husa a vychválí tobě Žižku. Pamatuj, národe, že Bůh tobě vytknul svatý úkol, abys v sobě po všechny časy choval živel katolický. Poznej svou úlohu a nevzpírej se jí.“

Já, mnich hlasatel, jsem ta slova lidem opakoval a překládal do češtiny. Byl jsem poslán do Vratislavi o několik dní napřed, šel jsem co nejrychleji a vesele jsem zpíval:

„Vzhůru bratří Slezáci,
Rusíni a Poláci!
K vám též Jan již vítá,
světlo z nebe skýtá.“

* * *

Vrátila se na Mikulov, kde ji čekala zpráva od pana Aleše ze Šternberka, že jeho syn Petr padl v Dolních Rakousích. Řekl jí to Štěpán, který, ačkoliv ho celou dobu nechala na Mikulově, tu přežil. Pán z Lichtenštejna asi nad ním držel nepřítomnou ruku. Sluha byl čím dál krásnější a mužnější. Vlasy v barvě lískových oříšků mu spadaly na ramena, která tvořila s kostrčí trojúhelník, hýždě měl tvrdé a kulaté jako arabský kůň a nohy vysoké a štíhlé. Jeho ruce byly jemné a citlivé, jako by ani nepocházel z poddanské matky. Ty ruce jistě nikdy nepracovaly na poli. Jak byla ráda, že tu je a přináší do její malé věrné družiny veselí a dobrou náladu. Štěpánova přítomnost ji rozveselovala, ale také rozesmutňovala. Tolik jí připomínal Petra. Vymýšlela si všelijaké malé služby, které dřív pro ni vykonávaly dámy, byla s ním co nejvíc. Nechávala Elišku v péči paní Šermarýn a sama chodívala ve Štěpánově průvodu na parkány a do města, na ty procházky se těšila. Když byli spolu někde sami, dovolila mu, aby jí políbil ruku. Nechala si od něho předčítat z bible, sama vybrala Píseň písní. Jejich sedánky byly čím dál častější a důvěrnější, jen paní Šermarýn tušila, že brzo nebudou nevinné. Bála se, jaké to bude mít následky. Prosila svou paní, aby co nejdřív zašla za paní Hedvikou a požádala ji o peníze z věnného hradu, sice nebudou mít za několik dní ani na chleba. Paní Perchta si své bídy teď tolik nevšímala, zamilovaným stačí, když jsou spolu.

Paní Hedvika se v posledních několika měsících změnila. Horní víčka spadla do půli očí, a tak zvedala bradu, aby šterbinami lépe viděla. Žmoulala si pořád horní ret, protože se jí vydrolily zuby. Tvář měla nalíčenou, ale jaksi posunutě, obočí mimo obočí, rty přemalované, protože na to neviděla. Připomínala starého šaška, ale neusmála se. Kolem úst se jí snad natrvalo usadil zlý škleb, tváře se prolákly, nos zešpičatěl. Lačné požitkářství, které ji dřív

smiřovalo se životem, zmizelo. Nahradila je nedůvěra a číhavá podezřívavost. Nádvorník se kamsi vytratil.

„Nemám peníze,“ řekla. „Najdi si manžela, ať ti vyplatí, co ti patří. A hledej rychle, než peníze propije a utratí s děvkami.“

„Nevím, kde je.“

„Tvoje vina. Odjela jsi svévolně na Krumlov a nechtěla ses vrátit. Já jsem svého manžela nikdy neopouštěla a žili jsme spolu krásně dvacet let.“

„Ty žiješ podle svého, já také. Žádám tě, abys se mnou mluvila jako s českou šlechtičnou, a ne jako s děvečkou.“

„To jsou všechny Češky tak studené?“ posmívala se paní Hedvika. „I kdybys ho našla, stejně tě nebude chtít. Zprotivila ses mu, jako ostatně všem. Nikdo tě nemá rád, od té doby, co jsi přijela, ses na nikoho neusmála. Podívej se na mne a vezmi si příklad. Mám už svá léta, a muži za mnou lezou jako lační psi. Žena je královna, když chce, může vodit muže jako loutky na drátkách. Ale ty jsi příliš pyšná. Nikdo se u tebe neohřeje, a tak musíš strádat.“

Ten večer po rozmluvě s paní Hedvikou se stalo to, co paní Šermarýn už dávno očekávala.

Luna svítila mocně jako tenkrát, když si pro paní Perchtu přišel muž s černou pláštěnkou a kápí. Protkala chodbu v přízemí napříč bledými paprsky, jako by chtěla cestu jemně zahradit. Paní Perchta však utíkala tak rychle, že všechny pavučiny zpřetrhala. Nechávala je za sebou zdrchaně vlát jako roztrhaný svatební závoj.

„Ty se posmíváš,“ říkala bledé poběhlíci, „zas už jsi tady, ale já se nebojím. Zítra třeba budu mrtvá. Má duše shoří na bílý prach, jak říká Kapistrán, ale já nelpím na životě.“

Jedny dveře otevřela dokořán, druhými se prosmýkla jako nit uchem jehly. Za každými dveřmi stál. Černý rubáš na vysokém kostnatém těle, hrabivé ruce před sebou vztažené. Prsty složené

z kostí, které se k sobě nehodí ani do sebe v kloubech nezapadají. Na konci obludných rukou spatřila slepičí drápy, ale přece se nezalekla. Hřích. Usmál se šikmýma očima, ukázal žluté psí zuby.

„Nemám nic,“ volala na lunu, „jenom svou holčičku, která ke mně přišla skrz bolest. Neznám rozkoš, která by vypudila z mého těla vzpomínku na bolest. Jsem znásilněná panna, tys byla u toho. Nechci umřít, jak jsem.“

Sádelná luna se smála, až jí z očí tekly černé slzy. Když paní doběhla před dveře komůrky, kde bydlel Štěpán, zastřela si luna tvář mrakem. Perchta už dávno věděla, kde sluha nocuje, ale nikdy si nepřipustila, že to ví. Zaklepala a on otevřel. Byla už noc, měl na sobě plátěnou košili a byl bos.

„Zachraň mne, milý,“ prosila. Sama Štěpána objala a její paže sklouzly podle jeho těla až na zem, jako by chlapce celého sebou provlékla. Tentokrát byla nit hedvábná a ouško zlaté.

Štěpána nejdřív napadlo, že má živý sen. Chtěl se co nejrychleji probudit, ale čím víc se snažil, tím hlouběji a měkčeji do snu zapadal jako do nějakého sladkého močálu. Letěl střemhlav, tělo jako šíp, nohy ohnuté v kolenou sebou mrskaly ve vzduchu, pokoušely se zachránit něco z včerejšího života. Když otevřel oči, vidina nezmizela. Byla tu žena, která ho kousla do ucha a do rtu, dýchala mu do úst svůj horký dech. Chudák chlapec leknutím skoro omdlel, vždyť ještě před chvílí si myslel: Jednou se jí snad dotknu a ruce mi upadnou jako zloději, který chtěl ukrást monstranci. Jednou ji políbím a rty se mi seškváří, abych už nikdy nemohl žádnou ženu líbat. Jednou ji obejmou a umřu, abych už na ni nikdy nemohl zapomenout.

Kdyby byl Štěpán znal život rostlin v jihočeských rybnících, byl by možná poznal, že ta láska je víc z jejich života než ze života lidského. Vodní bylina žije pod vodou, vede svůj tajný a skromný

život u dna, kořeny zabořené v bahně, spí. Zraje v temnotách až do své svatební chvíle. Tehdy, jako když vybuchne náboj nesmírné boží síly, rozvine samičí květ dlouhou spirálu svého stonku a pošle nahoru tvrdé malé poupě. Sotva poupě dosáhne hladiny, zastaví se. Líně se houpe v teplé vodě prohřáté sluncem, objevuje rozkoš života ve světle. Zvolna a slastně se ve slunci rozvíjí, snad i voní mdle a sladce, když je bezvětrí. Samičky číhají na hladině, zhlíží se samy v sobě, krásnější pro ženichy. Jsou odsouzeny k čekání, nemohou se nikam vydat, protože je stonek nerozlučně spojuje s kořeny tam dole v bahnitě temnotě. Samčí květy se rovněž zvedají z bahnitého dna, vyslané tímtéž nábojem, plné naděje, že tam nahoře na ně už čekají samičky, načechrané a dychtivé. Chtějí být u nich co nejrychleji a tehdy v krátkém záblesku poznají tragickou omezenost, jíž se příroda na nich dopustila. Stonek zadrhne, nemůže dál a výš, je příliš krátký na to, aby dosáhl vytoužené hladiny. Ve chvíli, kdy se zdá, že se pestíky nikdy nesetkají s tyčinkami a život se utopí v marnosti, odhodlají se samčí květy ke smělému činu. Vědí možná, že smrt je v blízkosti lásky, že se v okamžiku milostného objetí jedna proměňuje v druhou a naopak, a přece se nebojí. Příroda vybavila samečky k tragickému rozhodnutí. Mají v srdci ukrytou vzduchovou bublinu, a sotva se rozhodnou urvat se od stonku i od kořenů, květy vyplavou vzhůru. Tam, na rozhraní dvou živlů, vody a vzduchu, dojde k objetí, které trvá okamžik. Samečci oplodní samičí květy a pak smíření, snad i vděční, odplynou s proudem vody anebo se v ní utopí a shnijí. Samičky se na svých dlouhých stoncích svíjejí, spirálovitě se vracejí ke dnu, aby tam v temném vlhku donosily plod krátké lásky. Není snad právě taková láska největší?

Paní Perchta strávila noc v komůrce u Štěpána. Bylo to setkání nemotorné, jako by se srazily dvě hory, a jemné, jako by se prolnu-

ly dva paprsky. Štěpán nejdřív žadonil, skoro plakal a prosil, aby ho nechala být. Byl ustrašený, ale pak znovu začal snít. Představil si, že je s jinou ženou, s nějakou, kterou by nectil jako svátost. Sotva nasýtil ji i sebe, byla to zas ona. Byli to oni dva, naplnění díky a obdivem, jako by se uděl zázrak. Když se rozednilo, vyšla paní Perchta ze Štěpánovy komůrky. Byla bledá, oční víčka jí opuchla. Na bílém krku měla červené skvrny, šrámy a škrábnutí, bílé šaty nedbale zapnuté. Jak rychle kráčela chodbou, kde včera svítila luna, nyní vyhaslá, házely se jí rozčuchané vlasy po zádech. Šla jako náměsíčná, chvílemi se zamotala do vlastního kroku, musela se opřít o zeď a zhluboka dýchat. Přišla do své ložnice, přítelkyně bohorodičky si ani nevšimla. Věčné světlo před obrazem té noci dohořelo až do dna, to se ještě nikdy nestalo. Nedolila olej, nezapálila nový knot. Položila se na své lůžko, zkřížila ruce na prsou a usnula. Spala tvrdým pyšným spánkem, plným tajné radosti.

Ten den krátce po roztmívce odešel z mikulovského domu sluha Štěpán. Šel pěšky zadní brankou, tkaničky bot nezašněrované, kabát zapnutý na psí ucho. Košile mu vyčuhovala z kalhot, hlavu měl nepokrytou, oříškově hnědé vlasy mu cuchal ranní vítr. Nic nenesl, ruce měl prázdné. Jeho oči hleděly do dále, co chvíli zakopl o nějaký kámen a zapotácel se. Snad viděl nějaké světlo, za nímž člověk, když ho jednou uvidí, musí jít.

* * *

Léta božieho 1453, v středu (24. října) před sv. Šimonem a Judú, pan Jiřík správce přivedl jest do Prahy krále Ladislava mladého, jemuz ještě patnácte let bylo nedošlo, a s velikú ctí do měst pražských jest přijat. A potom hned v neděli den sv. Šimona a Judy (28. října) slavně jest korunován na hradě pražském korunú

českú mládeneček pěkný, kadeřavý. Miesto něho gubernátor, pan Jiřík, královstvie české zpravoval.

Tehdáš země u velikém uspokojení bieše: neb ze všech zemí okolních kupci jeli sú a zboží všelikteraká nesechu, když se Čechové byli pospokojili. A všecko jest lacino bylo. Strych žita platil 2 ½ groše, vajec 14 za jeden peníz, herynkuov 20 za 7 p, piva starého puol pinty za 1 p.

Zlatovlasý cherubín konečně dosedl na český trůn, Ladislav měl vrátit Čechám lesk staré slávy. Všechny zvony zvonily Te Deum, když byl vzat pod nebesa a na hlavu mu vložili náčelenku s perlami a drahokamy. Paní, skvostně oděné, líbaly jinochovi ruce a Češi, Moravané i Rakušané plakali radostí. Tenkrát byly dobré časy, za spravování Jiříka byla v Čechách láce, léta mýjela bez živelných pohrom, na polích uzrálo rok co rok tolik obilí, že jeho cena neustále klesala. Deště, sněhu i sucha bylo právě tolik, kolik si žádala dobrá úroda. Pastviny bujely travou a na nich se pásal tučný dobytek. Bylo dost dřeva, jídla i peněz, jako by sama příroda přála novému řádu. Jak nedočkavě a dlouho čekal Oldřich z Rožmberka na nového krále. A pak, ve stejnou dobu, kdy byl Ladislav korunován, dopustil se osudné chyby, uznal Jiřího za správce české země. Kapistrán, který v té době dlel v Němcích, mu zle vyčinil. Pohřbil prý jedním okamžikem starou slávu svého rodu, zrovna ve chvíli, když jeho syn Jindřich zvítězil se svým vojskem v Rakousích. Kdo by nehořekoval nad slibem prokletým, činem neuvěřitelným a radou přímo ďábelskou, když urozený a slavný pán se dobrovolně, bez nutkové příčiny, pokorí člověku sprostnému a bezectnému, jenž není ani hoden, aby byl jeho sluhou.

Jan Kapistrán, papežský arcimisionář a slavný divotvorce, hned novému králi dopsal a žádal, aby ho pozval do Prahy. Ladislav se

vymluvil, že ho pozvat nemůže, není prý k tomu vhodná doba, slíbil, že se s ním setká ve Vratislavi. Tam, ve Vratislavi, se našemu Janovi vedlo dobře. Za půl roku založil kostel, klášter a špitál svatého Bernardina, všechno se už stavělo, a tak se mohl věnovat vyhlazení jinověrců. Stala se strašná věc. Židé si prý koupili od nějakého člověka posvěcenou hostii, přinesli ji do synagogy, tam na ni plili, šlapali po ní a propichovali ji tak, až z ní tekla krev. Městský úřad, který dostal udání, požádal Jana Kapistrána o pomoc, vyzval ho, aby neprodleně použil svého inkvizitorského práva. Kapistrán nedělal inkvizitora poprvé, v Itálii umučil a poslal na hranici hodně Židů a úplně vyhladil sektu fraticellů. Jak byli katolíci a městští úředníci rádi, že ho tu mají v takové nesnázi. Bohatí Židé zakopali někde pod podlahou v domě anebo do země na dvoře rodinné šperky, šábesové a jiné stříbrné náčiní, připravili si do zavazadel to nejnnutnější, modlili se a čekali na znamení. Nejdříve zmizela z ghetta Lea, šestnáctiletá dívka, která žila u své starší provdané sestry. Lidé byli zvyklí na to, že potkávají v uličkách ghetta třeba i několikrát denně bledou hubenou dívku v roztrhaných šatech, s rozčuchanými a zaknocenými vlasy. Vlály jí ve větru, když běhala uličkami ghetta, bosa i v zimě. Nevydržela na místě a nesnesla na nohou boty. Všichni se jí trochu báli, protože nevěděli, co se chystá v příštím okamžiku udělat, báli se jejích velkých černých, prý uhrančivých očí. Matky před ní schovávaly nemluvnátka, a když něco mumlala, měly strach, že by jim mohla děti nejenom uhranout, ale i uřknout. Mnozí se však nad ubohou nemocnou slitovali, dávali jí pamlsky, někdy i penízek. Jako dítě zažila Lea pogrom, dívala se, jak křesťanští misionáři umučili jejího otce. Od té doby mívala vidiny pekelných ohňů, trhala na sobě šaty a běhala po ulici nahá. Zjevoval se jí Kristus Pán a chtěl si ji vzít za ženu, navštěvovala křesťanské kostely, namáčela si

vlasy do kropek se svěcenou vodou. Kristus umučený na kříži ji přiváděl do transu, jako divá vybíhala před kostel, a kdo chtěl, ten ji měl. Obětovala své ubohé vyzábělé tělo kterémukoliv muži, protože v každém viděla Krista. Pomatená se chtěla stát katoličkou, ale její poručník jí to nechtěl dovolit. Katolíci ji nepokřtěnou neradi viděli ve svých kostelech.

Teď Lea zmizela a městské stráže obsadily ghetto. Strážní s kopími přešlapovali na určených místech, Židé vykukovali škvírami ve dveřích krámů a domů, vyhlíželi zpoza záclony. Dohady o tom, jak veliké se blíží neštěstí, byly nesčetné, šly od domu k domu, od ucha k uchu. A tu se stala nová, ještě strašlivější příhoda. Kapis-tránovi tovaryši našli jedné bezměsíčné noci u ghetta mrtvolku novorozeněte, z níž byla vypuštěna krev. Teď už Jan nemeškal. Vylezl na kazatelnu, všemu shromážděnému a rozčilenému křesťanskému lidu ukázal mrtvé dítě, vyhlížel k tomu hrozné divadlo s hostií. Kázání ještě ani neskončilo a lid se už vrhl do ghetta. Toho dne se opět vyplnila slova bible o věčném trestání těch, kdo ukřižovali Krista Pána.

Jan stál neohroženě na okraji ghetta, v ruce držel korouhev s obrazem Spasitele na jedné straně a jeho nejsvětějším jménem I. H. S. na druhé.

„Ježíš, Ježíš,“ volal mocným hlasem a bil korouhví do země.

„Ježíš, Ježíš,“ řval křesťanský lid.

Viníky, které Jan ukazovákem označil, odvěkly stráže do městské šatlavy. Zbylí, sotva živí, ožebračení lidé, s malými dětmi a ranci na zádech, vyběhli z města do polí. Hlas všech křesťanských zvonů je vyháněl, nesli s sebou pach ohňů, v nichž hořely jejich příbytky. Den vstal z krve, v krvi uléhal. Ohořelé trámy se sesouvaly, pohřbívaly ruiny, tu a tam bleskotal ještě oheň, doutnala zeď či dohořívala mrtvola. Ten večer byly hospody plné, pivo

teklo proudem do lačných břich, té noci pak ženy obtěžkaly. I náš Jan si dal mimo svůj zvyk k večeři maso a zapil ho neředitelným vínem. Vratislavští, vedeni Kapistránem, udělali pro svou spásu už hodně, ale to hlavní mělo teprve přijít.

Den Nanebevstoupení Panny Marie, patnáctý srpen léta Páně 1453, se vydařil. Slunce plulo od rána po jasně modré obloze, rozpálilo k polednímu kamenné město. Vzduch byl suchý, zaprášený, voda vyschlá nebo špinavá. Všude bzikaly vosy a modrozelené mouchy nedaly pokoj člověku ani hovadu.

Kapistrán se cítil ten den nadmíru dobře, snad proto, že počasí bylo jako v Itálii. Ubíral se z ranní bohoslužby, pomodlil se hodinky, navštívil nemocné a před polednem byl se vším hotov. Teď ťpal bosýma nohama v ohřátém prachu v uličkách, vesele si sem tam pískl jako netopýr v letu. Spěchal na náměstí, kde měl zasednout spolu s radními za soudnou stolicí. Hodlal vypudit Židy ze Slezska a ze všech moravských měst, dnes k tomu měl být dán slavný počátek. Dýmy z pogromu už odvály, krev a popel smyl déšť. Kapistrán musí znovu lid vyburcovat k nenávisti. Uměl najít spodní proudy, vyčenichat zášť, otevřít jí cestu. Dnešek vstoupí do historie křesťanství jako den dalšího vítězství nad pohany. Mnich směřoval na náměstí křepkým houpavým krokem, dlouhé ruce se mu bimbaly až u kolenou. Byl tak ponořený do sebe, tak soustředěný, že snad ani nevnímal, kudy jde. Na náměstí už stála tribuna ze silných nehoblovaných prken, pokrytá svatými obrazy. Na pultě se tyčil naleštěný stříbrný kříž, v letním slunci zářil. Kapistránova pleš, obrostlá řídkými bílými vlásy, svítila rovněž do dálky, v tom jí pomáhala i bílá brada. Svatý muž, sotva vylezl na tribunu, padl na kolena, tloukl v pokoře čelem o zem, pak vzpažil, veliké dlaně jako by opřel o nebesa. Špičatou bradu tasil proti nebi, vyzval Boha, aby mu ve svatém díle pomáhal. Lid se

modlil nahlas s ním. Okna všech měšťanských domů byla plná lidí, i na střechu tu a tam někdo vylezl, aby lépe viděl. Soud boží se měl konat pod širým nebem, neboť tak se i Bohu snadněji přihlíží. Je sice, pravda, trochu horko, ale lepší, než kdyby pršelo. Díky Bohu za takové počasí v téhle chladné zemi. Lidí přišlo až černo. Dav se vlnil nedočkavostí, vzdychal jako nějaké veliké zvíře. Čeká na gesto, jež ho rozběsní. Kapistrán miloval svou práci s davem, to bylo něco, co uměl. Čím víc síly vydával, tím víc jí dostával.

Jak jsem šťasten, myslí si arcimisionář, neměnil bych snad ani s papežem. Mohu těm dobrým lidem dopřát, aby konali spravedlnost, jíž jsou tak lačni. Jak jsem vděčný, že mohu činiti dobro.

„Ježíš, Ježíš,“ zvolal Kapistrán a zdvihl nad hlavu stříbrný kříž.

„Ježíš, Ježíš,“ odpověděl dav.

Židé, mladí i staří, pejzy černé i rezavé, brady nejmíň až na prsa, na hlavách rozbité klobouky anebo všelijaké ubohé jarmulky, stáli semknuti v hloučku uprostřed náměstí, hned pod tribunou. Bohatí, chudí, všichni na tom před soudem byli stejně, jen podle uválených šatů se poznalo, kdo asi kým býval. Jejich obličeje se leskly potem, oči jim poděšeně blikaly. Opodál na prostranství vyhrazeném tlustými provazy bylo popraviště, pečlivě vyrovnané hranice ze suchého dříví. Biřicové obklopovali těsně hlouček obžalovaných, zabraňovali davu, aby se na ně vrhl už teď.

„Ježíš, Ježíš,“ zvolal boží posel.

„Ježíš, Ježíš,“ zamručel mu dav vstříc.

Biřicové strhali viníkům šaty, rozžhavili v ohních železa a přikládali jim je na kůži.

Slunce pálilo, kov žhnul, lidská kůže se škvířila.

Tak, tak, pokyvoval hlavou svatý muž. Tak je to správné.

Nad městem se klenulo nebe modré jako v Itálii, stál tam jen jeden naducaný obláček, pořád na svém místě. Dole bylo také bezvětrí, ani lístek se nepohnul. Odpoledne bylo horko, až se zuby potily.

„Ježíš, Ježíš,“ zvolal Kapistrán mocným hlasem. „Chopte se jich a vytrhejte jim brady.“ Pacholci se chopili Židů, vyškubávali jim brady, jako to oni prý kdysi učinili Ježíši Kristu.

Jak vy Pánu, tak já vám, liboval si svatý muž. Oko za oko, zub za zub, tak je to správné.

Židé hlasitě bědovali, bolestí omdlívali. Slunce pálilo, kov žhnul. Jan Kapistrán slezl teď z kazatelny, hopkal jako rezavý pták s bílou chocholkou na hlavě. Zpod kutny vytáhl dlouhý nůž, mával jím ve vzduchu jako šavlí. Lidé před ním ustupovali a on se sklonil k jednomu muži, který byl přivázán ke kůlu, a jal se mu zručně vyřezávat ohanbí. Muž ztratil vědomí, krev se mu řinula ze slabiny. Cákala na Kapistrána, který bosýma nohama řápal v kaluži. Dokončil své dílo a ukázal je lidem. Hle, sídlo ďáblovo obřízkou znetvořené, nástroj k rozmnožování jinověrců, kteří, ďáblem posedlí, chtějí vyhubit křesťany, pít krev z jejich živého těla.

Lidé civěli na papežského posla, zatímco pacholci odvázáli znetvořené tělo a odnesli je na hranici. Tělo a ohanbí spálili každé zvlášť, aby se už nikdy nemohly spojit. Jan padl na kolena a začal se nahlas modlit:

„O nejdobrotivější Bože, náš stvořiteli, jenž jsi nás proto stvořit ráčil, abychom tobě zde na světě sloužili, tebe milovali a ctili, prosím tebe, vzhlédni na tvář svého nejmilejšího syna, Pána Ježíše Krista, a pro jeho přetěžkou smrt rač se nade mnou smilovati, abych nemusel hleděti na šeredné ďáblы, ale na tebe.“

Posílen modlitbou vstal ze země a dal se s novou chutí do díla. Plížil se davem, který se před ním rozestupoval, směřoval nejkratším možným způsobem k hloučku žen. Lidé se báli, ale podívané

by se nevzdali ani za nic. Když uřezával ženě, která prý měla na divadle s hostí největší vinu, oba prsy, když s ní zápasil, kleče na ní, a ona vyla bolestí, dokud neupadla do bezvědomí, přihlížející ženy omdlávaly a muži je odnášeli, ale také po nich šlapali.

„Putuj, duše kacírská,“ sípěl Kapistrán, „rovnou do pekla.“

Vedro stálo nad městem, jedna dusná znoj.

Hranice čadily, plamen se škvířil, blikal. Těla hořela, údy se v ohni všelijak pohybovaly, takže to vypadalo, jako by těla ožívala a bránila se smrti. Možná do nich v posledním okamžiku znovu vstupovaly duše, ale i ony se měly roztavit jako zvonovina. Zbylí živí se k sobě tiskli v těsném hloučku, měli se zřící své víry a dát se pokřtít. Mohli se sami rozhodnout, zda budou přijati do katolické církve, anebo také upálení. Mladí křest zhusta přijali, staří se ubírali k hranicím. Volali přitom svého Hospodina, prosili ho, aby jim pomohl, modlili se kadiš. Na tribuně byl přítomen sám vratislavský biskup, pod jehož dohledem měl farář od Nejsvětější Panny Marie podávat svátost křtu.

Hranice už jenom čadily, slunce kleslo k západu. Svatý stařec vzdal znovu Bohu díky za to, že mu pomohl splnit tak veliký úkol. Průvod rozběsněných lidí doprovázel Kapistrána až k jeho obydlí. Tam si mistr převlékl kutnu, mnich hlasatel mu umyl zakrvácené nohy. Pak si vzal Kapistrán lahvičku s krví, která vytekla svatému Bernardinovi z nosu krátce před smrtí, biret a plášť svatého a odebral se léčit své nemocné. Však na něho už všude čekali, žehnali mu a děkovali. Dávali mu jídlo, peníze a on hned všechno rozdál chudým a nemocným. Byl už pochládeček, když se vrátil.

Večer přišla do domu na Solném trhu, kde Kapistrán bydlel, abatyše z kláštera klarisek. Mnich hlasatel, který milovaného mistra nikdy neopouštěl, ji uvedl do velké ponuré místnosti s trámovým stropem, natřeným volskou krví. Slunce už zapadlo a okna

byla úzká. Nebyl tu žádný nábytek ani koberce, jen v rohu spatřila matka představená na zemi shrnutou houni, tam asi Kapistrán spával. Uprostřed pokoje bylo klekátko a na něm lebka svatého Bernardina. Abatyše se otřásla hrůzou a nejraději by odešla, kdyby byla nemusela vyřídit něco naléhavého. Rozhlédla se po místnosti, hledala mnicha. Konečně ho vypátrala, jak sedí na židli s rovným opěradlem v rohu, v nejtemnější části pokoje. Krátké křivé nohy mu bimbaly nad zemí, zvonil myším. Ruce měl založené v podpaždí a hlavu skloněnou. Nehýbal se, snad rozjímal anebo spal.

Nad klekátkem hořelo věčné světlo, ozařovalo utrápenou tvář a rozbodané tělo Krista Pána. Kříž s klekátkem tvořily dohromady jakýsi oltářík, který mnich vozil všude s sebou stejně jako lebku svatého Bernardina. Abatyše sepjala úzké ruce s dlouhými štíhlými prsty, vzchopila se a zavolala jasným hlasem, který se ale třásl rozčilením.

„Svaatosti.“

Mnich seskočil ze židle, jeho chatrné tělo se trochu zapotácelo, asi jak se vylekal. Ale hned byl zas při sobě.

„Svaatosti,“ koktala abatyše. „Stala se hrozná věc.“

Mnich pokynul hlasateli, který beze slova přinesl odněkud druhou židli s rovným opěradlem. Abatyše se opatrně posadila na okraj. Byla velmi bledá, horní ret se jí chvěl. Chytila se pevně opěrek, ruce jí zbělely, čelo se zpotilo. Zhluboka dýchala, aby se vyhnula mdlobám. Představila si, že by se její bezvládné tělo octlo v rukou dvou ošklivých špindířů, a otřásla se odporem. Položila si ruku na čelo, setřela si šátkem pot a několikrát se nadechla:

„Svatosti, před časem jsi k nám dal přivést to židovské děvče, Leu, kterou jsi sám pokřtil na Luitgardu.“

„Toužila se stát křesťankou a Židé jí v tom bránili.“

„Je mrtvá, Svatosti.“

„Zabili ji. Ani se nedivím. To ona dosvědčila hrozné divadlo s hostií i vraždu křesťanského pacholete.“

„Ona? A nikdo jiný, mistře?“ zeptala se abatyše a zdálo se, že se už brzo rozpláče.

„Bůh si ji vybral, aby se stala svědkyní těch hrozných činů. Viděla viníky, jak přinášejí v noci na smlouvené místo pachole, jak ho zaškrtili a ještě probodli, aby mohli vypustit krev. Ona mi řekla, kdo to udělal. Klečela tady přede mnou a její nenávist vůči bezbožníkům byla vpravdě křesťanská.“

Ubohá abatyše se pokoušela vstát, zapotácela se, musela si honem zase sednout.

„Buď klidná, sestro,“ řekl Kapistrán, „viníci byli po zásluze potrestáni a všechno je v pořádku.“

A tu se abatyše rozvzlykala. Její pláč brzy přešel v zoufalý nářek:

„Židé jsou nevinní,“ křičela, „Lea před dvěma hodinami dostala záchvat, strhala ze sebe šaty, mlátila sebou o zem, kroutila se v křečích. Sestry se na ni vrhly, svázaly ji a ona vyznala, že si divadlo s hostií i vraždu křesťanského pacholete vymyslela. Měla dítě s jistým Efraimem, který si ji nechtěl vzít za ženu. Dnes se dozvěděla, že Efraim, její sestra i její švagr jsou vyhnáni z města, že se sem nikdy nevrátí. Slyšela, že její příbuzní zahynuli na hranicích. Mučena výčitkami přiznala se mi, že sama zabila své dítě a pohodila je u ghetta. Chtěla se pomstít svým soukmenovcům, kteří jí měli mateřství za zlé, a potrestat Efraima za to, že se k ní ani k dítěti nehlásil. Vždycky byla šílená. Její rodiče zahynuli při pogromu, biřicové ji vyrvali z náručí matce, která byla nabodnuta na kopí. Od dětství viděla ohně, anděly a šeredné dábly, pořád se o ni prali, trhali jí tělo na kusy. To všechno vyznala, kála se, plakala a prosila, abychom ji rozvázali. Když to sestry učinily, vysmekla

se jim, běžela tak rychle k oknu, že jsme ji žádná z nás nedohonily. Jedním skokem vyskočila na okno a zmizela. Dole jsme ji našly mrtvou. Všechny údy má rozlámané, hlavu rozbitou, že ani není k poznání, ta ubohá.“

Abatyše padla na kolena a modlila se k Panně Marii. Drmolila jednu modlitbu za druhou, mnich jí domlouval:

„Jdi s pokojem, matko představená. Vrať se do kláštera a utiš své sestry. Řekni jim, že co se stalo, je v pořádku, neboť jinověrce je nám třeba hubiti na každém kroku, ať k tomu máme důvod, nebo nemáme. Ti zvláště zarytí musí shořet na hranicích, aby jejich duše nemohla už nikomu ani po smrti škodit. Neslyšela jsi snad, že duše v ohni beze zbytku shoří? Uklidni se, sestro. Dokonáno jest.“

Matce představené se na čele perlil pot, ruce si tiskla k srdci. Trásla se, až jí čepec na hlavě nadskakoval. Byla by ráda mluvila o nesmrtelné duši a křesťanské lásce. Chtěla slyšet slova povzbuzení, neboť pocítila velikou slabost. Čekala marně. Mistr dnes neměl náladu někoho utěšovat.

„Propouštím tě v milosti,“ řekl. „Odejdi v pokoji.“

Kapistrán přežehnal roztržitě abatyši biretem svatého Bernardina. Rychle se otočila a jako mladice spěchala ke dveřím. Vyklouzla na chodbu, dveře za ní zapadly. Strach ji hnál po chodbě, u dveří do domu se k ní připojily dvě sestry. Všechny tři si nadzvedly sukně, utíkaly dlouhými kroky ke klášteru, jen aby už byly mezi svými.

Kapistrán prý pak odehnal služebné mnichy, ani hlasatele k sobě nepustil. Celou noc mluvil, křičel, kázal, zpíval. Běhal po velké holé místnosti a s někým anebo s něčím zápasil. Chvilími sípěl a naříkal, někým nebo něčím přemožený dokonával, ale pak zas zničehonic křičel s původní silou. Teprve když začalo svítat, dovolil mnichům, aby vstoupili. Zděsili se. Byl svraštělý vyčer-

páním, třeštil oči do prázdna, jako by viděl nějaké přízraky. Jeho tělo bylo tak vysílené, že ho museli podpírat, vposledku odnést na houni v rohu a uložit. Sotva ulehl, hned zase vyskočil.

„Připravte rychle všechno na cestu,“ rozkázal. „Tady se už nezdržíme ani jediný den. Bůh mi v noci přikázal, abych opustil Vratislav a vrátil se do Čech.“

Kapistrán odešel tajně z Vratislavi, ani se s nikým nerozloučil. Po cestě znovu dopsal správci Jiřímu i mladému králi Ladislavovi, aby ho pozvali do Prahy. Odpovědi se však nedočkal. Židé byli krátce nato vypuzeni ze Slezska, potom i z Brna, Olomouce, ze Znojma a z Unčova.

* * *

Je měsíc srpen, léta Páně 1453. Dnes v noci jsem chodila po Krumlově. Bosa, ale nezáblo mě. Mé tělo svítilo a hrálo. Byla jsem lehká jako dech, snad mrtvá. Vála jsem jako bílý stín a černý závoj. Hledala jsem svoje lidi. Kde je můj otec a moji bratři? V jejich pokojích spali jiní lidé. Chrápali a ve spaní doháněli namáhavě svůj dech. Lomcovaly jimi sny. Obraz mé matky už nevisel v ložnici mého otce. Ukradli náš hrad? Dobyli ho? Kde jsou Rožmberkové? Vymřeli, řekl hlas ve mně, po meči i po přeslici.

Hledím do tváří zbloudilcům a ptám se, aniž vydám hlásku, co tady dělají. Kde se tady vzali? A oni, spíce, odpovídají: My jsme nezbloudili, to ty. Nesmíš už nikdy nazpět do svého století.

Probudila jsem se zpocená. Bolely mne nohy, jako bych celou noc proběhala. Byla jsem zpátky na Mikulově. Tahám se od rána za uši a za vlasy, působím si bolest, abych mohla věřit, že jsem to já. Nejsem. Ve snu se snad přání proměnilo v čin. Zbývá ho jen dokonat. Nebojím se už Boha ani ďábla. Bojím se, že jsem nesmrtelná.

Diktuji:

Urozenému pánu, panu Jindřichovi z Rožmberka, bratru mému milému.

Ó bratře milý, jakož mi píšeš, ať bych Janka poslala, jižť jsem to učinila také. Jakož mi píšeš, že mé věci nechceš zapomenúti, cožť jsem poručila: a prosím tebe probuo i pro matku boží, nebtě ta také ženského pokolenie byla, i napomínám tě již skrze její svaté jméno, aby již na to ale nepomněl, žeť jsem vám sestra, než již na to, skrze kteráž tě již tuto napomínám, ač toho již kolivěk nerada činím, že tě tak daleko napomínám: ale jižť sobě, to buoh vie, nebožička sirá a žalostivá na tom světě neviem, kterak učiniti, anižť toho již viem, kterak psáti, než bych mohla ale zdřevěněti dotad, dokudž bych k vám nahoru nejela, abych ani zimy ani hladu nečila ani na ty siré dietky pomněla, kteréž mi pán buoh k mé veliké sirobě dal, a zdali bych mohla tak to všecko mlčenlivě přetrpěti a vždy chtějíc tak ráda v tom zachovati, aby ke mně i žádné viny nenalezli. Neb sem dřeve sama na sobě trpěla, ale již trpím tak mnoho žalosti na svém srdci pro ty dietky jako sama pro se. Ještě sme aspoň měli prvé kde býti a již jako řekajíc nemáme dobře všichni kam hlavy skrýti.

I zpomeniž na mě, milý bratře, pro mů velikú lásku i naději, kteréž k tobě mám, i proto, žeť bych vás nikudyž nerada rozhněvala. Jinéhoť nežádám, než abyšte mi k sobě nahoru pomohli, což muož býti najspieš, nebtě již věc od vás pohriechu prieliš ke zlému zapuštěna... A to chutně věz, žeť se v tom sami dobře znají, žeť nade mnú zle činie, a zvláště máť tomu dobře rozumie, kerak se ty děti psotně chovají a nemají kde býti. A to se pro ni a pro její, tu zlú kuoži, její dceru děje a já nesmiem k ničemémuž nic říci. A to

ona dobře zná, že-j mně toho velmi žel a že jsem v její moci a že k tomu nic nesmiem říci... A neučinila sem toho nikdy ještě a viem, kudyž by mohli, že by ke mně rádi vinu našli...

Perchta z Rožmberka

* * *

Žena panského stavu, která žije v pohodlí, manželem laskána a služebnictvem obsluhována, rozkvétá kolem třiceti let jako růže na letním slunci. Krátce předtím, než začne okorávat a sesychat, dostane plnost a tvar. Slunce dopéká její jemnou pleť a zevnitř vytahuje barvy, jimiž se žena zdobí. Květ vydává vůni tak omamnou, že ji musí každý muž, který jde kolem, zachytit. Lepkavé oči prozrazují, že žena nemyslí na nic jiného než na rozkoš, a je tím žádoucnější, že patří jinému. Paní Perchta jako by zůstávala pořád dívkou, i když už byla dvojnásobnou matkou, a se synem Andreasem měla takové šestinedělí, že na to do smrti nezapomene. Kojila synka do dvou let, protože jen tak měla jistotu, že ji neotráví. Mají dědice, kterého si sami vychovají, a když ona umře, spadne jim do klína hrad Štejrek. Místo aby se kulatila, špičatěla, obličej se jí protáhl, čelo bylo ještě vypouklejší, krk se zdál delší a rostlinnější. Z bledého obličej s jemným růžovým a zlatým nádechem vykvétaly tmavé oči, hleděly na svět vlídně, jako by jejich paní záměrně udržovala knoty v lampách jen napůl vytažené. Její zrak snad klouzal po nějakých dalekých pláních, viděla, co jiní nevidí. Zda zlhostejněla anebo zůstala v němém odporu, který se ani gestem neprojevoval, to nikdo nevěděl, ba nevěděla to snad ani ona sama. Občas pocítila zničehonic závan nebeské veselosti, kterou poprvé poznala tam v komůrce u Štěpána. Radost přicházela nečekaně, uprostřed jídla, v přírodě, při nákupu anebo při

probuzení. Vždycky ji celou omyla a osvěžila. Krásná a mírná byla paní Perchta z Lichtenštejnu, když vcházela do hodovní síně na Mikulově, kam ji pozval její manžel.

Lichtenštejn jí šel vstříc, šel křepce, téměř nekulhal. Byl pečlivě oblečen a učešán. Zlaté vlasy mu spadaly na ramena, jemná kadeřavost podivně kontrastovala s hrubou pletí. Z tváře zmizela dívčí nevinnost, stíny se prohloubily, rysy zvýrazněly. Usadily se na svá místa, ale ženská měkkost v nich zůstávala. Možná se jí manžel zdál krásný, protože dětský obličej milované Elišky byl miniaturou otce.

Šel jí vstříc s otevřenou náručí, usmíval se, až se polekala. Co jen po ní bude chtít?

„Pojď dál, má paní,“ řekl sladce, „posad se, protože naše řeč bude možná dlouhá.“

Přinutila se podívat se na něho zblízka. Všimla si, že mu barva z vlasů a pleti vyprchala, hlavně zmizela z očí. Působil vlastně šedě, trochu obtloustle a nezdravě. Jeho bílé ruce se silnými prsty byly plné prstenů. Chvilí oba mlčeli. Čekala, až začne, a celá se chvěla nedočkavostí. Když se tváří tak přátelsky, musí mít přece nějaké dobré zprávy.

„Udělal jsem ti mnoho zlého, má paní. Chci tě dnes poprosit, abys mi odpustila. Můžeš mi, Perchto, odpustit?“

Nevěděla v první chvíli, co s tím. Snad se měla radovat, ale nevěřila, že by to mohla být pravda. Ale proč by se všechno nemohlo najednou změnit? Toužila vlastně ještě po změně? Byla smířená, anebo spíš došla už tak daleko, že se nemohla vrátit. Žije na Mikulově jako jeho vězeň, možná ji chce propustit. Pak už by ho nikdy nemusela vidět. Ano, zkusí být svolná, ke všemu svolná.

„Nemám právo tě soudit,“ odpověděla tiše. „Milý Bůh tě bude soudit za všechno, co jsi učinil, nechci se mu plést do řemesla.“

Já jsem ti dávno odpustila. Léta čekám, až se na mne v dobrém rozpomeněš a propustíš mne zpátky na Krumlov.“

„Odpustila jsi mi, ale možná mne nenávidíš. Ani bych se nedivil.“

„Překvapil jsi mne, pane. Tolikrát jsem s tebou chtěla upřímně mluvit, ale vždycky jsi utekl. Už dávno nepřemýšlím o tom, co bych ti řekla, kdybys se mnou mluvil. Žiju o samotě a v bídě, s tím jsem se skoro smířila. Nemohu se však smířit s tím, jak se mnou zachází tvoje matka a tvoje sestry, když pořád nejsi doma. Člověk si snad nikdy nemůže zvyknout na to, že ho mohou každou chvíli beztrestně sprovodit ze světa.“

„Zeptal jsem se, jestli mne, paní, nenávidíš. Na přímou otázku snad najdeš upřímnou odpověď.“

„V manželství je jeden druhému dán ku pomoci, aby se den ze dne dobrými skutky spolu brali do království nebeského. Ti, kdo jsou spolu zle živi, svářejí se a nenávidí, mají veliký hřích.“

„Takhle nemluv,“ rozčilil se Lichtenštejn, až mu bledá kůže na krku zrudla a bílé oči se zalily namodralou barvou. „Tvoje zbožnost mne dráždí, ty to víš. Nenávidím tvou vyhybavost. Naše štěstí, jestli je ještě možné, může být založené jedině na naší pravdomluvnosti.“

Paní Perchta ještě víc znejistěla. Co po ní bude chtít?

„Jednali jsme s tebou špatně, já i moje matka. Vždycky jsem si myslel, že odjedeš a už se nevrátíš. V tvé nepřítomnosti jsem chtěl všechno napravit, ale když jsem pak viděl, jak jsi zatvrzelá, jak mne nenávidíš, neuměl jsem ti vyjít vstříc.“

„Netrpěla jsem dobrovolně ani jsem nechtěla trpět ještě víc. Nejsm z rodu mučednic, na počátku našeho manželství jsem to o sobě nevěděla. Teď vidím hroznou pravdu, že což jest jednoho chudoba, je i druhého. Padne-li jeden, padne také druhý, dno je rovnaké. Brána stojí podpírána dvěma pilíři, spadne-li jeden, zboří se celá.“

„Jsi, paní, lepší než já. Hříšníka je dobré oddělit od spravedlivého, jinak se v tomhle světě už vůbec nevyznáme. Vyhýbáš se soudu nade mnou, ale já ti k tomu dávám právo. Bavilo mne hřešit, ale sám jsem přitom trpěl nejvíc. Teď tě chci poprosit, aby ses smílovala nad chudákem, kterého ožebračil jeho vlastní bratr. Jestli mi nepomůžeš, nezbyde po mé smrti pro tebe nic. Dokonce ani naše děti nic nepodědí.“

V pláči pak vyjevil své ženě, že zastavil své statky bratru Jindřichovi. Kdyby je prý zastavil u Židů, byl by z toho vyšel lehčeji, ale bratr je nemilosrdný. Potřebuje teď, aby paní Perchta zastavila všechny svoje klenoty a jeho bratra vyplatila. Za to chce s ní nadále žít v lásce, být dobrým manželem a otcem.

Paní poslouchala, mlčela a žasla. Nabízela jí, po čem léta toužila, ale chce to ještě? Co cítím? ptala se sama sebe. Necítila nic. Rozumem pochopila, že stojí před závažným rozhodnutím. Když zastaví klenoty, bude mít na stará kolena z čeho žít, může Elišce vyplatit věno. Jinak se bude muset s Eliškou uchýlit na Krumlov, kde budou žít jako chudé příbuzné.

Lichtenštejn, pořád v pláči, se k ní po kolenou přiblížil. Položil jí hlavu do klína, jako tenkrát. Ta hlava jí připomněla popravčí špalek na Krumlově. Zmocnila se jí zvláštní něha. Byli jako trosečníci, ranění, ode všech opuštění, uprostřed nevlídného počasí. Paní Perchta byla natolik křesťankou, že se nechtěla mstít. Slíbila, že mu pomůže. Donutil ji, aby přísahala na smrt jejich dětí, vyhověla mu i v tom. Umínala si, že schová jen perly po nebožce matce, ostatní mu dá. Smál se nahlas, nosil ji po jídelně, snad ještě nikdy ho neviděla tak šťastného. I ona byla plná radosti, možná ji těšilo, že si ochočila netvora, že s ním může spát. Přemohl ji soucit, který má tak blízko k lásce, anebo byla tak vyhladovělá?

* * *

Píšu bratru Joštovi, připravena, že mi ani on neuvěří. Také já už nevěřím sama sobě. Učinila jsem něco, nač potřebuji svědka. Možná jsem sama strůjcem svého neštěstí. Panna Machna mi říká, že neumím být ani chvíli šťastná. Andreas je slaboučký, celé dny i noci pláče. Nechtěl se narodit. Co ho donutilo, aby přišel na svět, když je tak nešťastný hned od narození? Nevím. Musel sem k nám snad za trest. Určitě mu tam, odkud ho vyhnali, způsobili nějaké násilí. Také já jsem slabá a k smrti unavená.

Tomu vysokému kniežeti p. p. Joštovi, biskupovi Vratislavskému, pánu milostivému a bratru milému.

Milostivé a vysoké kníže a milostivý pane a můj milý bratře! Modlitbu svú poddanú zkazují Vaší knížetskéj Milosti a ráda bych věděla, aby se Vaše Milost dobře měla ve zdraví. A vědětiť dávám Vaší Milosti, že já se pánu bohu děkujíc na zdraví nyní dobře mám, ale sem velice zamúčena, že o Vaší Milosti nikdá nic z vašeho mne v méj sirobě navštívení neslýchám a bohdá sem toho proti Vaší Milosti neprovinila, bych měla tak zapomenuta býti a v tak těžkém bydle.

A dále Vaší Milosti věděti dávám, že můj pán byl svému bratru své nejlepší zboží zastavil, a bez potřeby a maje dosti hotových, a pro svú velikú tvrdost nechtěl hotovými platiti, než u malých penězích zastavil svému bratru to zboží a bratr jeho s ním o to tak nepřátelsky nakládal a chtěl jeho o to připraviti. A by byl můj pán mezi židy tolik vzal, jakož on jemu na to zboží půjčel, byl by lehčeji z toho vyšel, než od něho, jakožť to bohdá Tvá Milost i potom zví i od mého pána uslyší. A v tom můj pán učiniv tu zástavu, i zval předce takú velikú žalost, že se jednak opět smysla pominul jakož i prvé. A v tom ke mně poslal s takú řečí, že se již na to s lítostí rozpomenul, že nade mnú neprávě činil a že se již chce ke mně

tak míti, jakož na to sluší a že mne prosí abych na to zpomenula, kterak se jeho bratr s ním obchodí, a radila a pomáhala, aby zase k tomu zboží mohl přijíti, a že mi chce na to dobrým zpomenúti. A já sem tu odpověď dala, že sem toho vždy s pokorú a žádostí čekala, aby se ke mně jinak rozpomenul, a když mi toho dal... já to od něho s velikú vděčností přijímám a což já mohu jemu raditi i pomoci, že to chci ráda učiniti a na nic nepomnieci, což mi se dalo. A tak sem zastavila své klénoty, že mi na ně půjčili díl zlatých a díl na listy. A kdež sem kolvěk pro to jedúci jednala, to tu sem všudy milostivě přijata od dobrých lidí: děkujíc bohu, a již sem to zboží zase vyplatila a s radú našeho milého bratra pana Jiříka a jiných dobrých lidí sem požádala od svého pána zástavy toho městečka, jakož jest bylo zastaveno bratru jeho, a proto, abych mohla tým dobrým lidem na ty časy platiti tak, jakož sem se k nim zavázala. A ty listy Tvěj knížeckěj Milosti posílám a tu Vaše Milost porozumí, že sem nic neslušného nežádala ani sobě kerého zisku v tom hleděla, jedne svého pána žádající zachovati...

... A prosím Vaší Milosti jako svého milostivého pána a milého bratra, jestliže by pán bůh mého pána neuchoval v tom čase, než by zaplaceno bylo, aby Vaše Milost i s druhým bratrem naším milým, panem Janem, mně toho pomáhal od bratra jeho, aby mi bylo tak placeno, jakož ten list svěčí...

... Čím Vaší Milost bohu porúčím.

Dán na Valticích tu sobotu před novým létem.

Perchta z Rozmberka

Milostivé kníže, račiž Vaše Milost věděti, žeť nyní, děkující pánu bohu, jísti s potřebu a píti mám a můj pán se mnú jídá i se mnú jest od toho času, jakož jsem ty věci jednala i zednala děkující bohu a ještě z těžšího pomohla, neži sem Vaší Milosti psáním

zevila, aniž se psáti hodí. A dříve než sem to k jeho ruce vyplatila, velmi sliboval mnoho dobrého, a jakž to zase v své ruce má, tak mi té svý dobrěj vůle ujímá a žádněj pravej lásky na něm neshledávám, anížť jest čáky k tomu. To rač chutně věřiti, neboť on nic milešího nemá než peníze a s těmi se obírá ve dne i v noci. A bojím se, že i naposledy z toho nic dobrého nepřide, ale jáť toho neželém ani želeti nechci. Cožť sem jemu víry okázala, pán bůh bud' má odplata. A byla to Vaší Milosti dávno dala věděti, ale obávala sem se toho od něho, což mě již potkává, neb sem rozuměla, že je se mnú tu lásku z velikěj potřeby počal, a protoť já jemu toho žádným slovem nezpomínám.

A milostivé kníže, prosím Vaší Milosti pro pána boha, račte se mne nezdalovati a račte své poselstvo k mému pánu učiniti a s pilností požádati, aby mě k Vaší Milosti odpustil...

... ontě mi kázal, abych Vaší Milosti své zápisy poslala a dala věděti, což mohu najšíře, kterak bratr jeho s ním nakládá. Také mne prosil, abych Vaší Milosti prosila od něho, aby jemu Tvá Milost poslal kuní šubu na konec i s obojkem připravenú a předně dobrú a že ji chce hned zaplatiti rád a na Vaší Milosti toho za-slúžiti. A chtělťe nyní hned zlaté poslati, ale bál se nebezpečnosti. I prosím já Vaší Milosti velice, abyšte to ráčili pro mé dobré učiniti, a což by mohlo najspíše býti...

... A já také Vaší Milosti prosím, abyste mi ráčili poslati čtyři kožky kuní, těchť velmi potřebuji. A prosím, račte mi odpověď dáti, což vašeho úmysla bude.

* * *

Já, mnich hlasatel, jsem byl pověřen, abych podal svědectví o tom, jak skončila česká mise mého mistra Jana Kapistrána. Musím si

postěžovat, jsem namoutě uondán. Dávno jsme mohli být v pohodlí u polského či uherského krále, anglický král nás naléhavě a srdečně zval. Mohli jsme, mistr a jeho apoštolově, užívat úcty a vážnosti, hlásat slovo boží lidem, kteří si to zaslouží. A místo toho, nereptám, protože reptat je hřích, avšak musím říci, že můj mistr je tvrdohlavý. Léta se talácel kolem Bohem zatracených Čech, pokoušel se dostat dovnitř až do sídla Luciferova, do chrámu Beliarova, do Prahy. Byli jsme choří zimou a steskem, neustále ohroženi na životech, všechno jsme přetrpěli pro spasení Čechů, lotrů, pohanů, snad i lidojedů, jimž chce být Rokycana druhým Bohem. Ale i náš čas se naplnil, my poznali jejich zavinost a nakonec i můj mistr připustil, že tu je všechna práce marná. Správce Jiřík, člověk bez vší cti a ušlechtilosti, bude mít za to po smrti spravedlivou odplatu. Už teď má jméno, které žádná voda nebude moci smýti. Z Vratislavi jsme šli do Olomouce, tam se mistr doslechl, že kacíři jeho divy podezřívají, aby jeho slovům napříště nikdo nevěřil. Vystoupil hned odvážně na kazatelnu a ptal se:

„Je-li kdo mezi vámi, moji milí, kterýž, když jsem vám naposled kázal, prostředkem milosti boží zbaven byl svého neduhu? Vystup a vpravdě vydej svědectví.“

A hned vstal před celým zástupem jeden muž a hlasitě volal:

„Když jindy nám tento otec kázal, byl jsem nemocen, takovým neduhem na nohou sklíčen, že jsem sám o své síle nemohl chodit. Donesen pak k němu, dotknut jeho rukou a požehnan, hned jsem nabyl síly a vykročil jsem radostně k domovu.“

Můj mistr, jak sami vidíte, veškeré podezření důkazem odvrátil. Spal denně jen dvě hodiny. Zabalený v houni, bosé nohy stočené pod sebou, usínal tvrdě jako živočich, který přezimuje, po dvou hodinách však vyskočil bujarý a křepký. Necítil nikdy chlad ani hlad.

V Olomouci jsme obdrželi psaní od papežského legáta Eneáše Sylvia, muže, který se měl stát vbrzku papežem. Psal nám, aby se Jan ihned odebral na sněm do Frankfurtu. Bylo nejvýš načase, neboť Turek, ač byl od Jana Hunyada u Hrušovce poražen, přec jako nastřelená saň tím lítěji dorážel na Uhry. Strašné nebezpečí se den ze dne rozmáhalo. Král česko-uherský Ladislav, Jan Hunyad, správce země uherské, uherští stavové, apoštolský vyslanec Karvajal, arcibiskup ostráhomský a jiní se měli ve Frankfurtu poradit, co činiti v takové nesnazi. Ještě jednoho se jim do spolku nedostávalo, tento přezádoucí byl opět náš Jan. Poněvadž ale právě v ten čas také král anglický Jindřich ho v své říši na záštitu křesťanství potřeboval, Jan, nevěda co činiti, vzal své útočiště opět v Bohu. Ten mu vždy neprodleně sdělil svou vůli. Hned druhý den, zrovna když kázal, uslyšel z nebe hlas, který volal:

„Do Uher, do Uher popil a nemeškej déle!“

Tento hlas se ozval potom ještě důrazněji, a tak Jan, skončiv kázání, požehnal lidu a Vídeň k velkému zármutku všech opustil. Papežský velvyslanec mu s uctivostí připjal na škapulíř kříž krvavé barvy, vůdce všech křižáků v bojích proti Turkům, rytíř rudého kříže byl připraven.

Mučednická koruna se vznášela před Janem směrem k Uhrám, pílil za ní. Ne že by si nevzpomněl na Čechy, naopak napsal s velikou lítostí papežskému legátovi, že vždýcky, když je cíli nejbližší, je odvolán jinam. Litoval, ale nereptal, můj mistr je dobrý voják. Odešel z Čech, avšak stopy tu po něm zůstaly. Jeho přičiněním byla založena provincie minoritská, jež měla dvacet klášterů. Ke každému klášteru náležel vždy kostel svatého Bernardina, pravá tvrz proti utrakvismu. Jiní sklízeli ovoce jeho píce, on zatím s neúnavnou trpělivostí cvičil houfy složené z rozličného pronárodu, připravoval je k litému boju s mohamedány. Bůh na něho ani na

chvíli nezapomněl, nenechal svého miláčka bez útěchy. Když kázal v Petrovaradině, spadla najednou z nebe šipka s nápisem:

„Neboj se, Jene, a v započatém díle sobě popil. Neb mocí mého jména a nejsvětějšího kříže nad Turkem zvítězíš.“

Jan stával vždy při bitvách na hradbách města, bosý, oděný jen do rezavé houně, ozbrojený korouhví a svatým křížem. Žerdí korouhve bil do země a volal:

„Ježíš, Ježíš!“

„Ježíš, Ježíš,“ opakovali po něm vojáci všech národů i pronárodů a vrhali se na mohamedány. Nebylo divu, že oba Janové všude vítězili. Jan Hunyad mečem, Jan Kapistrán slovem božím. Počet křesťanských bojovníků byl v porovnání k ohromné síle nepřátel nepatrný, ale důvěra ve vůdce a v Boha je činila nepřemožitelnými.

Křesťan volá: Ježíš, Ježíš a smrtné zasazuje Turkovi rány. Ten zuří, vzteká se, kde může, křesťana probodne. Sám Bůh to na Turka dopustil, že se proti němu spojil kříž s mečem. Náš svatý vítěz se ještě víc oslavil tím, že se ujal raněných a zajatých pohanů, těšil je, léčil a na svatou víru křesťanskou se je snažil obrátit. Já, mnich hlasatel, jsem z lásky k mistrovi a z radosti složil píseň:

Zpupný Turek hrozí,
strachem hynou mnozí,
Janův hlas se ozývá,
ku kříži je vyzývá.
Ve vší skleslé hrudi
zmužilost se budí.

* * *

V noci mě probudil čísi hlas: Otevři okno a skoč. Otevři okno a skoč. Někde v dálce plakal Andreas, mé neduživé dítě. Vstala jsem z postele a rozsvítila louč. Zahlédla jsem v zrcadle nahou ženu. Měla místo paží křídla z tenkých kostí, špičatých jako ostny. Hleděla na mě moje bledá nevyspalá tvář. Jak jsem ošklivá. Šustila jsem nejdřív konečky křídel, myslela jsem, že se vznesu jako chroust, přidávala jsem na síle, pokoušela se mávat pažemi. Křídla chřestila námahou, dýchala jsem rychle, jako když běžím. Proč jsem najednou tak těžká? Aha, mám na zádech tlusté břevno. Dřevo má tvar kříže. Chtěla jsem břemeno odložit, ale jsem k němu přikována růženci tlustými jako řetězy. Počítám růžencové kuličky, možná usnu. Probudím se a budu mít zase lidské ruce. Jak bych mohla s křídly pečovat o lidského tvora? A ten hlas pořád opakuje: Neboj se a skoč. Jak bych mohla s křížem do okna? Jak bych se mohla vznést?

Slovutnému panoši Rúsovi z Čemin bud' tento list dán.

Perchta z Rožmberka. Modlitbu svú vzkazují, Rúse milý. Ó milý Rúse, prosím Tebe pro buoh a pro mú velikú sirobu a núzi, v kteréž jsem i s těmi dietkami, nezapomínaj mne svú přimluvú před panem otcem naším i před bratry, ať by se o to přičinili, ať bych byla nahoru odpuštěna. Nebť jest už má věc tak ke zlému zapuštěná, ješto nebude-li vskuoře mého nahoru vypravenie buoh vie, kterakť mi se stane. Ale velmiť se lekám bratrovy jiezdy do Prahy, ať by se tiem neprodlilo. Prosím, napomínaj bratra, ať by to prvé bylo zjednáno, nežliť by on ujel.

Takéť toho musím považovati, milý Rúse, žeť sem také šestineděle měla, ješto toho škodu na svém zdraví, dokud jsem živa budu mieti. Dal-liť by mi buoh se s tebú v zdraví shledati, zpravitť tě toho dále, ješto se tomu podivíš, žeť živa mohu býti... A pros

bratra, ať své listy ukáže, tomuť jsem dobře široce psala. A paní Anně i svým dcerám pověz ode mne mou velikou službu.

Dán na Valticích léta Páně 1453

Perchta z Rožmberka

* * *

V ten čas, kdy jsem zpíval bojovné písně proti Turkům, se k nám už blížila smrt a s ní veliký smutek a žal. Předě dnem svatého Františka serafinského zhoršil se zdravotní stav mého mistra, měl zhoubnou zimnici a začal kašlati krev. Nebylo pochyby, den jeho rozdělení se přiblížil. Když se bratři a s nimi i já, staříčkový mnich hlasatel, sešli u jeho lože, žádal o uhašení žízně, neboť už devátý den ničeho nepožil. Hned se však spokojil, když řečeno, že nic po ruce není.

Rozžehli jsme svíce, mistr se modlil od slova k slovu modlitbu odporučení duše. Otec kvardián mu přeříkával modlitby ze svého breviáře, maje oči slzami zality, mýlil se ve čtení. A tu náš mistr, jenž byl i polomrtev svěžího ducha, ponapomenul ho, řka: „Vezměte si můj breviář, tam jsou větší litery.“

Než již se kalí zrak světce božího, jako slepý arciolec Izák dává svým bratrům poslední požehnání, maká po jejich obličejích. Dokončiv požehnání, obrací zatemnělé oči opět k nebi a při slovech Putuj, duše křesťanská se jeho duše ubírá do nebe. Bylo to v sobotu dne 23. října 1456 v sedmdesátém prvním roce jeho věku, ve čtyřicátém roce jeho řeholného nejpříkladnějšího života.

Mnich hlasatel buďto nevěděl, a kdyby mu to bratři vyprávěli, asi by nevěřil, že služební mniši probdělí u mistra několik nocí. Zápasili s ním, dokud měl sílu, neboť stále bojoval s duchy. Anděl ho prý svaloval z nebe, letěl jako kámen střemhlav na zem a roztráštěl si hlavu. Jiný anděl ho bodal mečem, ďábel ho přitom

pálil žhavým železem. Mistr mával kolem sebe rukama, utíkal z postele, běhal divě po místnosti, až někde vysílením padl na zem a chroptěl. Mniši ho přenesli na houni, přikryli, a sotva nabral trošku sil, hned zas někomu lál a spílal, ale nebylo mu rozumět, protože zaměňoval slova za jiná. Služební mniši zavolali tajně lékaře. Ranhojič namíchal lék, podal ho nemocnému. Ten však náhle prozřel ze svých vidin a snů, podíval se přísně kolem sebe. Všichni sklopili zrak, nikdo ten žhavý pohled nevydržel. Jan beze slova uchopil číši do třesoucích se rukou a lék vylil na zem. Pak se zvrátil dozadu, panenky mu vystoupily vzhůru, otevřel ústa, brada mu spadla a ponořil se znovu do svých halucinací.

Po jeho svatém dokonání pochybovali mnozí, že je skutečné mrtev.

I já, mnich hlasatel, jsem tomu nevěřil. Jeho obličej byl jasný, milý a jako živý. Až teprve když otec Jan, který byl svatému muži ze všech nejmilejší, stvrdil, že v mistrovi není více života, dali jsme se všichni do hlasitého pláče a nesmírného naříkání. Viděli jsme, že slunce naše se zatmělo, že Židé, kacíři a Turci teď budou slaviti veliké hody. Zatímco jsme takto truchlili, venkovský lid se už vedral do kláštera, aby uviděl tělesnou schránku svého miláčka. Mnozí byli tu zázračně uzdraveni, mezi nimi jedna slepá, sedmáct let pakostná žena jménem Helena a chromý syn Petrův.

Sedmého dne byl Jan pohřben, na jeho hrob dán nápis:

„Hrob ten v sobě chová slavného mrtvolu Jána. Byltě z Kapistry rodák, obránce a záštita církve, věrozvěst Kristův, spolupodpora řádu. Ozdoba světa skvělá, byl pěstoun pravdy a práva. Muž vzorný životem, jenž největší učeností proslul a v slávě nebes již tam nad hvězdami vládne.“

Ptáte se jistě, co jsem udělal já, mnich hlasatel. Trpce jsem želel odchodu svého mistra. Byl jsem sám, nemocný stářím a tesknící

tam na bitevních pláních, na pustě v Uhrách. Doufal jsem, že i mne Bůh k sobě milostivě povolá, když je má služba na zemi u konce a tělo je unavené. Byla jasná podzimní noc, hvězdy svítily až nad obzorem. Zlá zima se blížila. Díval jsem se do nebe, přál jsem si stát se jednou z hvězd. Počítal jsem hvězdy, čekal jsem na nějaké znamení od milého Pána Boha. Myslel jsem, že z nebe pošle anděla a ten mne na stříbrných perutích odnese tam, kde není nikdy zima, kde je pořád co jíst. Kdosi přicházel, dupal, ozvalo se lání a ten člověk mne bil holí hlava nehlava, vyháněl mne ze své louky, snad se bál, abych mu tam neumřel a nemusel mne pohřbívat. Psi z nedaleké vesnice jeho řevem snad zjančili, vyli a ten člověk vyhrožoval, že je pustí. Srdce mi chtělo z hrudi vyskočit, ale já je dlaní držel a utíkal jsem tak daleko, až jsem psy už neslyšel. A tu jsem pochopil, že mé poslání tady na zemi ještě není skončeno, že musím, chtě nechtě, dál trmácet své staré tělo. Krvavé slunce vyšlo nad pustou, všude na zemi ležel mráz šedivec, který mne zábl do bosých nohou. Rozhlížel jsem se, kde bych našel nějaký lesík, v němž bych se mohl přes den schovat. Klekl jsem na mýtince, kam svítilo slabé podzimní slunce, uprostřed divokého lesa a ptal jsem se z celého srdce: „Co ode mne, Bože, ještě chceš?“

Ale žádná šipka z nebe nepadla, nikdo neodpověděl. A tak jsem se vydal podle slunce směrem poledním do Itálie. Šel jsem za vidinou bílého Assisi, poháněla mne touha spatřit ještě mé milé druhy, z nichž málokterý bude asi ještě naživu. Bůh mi ale nepřál oddychu. Chtěl mne po cestě použít jako hlásnou troubu, a tak jsem všude vykládal o svém mistrovi, lidé mi za to dávali jídlo a nechali mne ve chlévě nocovat. Nešel jsem do Assisi, kde jsem možná mohl zaslouženě odpočívat, vyhnul jsem se Perugii, ubíral se dolů do Říma. Šel jsem pomalu, ale věděl jsem, že dojdu. V ranci jsem nesl knihu zázraků Jana Kapistrána. Ve slavném Vatikánu

jsem pak diktoval svědectví o jeho svatém, příkladném životě. Tak jsem ze všech nejvíc podpořil jeho kanonizaci. Když byl konečně prohlášen za svatého a jeho jméno bylo zapsáno do kalendáře, mohl jsem v klidu umřít i já.

* * *

Léta božieho 1457 o sv. Duchu (5. června) ukázala se druhá hvězda ocasatá a trvala až k sv. Bartoloměji (24. srpna). A tak, jakož vypravují mistři hvězdáři staří, že když se tento zázrak okáže nad kterou zemí a na ní hledí, že se ukazuje znamenává, že v těch zemích bude hlad neb mor anebo krve prolití veliké, anebo, že umře některý mocný král neb pán, jakož se i stalo.

A stalo se tu neděli (20. listopadu) po sv. Alžbětě, že král Ladislav křtil dietě na hradě u sv. Václava panu Zdenkovi z Konopiště s panem Jiříkem zprávci a s jinými kmotry. A tu neděli, když bude k večeruom, tehdy král jide z hradu do Prahy a hned jeho hlava zabolí.

A nazejtře v pondělí vyvrhle se jemu dvě hlize a on jich tajil pro dolejší hanbu, i kázal k sobě svým lékařuom. I dali jemu lékařství aby se upotil a potom dali jemu jiné lékařství, aby jeho proskočilo a nejposléze púšťili jemu krev. A pak leže ve mdlobách tento krásný mládenec i pustil duši. Král Ladislav zhasl jest jako jasná svíce, když temnosti osvěcuje a jako veslo kdyby od lodí na hluboké vodě ztratil, a jako huol podpory všech klecavých, neb když se nejlépe Čechové nadáchom země zvelebenie, po jeho pak smrti sta se jejie zahubenie... a prvé nežli král Ladislav umřel, prosil pana Jiříka zprávce, a to dobrú myslí a pamětí, porúče jemu zemi českú k vládnutí, aby sirotkuom a vdovám pravdy pomáhal a nedal jich utisknutí a křivdy učiniti.

A tu byl tak veliký křik a pláč od lidí takový, jakož někdy veliký pláč byl, když umřel Karel, císař starý.

Staří letopisové čeští

* * *

Prosím Boha, aby na mě seslal nějakou nevyléčitelnou nemoc, ale čím víc prosím, tím jsem zdravější. Bratr Jindřich zemřel, oplakala jsem ho. Vládcem domu se stal nejmladší bratr Jan. Budu teď psát jenom jemu. Otec se mne nezastal, nepomohl mi, Jindřich ho ve všem poslouchal. Konečně přišla moje chvíle. Kdyby Jan na věci trval, pustil by mne můj pán na můj věnný hrad Štejrek. Můj manžel potřebuje teď Rožmberky, aby mu pomohli proti jeho příbuzným. Zdává se mi, že chodím po Krumlově a jsem dosud živá. Ve snu se plní mé nejzbožnější přání: být zas doma. Nedám Janovi pokoj, dokud mě a děti neodveze nahoru na Krumlov. Bojím se umřít násilnou smrtí, obklopena nenávistí, sama už také bez lásky.

Urozenému pánu, panu Janovi z Rožmberka, bratru mému milému.

Modlitbu svú vzkazuji, urozený pane a bratře milý. Ráda bych věděla, by se dobře měl a zdráv byl. Vědětiť dávám, žeť já se bohu děkující na zdraví nyní dobře mám. Ale sem velmi zamúčena, že ke mně žádného nepošlete a to ste mi slíbili a z Brna psali. Milý bratře, kterak to mám sobě na mysl bráti od vás, že ke mně takú tvrdost máte a vědúc mé siré bydlo, že mne tak zapomínáte. Však jsem toho bohdá na vás neprovinila ani proviniti míním z boží pomoci, než vidí se k vám zachovati jako poslušná sestra. I věřímť, milý bratře, že se ke mně jinak rozpomeneš, neb věz chutně, žeť

těžké a siré bydlo s svým pánem mám a toho žádnéj čáku nemám, by se proměnilo jinak: než takú hroznú čáku mám, ješto se psáti nehodí. Než milý bratře, prosím tebe pro pána boha, smiluj se nade mnú a nedopovídaj mi toho. A pošli ke mně Špána, což muož najspíše, a to učiň pro mé dobré, neboť sem něco předcevozala a totě s mého pána vědomím, i nemohu toho sobě zednati bez vaší rady a pomoci, aniž chci toho bez vaší vůle a vědomí jednati. A když to zviš, tu bohda porozumíš, žeť po jiném nestojím než po cti. A jestližeť toho nyní nezednám, tedyť potom k tomu nebudu moci přijíti. A to věda, věřímť, že tím nebudeš meškati, aby to mohlo býti, abych se sa tebu shledala sama. Bylo by mi toho potřeba a také bych tě ráda viděla z lásky...

Perchta z Rozemberka

Dán ve Valticích tu sobotu před novým létem léta Páně 1463

* * *

Byl řežavějící letní den, na okně bzikaly mouchy a vyměňovaly si místa vzteklymi cikcaky. Lichtenštejn se potil, až se leskl. Kulhal ode zdi ke zdi, křižoval podivně a nepravidelně místnost jako chycené zvíře. Ruce měl zaklesnuté za zády, rozvíral a zavíral prsty. Hlavu vtáhl mezi ramena, záda vyboulil. Vedro sílilo, rozlévalo se pokojem, rozmazávaly se v něm kontury předmětů. Chtěla, aby jí zařídil stěhování na Krumlov. Prála si rozdělit spravedlivě majetek. V ruce držela pevně klíč od pokoje, rozhodnutá, že ho ven nepustí, dokud se s ní nedohodne. Pozorovala, jak kulhá, jak se potí. Prohlížela si jeho ošumělý oděv, už o sebe nedbá jako dřív. Nedívá se na ni, hlasitě dýchá, zabírá prostor. Cizí člověk. Netouží nad ním zvítězit, přesvědčit ho, přemluvit, nechce ho ani ranit.

Chce se s ním rozejít, opustit ho. Nikdy už ho nevidět. Když si to uvědomila, celá se uvnitř roztřásla. Bála se své odvahy. Žasla nad tím, že dlouhodobé utrpení přináší tak náhlé rozhodnutí.

Mouchy bzikaly, žalovaly naléhavě a bolestně na nesvobodu, na neukojenost, na své zoufalé létání v kruhu, na svůj bezútěšný omyl, že se musí pořád otloukat o sklo. Dotlouct se do smrti, aniž by našly škvíru, cíl, vysvobození. Chvillemi umlkly, jako by našly východisko, ale pak byl jejich bzukot ještě plačtivější.

„Donutili mě, abych si tě vzal,“ říkal s nekonečnou sebelítostí. „Slibovali mi, že se má nestvůrnost utopí v moři lásky, která se bude vlnit od břehů tvé duše k břehům duše moje. Mohli jsme být šťastni, ale nestalo se to pro tvou velikou pýchu. Chtěla sis v manželství se mnou vysloužit nebe. Já měl být holí, o kterou se hodlala opírat na své cestě do boží náruče. Vyčítáš mi, že jsem ti zničil život. Pořád jsi jenom vyčítala, ale neudělala jsi nic. Proč jsi se nepokusila o svou záchranu? Chodila jsi pořád od jednoho ke druhému, fňukala jsi a plakala, psala na všechny strany stížnosti. Nenáviděl jsem tvou mučící dobrotu, utíkal jsem od ní, aby ji kat spral. Byla jsi na světě snad jen proto, abys mne usvědčovala z mé špatnosti, abys mne týrala svou svatostí.“

„Udělala jsem, co jsem mohla a uměla, ale nepodařilo se to. Kdysi jsem toužila po tvé lásce, byla jsem tu tak sama. Čekala jsem, že přijdeš, ale ty jsi utekl. Ještě přednedávnem jsem projevila dobrou vůli žít s tebou v řádném manželství. Zastavila jsem přece kvůli tobě všechny svoje klenoty. Chtěla jsem si koupit tvou lásku.“

„Udělalas to, abys mne ponížila. Moje žena se dala koupit jako nějaká kuběna. Pořád obviňuješ mou matku a sestry. Ty nemáš čisté svědomí, proto se bojíš. Já vím, jaké to je, když se moje myšlenky změň v běsy. To všechno, má paní, jsou jen tvé špatné a zlé myšlenky.“

„Toužila jsem být andělem, ale pořád víc se propadám do pekla. Hřešila jsem i tělesně se sluhou Štěpánem. Tehdy jsem měla ještě radost, ale teď mám v sobě jen nenávist. K čeledi, k tobě, k sobě. Kněz mi neumí dát rozhrěšení, Pán Bůh mne nechce. Lezu po kolenu před svatou pannou, držím pusty, dokonce jsem i bičovala své hříšné tělo, nic nepomáhá.“

Plakala z hněvu, ne z lítosti. Lichtenštejn se teď zastavil na své pouti ode zdi ke zdi, pozorně si ji prohlížel. Jak je krásná, když se zlobí, jak je vášnivá. Už už vztahoval ruce, aby svou paní objal. Dívčí úsměv, který se mu kmitl v obličeji, jí připomněl padlého anděla, za něhož se kdysi vdala.

„Jsem rád, že jsi hříšná. Dokonce mne vzrušuje, když si tě představuji v náruči jiného muže. Řekni mi, jak to bylo.“

„Nebudu o tom mluvit. Chci jen, abys věděl, že nejsem z ledu.“

„Ty máš přece rozkoš z toho, že trpíš. Zkusila jsi možná tolik jako ti hlupáci, co nemají rádi život, utíkají do lesů a do hor, aby si tam vysloužili věčnou spásu. Jeden prý tam stojí přikován na celá desetiletí řetězem ke sloupu, druhý si rozdírá kůži drsnými kameny, aby dovedl ovládat své tělesné chtíče, třetí se opírá o stěnu a nejde spát, když ho spánek přemáhá, čtvrtý si svázel tenkým řemínkem krk a tělo, takže musí lézt jako zvíře po čtyřech s hlavou sehnutou a řemínky mu rozdírají kůži. Jídají prý jen každý druhý nebo třetí den a věří, že čím víc se trýzní, tím budou svatější. Ty jsi také taková. Kdybys měla raději světský život než posmrtný, mohlas být na světě šťastná. Ale řekni, proč tě Bůh tak potrestal, že tě spojil se mnou?“

„Mohl ses změnit, kdybys chtěl.“

„Změnit? Ty ses také nezměnila. Každý jsme takový, jak jsme se narodili. Cožpak rozkoš a hrůza není to samé a jedna druhou nenásobí? Nemohu být zkrátka s nikým zadobře, nemohu vystát to, co jiní nazývají domácím štěstím.“

„Chci jenom, abys mne propustil. A jestli se se mnou spravedlivě nevyrovnáš, moji bratři budou na tebe žalovat u českých pánů, u papeže žádat o rozvod.“

Lichtenštejn se zastavil a zahleděl se na ni. Přimhouřil oči, povytáhl laškovně obočí, jeho rty se roztáhly k úsměvu. V obličeji se rychle střídal pokus o úžas, soucit, posměch, hněv a nakonec se objevily rozpaky, skoro dívčí.

„Takhle se mi líbíš,“ řekl nakonec, „takhle bys mohla být mou ženou. Byli bychom spolu proti všem. Proti lidem a jejich pokrytectví, proti církvím a jejich lžím, proti papeži. A dokonce i proti Bohu a ďáblu. To všechno si lidé vymysleli, protože jsou slabí. Jsem možná zvrhlý, ale vím, že ve vesmíru panují jiné zákony. Vesmírná síla netřídí na dobré a špatné. Rozdělování a hodnocení lidé potřebují, aby se mohli navzájem ničit a vraždit, aby to nemuseli dělat za sebe, ale za Boha anebo za ďábla. A zatím všechno dělají jen pro svůj vlastní prospěch.“

„Když mne nepustíš po dobrém, budu sama psát českým i moravským pánům, žádat je, aby se mne zastali. Zavolám na pomoc rytíře, jejichž povinností je obrana ženy. Nebudu už dbát na pověst Rožmberků ani Lichtenštejnů a udělám, co chci.“

„Tos měla udělat už před lety,“ řekl Lichtenštejn. „Dokud jsi byla mladá a krásná. Pochybuju, že tak slavní páni budou pro tebe tasit meče. Jsi stará, ale mně se líbíš čím dál tím víc.“

„Budu na tebe žalovat.“

V pokoji se už téměř nedalo dýchat. I mouchy únavou umlkaly. Když se Lichtenštejn zmiňoval o její bývalé kráse, činil to jen z nechuti k její kráse nynější. Ženství se v ní kupodivu odříkáním nescvrklo, v jejím těle kolovaly šťávy, které nebyly ani dost málo trpké. Její tělo žilo a kvetlo.

„Byl bych s tebou rád,“ řekl Lichtenštejn a v jeho očích spatřila bezbranný pohled svých dětí. Bože, úpěla v duchu, dej mi sílu dostát svému slovu. Její tvář zpřísněla, její tělo ztuhlo. Vypadala jako socha, když řekla:

„Ne, pane, odcházím ze své vlastní vůle.“

„Propouštím tě,“ řekl a v očích se mu objevily slzy. Dopadl do křesla, předklonil se a schoval obličej do dlaní. Paní Perchta otevřela okna, ofoukl je teplý větřík. I mouchy obživly a opakovaly své cikcakové lety. Chvíli stála, snad se rozhodovala, jestli přistoupí k Janovi a vezme jeho hlavu do náručí anebo vezme klíč a beze slova odemkne. Po dlouhé chvíli, naplněné žalostným bzučením, se dověkla ke dveřím a odemkla. Táhla za sebou, teď už úplně sama, břemeno svého života. Hned v následujících dnech poznala, jak je těžké uskutečnit vlastní rozhodnutí.

Z vlastní vůle, bez vyššího souhlasu zrušila své manželství. Žalovala veřejně na pána z Lichtenštejnu, prozradila všechno, co jí učinil. Jan dostal pak dopis od velmožů, královských poradců a jiných pánů, jako byli Zdeněk ze Šternberka, Jindřich z Lipého, Jindřich z Hradce, Bohuslav ze Švamberka, Burjan z Gutštejna a Dobrohost z Romšperka. Důtklivě v něm píší, kterak zprávu mají od svého přítele Jana z Rožmberka, že Perchta, jeho sestra, strpěla až po tu dobu od něho nedostatek, potupu, mnoho zlého a že přes mnohá napomínání se v tom nic nepolepšilo. Žádají ho, aby buď manželku svou náležitě opatroval, anebo výpověď opravcův mocných podnikl a jejich rozsudek byl vykonán. Na rozvod pán z Lichtenštejnu nepřistoupil, avšak pustil Perchtu na Krumlov.

Když konečně v lehkém kočáře opouštěla Mikulov a paní Šermarýn i panna Machna radostí plakaly, měla oči suché. Tolik snila o tom, jak to bude krásné, až navždy pojede tam nahoru, kde jsou lesy chlupaté a nad nimi kraluje moudrá hora Klet, kde se lesk-

nou rybníky, ševelí rákosí. Uvidí všechny své milé lidi, bude mezi nimi žít. Jenže, když se sen stal skutečností, neuměla se radovat. Vzpomínala na krátké návštěvy radosti ze života, ale neuměla je přivolat.

Její život na Krumlově začal pokáním. Měla změnit svoje zvyky, naučit se žít bez stížností. Neměla si teď ani komu stěžovat. Oldřich z Rožmberka předal vládcovství domu nejmladšímu Janovi, ale vládnout ho nenechal. Pořád mařil jeho plány a jednání, intrigoval. Z navrátilší se dcery neměl žádnou radost, kde mohl, tam se jí vyhnul. Bratr Jan jí ve všem vyhověl, ale Perchta spokojená nebyla. Chodila oblečená všacka v bílém, nikdo neviděl na její tváři úsměv. Provádala dceru Elišku do Vídně a tím měly skončit její světské starosti. Milovala kdysi svého syna, ale bála se k němu připoutat, protože věděla, že ho bude muset odevzdat otci. Proti svému slibu se vzbouřit nedokázala, a tak trpěla, pořád se s ním v duchu loučila. Andreas před ní utíkal snad proto, že ji pořád obklopovala mlha smutku tak hustá, že přes ni nemohl ani poznat pravou podobu své matky. Úpěnlivě se modlila, týrala tělo pusty, její jáství opět přerostlo do takové obludnosti, že se bičovala.

Doufala, že svobody lze dosáhnout askezí, nadpřirozenou extází, jíž se duše vrací od smyslné hříšnosti a nenávisti v nadpřirozenou svatost. Potom teprve uvidí všechny věci, z nichž se dříve těšila, toužila po nich, jako je láska, bohatství, zdobnost, krása, vědecké nauky, a stejně to, čeho se bála, jako zármutek, žal, nenávisť, nemoc a smrt v jejich plné nicotnosti. K tomu směřovala, ale nedařilo se to. Nedostávalo se lásky. Nemohla milovat Boha, protože on ji nemiloval, byli od sebe odděleni. Chtěla nahradit lásku boží jinou láskou, rozhodla se, že bude milovat chudé a nemocné. Každý den chodívala dolů do města, na ruce nesla proutěný košík. Byl v něm chléb, med, cukr, maso a máslo, mívala tam i několik

grošů. Zacházela do nejnuznějších domů a přístřešků, navštěvovala chudobince a pastoušky, chodila do klášterních špitálů, podělovala nejubožejší. Toužila k sobě obrátit lásku všech trpících, sytit jí svou hladovou duši. Ale ani modlitby těch nejzbožnějších nenadlehčily tíhu jejího života.

Mluvili o ní jako o bílé paní. Trochu se jí báli, byla jiná než oni.

* * *

Kulhavý vlk trávil své stáří na hradě Majdštejně v jihočeských lesích nad řekou Vltavou. Sám si to místo vybral, kdekdo se divil proč. Možná proto, že hovělo jeho náladě, bylo opuštěné a melancholické. Pan Oldřich propadal trudnomyslnosti od té doby, co jeho nejmladší syn Jan zvedl onoho památného dne na Staroměstské radnici v Praze meč a zvolal: Ať žije Jiří, král český! Oldřich kdysi sám korunoval krále Albrechta a pak jím pohyboval jako loutkou. Dosazoval na trůn slabé nerozhodné vládce, nitky všeho dění se mu sbíhaly v rukou. Takové časy měl rád, tehdy se mu chtělo žít. Syn Jan zvolil králem největšího nepřítele svého otce, Jiřík dosedl na český trůn, může být něco horšího?

Pan Oldřich vedl příliš nákladné války, půjčoval si na vysoké úroky a zadlužil tak neúměrně rožmberské hospodářství. Byl velkým a mocným pánem na úkor svých dětí a vnuků a nebyl ochoten si to připustit. Nechtěl nic prodat a odmítal vydat listiny na rožmberská zboží synu Janovi. Proklel ho, a tím víc želel odchodu nejstaršího Jindřicha. Pořád číchal štiplavý pach plísně, co chvíli se roztrásl chladem, který vanul ze synova hrobu ve vyšehradském klášteře. Kdyby byl zůstal Jindřich naživu, nemusel by pan Oldřich na výměnek na Majdštejn, jeho prvorozený

by ho nejen po svém boku snesl, ale potřeboval by ho. Pokud byl ještě na Krumlově, pozoroval všechny Janovy činy, oči mu číhaly ve škvírách vrásek, jeho podrážděnost rostla. Bolestně schoulen, trápen ledvinovými kolikami a revmatismem nenávistně se rozhlížel, odkud přijde další zrada. Byl den ze dne menší, den ze dne šedivější. Když odcházel nebo přicházel, ohlašoval se klepáním na všechno, co mu přišlo do cesty. Klepal klouby na dveře, na zdi, na stoly, na opěradla židlí. Všem se ulevilo, když prohlásil, že se odstěhuje na Majdštejn. Odešel do ústraní, aby, jak sám napsal a podepsal, „zde na tomto světě bídném v pokoji jsa Bohu milému mohl sloužiti a pokoje skrze to dojíti věčného“.

Otec a syn uzavřeli spolu v červenci 1457 ve Vídni pravoplatnou smlouvu. Na tuto listinu přivěsil svou oboustrannou pečeť Ladislav, uherský a český král, biskup pasovský S. Udalrici dei gracia episcopi ecclesie Pataviensis, dále pán ze Šaumburku, pan Rudger Štorkenbergér a pan Hynek z Lichtenburku a na Bítově. Smlouvu korunují dvě pečeti v červeném vosku s pětistou růží na štítě, patří panu Oldřichovi a panu Janu z Rožmberka. Pan Oldřich postupuje vládu panství synu Janovi a sám praví:

A pan Jan, syn můj nadepsaný, již jako mocný pán všeho panství a statku našeho jiného jemu ode mne vzdaného a mocně poručeného mocen jsa tiem, aby dluhy platil, dobré lidi, kteříž se nás stojie, vyvadil a ta panství bez zmatku řiedil a pôsobil, což by našeho dobrého poctivého bylo a užitečného... A na to já již, co najspieše budu moci, konečně pak o suchých dnech najprve příštích po sv. Kříži pana Jana, syna svého toho panství všeho konečně dckami mám zmocnit zemskými podle řádu a práva země české, tak aby s tiem jako svým vlastním učiniti mohl pro potrebu zastaviti, zapsati a prodati bez zmatku a překazy všeliké.

Item listové také svobod našich a privilegií, kteříž jsú na Crumplově položení v páně Janově moci, syna mého milého, tu konečně mají zuostati, tak, aby on jich buďto k súdom i k jiným potřebám mocně požívati mohl bez zmatku...

Pan Oldřich písemně slíbil a podpisem stvrdil, že se nebude do ničeho plésti ani služebnictvu rozkazovati, ale nechá svého syna vládnout, neboť jest sám obtížen nemocemi, kteréž milý Bůh na něho ráčil dopustit. Nebude překážeti a v nic sahati nižádným obyčejem, nic prodávat ani kupovat bez Janovy vůle. Vymínuje si jen, že když se bude vkládati do desek a bude se prodávati nebo kupovati nějaké zboží, aby o tom věděl.

Pan Jan se zavázal, že ponechá otci hrad Majdštejn k pokojnému bydlení a 500 kop grošů ročního platu dobrých stříbrných neb zlatých dobrých uherských a k tomu vsi a zboží křemžetské a rybníčky s vším příslušenstvím. Z krumlovského rybníku, kdyby byl vypuštěn, má dostati pan Oldřich polovici ryb a z ostatních pět čebrův, dva drajlinky vína obdrží z rožmberských vinic a každý rok jednu velkou houfnici a dvě malé, které Křížek puškař v Budějovicích slil, a velikou tarasnici, patnáct centnéřů salnytru, deset centnéřů síry, dřevo a podíl z lovů, žito, slad z nového ječmene a oves.

Odešel do ústraní, ale klidu se nedočkal. Jan byl ve velikých finančních nesnázích a nemohl otci vyplatit, oč ho žádal. A tak kdysi nejbohatší muž v království zůstal dlužen masaři za pět volů a krávu. Hrad Majdštejn potřeboval opravy. Oldřich chtěl po synovi aspoň šest kop grošů, aby mohl nechat opravit dlažbu před mostem, potřeboval koupit šindele a latě, vozík a koně. Ani ne rok po uzavření smlouvy rovnají rožmberští úředníci spory mezi Janem a Oldřichem. Otec pod pohrůžkami vymáhal na synovi peníze, ale odmítal mu vydat listiny na rožmberská zboží. Bez

listin nemohl Jan řídit panství, prodávat ani kupovat, nemohl ani k soudům. Jan se topil v nepříjemnostech a dluzích a pan Oldřich se mu na Majdštejně posmíval. Při svém odjezdu z Krumlova listiny a majestáty někam schoval, nikdo nevěděl, jestli zůstaly na Krumlově nebo je odvezl na Majdštejn. To byla otcova pomsta. Nepřál si asi, aby vyšlo najevo, že listiny, které vyšly z jeho padělatelské dílny, jsou falešné. Písmo je tu sice novým vyděláním kůže odstraněno, listina přepsána, ale původní písmena při bedlivém pozorování prosvítají. Při odstraňování starého textu nadělal falzarius na listině skvrny, jindy je písmo rozlezlé a retušované. I na pergamentu je k poznání, že nepochází z královské kanceláře, že listy jsou vyříznuté z nějaké jiné knihy. Pergamen na pravých listinách je světlý, hladký, po celé straně stejný, písmo obyčejné, nenápadné a bez retuší. Listy mají rámec a linkování provedené bezbarevnou rafijí, a to u falz chybí. Padělané pečeti jsou tlustší než pravé a jsou duté. V dílně pana Oldřicha padělali i listiny krále Přemysla II. Otakara a císaře Karla IV. Pan Oldřich nikdy nedával falza z rukou a neudělal to, ani když šel na výměnek. Možná očekával, že ho Jan bude prosit, aby se vrátil na Krumlov i s listinami. Místo toho Jan žaloval králi Jiřímu, prosil, aby se ho proti otci zastal. Co mohlo být pro Oldřicha trapnějšího, než když obdržel list od krále, psaný v Kutné Hoře 7. dubna 1461, v němž ho jeho největší nepřítel a škůdce napomíná, aby svému synovi vydal listiny. Když Oldřich neposlechl, ba zalezl ještě hloub do svého úkrytu na Majdštejně a odmítal s kýmkoliv mluvit, vyslal k němu král Jošta, biskupa vratislavského. Sám byl tak taktní, že nechtěl dál osobně zasahovat do Oldřichova soukromí. Poděbrad si ostatně Rožmberky pomalu kupoval. Jindřich, ještě před smrtí, dostal od něho zápis na královské město České Budějovice, ten však nikdy nevešel v platnost pro odpor měšťanů. Jošt byl nejdříve

převorem ve Strakoncích, v roce 1456 se stal biskupem vratislavským. Dostal od panovníka nejvýznamnější prelátské místo v království vedle Olomouce a Prahy, byl za to vděčný. Biskup Jošt, požádán písemně králem Jiřím, přijel v srpnu 1461 na Krumlov. O výsledcích své mise vypověděl písemně, aby se žádný z protivníků napříště nemohl vyhnout svým povinnostem:

My, Jošt z božie milosti biskup vratislavský etc. známo činíme tiemto listem obecně přede všemi, ktož jej koli uzrie nebo čtúc slyšeti budú, tak jakož urození páni, pan Oldřich z Rozmberga, pán a otec náš milý s jedné a urozený pán pan Jan z Rozmberga, bratr náš milý s strany druhé, o ruoznice a puotky a nesnáze mezi sebu rozličné nás dobrovolně za prostředníka a rozdielčí všech věcí jakožto ubrmana mocného zvolili a zvolivše oba spolu i každý zvlášť snažně nás prosili, abychom se v ty a takové věci mezi nimi uvázali a vložili... Protož my s pomocí Pána Boha všemohúcieho takovú nevuoli a nesnáz chtiec ukrotiti a z lásky krve přirozené mezi sebu jakožto mezi najbližšími uhasiti, tuto výpověď učinili sme a mocí listu toho činíme... A dále vypoviedáme: pan Oldřich, otec náš milý, aby se vstěhoval do Crumplova na hrad do toho pokoje, v kterém JMt prve jest byl a tu pan Jan, bratr náš, aby JMt poctivě choval a opatřil tak, jakožto synu věrnému pana otce svého milého opatřiti sluší a podle JMti i služebníky jeho. Dále také rozkazujem dluhy spravedlivé, kteréž by se pan otec náš na Majdštejně zadlužil, ty pan Jan, bratr náš podle rozeznánie našeho má zaplatiti a pan otec náš má jemu popsané na ceduli dát, aby je věděl. Více vypoviedáme, pan otec náš milý, aby hradu Majdštejnu panu Janovi synu svému a bratru našemu v jeho moc postúpil ihned bez prodlení a hned se vystěhoval bez meškání a k tomu stěhování pan Jan, bratr náš má JMti vozbu opatřiti

a k tomu všech pušek, salnytru, síry, prachu, šípuov, pavéz a všie jiné zbrani, tu na hradě a při hradu nechati ráčil, k tomu také piva, vína, skladuov, žita mlácené i nemlácené i jiné obilí a spíže, koně vozné, krávy, svině i jiné nábytky a hospodárstvie, to vše tu při hradu v moci páně Janovi, bratru našemu, zuostalo. Toto znamenitě bez paměti přivodiec vypoviedáme: všecky zápisy a listy svobod našich starodávných předkův a obdarování prvních kniežat, ciesařov, králův i všecky zápisy k užitku panství našeho jakéžkoli příslušné a příšlé, ty aby pan otec náš milý na Crumplově v moc svú a naší páně Janovu konečně položil.

Toto také vypoviedáme: všecky klenoty zlaté i stříbrné aneb kterážkoli a jakžkoli jmenované pan otec náš milý kdežkoli je zastavil to panu Janovi, synu svému, ihned pověděl a ukázal, aby pan Jan ty vyplatil a ku panství našemu zase přivedl: a kteréž ještě pan otec náš JMt klenoty v své moci má, aby nezastavoval ani zastaviti mohl, neutracoval ani utratiti mohl...

Jenž jest dán a psán na Crumplově ten pondělí po slavném matky Božie nanebevzetie léta od narození syna Božieho tisícieho čtyřstého šedesátého prvního.

Na červeno-bílé šňůře je k listině přivěšena oválná pečeť. V gotické architektuře tam sedí na trůně biskup, pravicí žehná, v levé ruce drží berlu. Nad biskupem napravo je svatý Václav, nalevo štít s orlicí, u nohou má rožmberskou růži. Podepsán je S. Jodici Dei gracia episcopi Wratislawiensis.

Pan Oldřich však Jošta neposlechl. Zůstával dál na Majdštejně a bránil se, když ho Jan chtěl přestěhovat na Krumlov. Vymlouval se, že ho navštěvují papežové a císaři, že uzavírá důležité obchody. Posílal listy svým přátelům i nepřátelům, vyhlášoval války anebo zase upadal do hluboké melancholie a stesku, celé dny trávil v po-

steli, s nikým nemluvil a odmítal jíst. Listiny na rožmberské zboží nevydal, nikdo nevěděl, kde jsou. Báli se, že je při jednom ze svých zuřivých záchvatů zničí anebo umře a nikomu neřekne, kam své milované papíry schoval. Vedl plačtivý monolog, jehož obsahu nikdo nerozuměl. Byl hluchý ke všemu přesvědčování, plakal hlasitě a hněvivě a zase mučivě dlouho mlčel. Jeho tělesné i duševní utrpení bylo uzavřeno v kruhu své máníe, tlouklo se o stěny, mlátilo samo do sebe a bylo tak zarputilé, že budilo nikoliv soucit, ale odpor. Obviňoval každého ze spoluúčasti na svém žalostném a beznadějném stavu. Trestal všechny, kdo byli kolem něho, svými schválnostmi, vymýšlel další a další pomsty. Petr z Mikovic, purkrabí na Majdštejně, se sám vypravil na Krumlov poprosit, aby pan Jan z moci synovské odvezl pana Oldřicha násilím. Purkrabí nemá dost služebnictva, nemá ani moc k tomu, aby pána ohlídal. Pan Oldřich je prolezlý dnou a revmatismem, mívá ledvinové záchvaty. Při velikých bolestech obviňuje všechny přítomné, že ho otrávil. V noci sedá v posteli, brání se spánku, protože se bojí, že ho někdo zabije. Celé dny nepozře ani sousto, hubne a chátrá i na těle. Purkrabí si neví rady, za nic nemůže ručit.

Paní Perchta rozhodla, že hned zítra pojedou s bratrem na Majdštejn a otce přivezou. Sama bude na Krumlově pečovat, aby měl všechno, co potřebuje, a nemohl na své děti u Pána Boha žalovat. Jan chtěl cestu odložit, věděl, že otec bude o svou svobodu bojovat a že jeho příjezd rozbouří klidnou hladinu života na Krumlově. Až teprve když strážé chytili na Krumlově dva lapky, kteří se pod hrozbou mučení přiznali, že je pan Oldřich najal, aby ukradli jeho travičskou dílnu a jiné věci, rozhodl se pan Jan k činu. Bylo před svatým Tomášem, jako tenkrát, když se na Krumlově konal soud nad Janem Smilem z Křemže. Vyjeli časně ráno, hned po roztmívce, do mokřavého dne. Hora Kleť byla za-

halená v mracích, dusivé nebe, uvízlé v korunách stromů, viselo nad lidmi jako hrozba. Nažloutlé mraky slibovaly sních. Kopyta koní prolamovala na kalužích tenkou vrstvičku ledu, jeli samou vlhčinou. Kolikrát museli sluhové a ozbrojení muži vyprošťovat kola kočáru z bahna, koním plihla hřívá na čele mezi ušima. Jižní Čechy jsou místy jako škraloup, tenká vrstva pevné půdy se proboří, vůz utone i s koňmi, vozkou a panstvem. Paní Perchta seděla v kočáře zabalená do kuních kožešin, a jak se blížili k Majdštejnu, byla jí pořád větší zima. Cesta vedla houštinami, kde sotva projeli, těžké větve bušily do dveří a kol. V lesích byla téměř tma, paní přemýšlela, proč si asi pan Oldřich vybral jako místo svého odpočinku Děvčí hrádek. V celém kraji nebylo snad smutnější sídlo. A ta opuštěnost. K hradu nepřiléhalo žádné městečko, ba ani vesnice, stál sám na skále nad řekou Vltavou a křemžským potokem, a k tomu měl divnou pověst. Pocestní se báli k místu jen přiblížit, zdálky ho objížděli a obcházel. V lesích číhali lapkové, ale ještě víc se lidé báli přízraků. Strašili tu prý dávní obyvatelé toho místa, Keltové. Lidé vídali nahé obry, kteří se podobali lidem, ale byli bez vlasů, pomalovaní bílými pruhy. Jindy se prý vynořovaly holé hlavy z močálů, i v zimě, pokud voda nezamrzla. Keltové odešli, duchové tu bydleli dál a místa se zmocnili Rožmberkové. Podle pověsti postavil Děvčí hrádek Jošt z Rožmberka. Lovil tu prý kdysi a na skále nad řekou spatřil překrásnou pannu. Měla rusé vlasy, zelené oči a panu Joštovi se tak zalíbila, že se s ní oženil. Na místě, kde se setkali, dal postavit hrad. Jiná legenda praví, že dívka byla pasačka a pan Jošt ji nesměl pojmout za manželku. Postavil hrad jako sídlo tajné a zakázané lásky. Ještě jiná pověst vypráví, že pan Jošt byl smilník, zvrhlík a násilník. Postavil Majdštejn, aby si měl kam vodit nevinné dívky, a když se jich nabažil, házel prý je ze skály do Vltavy.

V údolí Vltavy byla taková mlha, že viděli jen na pár kroků. Kočár konečně zastavil, padací most se spustil, brána se otevřela. Když vešli do jídelny, spatřili trůn pokrytý polštáři a kožešinami, na něm seděl podivný skřet. Tvářil se jako staré trucovité dítě, ale vyžadoval projevy povinné úcty dětí k rodičům. Děti stály dlouho vedle sebe a nehýbaly se, bály se otce, protože v dítěti zůstane až nadosmrti dětská hrůza z člověka, který měl kdysi moc nad jeho životem.

Nechal je stát a prohlížel si je potměšilým pohledem ze strany. Žluté oči mu svítily z hluboko zapadlých očních důlků, na hlavě měl bílé chmýří. Vypadal jako sovička a vydával dlouhý naříkavý pláč, kterým puštík ohlašuje něčí smrt. Když chtěl konečně cosi říct lidskou řečí, rozkašlal se a plival kolem sebe hleny. Paní Perchtu překvapila jeho tělesná bezmoc stejně jako jeho slzy tenkrát, když byl ještě tělesně zdatný. Šaty, které nosíval v dobách své robustní mužnosti, na něm visely jako strhané pavučiny. Zapomenutý pavouk snoval dál své síť daleko od lidí i much. Kulhavý vlk se pokusil vstát, dal najevo dobrou vůli, ale paže, na nichž se vzepjal, se mu v loktech zlomily, tělo dopadlo zpátky na trůn a zachřestilo jako pytel kostí. V té chvíli se vztyčil jeho oblíbený pes, také už slepý a prašivý. Začal nepřítčně štěkat. Cenil zuby, které mu dávno vypadaly, chlupy na šíji mu stály jako hřebíky, ocas stáhl mezi nohy. Kulhavý vlk nabral dech a rozkřičel se ze všech sil. Znělo to, jako když třaská nádobí.

„Strážce,“ volal a ukazoval křivým ukazovákem s dlouhým špinavým nehtem na svého syna. „Chopte se ho, vsadte ho zpátky do kulaté věže Hrádku.“

Dva staří sluhové, připraveni po obou stranách trůnu, přiskočili a vtlačili starce na jeho místo. Hned mu shovívavě vysvětlovali, že to není Jan Smil z Křemže, ale pan Jan z Rožmberka, jeho milý

syn ho přijel navštívit. Pan Oldřich si nedal říct. Mezi záchvaty dušnosti volal pískavým hlasem, sotva mu bylo rozumět: „Padělal královské listiny. Buřič a podvrtník. Chce mne zabít. Zmocnit se zlatokorunského kláštera. Strážel!“

A tu přistoupí k otci kdysi nejmilejší dcera Perchta, položí mu ruce na hlavu. Její prsty už nejsou tenké a dívčí, klouby vystoupily, hřbety rukou v klikatých cestičkách promodrávají.

„Paní Anno,“ sípěl Oldřich, „tvá prosba mne neoblomí. Sám císař Zikmund prosil, abych zakročil.“

„Jsem tvoje dcera, vzpamatuj se, otče.“

„Dej mi své listiny a vrať se na Křemži. Moje dcera by svého otce ne-zradila. Jsi bezbožná hříšnice, kacírka, která se Pánu Bohu nelíbí.“

Dveře se v té chvíli samy otevřely, jídelnou prolétl studený pro-sincový van, ofoukl Perchtinu bílou postavu, nadlehčil její závoj, zahrál si s dlouhými cípatými rukávy. Sluha běžel dveře zavřít, dlouho před nimi stál, asi zkoumal, jak je možné, že se tak těžké dveře, opatřené železným zámkem, samy otevřely.

Jak je vyhublý, říkála si paní Perchta a obrátila se ke starému komorníkovi s otázkou, jestli otec jí. Komorník uctivě odpověděl, že pan otec ráčí všechno jídlo vyhodit. Jan se pak odvážil přistoupit blíž, vyprávěl otci o Krumlově. Visí tam pořád na svém místě obraz paní Kateřiny. V náznacích se odvážil mluvit o odjezdu. Sliboval, že otec bude zase spát ve své ložnici a ve své posteli, bude mít svoje věrné sloužící a psy.

Obličej pana Oldřicha zpitvorněl. Z mlh vyplula jakási myšlenka, zaleskla se na okamžik v levém oku. Oko obživlo. Všichni v ti-chu čekali a doufali, že možná ústa řeknou něco rozumného.

„Jiřík,“ řekl po chvíli pomalu a unaveně. „Psal mi král Jiřík, abych Janovi odevzdal listiny na všechna rožmberská zboží, ale já mu je nedám. Neposlechnu krále.“

Jan a Perchta na sebe zoufale pohlédli, nevěděli, co dál, ale ve starcově obličeji tkvěl úsměv skoro dětský. Pergamenová barva zmizela, objevil se zlatě růžový nádech života, oči jiskřily.

„Smil,“ vyjmenovával a přitom vztyčoval jeden křivý prst za druhým, „Jiřík, Aleš ze Šternberka, Hanuš z Lichtenštejna, všichni jdou po mně. Chtějí si rozebrat moje panství. Můj syn Jan má moje jedy. Chce mne otrávit.“

V tom okamžiku znehybněl, něco velmi těžkého ho táhlo dolů. Zamával pravou rukou, jako by se loučil anebo odháněl nějaké neviditelné bytosti. V tom gestu byla už smrtelná únava a trpná odevzdanost.

„Přijeli jsme si pro tebe, otče,“ řekla honem paní Perchta. Doufala, že se jí podaří vytáhnout ho ještě na chvíli z bludů. „Budeme zase žít všichni společně na Krumlově. V pokání, v bázni boží, jako jsme žili kdysi.“

„Kateřino,“ zašeptal pan Oldřich něžně, „ty ses mi vrátila?“

Svraštil obličej, v očních škvírách se objevily slzy. Stékaly po bledých vráscitých lících, špinavýma rukama je otíral. Paní Perchta vzala otcovu hlavu do rukou a přitiskla si ji ke hrudi. Pocítila milost soucitu a byla šťastná. Chovala svého kdysi mocného otce, odpouštěla mu. Ne, nebude na něj Pánu Bohu žalovat. Jsou oba v očích Prozřetelnosti stejně bídni, ale ona je dosud na těle i na duchu zdravá.

Pan Oldřich se jí držel a žalostně plakal, bylo lhostejné, ke komu se vine, koho miluje. Požádala sluhu, aby přinesl jídlo, a jala se otce krmit. Kupodivu, od své zemřelé choti si jídlo vzal.

„Kateřino,“ oslovoval ji zalykavě každou chvíli a znovu a znovu se rozplýval v slzách. „Ty ses ke mně vrátila, přece mne milý Bůh nechová v takové nenávisti, jak jsem si ve své samotě představoval.“

Jan si sedl po otcově pravici a hladil ho po rameně. Chtěl využít jeho poddajnosti k tomu, aby vyzvěděl, kde schoval listiny. Sotva se o nich zmínil, přestal pan Oldřich jíst, odstrčil talíř a volal:

„Stráže, chopte se ho! Chce mne odtud odvést, dát prohledat Majdštejn a zmocnit se listin. Vsaďte ho do kulaté věže Hrádku, ať má čas na rozmyšlenou. V pravou chvíli uspořádám soud. Poprava ho nemine. Poslouchejte dobře všichni, co vám teď říkám. Přísahám, že listiny předám jen Jindřichovi, tomu jedinému jsem udělil právo vládnout v rožmberském domě. Bůh stojí při mně, chrání rožmberský majetek před zloději a zrádci.“

Jan shovívavě otci vysvětloval, že on je teď pánem na Krumlově, že Jindřich je mrtev. Stěžoval si, že nemůže rožmberské zboží dál rozmnožovat a zvětšovat, když nemůže prodávat ani kupovat. Když domluvil, bylo chvíli ticho, pan Oldřich snad přemýšlel, ale možná se jen hlouběji nořil do zapomnění. Po chvíli se obrátil k Perchtě a naříkavě žaloval:

„Pošli ho pryč. Příští týden přijede na Majdštejn císař Fridrich, máme důležitá jednání. Celý obor světa bude překvapen. Rožmberk je pořád ještě dobrý vyjednaváč.“

Jan se v té chvíli už neudržel. Vyčetl otci, že po něm zdědil sto tisíc kop českých grošů na dluzích. Kde je má vzít, z čeho dluhy zaplatit, když nemůže prodávat? Ať mu pan Oldřich okamžitě vydá listiny. Radí mu, ať přestane předstírat, že je šílený. Nevěří mu už ani slovo.

„To je Jan, tvůj syn,“ řekla Perchta s úzkostí. Vzala opět otcovu hlavu do rukou a hladila ji. Jeho kůže mastně páchla, lepila se. V řídkých bílých vlasech viděla stříbrné šupiny špíny. „Musíš mu dát listiny, otče. Můžeš je také dát mně. U mě budou v bezpečí.“

„Zrádce,“ vykřikl Oldřich nenávistně, „volil za krále největšího nepřítele Rožmberků. Bude stát.“

Janův obličej rychle zbledl a znovu zbrunátněl. Paní Perchta se děsila, že Jan se na otce vrhne a zabije ho. Hned se zas utěšovala, že to neudělá, protože by se pak nikdy nedozvěděl, kde jsou listiny. Pochopila, že otec, ač zesláblý, bude kolem sebe bít do posledního dechu. Bratr je šlechtic, dobře vychovaný. Nevztáhne na starého otce ruku ani meč. Musí ho nechat vypovědět všechny křivdy, kterých se starý na něm dopustil. I ona slyšela poprvé, jak to bylo. Chudák Jan. Vyčítala si, že žila v klidu na Krumlově, starala se jenom o sebe, o své chudé a nemocné.

„Zdědil jsem po tvém vládnutí samé dluhy,“ volal Jan. „Nechtěl jsem kvůli tobě odprodat část rodinného majetku. Ani jsem nemohl, protože ty máš listiny. Teď musím prodávat. Úroky nemírně zvyšují rodinné dluhy, přivedou nás nakonec na mizinu. Tvoje politika je smrtelně nebezpečná, otče. Možná se Rožmberkové už nikdy nevzpamatují z důsledků tvé hamounské politiky.“

Stařík se znovu zvedl na předloktích, celý se napřímil, oči mu blýskaly.

„Strážte,“ pištěl vysokým hlasem, „strážte, seberte ho a odvedte. Vzdávám se ho jako svého syna. Zavolejte Jindřicha, mého prvozeného. Ať přijede z Vratislavi můj Jošt.“

„Uklidni se, otče,“ řekl Jan přísně. „Dobře víš, o čem mluvím. Lžeš před Bohem, když předstíráš, že jsi blázen. Poslouchej dobře, co ti teď řeknu, a snaž se rozumět. Pořád mi vyčítáš, že jsem zvolil Jiříka. Já mu svůj hlas prodal, abych snížil naše dluhy. Jiřík mi za své zvolení vrátil dluhopis na 10 666 kop českých grošů. Zvolení Jiřího za krále bylo pro nás výhodné. A ty z toho děláš otázku cti.“

Pan Oldřich hleděl na syna s velikou vážností, zdálo se, že konečně opravdu poslouchá. Sípavě dýchal a mlčel. Myšlenky mu přeletovaly z místa na místo, tloukly sebevražedně jedna do

druhé, lítaly v kruhu. Neuchopitelné a nezařaditelné předčasně umíraly.

„Jiřík se k nám chová až moc slušně,“ pokračoval Jan, „slezská hejtmanství jsou v našem držení především jeho zásluhou. Všechno mohlo být jinak, kdybys byl neseseděl na svém majetku, kdybys netrval na každé vsi. I ona,“ ukázal na Perchtu, „mohla mít jiný život, kdybys prodal pár vesnic a vyplatil Lichtenštejnovi její věno. Odhodlával ses k tomu deset let. Prosila tě o pomoc, dělал jsi, že neslyšíš. Až já ji vzal k sobě na Krumlov.“

Paní Perchta kynula Janovi, aby už mlčel. Nepřeje si být předmětem sporu. Pak znovu přistoupila zezadu k otci, položila mu ruce na ramena, sklonila se ke starcově zarostlému uchu. Così mu šeptala a v jeho tváři se náhle znovu objevila něžnost. Usmíval se bezzubými ústy, mumlal, ale nebylo mu rozumět. Popadl paní Perchtu za ruku a tiskl si ji ke tváři. Líbal jí ruku, slintal, plakal a opakoval stejná slova. Trvalo chvíli, než porozuměla:

„Panenko, ty ses mi vrátila, dám ti ušít nejkrásnější svatební šaty. Budeš princezna. Celý Krumlov bude tančit a hodovat, až se vdáš za Petra ze Šternberka.“

Paní Perchta se rozplakala a kupodivu soucit ani teď nezmizel. Sebelítost v dlouhém čase někam odplula. Nebyl tu už její otec vládce, ale skřet, který se znetvořený blíží k smrti. Pořád si myslí, že je král. Kdyby mu někdo údajně neukládal o život, mohl by být ve svém šílenství šťastný. Paní Perchta snažně prosila, aby jel s ní. Ale starcův obličej hněvem znovu zřítověl, nemohl popadnout dech. Jeho ruce, podobné ptačím pařátům, zbělely jako mrtvé.

V pokoji se náhle setmělo, jako tenkrát při soudu začal hustě padat sníh. Sluhové přinesli svíce. Jan ještě víc znervózněl. Paní Perchta se nabídl, že zůstane sama přes zimu s otcem na Majdštejně, ale bratr ji tam nechtěl nechat. Rozkázal sluhům, aby otce

svázali a zabalili do kožešin. Bránil se, ale měl už malou sílu. Proměnil se v úhledný balík, podobný srolovanému koberci. Naložili ho do kočáru a bez prodlení opustili Majdštejn. Byl nejvyšší čas, přes noc napadl měkký prachový sníh. Dokud mrazem neztvrdne, nebude možno vyjet ani na saních.

* * *

Žili pak spolu na Krumlově a paní Perchta se o otce starala. Věru, nemohl mít trpělivější a vlídnější ošetřovatelku. V jasných chvílích vyprávěl dceři vždy znovu legendu o příbuzenství rožmberského rodu s římským rodem Orsiniů. Císař Konstantin Veliký, Flavius Valerius Constantinus, byl v bojích s nástupci Diokleciánovými provolán císařem Západu. Vítězstvím nad Maxentiem na Mulviově mostě u Říma roku 312 vybojoval podle křesťanské legendy bitvu ve znamení kříže. Když porazil i císaře Východu Licinia, sjednotil jako samovládce celou říši a vybudoval na místě staré Byzance Nový Řím, nazvaný po něm Konstantinupolis neboli Cařihrad. Pronásledoval, ač sám pohan, pohany a kacíře, až na konci života se dal sám pokřtít. Konstantin I. byl prý spřízněn s rodem Orsiniů, zakladatelů Říma. Medvědice, kterou užívali ve znaku, kojila zakladatele rodu, stejně jako vlčice odchovala Romula a Rema. Z rodiny Orsiniů vzešla řada významných evropských politiků, několik kardinálů, dokonce i papežové. Pan Oldřich se snažil vyložit dceři spleť historii, jak se Orsiniové spříznili s Rožmberky, ale paní Perchta tomu příliš nevěřila. Věděla, jak je otec velikašský, a přijímala mýtus se stejným nadhledem jako její bratři. Jí stačilo, že pan Oldřich byl vždycky, jak se praví v kronikách, „sloup království tohoto a úd nejmocnější“. Italský původ, k němuž se tak směle hlásil, mu stejně nepřiblížil český trůn.

Otázka je, jestli by Oldřich z Rožmberka králem být chtěl. Italští předci, čím starší, tím lepší, byli důležití spíš historicky a společensky. Bylo to tehdy v módě. Rožmberkovi političtí spoluhráči, rakouští Habsburkové, kteří opravdu měli ve svém rodě krále a císaře Svaté říše římské, si také vylepšovali původ. Vévoda Rudolf IV. si dal kolem roku 1358 ve své kanceláři vyhotovit falešné privilegium maius, podle něhož Habsburkové sahají svou příbuzenskou minulostí mimo jiné až k Juliu Caesarovi. A nejen to! Nacházeli prý svou smrt dokonce i v troskách hořící Tróje.

Její všemocný otec, strašný pán a vládce, majitel nádherného dvora, který snesl srovnání s dvory italskými, se před jejími zraky propadal do vlastního popela, jeho loďka se proměňovala ve skořápku a ta se často topila v zoufalství. Jednou v noci ji dal zavolat. Přišla k jeho loži a hned viděla, že nastalo intervalum lucidum, okamžik posledního světla. Pan Oldřich seděl ve své příliš veliké posteli, vypadal jako loutka, ale jeho tvář byla soustředěná, zářila klidnou radostí. Prosil, aby si sedla k němu. Vyprávěl jí celkem plynule historky ze svého dětství, o své matce paní Elišce z Kravař, o svém poručíkovi Čeňkovi z Vartenberka, který přijímal podobojí a pan Oldřich ho miloval víc než svého otce. Paní Eliška, vznešená paní a matka, hájila na svých panstvích Husovo dědictví. Snad i ji, jako mnohé hluboce a vášnivě nábožensky založené ženy, vábilo tajemné, mystické kouzlo, jež obestíralo kalich. Nic nedbala ani na malomocný odpor mistra Maříka Rvačky, který ji v listě napomínal: „Jako jedu, tak přijímání z kalicha se varuj, stój v starém příslušenství a nebud' Evú.“ Na panství paní Elišky zněl přesto zpěv radosti a lásky k Bohu, radostné zpěvy hlaholily dokonce i o pohřbech. Pan Oldřich vyprávěl své dceři o zbožné a bojovné náladě, v níž prožil dětství, pověděl Perchtě o trpké chvíli, kdy se musel vzdát kalicha. Nakonec paní Perchtě v pláči vyznal, že čtyřicet let zapíral svou

víru, vedl proti jejím stoupencům války, vraždil její vyznavače. Teď, když už nemá žádnou moc, když se vším světským skončil a zbývá mu jenom Bůh jako soudce a pomocník, teď žízni po krvi Páně.

Časně ráno 28. dubna 1462 poslala paní Perchta pro kališnického kněze. Kněz šerý podal panu Oldřichovi k ústům kalich, přečetl slova z bible. Kalich byl prý pro umírajícího čistý, raný, neposkvřený, nemohl se od něho odtrhnout. Paní Perchta zatím v koutku místnosti usedavě plakala. Bylo jí líto otce, sebe, daru života, Pána Boha, kterému ke své škodě vládneme víc než on nám. Když se pan Oldřich pomodlil, zavřel oči a přál si, aby ho paní Perchta držela za ruku. Chroptěl, jeho dech vynechával, zpomaloval se, až docela ztichl. Ruka, která se držela její ruky, stydla, pomalu tuhla a celé tělo se v posteli natáhlo, takže vypadalo delší. Držela ho za ruku tak dlouho, až začala studit. Teprve pak mu zatlačila oči. Neplakala, protože Oldřichova smrt byla jeho vykoupením. Ve zpustošené tváři se rozprostíral smířený, skoro dětský úsměv a ten Perchtu úplně zmátl. Pokusila se o tom přemýšlet, ale dobro a zlo se o ni začaly rvát, jedno se proměňovalo v druhé, a tak poznala, jak těžké je v našem světě hodnotit. Lidé vždycky páchají menší zlo, aby se vyhnuli většímu. Každodennost se jí protivila. Chtěla spíš nastavit tvář chladu, který vane z hvězd, a ucítit v něm lidské teplo. Přála si dozvědět se, jak se zrodila nebesa, jak divně je kolem země uspořádáno povětří, kde se rodí počasí, kde je asi nebe a kde peklo. Jak se v tom velkém kosmu rodí člověk a kam se poděje po smrti. Cítila na své kůži, jak se vesmírný chlad odpuzuje s lidským teplem, jak by tedy hvězdy mohly řídit naše osudy? Ledaže by na zemi platily stejně kruté zákony jako na hvězdách. A jak potom můžeme poměřovat dobro a zlo, kde jsme vzali míru?

Stála a seděla pak často ve špitálu u lůžek umírajících, zacházela i do domů, přinášela s sebou jídlo, někdy i několik grošů pro ty,

kterí zůstali nezaopatření. Umírající potřebovali většinou vlídné slovo a laskavé zacházení, ale byli i takoví, kteří o to nestáli. Nepřáli si už svazovat se s lidmi ani s věcmi, zatvrdili se proti světu anebo se stáhli do své pyšné opuštěnosti a zavřeli oči. Perchta prosila příbuzné, aby umírající pláčem nezdržovali, nevolali je zpět do bídneho života plného bolesti. Příbuzní však většinou nebrali vůli umírajícího na vědomí, mysleli jen na sebe, na svou budoucí samotu. Nemocní a umírající ji potřebovali, to cítila. Ti nestateční se báli, nechtěli být ani chvíli sami, chytali se každé naděje na přežití. Žili od jedné její návštěvy ke druhé, čekali na ni jako na vysvobození ze samoty, jako na důkaz, že někomu na nich, ode všech opuštěných, ještě záleží. Nechtělo se jim jít, když nevěděli kam. Byli přestrašení od kněží a paní Perchta jim tichým hlasem slibovala nebe. Věřila, že myšlenky umírajícího ovlivňují jeho další osud, chtěla, aby byly dobré, důvěřivé a plné naděje. Pokoušela se utěšit jiné, ale sama útěchu nenacházela, obdarovávala, ale dary se k ní nevracely anebo byly tak proměněné, že v nich své odměny nepoznávala.

Pozorovala zblízka nekonečnou krutost smrtholky, ale i laskavost, s níž lehce a v mžiku zbavuje lidi bolesti. Škrtila zbožné jako jehňátka a ustríhovala knot lačným a bezbožným. Čím víc byla paní Perchta se smrtí, tím méně jí rozuměla. Naučila se s ní být, uměla těšit nemocné a umírající, uměla z některých sejmut bolest, dát jim tolik lásky, kolik na cestu potřebovali. Ale trápilo ji, že nenacházela v překračování prahu na onen svět žádný řád. Kdy smrt krátce a ostře sekne a kdy naopak dlouze a mučivě škrť anebo prodlužuje utrpení tak dlouho, až se snad sama na to nemůže dívat? Proč není hodnější a neudělá ve chvílce to, co stejně být musí. Dává snad v poslední chvíli lidem ještě šanci, aby se polepšili? Ale vždyť jsou většinou horší, než byli za života. Často

myslela na to, jestli je pravda, že bez boží vůle se lidem ani vlásek na hlavě nezkriví. Jak často byla bezmocná, jak si zoufala, když ji ti, kteří trpěli nesnesitelnými bolestmi, prosili, aby je zabila. Nikdy se k tomu neodhodlala, jenom prosila Pána Boha, aby smrt popohnal. Někdy se jí zdálo, že sama páchne už potem nemocných, že dýchá jejich dechem, že je víc tam než tady.

Ještě jednou, plna dobré vůle, zkusila žít se svým mužem na Mikulově, ale zase se to nezdařilo, léta Páně 1465, v třicátém šestém roce svého života, se znovu vrátila na Krumlov. Myslela si, že tam v klidu dožije a po zbytek života bude konat milosrdenství. To nejhorší ji však teprve čekalo.

Její bratři a zastánci, po celém Českém království vážení mladí, silní muži, odcházeli jeden za druhým a ona, která si smrt dávno přála, se jim musela dívat do hrobu. Rožmberská hrobka ve Vyšším Brodě se lačně otvírala a paní Perchta stála vždycky na stejném místě u sloupu. Zírala před sebe, se sepjatýma rukama znovu a znovu tiše vyslovovala: „Buď vůle tvá jako v nebi, tak i na zemi.“ Snažila se ze všech sil podřídit svou lítost Jeho přání, ale nedokázala Bohu nespravedlnost odpustit.

Měla Pánu za zlé, že v roce 1467 zemřel tlustý, dobromyslný vratislavský biskup Jošt. Nikdy se nenaučil německy tak, aby mohl dobře kázat. Kázal latinsky a to mu měli vratislavští občané za zlé. Také měl rád jídlo a pití, proto byl tak tělnatý, miloval prý krásné ženy, což mu katolíci nemohli odpustit. Byl pro ně navždycky Čech a husita. Málokdo si povšiml, že byl nejvýznamnějším politikem katolické strany, že dovedl vedle osobního zájmu vidět i obecně prospěšné cíle. Smířlivý biskup nebyl ve Vratislavi milován a bylo mu to líto.

A nakonec zemřel i Perchtin nejmilejší bratr Jan, její ochránce a přímluvce. Zůstala po něm žena, čtyři synové a šest dcer, avšak

nejstaršímu Jindřichovi bylo teprve šestnáct let. Vyprovodila všechny své bratry do rožmberské krypty ve Vyšším Brodě, žila dál na rodném Krumlově, ale nezbylo tam už nic z dob její mladosti. Hledala duši, které by mohla otevřít srdce a posloužit jí vším dobrým. Odebrala se proto do Vídně k dceři Elišce. Sotva přijela, padl její syn Andreas v nesmyslném souboji s jiným mladým šlechticem. Stála nad rakví a prohlížela si jeho málo mužné tělo, byl drobný snad proto, že měla tak těžké těhotenství a šestinedělí. Pohladila ledový obličej, na bradě a pod nosem vyrážely v řídkých ostrůvcích slabé vousy. Vlasy měly hnědožlutou barvu jako rákosí v zimě. Podobal se svému otci, také on připomínal anděla, ani muže, ani ženu. Její chlapec byl vždycky hubený, měl tenké kosti a drobnou hlavu. Obličej míval bledý, i když běhal na vzduchu, pleť měl bezmála průsvitnou. Když ho zvedala a chovala, byl tak lehký. Mazlil se málokdy, ale když se přitulil, když ji objímal a pokrýval její tvář mlaskavými vlhkými polibky, cítila, že jsou jedno ve dvou podobách. Musela ho jako desetiletého hošíka odevzdat otci. Plakal tehdy, prosil, aby ho u sebe nechala. Když ho přece jen odvezli, zanevřel na ni. Psala mu, ale neodpovídal. Když byla ve Vídni, nechtěl se s ní sejít. A nakonec musel umřít mladý snad proto, aby Janovo jmění připadlo nenáviděnému bratru Jindřichovi z Lichtenštejnu. Po Andreasově pohřbu prchla zpátky na Krumlov, nemohla žít v blízkosti jeho hrobu. Na Krumlově měla své nemocné a umírající, pracovala od rána do večera, hnána představou malého, tak bolestně milovaného chlapce.

Smrtí Andreama její nenávist k Lichtenštejnovi ještě vzrostla. Každá sebemenší připomínka jeho existence, všechny drobnosti z každodenního života, které se ho týkaly, vždy znovu otvíraly záklopku. Za ní se otvíral široký a bezedný chřtán, z něho se valily všechny minulé křivdy, ponížení, všechny lži a podvody, jichž se

na ní dopustil. Znovu se připomínaly, znovu ji mučily. Nezhojitelné rány ducha i těla, pocit marnosti všeho, co v životě udělala, a vlastní bolavé zbytečnosti ji přepadaly hlavně v noci. Běsy ji, bezmocnou, probudily, zápasila s nimi ve zpoceném loži, dokud nevstala a nedala se uprostřed noci do nějaké práce, anebo jenom bezcílně bloudila do rána po Krumlově. Sloužící si zvykli potkávat ji na chodbách. V bezměsíčných nocích si svítila loučí, za úplňku vytvářelo světlo měsíce za bílou postavou černý stín. Toužila na všechno zapomenout, ale jak, když odpustit neuměla. Tehdy k ní přijel posel se vzkazem od jejího manžela, aby za ním přijela, že umírá a chce se s ní naposledy rozloučit.

* * *

Léta božieho 1471 ve čtvrtok na den sv. Petra na stolici povýšenie (22. února) umřel jest mistr Jan Rokycana, volený arcibiskup pražský, skrze kteréhož milý Buoh veliké a spasitedlné věci puosobil a zuostavil věrným Čechuom. Téhož léta umřel král Jiří brzo po mistru Rokycanovi ve čtyřech nedělách. Onen slovom a tento mečem bránili Kristova kalicha. A pochován v pondělí na den Matky božie zvěstovanie na hradě pražském v kuoru novém podlé krále Ladislava, k straně kaple sv. Václava: ale střeva jeho s súdkem položena podlé hrobu mistra Rokycany u Matky boží v Tajně. Stálý nalezen v přijímání krve jeho předrahé až do smrti. Umřel v ty války veliké. Smiluj se. Pane Bože, nad jeho milú duší.

Staří letopisové čeští

Byl žhavý červenec, Vídeň páchla hnitím, odpadky, lidským a zvířecím potem. Květiny vadly a listí viselo unaveně na stromech, některé listy dokonce už žloutly a upadávaly, voda v korýt-

kách a kašnách vysychala a kazila se, i Dunaj se tenčil. Když kočár zastavil před lichtenštejnským domem, osušovala si paní tvář a dlaně kapesníčkem, ale zevnitř se třásla chladem, jako když prožíváme něco neodvratného. Když vystoupila z kočáru, kolena se pod ní podlomila, musela se přidržet dvířek. Nebyl to strach, ale jakási zvláštní slabost těla i mysli. Proč sem jezdila? Copak on někdy přijel, když ho o to žádala? Horko, dlouhá cesta, sama návštěva umírajícího, to všechno ji popuzovalo. Nepohodlí, jemuž byla vystavena, se spojilo se všemi minulými křivdami, pocítila takový odpor a hněv, že se necítila způsobilá vejít dovnitř. Stála dlouho na ulici a třásla se. Sbírala síly. Byla ustrojená všecka v bílém, s hlavou bíle zavitou jako vdova po dosud živém manželovi. Má se vrátit? V té chvíli se otevřely dveře a vyběhli sluhové. Vítili ji hlubokými úklonami. Vkročila spěšně do lichtenštejnského domu, skoro utíkala po schodech, takže ji starý sluha nemohl dohonit. Slyšela, jak za ní supí, těžce popadá dech, ale nelitovala ho. Teď, když už je v pasti, chce mít loučení co nejdřív za sebou. Nepřála si, aby s ní šla dcera Eliška, bála se, že se manžel bude zas obviňovat, že bude soudit ji, je oba, že opět, jako už tolikrát, předvede, jaký je netvor a jak si jím přeje být. Nechtěla, aby Eliška věděla, kdo je její otec, byla ráda, že se otec a dcera, jakkoliv žili ve Vídni, nestýkali. Perchta potřebovala vyřešit věci, které se týkaly společného majetku, ale lačnila i po dobrém skutku. Dobrými skutky se krášlila a honosila, ony byly důvodem jejího pobytu na světě. Cestou do schodů se hněv umenšoval, jeho místo zaplňovala pokora. Kdo je, aby mohla soudit? Pán všechno vidí, jedině on je spravedlivý. Bude i na tohoto umírajícího laskavá, všechno mu odpustí, ať je jeho duše lehká.

V ponurém, ale luxusně zařízeném vídeňském domě býval vždycky sám, nikdy ji sem nepozval, ani když jezdila za Eliškou

do Vídně. Dnes se cítila jako vetřelec, přestupuje přece hranici soukromí cizího člověka. Procházela pokoji, rozhlížela se, ale nic neviděla. Její mysl byla jako zastavený vůz a každá myšlenka na minulost, k níž se vázal nějaký obraz nebo předmět v tomto domě, by ho roztlačovala. Své manželství považovala za dávný příběh. Jezdívала už léta z Krumlova do Vídně, ale úzkostlivě se vyhýbala domu, kde manžel bydlel, společnosti, kam by mohl přijít. Nechodila ani nejezdila ulicemi, kde by mohla potkat jeho kočár. Necítila k němu nepřátelství, pokud byla záklopka do minulosti zavřená, spíš se jí nedostávalo sil k setkání. Cítila, že by to bylo jen nové opakování krátkého smíření, vykoupeného nějakou obětí. Ani si nepamatovala, kolikrát se neubránila naději, že všechno mezi nimi půjde dobře, a hned vzápětí byla zklamaná. Divné útoky, náhlá zmizení a opět neohlášené prudké návštěvy, kdy po ní obyčejně něco chtěl. Když se přiblížila, byla odehnána a vystrašena, když ho odmítala, projevoval jí přízeň. Měla toho dost. Od té doby, co bydlela na Krumlově, získala odstup od té podivné hry, jejímž pravidlům nikdy neporozuměla. Nakonec ji hra přestala zajímat, zapomněla na ni. Až teď se přistihla, že touží vidět manžela na lopatkách.

Už na schodišti cítila pach umírání, jak se blížila k ložnici, vzduch houstl. Byliny, pot, masti, sladká hniloba vadnoucích květin, tající vosk. Okna byla zavřená, okenice také, aby sem nevnikal žár z ulice. Dům tonul v soumraku, vedro proměňovalo všechno v jakýsi neskutečný sen. Provázeli ji dva lokajové, před jedněmi dveřmi se uctivě zastavili. Jeden z nich zaklepal, a aniž počkal, až se někdo zevnitř ozve, pomalu a obřadně otevřel a vstoupil. První, co v přítomí uviděla, byla široká manželská postel. Těžké, vyřezávané, tmavě hnědé lože s nebesy. Ve dveřích ji napadlo, kolik Lichtenštejnů se asi v té posteli narodilo a umřelo. A jestlipak v ní

aspoň někteří prožívali rozkoš a štěstí? Teď se tam nic nehýbalo, s námahou rozeznala na podušce hlavu. Tělo bylo ploché, propadalo se, jako by ho smrtelné lože už polykalo a trávilo. Napadlo ji, že je možná mrtvý, byla by ráda odtud utekla, když vtom se zvedla kostlivá ruka a zvala ji k sobě. Až teď si všimla, že u stěn na židličkách sedí muži v černých šatech.

„Pojď dál, má paní,“ ozvalo se z postele hlasem, který nepoznávala. Zněl prosebně, tence, byla v něm laskavost a snad i porážka. V té chvíli, kdy přistoupila k loži, lokajové, anebo snad felčari, vstali a zmizeli malými dveřmi v rohu. Očima, v nichž pátil pot anebo slzy, se rozhlédla po veliké místnosti. Ano, byla tu s ním sama, ale byl neškodný a bezmocný jako pachole. Nos jako kostěný zobák vystupoval z vyhublého obličej, tváře se propadly, neměl už zuby, brada trčela ke stropu. Přistoupila blíž. Hleděly na ni bílé zakuklené oči, mrkaly světlými řasami, ale nebyla si jista, že ji vidí. Jeho bílé, kdysi masité ruce ležely na podušce, pokryté fialovými, zelenými, černými skvrnami, takže bělost kůže už nikde neprosvítala. Oči, průhledné a světlé, byly větší než dřív. Jeho rty se zúžily, přetáhly se přes bezzubé dásně, takže ústa vypadala jako malá černá díra. V místnosti bylo ticho. Něco velkého ji celou zaplňovalo, vrstвило se to, rostlo. Divoký sluneční žár zvenčí rozpálil vzduch uvnitř tak, že se ani nehnul a čpěl smrtí. Byl to možná včerejší nebo předvčerejší vzduch, který vpustili k ránu do pokoje a teď kysl, rozkládal se a jedovatěl. Paní napadlo, že tu není ani tolik vzduchu, aby mohl dýchat jeden umírající a jedna živá. Nadechla žíravou substancí, zpotila se studeným potem. Udělalo se jí nevolno, když se z postele najednou ozval tlumený smích. Trhla sebou a položila si ruce na prsa.

„Sedni si, má paní,“ řekla postava na loži zase tím cizím laskavým hlasem. „Sedni si tuhle do křesla, kde sedává felčar. Je u mne

takřka bez přestání, střídají se, za mé peníze pozorují moje umírání.“

Přistoupila blíž a uviděla ho zblízka. Vlasy měl zcuchané a zpotené. Pohled, který se jí předtím zdál zlomyslný, se najednou rozmělžil. Panenky zmizely pod horními víčky, opět se vynořily a chvíli pomalu a neovladatelně pluly v bělmech. Oči se možná dívaly dovnitř. Lekla se, že umře, dřív než se spolu na čemkoli domluví. Trpělivě čekala, jestli se probere k vědomí, modlila se, aby mu Bůh dal ještě chvilku života. Čas se nesnesitelně vlekl. Chvíli měl oči mrtvého ptáka, přikryté teninkými víčky jako nějakou mázdou. V dětství nacházely s Anéžkou mrtvé ptáky a pohřbívaly je na parkánu. Soutěžily, která jich bude mít víc. Anéžka sbírala i měkká zvířata, jako myši, psy, kočky a lasice, a pohřbívala je. Perchta se měkkých mrtvol štítla, nemohla se dotknout chlupaté bezmoci, která se v ruce prověšovala.

V pokoji bylo ticho, nábytek občas zasténal, jako by už nemohl snést napětí. Veliká skříň v rohu zapraskala tak silně, že to znělo jako náрек anebo prosba o úlevu. Prohlížela si manželovy hůlkovité paže s modřinami. Prsty měl hubené, hrabivější než jindy, nebyly na nich žádné prsteny. Obličej byl až nestoudně odhalený. Napadlo ji, jak jsou měkká a pernatá zvířata i ve smrti cudně zahalená a jak jsme proti nim zoufale nazí.

Má čekat, anebo odejít? Když uteče, promešká možná intervalum lucidum. V předsmrtném světle by se ještě možná mohli na něčem domluvit. Na co vlastně čeká? Na majetkové uspořádání? Na smíření? Může mu dát na cestu tolik lásky, kolik potřebuje? O chvíli později otevřel Lichtenštejn oči a bezzubými ústy se začal tlumeně, ale rozhodně škodolibě smát. Jestli nepřestane, odejde paní Perchta bez rozloučení.

„Pane,“ řekla osmělena, „dal jsi mne zavolat. Měla jsem dlouhou a těžkou cestu. Mohli bychom snad nejdříve spolu projednat věci, které nesnesou odkladu.“

Podivila se, jak je upjatá, a hned se za to zastyděla. Co to říkám? Měla bych přece kleknout, pomodlit se za jeho i svoji duši, obě budou po smrti velmi siré. Kála se, ale přetvařovat se tváří v tvář smrti neuměla. Dokonce cítila pyšnou radost. Jenže, co to je za vítězství moci dál žít? Bože, modlila se v duchu, dej mi soucit se všemi trpícími, smiluj se, abych se mohla smilovat.

„Mluvíš o majetku?“ zeptal se umírající klidným hlasem. „Musím se přiznat, že mne překvapuje, jak je najednou má paní věčná. Skoro jsem zapomněl, že je z rodu Rožmberků, a ti nemyslí na nic než na moc a na peníze.“

„Tys vždycky mluvil o penězích, žádné jiné lásky jsi snad na světě neměl. Mého pana otce nech laskavě na pokoji. Jste oba obchodníci. Jeden prodal, druhý koupil. Ten obchod se nikomu z vás nepodařil.“

Chvíli vysílení mlčeli, přemáhali nevoli. Lichtenštejn sbíral možná ve svém vyhublém, propadajícím se těle poslední síly.

„Neviděli jsme se dlouho, má paní,“ řekl. V jeho hlase zaznívala shovívavost a ta paní Perchtu rozčilovala. Pokouší se ji usvědčit. Chce ji udělat špatnější, než je, možná i než je sám.

„Mezitím jsem zestárl,“ pokračoval, „nemoc se mne chystá zahubit. Musím umřít, ale nestěžuji si. Užil jsem na světě dost. Dostal jsem přece,“ a v tu chvíli se mihl v jeho tváři kyselý škleb, „nejkrásnější dívku v Čechách a také nejbohatší. Měl jsem s ní dvě děti. Miloval jsem tě svým způsobem a vyhýbal jsem se ti, abych ti nemusel ubližovat.“

„Tvůj nezájem, tvoje lhostejnost a nepřítomnost byly moje největší utrpení.“

„Řekla jsi mi před lety, už ani nevím, kdy to bylo, že mne nenávidíš a že mne budeš nenávidět i po smrti. Mám jedno veliké přání, a proto jsem tě dal zavolat. Přeji si umřít usmířen, když ne s Bohem, tak aspoň s tebou. Udělejme, co je v lidských silách, smiřme se.“

„Nemohu ti odpustit,“ řekla paní Perchta a mráz jí přešel po zádech, jako se to stává člověku, když říká nebo činí něco nenapravitelného. Když posílá myšlenku nebo čin do věčnosti anebo odtud bere jedno z obojího.

„Já jsem ti odpustil.“

„Žádné viny na sobě neshledávám.“

Paní Perchta nakrčila čelo a vyšpulila dolní leskle červený ret, jako by o něčem starostlivě přemýšlela.

„Kdyby to nebylo naše poslední setkání,“ řekl Lichtenštejn a opět se tlumeně zasmál, „líbila by ses mi. Ale já už jsem od tebe za horami, už jsem za řekou. Možná bychom se mohli po smrti setkat v míru a přátelství.“

„Nikdy se už nesetkáme. Bůh to nedopustí.“

Prosila o soucit, ale zvedaly se v ní nové a nové vlny nenávisti a hněvu. Co to po ní chce?

„Ty, paní, také nejsi usmířená s Bohem. Jsi stejná jako já. Nakládáš si dobrovolně břemeno, trpíš, ale zároveň tu tíhu nenávidíš. Smiř se aspoň se mnou a uleví se ti. Dnes máš možná poslední příležitost. Posad se tady do křesla a rozmysli si, co říkáš a jak se chováš.“

Jeho dobrota ji dráždila. Posadila se a bylo jí nepříjemně. Čichala už čerstvě vyhrabanou vlhkou zem, jedovatou plíseň hrobky. Složila ruce na tuhém živůtku, stiskla hrud', ohraničila své tělo. Pevněji zavřela schránku se svým srdcem. Oči se jí zúžily do štěrbin, takže se všechno zamlžilo. Pokoj plaval teď v nafialovělé večerní mlze, oddělený od ostatního světa. Všechno, co tu bylo

vyřčeno, snad odněkud předčítali anebo to sami psali. Upisovali se sobě navzájem, ne inkoustem, ale krví.

„Proč žádáš o odpuštění mě? Copak já jsem nějaký soudce? Obrat se rovnou k Bohu.“

„Ale já přece nejvíc ublížil tobě.“

„Dala jsem slovo, že ti neodpustím. Tvoje umírání není důvod, abych své slovo zrušila.“

„Ty také umřeš neusmířena. Tvoje nenávisť tě přežije. Nežádám tě, abys mne soudila, stačí, když mi odpustíš. Modlíš se přece každý den otčenáš a tam se praví: odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim viníkům...“

„Jsou věci lidské a věci boží,“ řekla paní Perchta, opájejíc se svou mocí. „Myslela jsem, doufala, že na světě je spravedlnost, ale není. Naučila jsem se být sama spravedlivá.“

„Tvoje odpověď by se mi líbila, kdybych byl víc při životě než ve smrti. Nezapomeň, že jsem kus cesty napřed, poslouchej mne dobře. Pořád chceš něco pro sebe, toužíš být lepší než ostatní. Kdo ti dal právo se takhle vyvyšovat, prachu a popeli? Pořád se modlíš, ale za sebe, ne za druhé. Pomáháš chudým a nemocným, ale kvůli sobě. Je mi tě upřímně líto, Perchto.“

„Tobě,“ vykřikla paní Perchta a posupně se zasmála. „My dva se spolu nedomluvíme. Nechme rozhodnutí na Bohu, nehádejme se s ním. On odměří naše hříchy a viny, nikdy jsem se nad něho nechtěla vyvyšovat. Až budu psát svou poslední vůli, budu se řídit rozhodnutím o rozdělení majetku, považovat ho za zákon. A také budu trvat na tom, abychom ani v hrobě nebyli spolu.“

„To přece není důležité, paní. Hlavně to není podstatné teď. Teď přemýšlej o tom, jestli mi přece jen neodpustíš.“

Hořce se rozplakala. Štkala nahlas a lomila přitom rukama. Lichtenštejn slabým hlasem, ale plynule odříkával: „A odpusť nám

naše viny, jakož i my odpouštíme našim viníkům, a neuved' nás v pokušení, ale zbav nás od zlého.“

Paní Perchta se najednou octla v krumlovské kapli tenkrát o svatební noci. Neodpustila přece své utrpení ani Petrovi. Bolest se stala jejím pokladem, nemohla se jí vzdát. Netušila tenkrát, že jedno utrpení rodí další, ještě větší, že nikdy samo neodejde, pokud ho neopustíme. Co potom zbyde z celého života? Lichtenštejn odříkal třikrát otčenáš, jeho hlas slábl, až docela zanikl. Mlčel a poslouchal ženin pláč.

„Už zase pláčeš nad sebou,“ řekl po chvíli. „Kdybys aspoň trochu zaplakala nade mnou. Ne kvůli mně, ale kvůli sobě. Moc by ti to pomohlo. A pamatuj si, že byly v tvém životě chvíle, kdys mohla změnit svůj osud. Jedna z nich právě mívá.“

Kulhavý vlk v ní nezapomínal, když mu někdo ublížil, nikdy nikomu neodpustil. Přela se v ní křesťanská bytost, otevřená pro milost lásky a soucitu, s bytostí, která měla srdce rytíře. Rytíř neruší své slovo, chce být vždycky spravedlivý. Byla ženou, která neumí být pokorná, a mužem, který má hrdost. Duch rodu v ní pevně tkvěl, nešťastný génius, který sám, ve chvíli, kdy dosáhl největšího vzepětí, musel vymřít.

„Budu se za tebe modlit,“ opakovala pořád dokola a za ta slova se nedostala. Pokynul jí, aby se k němu sklonila. Přitáhl ji k sobě, hladil ji horkou suchou rukou po obličeji, jako by se snažil uložit její rysy do paměti svých prstů. Strpěla to, jeho dotyky byly velmi jemné.

„Je mi tě líto, ženo,“ řekl, „a protože nemůžeš ukončit náš spor po dobrém, budeš se muset se mnou ještě setkat.“

„Budu na tebe u Pána Boha žalovat.“

„Mlč už,“ napomenul ji. „Ničemu nerozumíš, nic ses nenaučila. Nemůžeme se rozloučit ani po dobrém, ani po zlém. Co Bůh spojil,

člověk nerozlučuj. A teď už jdi, chci být sám. Raději budu sám než s tebou.“

Dala mu sbohem a rychle opustila ložnici. Jan z Lichtenštejna zemřel 19. července léta Páně 1473. Pohřbili ho bez účasti vdovy v kostele u Panny Marie na nábřeží ve Vídni. Na tvrdý náhrobní kámen dali vytesat: „Buď mu Pán Bůh milostiv.“

* * *

Léta božieho 1473 byl mor veliký v Čechách, napořád chudé i bohaté, mladé i staré hustě porážel. A horko bylo veliké, déšť za půl čtvrtá měsíce nepršal, lesy hořeli, řeky a potokové přesychali, obilé málo bylo, řiepy, zelé a jiné věci nic nebylo.

Toho léta mnoho lesů vyhořelo v Čechách a v okolních krajinách nebo bylo veliké horko, že se z toho horka lesové zapalovali. V některých pak místech lidé chtěli ten oheň uhašovati, ale nemohli nic zvésti, neb když jsou v roli hluboko zakopávali dříví, nadějíce se, že tak přestane, a po malé chvíli uzřeli an se jiné roznítilo, a to opodál od tohoto, takže se horkem země převalovala a někde i s kořenem pod zemí hořalo...

Léta 1475 kobyly veliké téměř jako vrabci zjevily se v Uhřích a na Moravě a to týmž obyčejem jako někdy dávno za císaře Karla, že též kobyly všecko snědly, kdež připadly lesy, vinice a na poli což našli. Ty kobyly podobné byly tvárností k mnichům, majíce kápě z zadu a pleše jako mniši...

Staří letopisové čeští

Věnovala se dál potřebným a nemocným, ošetřovala umírající, ale byla čím dál neklidnější. Kolik nocí probděla, když pořád skládala v mysli neobměnitelnou mozaiku svého života. Otec ji prodal,

manžel ji týral, nikdo ji neměl doopravdy rád a ti, kdo jí byli blízcí, zemřeli. Jela na Krumlov, zůstala tam několik dní, viděli ji rádi, ale také ji rádi viděli odjíždět. Po smrti bratra Jana se už na Krumlově necítila doma, nebylo tu už nic z časů její mladosti. Nikdo se v její přítomnosti upřímně nezasmál, nikdo se ani neodvážil žertovat. Její zasmušilost budila v lidech, kteří ji každodenně vídali, odpor. Byla to příliš silná výzva k soucitu, přespříliš křiklavá obžaloba štěstí, ať už patřilo komukoliv. Zajela ke své sestře Aněžce do Třeboně, toužila po její vlídné blízkosti, po klidném, útulném domově, který si Aněžka uměla zařídit a udržet. Žila v celibátu, neměla žádné děti, ale měla hodně přátel. Lidé ji milovali, v jejím domě všechno podléhalo tradici a řádu. Aněžka byla velmi zbožná, ale nebyla modlářka. Jediným vytržením z každodenního pořádku byl lov. Z Aněžky vyzařoval klid, zdraví a pohoda, nerozuměla tomu, proč její sestra nedokáže najít východisko ze svého žalostného stavu, proč pořád někam utíká. Když jí Perchta povídala o svém životě na Mikulově a svěřila se jí i s tím, že svému manželu neodpustila, kroutila Aněžka nechápavě hlavou. Nemohla své milované sestře pomoci, a tak raději vzpomínaly na časy, kdy spolu sedaly v okenním výklenku na Krumlově a vyšívaly si do výbavy. Vyprávěly si o bratrech, sestře, o chůvách v čepcích, o svých učitelích, ale vzpomínky nemohly naplnit přítomnost, anebo jen zdánlivě a na chvíli. A tak se paní Perchta loučila plná výčitek svědomí, že neumí milovat svou sestru tolik jako ona ji, že jí nedokáže vrátit, co jí dává. Přijela do Vídně a tam smrt zardousila její milovanou, něžnou dceru Elišku. Chodila pak každý den na její hrob, stávala tam dlouhé chvíle jako strom s uřezanými větvemi, peň, který nejeví navenek žádné známky života. Od smrti Elišky cítila i paní Perchta, že se její šlépěje boří do země. Tělo měla zdravé, netrpěla žádnými neduhy, ale začala se chystat. Po dlouhém a namáhavém

jednání, v němž osvědčila značné znalosti práva, diplomacie, a k tomu schopnost spočítat si zisky a ztráty, se jí podařilo uzavřít s panem Jindřichem z Lichtenštejnu, bratrem Jana, smlouvu, že jí vyplatí její dědictví po muži i obvěnění.

Dvacátého dubna 1476 mohla konečně učinit o svém majetku poslední pořízení. Při plném vědomí dala písařem sepsat svou závěť, opatřila ji vlastní pečeti a odevzdala ji osobně purkmistru, rychtáři a radě města Vídně. Všechno, co měla, odkázala Jiřímu z Pottendorfu, vdovci po Elišce, chudým a potřebným. Tak měla se světem uzavřený účet.

Věnovala se pak už jenom milosrdenství. Měla teď víc pochůzek, protože ve Vídni řádl dýmějový mor. Chlácholila nemocné v deliriu, ty, kteří v šíleném strachu ze smrti někam prchali anebo viděli lidi a věci jiným neviditelné a děsili se jich. Vracela životu pacienty, kteří přežili nejhorší stadium horeček a delirií. Myla je a krmila, když jim hlízy v tříselech a v podpaží zrosolovatěly, rozpraskaly a vytékaly z nich bělavě krvavá, zapáchající tekutina. Tělo se čistilo, a právě v onom nejodpudivějším stadiu byla naděje na život. Felčari a lidé, kteří uklízeli mrtvé, i milosrdní bratři a sestry, žasli nad její trpělivostí a statečností, nad tím, že si nemocné neoškliví. Neopouštěla ani ubožáky v posledním a beznadějném období nemoci, kdy začali kašlat. Tehdy už felčari nemohli nic dělat, i milosrdné sestry a mniši prchali, protože věděli, že každá kapénka je může nakazit. Paní Perchta u nemocných zůstávala až do konce. V umírajících viděla Krista Pána, jeho utrpení, a tím, že je ošetřovala, sloužila vlastně jemu.

Jednoho rána se probudila s horečkou. Hlízy neobjevila, nenakazila se od blech, ale od lidí. Druhý den už začala kašlat. Nepřála si, aby se k ní kdokoliv přibližoval. Pila jen teplou vodu a nic nejedla. Znala tak důvěrně průběh nemoci. Když začala kašlat krev a pak

jí krev začala téct z uší a z nosu, věděla, že moc času nezbývá. Na těle měla všude modřiny a krvavé podlitiny, všechno ji bolelo. Její dech utichal, chvilku vypadala jako mrtvá, ale pak dech ve velkém spěchu dohonila, naskočila na něj a on ji poponesl o kus dál po dlouhé cestě. Zdálo se, že se její mysl obírá jen nesnázemi těla, a pokud jí někdo něčím posloužil, poděkovala za své tělo. Mysl jako by žádnou pomoc nepotřebovala. V krátkém předsmrtném světle se paní Perchta laskavě rozloučila se sloužícími, kteří se tísnilo mezi dveřmi, aby na ně nedopadly kapičky jejího kašle, a s lítostí pozorovali svou paní. Poděkovala jim za všechny jejich služby a dala pozdravovat všechny nepřítomné. Katolický kněz čekal ve vedlejších pokojích, připraven podat jí svátost posledního pomazání. Nezavolala ho, sám si přijít netroufal. Pak začal kašel cloumat jejím tělem, jako by z něj někdo mocný vyháněl duši, a ona se bránila anebo nevěděla, kudy kam. Perchtin obličej zčervenál, pak modrál až dočerna, z úst se řinula krev. Černá smrt rdousila, tvář umírající zbrunátněla. Najednou kašel ustal, pleť pomalu popelavěla, jako by do tmavě rudé barvy přidával popel a míchal a míchal, tělo se bezvládně skácelo dozadu. Krátce po smrti Perchtin obličej opět zbělel do barvy alabastru, jen krevní podlitiny zůstaly na kůži jako jemné kouřové skvrny a žilkové v bílém mramoru. Na její tváři se objevil úsměv, jako by tam, kam lidské oko zaživa nedohlédne, spatřila něco nadevšecko krásného. Smrt přišla ve čtvrtek před Nalezením svatého Kříže, druhého máje léta Páně 1476. Mezi služebnictvem se povídalo, že má paní jakousi vinu, z níž se nechce zpovídat. V celé Vídni, v Rakousích, dokonce i v Čechách se pak mluvilo o tom, že byla ve vši tichosti pochována do staré lichtenštejnské hrobky v kostele Panny Marie u Skotů.

Místo v kamenné hrobce, kde měla ležet vedle svého manžela, tam na nábreží, zůstalo prázdné. Kdo kdy viděl, aby žena

neležela po smrti vedle svého manžela? Která z žen by si dovolila opustit svého pána a vládce? Do leckterého pozemského lože tajně zaskočily ty zbožné křotičky, ale v hrobě byly hodné, poslušné, a především věrné.

Ony dobře věděly a toho se i držely, že ženy jsou poddány svým mužům, jak to kázal svatý Pavel, a že pravé utrpení jest to, když kdo trpí neprávem. Tehdy jest utrpení hodné nejvyšší chvály, a čím je větší, tím větší za něj dojde člověk odplaty.

Tak soudili lidé.

A Bůh?

* * *

„Ó duše,“ ptal se Pán, „proč jsi se oloupila o tolik dobrého? Proč jsi se sama zbavila tolika cti? Proč jsi tolik dobrých skutků obmeškala? Proč jsi tolik let, tolik dní, tolik hodin bez užitku protrpěla a marnila tak život, který jsem ti daroval?“

„Ó Hospodine,“ dí duše. „Ty jsi krásnější než všechno, co jsi stvořil a čemu jsi udělil jedinou krůpějku své nevýmluvné krásy. A co jsem já jiného nežli tvé krásy maličká jiskérka.“

„Neznámť tě,“ děl Hospodin.

„Ó Spasiteli,“ prosila duše, „odpusť mi, že jsem tvou dávnou krásu já, hubenice, tak pozdě poznala, ježto jsi studnice plná vši krásy, že jsem ji tak líně milovala, a proto jsem tak daleko zabloudila.“

„Bloudi dál,“ rozkázal.

„Ó Spasiteli, smiluj se, ty, nekonečně milosrdný, a vezmi mne k sobě. Dej, ať s tebou splynu. Jsem tak naplněná láskou, že moje plnost se rovná tvé plnosti a z tvé neuberu ničeho.“

„Nemohu tě přijmout,“ děl Spasitel, „neboť tvá vášeň je silnější než moje i tvoje milost.“

„Tedy peklo?“ zeptala se duše s úzkostí.

„Duše přenešťastná,“ řekl Hospodin. „Peklo není. A kdyby bylo, ani tam nepatříš, neboť jsi plná čisté a velké lásky.“

„Řekni tedy, co bude se mnou, která jsem tak daleko zabloudila.“

„Bloudi dál,“ rozkázal Hospodin, „a rozdávej. Tvoř zdánlivost světa, jako já ji tvořím, krm ho láskou, jako já krmím tebe.“

* * *

Lidé mne po staletí vídali, jak bloudím po chodbách a sálech bývalých rožmberských hradů. Přináším dobré zprávy, kolíbu pacholátka, pomáhám zbožným i bezbožným, hodným i hříšníkům umírat. Čerstvě mrtvé, zmatené tím, že opustili pozemské zvyklosti, bezradné, když ztratili bolesti smrtelného těla, odvádím jako laskavá sestra na onen svět. Vanu z říše zdánlivě živých do země domněle mrtvých jako vzdušný proud, který všechno spojuje. Jsem doma tady i tam. Chodit tam a zpátky je můj úkol a neměřit čas a netěšit se, že někdy skončí. Mírním děs čerstvě mrtvých a hrůzu nově narozených. Jsem starší nebo mladší sestra.

Moje postava, dlouhý krk, držení hlavy, čelo, které odráží třpyt některé hvězdy, útlé ruce a chůze, to všechno jsou znamení vznešeného rodu. Jsem všecka bíle ustrojena jako vdova, hlavu bíle zavitou a u pasu mi visí pás, na němž cinkají klíče. Stala jsem se po smrti dobrou matkou a vzornou hospodyní, která dohlíží nad vším hospodářstvím. Bdím, jak lidé říkají, nad movitým dědictvím rodu i potom, co Rožmberkové vymřeli po meči i po přeslici, proto mne občas vídají na Krumlově, na Rožmberku, na Třeboni nebo v Jindřichově Hradci. Bohuslav Balbín a jezuité mi navlékli černé dlouhé rukavice, udělali ze mě prchlého ducha, který straší a trestá. Koho a proč? Proč by měl duch trestat, když netrestá ani Bůh?

Zůstalo po mně devadesát dva dopisy. Jsou psány na ručním papíře volskou krví. Kdysi byly posílány po tajných poslech a jejich obsah nesměl nikdo vyzradit. Psali je různí písaři a já je diktovala, i když umím číst a psát. Některé jsem sama podepisovala svým starým věrným jménem Perchta z Rožmberka. Na žádném mém dopise není podpis Perchty z Lichtenštejna, z Mikulova a Valtic. Můj otec mě tak někdy ve svých dopisech oslovuje. Přeje si, abych si uvědomila, že se vzdal zodpovědnosti za můj osud, že mi v mém trápení nepomůže. Nad těmito dopisy jsem nejvíc plakávala.

Po pěti stech letech přišla do zámku v Třeboni jedna žena a půjčila si moje dopisy. Vyndávala je opatrně z lepenkových krabic a četla. Některé se bála rozprostřít, aby se v teple jejích rukou a jejího dechu nerozpadly. Dodávala jsem jí odvahy a zvědavosti. Musela číst, já ji přiváděla, i když mě nikdy nemohla smrtelným okem spatřit. Četla pozorně svědectví o životě české šlechtičny z patnáctého století, četla dlouho a někdy plakala. Stála jsem za ní, často jsem pokládala ruce na její ramena, abych ji posílila. Žena si mohla až do té doby myslet, že jsme jako dopisy. Pomíjiví a mizející, že tu jsme kratší dobu, a také jen jednou. Slova těch dopisů však byla tak živá, až ji mrazilo, tak známá, jako by je sama někdy vyslovila. Žena, která četla moje dopisy, také nemohla a neuměla odpustit. Přivedla jsem ji, aby poznala, že tu nejsme jen jednou a že žádný náš pozemský pobyt odvolat nelze.

Jedna žena jednomu muži odpustila, nic víc. A bloudivá bílá duše se už neobjevila.

Eda Kriseová

Perchta z Rožmberka aneb Bílá paní

Ilustrace na obálce Jozef Klopacka / Shutterstock.com

Korektura Adéla Lapáčková

Technická redakce Petra Kučerová

Vydala Městská knihovna v Praze

Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání

Verze 1.0 z 2. 10. 2026

ISBN 978-80-274-5188-3 (epub)

ISBN 978-80-274-5189-0 (pdf)

ISBN 978-80-274-5190-6 (prc)

KNIHOVNA? KNIHOVNA!

Využijte **prostor**
pro studium, setkání,
kulturu i relax.

Stahujte **e-knihy zdarma**
z **e-knihovna.cz**, prohlížejte
digitalizované tituly na
digitalizovane.cz.

Sledujte **videocasty**
a přednášky na
youtube.com/@knihovnaPraha.

Půjčte si obraz v Artotéce,
audioknihu, CD, film
nebo deskovou hru.

Tvořte se dřevem, papírem,
barvami, kůží i látkami.
Otevřený ateliér DOK16,
Atelier Jezerka a Kreativní
centrUM v Ústřední knihovně.

Navštivte přednášky,
koncerty, autorská čtení,
filmové projekce, akce
pro děti. Sledujte
mlp.cz/akce.

Vyzkoušejte svět
virtuální reality.
Více na **mlp.cz/vr**.